

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Principia Juris Canonici : Ex Libro ... Decretalium Gregorii
IX. Pontificis M / Antehac In Alma & Archi-Episcopali
Benedictina Universitate Salisburgensi**

König, Robert

Salisburgi, 1725

VD18 80460526

Liber IV. Decretalium. Gregorii IX. Pontificis M.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61800](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61800)

LIBER IV. DECRETALIUM.

Gregorii IX. Pontificis M.

TITULUS I.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

Uberriam, & si nescis, oppidò difficilem, ac usu, non minùs Principes inter, quàm privatos, frequentem materiam Matrimoniale pro institutū nostri ratione carptim tractaturi, hoc titulo generalia de Sponsalibus, & Matrimoniis prælibabimus.

PARS I. De Sponsalibus.

SUMMARIA.

1. Sponsalium Etymologia. 2. Synonymia. 3. Et bononymia.
4. Qui veniant nomine sponzorū, aut conjugum?
5. Quid sint Sponsalia? 6. An necessario Matrimonio præmittenda?
7. Quinam possint contrahere Sponsalia? 8. 9. An infantes, vel eorum nomine Parentes, aut agnati?
10. 11. An amentes, rudes, vel melancholici? 12. An cœcæ? 13. An sensibus deficituti? 14. 15. An persona indeterminata? 16. 17. An impediti impedimento, seu dirimente, seu impediēte. 18. usque 21. An Parentes, aut Tutores locū liberorum, vel pupillorum? 22. 23. An Et qualiter absentes per Procuratorem?
24. Objectum Sponsalium est matrimonium futurum. 25. 26. 27. quod licitè 28. Et validè contrahi possit.
29. Ut Sponsalia subsistant requiritur promissio. 30. 31. Et quidem vera. 32. 33. libera, Et deliberata. 34. usque 47. Externis literis, verbis, aut aliis signis certis manifestis. 48. 49. 43. ab altera parte acceptata. 44. 45. Et mutua. 46. 47. Anne quoque consensu eorum, in quorum potestate sunt contrahentes?
48. Finis Sponsalium quis?
49. 50. 51. An Et qualis obligatio, ac affectio ex Sponsalibus oriatur? 52. Quo tempore sint implenda Sponsalia? 53. Num Sponsi ad contrahendum matrimonium censuris cogi possint? 54. Indirecta obligatio Sponsalium que? 55. 56. 57. Quinam effectus eorum speciales?
58. Sponsalia ex multis causis dissolvuntur. 59. 60. Nimirum mutuo consensu. 61. 62. Matrimonio cum alia contracto. 63. usque 67. Professione Religionis. 67. 68. Impedimento dirimente superveniente. 69. Lapsu temporis præfinito ad matrimonium contrahendum. 70. Propter discessum Sponsi in terras remotas. 71. Propter dolum. 72. 73. 74. Propter fornicationem subsequentem. 75. usque 80. Propter supervenientem notabilem mutationem. 80. An Sponsi privata auctoritate possint rescire?

§. I.

1 Tritum jam factis est, *Sponsalia à spondendo* ducl, dicique: nam moris fuit Veteribus, ut uxorem ducturus, eam ab eo, sub cujus cura, & potestate erat, in matrimonium datum iri stipularetur, & nuptum daturus sponderet, id est, sponte promitteret. *l. 2. ff. h. t. A. Gellius lib. 4. noct. Attic. c. 4.* Hinc quæ spondebatur, *Sponsa*; cui spondebatur, *Sponsus*; qui spondebat, *Sponsor*; & dies, quo spondebatur, *Sponsalis* appellabatur. *l. 3. ff. h. t. l. Sponsio 7. ff. de Verb. signific.*

§. II.

2 *Synonyma Sponsalium* plura occurrunt: quandoque vocantur *fides pactionis*. *c. 1. de Sponsa duor.* nonnunquam *spes nuptiarum, seu matrimonii*. *l. 6. ff. h. t. l. 13. §. 3. ff. ad Leg. Jul. de adult.* alicubi *nuptia sperata*, atque inde ipse *Sponsus & Sponsa sperati conjuges*. *l. 5. C. h. t. l. 16. C. de Episc. audient. Alberic. Gentil. lib. 2. de nupt. c. 21.* alibi *conditiones*, veluti in *l. ult. ff. h. t. l. ult. ff. de Proxenet.* propterea, quòd in sponsalibus de dote, donatione propter nuptias, lucro, & damno stante matrimonio obvenientibus, aliisve conditionibus conveniatur. *Hottoman. de Cast. nupt. c. 1. circa fin.* aliquando *Sacramentalia Matrimonii*, non quia præviã quandam præferunt sanctitatem ad matrimonium, sicut præfert exorcismus ad Baptismum, sed quia ad illud diriguntur, in quo tanquam in Sacramento viget peculiaris ratio sanctitatis. *D. Th. in 4. dist. 27. q. 2. a. 1.* Crebrius autem sponsalia nuncupantur *preambulum*, aut *pravia dispositio matrimonii*. *Clariss. P. Jacob. Wex de Sponsal. p. 1. §. 1. n. 2.* Germanicè *Berlobnüss/ Ehegelübt/ Versprechen.*

§. III.

3 Non una quoque *Sponsalium* significatio est. I. Et minùs usitatè signant munera à Sponso Spontæ collata, juxta *l. 1. C. Si nupt. ex rescript. pet.* quo sensu usurpavit etiam S.

Scriptura 1. Reg. 18. v. 25. ibi: Non habet Rex sponsalia necesse. II. Et frequentius, adhuc tamen minùs propriè, sponsalia sumuntur pro ipso matrimonio de præsentì contracto, quatenus ex se futuram corporum actualem traditionem connotat, & mulier quoad effectum matrimonii adhuc promissa remanet. *c. 13. de Præsumpt. c. 22. & 31. h. t. c. 2. c. fin. de sponsa duor.* Et inde Matrimonium ratum passim *Sponsalia de præsentì* dicimus. III. communiter, & propriè accipiuntur sponsalia pro futuri matrimonii deliberata, mutua, & expressa promissione; quam proinde vulgò *Sponsalia de futuro* indigitamus. *Gonzal. in c. 2. n. 4. & 5. h. t. Reverendiss. Maurus Oberascher de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 1. concl. 1.*

Ex his inferre est, similiter nomine *Sponsi & Sponsæ* propriè intelligi eos, qui celebrant sponsalia de futuro; impropriè, qui jam contraxerunt matrimonium, copulã tamen carnali nondum secutã. Quod addo: illi enim, qui defacto matrimonium consummãrunt, nomine *Uxoris, Mariti*, aut *Conjugum* propriissimè veniunt. *arg. c. 7. de Convers. conjug. Covarr. 1. p. de Sponsal. c. 1. n. 3.* Quamvis nonnunquam quoque *Sponsi* de præsentì uxor, maritus, sive vir, aut conjuges salventur. *c. 5. 6. 9. & 35. causã 27. q. 2.* imò etiam *Sponsa* de futuro aliquando in Jure impropriè uxor vocetur *arg. cap. 45. §. ex his. d. causã 27. q. 2. l. 5. C. de Bonis, qua liberis.*

Porro, si in Jure, statutis, legatis, pactis dotalibus, aliisve dispositionibus de *Sponsalibus*, & *Sponsis*, aut de *Matrimonio, Mariti & uxoris* in genere fiat mentio, pro Regula traditur, quod in materia favorabili nomen *Matrimonii Sponsalia* tam de præsentì, quàm de futuro: & nomen *Uxoris, Mariti*, vel *Conjugum Sponsos* quoque, aut *Sponsæ*, & viceversã comprehendat; non item in materia odiosa per *d. l. 5. & c. odia. 15. de R. l. in 6.* Ego ab hac regula vix recesserim, nisi aliud

aliud vel ipsa lex exprimat: vel communis, aut frequens usus loquendi suadeat: vel ratio legis, & mens legislatoris, aut disponentium attendat. Sic etenim licet in favorem matrimonii introductum sit, quod conjux conjugi irrevocabiliter nihil donare valeat per *l. 1. ff. de donat. inter vir. & ux.* id tamen in Sponsis non obtinet. *l. cum hic status. 22. ff. pen. ff. Eod.* Similiter quamvis uxor, domicilium, simulque honores, & dignitatem viri sortitur, hoc tamen ad sponsam de futuro porrigi nequit *l. 32. ff. ad Municip.* Econtra in materia odiosa poenae infamiae, qua notantur illi, qui simul duas uxores habent, extenditur ad habentes duas sponfas. *l. 1. ff. de his, qui not. infam.* Item poenae paritidii extenduntur ad illos, qui Sponsam, vel parentes Sponsae suae occidunt, etsi Lex Pompeja solum de uxore, aut marito, socero, aut genero loquatur. *l. 3. & 4. ff. ad Leg. Pompejam de paritida.* Confer nostrum Panorm. in *c. 13. de Praesumpt.* Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 1. n. 3. Gutierrez eod. *tr. c. 1. n. 9. & seqq.* qui exemplis docterinam hanc explanant.

§. IV.

Definiuntur Sponsalia de futuro, quod *sint mentio* (id est stipulatio) & *repromissio* (id est reciproca promissio) *nuptiarum futurarum.* Ita Florentinus in *l. 1. ff. h. t.* Quem secutus est Nicolaus Pontifex in *c. nostrates. 3. causa 30. q. 5.* Expeditis definiens, si dixeris, Sponsalia esse promissionem mutuam futuri matrimonii. S. Th. in *Supplem. q. 43. art. 1.*

§. V.

Causa efficiens Sponsalium est duplex. *Remota, & proxima.* *Remota* est Jus. Quo autem jure Sponsalia sint constituta, declarat Bald. in *Novella tr. de dote in 3. princip. quest.* ubi inquit, quod sponsalium contractus de futuro est de jure gentium, cum perficiatur solo consensu. *l. 4.*

ff. h. t. & quod antiquitus etiam apud populum Israel, ac in primitiva Ecclesia, imò apud saniores Ethnicos sponsalia aliquantisper matrimonium praecesserint, colligitur ex *Deuteron. 20. v. 7. Jud. 14. v. 8. Matth. 1. v. 19. c. 34. ff. apparet. c. 39. causa. 27. q. 2. c. 3. causa. 30. q. 5. l. qualis. 9. ff. h. t.* Congrua sane ratione, ne conjuges effraeni impetu in matrimonium quasi irruisse videantur; & si fortassis aliquid subsit, quod conjunctionem impediatur, id tempestive removeatur, aut, si removeari nequeat, matrimonium inhibeatur. Atque hac de causa trinæ quoque denuntiationes praemittuntur, quæ ex more non nisi propter Sponfos de futuro fiunt. Gobat. in *Theolog. Experimenti. tr. 10. n. 8.*

Ea tamen juris necessitas non est, ut sponsalia praecise ad substantiam matrimonii dediderentur, sed Sponsa statim in domum deduci potest. *c. 9. h. t. d. l. qualis. ibi: si verò Sponsalia non praecesserint ff. Eod. Novell. 74. c. 5.* Itahodie Magnates, & milites quidam solent statim copulationem petere, seu, ut dicitur, lassen sich gleich in der ersten Hitze zusammen geben. Item concubinarius in extremo agone constitutus, illico, & absque sponsalibus ducit concubinam, ut legitimetur proles. Gobat *loc. cit.* Olim quoque Alexander M. absque ullo sufflamine, & omisis sponsalium ambagibus inter ipsas funantes convivii patinas sibi Virginem Roxanen matrimonio junxit. Q. Curtius lib. 8. *hisor. c. 4.* Dissentit Zypræus de *Jure connub. p. 1. cap. 1. §. 3.*

Causa efficiens proxima sponsalium est, vel 7 principalis, vel instrumentalis.

Principalis sunt personæ, quæ nomine proprio contrahunt sponsalia. Ut autem legitime contrahant, etiam in personis Illustribus sequentes conditiones requiruntur.

Prima est, ut deliberationis, & interioris consentus sint capaces: quia sponsalia

nequeunt consistere sine plena deliberatione, & consensu. c. 26. h. t. l. 4. l. 11. ff. Eod. Hinc

8 I. Pro infectis habentur, nec publicæ honestatis impedimentum producunt sponsalia inter infantes contracta, vel à majori cum infante, tamen si (quod inter Principes, & Magnates usitatum) Parentes, aut Agnati eos sponderint; nisi post septennium per consensum expressum, vel tacitum rata habeantur. c. un. causa 30. q. 2. c. un. in princ. de Desponsat. impub. in 6. c. 4. & 5. X. Eod. Ratio est: quod infantes nequeant præstare consensum, sive per se, sive per alium, cum sint expertes iudicii, & rationis. l. 26. C. de Donat. & quod agunt, ignorent. l. 14. ff. h. t.

9 Hic illustris controversia incidit, an si Pater Illustris defacto filium, aut filiam in cunis desponsavit, is pubes factus sponsalia adimplere teneatur?

Teneri filium, ac filiam in conscientia ratihabere matrimonium à Parentibus promissum, nisi extraordinariam, & gravem causam contradicendi habeat, docuerunt Navarr. Soto, & plures alii apud Gutierrez de Matrim. cap. 79. n. 14. imò etiam in foro externo ad id compelli posse, indicat l. sed que patris. 12. ff. h. t. ubi IC. tunc autem solum dissentienti à Patre licentia filia conceditur, si indignum moribus, vel turpem sponsum ei pater eligat. Quæ lex saltem quoad impuberes per SS. Canones non est abrogata, sed potius canonizata in c. 1. de Desp. impub. ubi S. Pontifex Hormisda rescripsit: *Potest filius nondum adultum (voluntas ejus discerni non potest) pater, cui vult, matrimonio tradere, & postquam filius pervenerit ad perfectam etatem omnino debet hoc adimplere.* Sine dubio ideo: quia non est liberorum, præcipue sceminarum, sub cura Parentum existentium quærere nuptias, sed id ad munus parentum pertinet. c. aliter I. causa 30. q. 5. c. honorantur. 13. causa 22. q. 2.

Attamen magis est, ut censeam, filios in distinctè non ligari sponsalibus à Parentibus contractis, adeò ut, etiam si specialem causam non habeant, sed ex eo solum, quia nondum placet matrimonium inire, vel quia melior conditio supriarum offertur, contra promissionem Parentum venire possint. Primum propter text. in d. c. un. causa 30. q. 2. ubi: *ubi non est consensus utriusque, non est conjugium.* Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & è converso, nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerit ad anni discretionis, consentiat, etiam si pater & mater hoc voluerint, & fecerint. Secundo propter cit. c. un. §. fin. de Desponsat. impub. in 6. dum enim statuit, filios absentes & ignorantes obligari ex sponsalibus Parentum, si post scientes eadem ratificaverint & non obligari, si non ratificaverint, non obscure innuit, iis, postquam tulerint, liberum esse, ea ratificare, vel non ratificare, adeoque non teneri iisdem ex necessitate stare. Quæ dispositio si procedit, quando liberi sunt majores septennio, procedit quoque, quando sponsalia inita sunt, ipsis inhabilibus ad contrahendum, & consentiendum. Tertio quia, ut inquit S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in C. in iis, quæ ad propra corporis sustentationem, prolisque generationem attinent, omnes homines sunt pares, nec filii subjiciuntur parentibus. Aliunde etiam abrogatis legibus civilibus liberis omnimoda libertas in contrahendo matrimonio, & deligendo vitæ statu concessa est. c. 12. de Regularibus. Trident. sess. 23. de reform. c. 1.

Et hæ rationes æquè in personis Illustribus ac privatis militant, cum quoad ea, quæ perfectum consensum requirunt, ac à natura proveniunt, inter personas illas nullum discrimen habendum sit. Nicol. Myler. ab Ehrenb. in Gamol. Princip. c. 4. n. 56. qui n. 51. scribit, ejusmodi immatura sponsalia taniores Politi-

cos fere omnes dissuadere, utpote invalida, & plurimum fluctuosa.

In contrarium allata veri speciem majorem, quam vim habent. Ecquidem l. 12. ff. h. t. tanquam libertati matrimonii inimica, per Jus Canonicum correpta est, quo tam ad sponsalia, quam matrimonia naturalis, & verus consensus ipsorummet contrahentium essentialiter exigitur. Gutierrez d. c. 79. n. 3. Textum c. 1. de Spons. impub. Gloss. Panor. mit. & Fagnan. *ibid.* accipiunt de debito honestatis tantum, non necessitatis. Quæ interpretatio difficultate non caret, tum propter verba illa, omnino debet, quæ præcisam necessitatem important. Barb. in axiomat. dist. 206. n. 3. tum quod ibi fiat discrimen inter filium adultum, & non adultum, cum tamen etiam adultus, nisi habeat rationabilem causam reclamandi, ex debito honestatis suo Parenti consentire teneatur. Melius explicat Barbos. ad d. c. 1. n. 6. in fin. quod licet sponsalia (quæ ibi nomine matrimonii veniunt) à Parente pro filio infante contracta non valeant, necessarium tamen filius debeat adimplere, si post septennium cohabitando cum Sponsa usque ad annos 14. completos, aut alias verbò, vel factò factum Patris ratificaverit. Nec obstat, quod munus proprium parentum sit filiis de nuptiis providere: hoc namque intelligendum est, annuentibus eisdem filiis, prout annuere debent ex quadam convenientia, & honestate, non autem ipsis dissentientibus.

Interim inficias non ierim, filium, aut filiam Matrem ex virtute pietatis teneri parentibus obedire, & sponsalibus ab iis celebratis stare, si Parentum specialiter intersit, filium hoc, non aliud matrimonium contrahere, aut si filia ex causis momentosis certum Sponsum eligant; veluti pro sedandis gravibus inimicitias, redintegrandis commerciis, firmandis foederibus, stabilendis Regnis, pace, aut salute Reipublicæ conservanda; cujusmodi

considerationes inter Principes, eorumque conjunctiones ordinariè intercedunt. Navarr. in Man. cap. 14. n. 15. Sanchez de Matrim. lib. 4. Disp. 23. n. 4. & post Cardinal. Alex. de Nervo, & Præposit. Fagnan. in d. c. 1. n. 15.

II. Invalidè sponsalia ineunt furiosi, infanti, amentes, ac mente capti, durante furore, infantiâ, seu dementiâ, sive ipsi inter se, sive cum aliis ratione utentibus contrahant. l. 8. ff. h. t. c. dilectus 24. Eod. c. neque furiosus. causâ 32. q. 7. Secus est, si grossi, stolidi, substupidi, & simplices (die alber / und einfältig / oder blödes Verstands seyn) ineant: est enim non habeant defæcatum mentis vigorem, & intellectum, nec sint ita perpicaces, sicut alii, habent tamen iudicium, & intelligunt, quid agunt, suntque planè medii inter prudentes, & amentes, atque ideo etiam meriti, & demeriti capaces. Decius in l. furioso ff. de R. J. Cephal. consil. 546. n. 49. lib. 4.

Sed quid dicendum de illis, qui solum in speciali aliqua materia delirant, in reliquis verò sapiunt? In hac questione; ut simplicissimè mentem meam aperiam, dico, discriminanda esse objecta delirii. Quædam enim sunt in se possibile, circa quæ prædominans melancholia potest ita occupare phantasiam, ut in reliquis maneat plenus usus rationis, ut si quis sibi persuasum habeat, se esse creatum cardinalem, regem, principem: quædam autem sunt omnino impossibile, & ab omni profus ratione aliena; ut si quis sibi firmissimè imaginetur, se esse cereum, vitreum, acephalum, gallum gallinaceum, leonem, vel personam è SS. Trinitate. Qui primo modo delirant, validè ineunt sponsalia, modò non circa hæc ipsa desipiant: quia tunc nihil deest, quod officere possit eorundem validitati, hoc ipsò, quòd usus rationis quoad ea non deficiat. Qui verò secundo modo delirant, eos cenfeo pro simpliciter fatuis habendos esse, nec proinde contrahere posse sponsalia, non obstante, quòd

videantur in aliis sapere, eò quòd de omnibus cohærenter, & sine admixtione stultitiæ loquantur: hoc quippe provenit ex radicatis speciebus intentionalibus circa alia objecta. Videatur Sanchez de Matr. lib. I. disp. 8. n. 22. & seqq.

- 12 III. Nullius quoque valoris sunt sponsalia, quæ celebrant ebrii tempore ebrietatis, quamvis antecedenter ea celebrare decreverint: quandoquidem necesse est, ut, qui non per procuratores, sed per se ipsos contrahunt, dum contrahunt, eliciant consensum circa sponsalia, quo ebrii destituuntur per c. sanè. causâ 15. q. 1. c. unusquisque causâ 22. q. 4. Latè Rmus Maurus Oberascher d. 11. 2. de Sacram. c. 1. concl. 1. §. dixi 4. Quod verum, si ebrietas sit completa, & perfecta; qualis est, quæ privat omni usu rationis, ac, ut Pontifex loquitur in c. 14. de Vita, & honest. Cleric. mentis exilium inducit. Quòd si tantum incompleta ebrietas sit, quæ non adimit usum rationis, sed solum inducit capiti aliquam gravedinem, aut vertiginem, utique sponsalia in ea contracta subsistunt; debet autem allegans, se tempore contractus sponsalitiî perfecte ebrium fuisse, id probare per idoneos testes, de verbis, sermone, aliisque actibus, ut ingressu, gestibus & gesticulationibus ejus deponentes, vel saltem pro ratione circumstantiarum per juramentum purgatorium: cum habeat præsumptionem contra se, quòd non fuerit plenè ebrius, siquidem ea præsumi solent, quæ à natura, & communiter adesse solent, non etiam, quæ rarò accidunt, ut plena ebrietas homini. Cypræus de Jure connub. p. 1. c. 13. §. 62.

- 13 Secunda conditio est, ut Sponsi externo aliquo signo internum suum consensum patefacere, & alienum acceptare possint appositè ad finem matrimonialem. Unde excluduntur illi, qui simul muti, surdi, & cæci sunt. Item qui simul tantum surdi & cæci à natura: cum isti nec verbis, nec signis instrui valeant de juri-

bus, & qualitatibus sponsalium, aut matrimonii, nec alterius consensum sufficienter percipere, & acceptare. Gutierrez de Matrim. c. 8. n. 4. contra Joan. Andr. Card. Panorm. & Tabien. Aliud statuendum de illis, qui cæci, vel muti, vel surdi tantum, aut muti, & surdi simul sunt: quoniam hi signis edoceri, consensum exprimere, & acceptare promissionem possunt, cum etiam confiteri, & sacramentaliter absolvi queant. c. cum apud 23. & ibi Joan. Andr. n. 15. Card. n. 5. Panorm. in fin. h. t. Neque contrariam sententiam juvat, quòd in d. cap. interrogatio concepta sit in plurali? an mutus & surdus possint alicui matrimonialiter conjungi? consequenter intelligi debeat respectu duorum, quorum unus surdus, alter mutus est, & ita non de surdo, & muto simul. Nam licet interrogatio facta fuerit in plurali, resolutio tamen, & responsio à Pontifice data est in singulari, cui potius standum, maxime quia in surdo, & muto simul locum habet ratio, & decisio finalis ejusdem cap. ibi: cum quod verbis non potest, signis valeat declarare. Deinde mutus ordinariè quodque surdus esse solet, ideòque implicite idem statuitur de muto & surdo simul, quod de muto tantum. Taceo, quòd multi DD. testentur, ibi interrogationem in singulari numero factam, & per Libratorum errorem pluralem positum fuisse.

Tertia conditio est: ut persona desponsanda sit in specie determinata: sicut enim matrimonium nequit consistere, nisi cum persona certa, ita nec sponsalia, quæ sunt via ad matrimonium. Clariss. D. D. Gletle in methodico compendio instrit. ad lib. 1. tit. 10. n. 4. Quare si quis tribus puellis simul matrimonium promittat dicens: unam ex vobis ducam; & illæ promissionem acceptent, ac repromittant, obligatio quidem mutua servandi promissiones nascitur, sponsalia tamen propriè dicta nondum erunt, nec inde resultabit impedimen-

ventum publicæ honestatis; donec unam ex illis verbis, vel signis eligat, atque sic præcedens indeterminata promissio per sequentem electionem determinetur, & sponsalium vim ex postfacto nanciscatur. *c. un. h. t. in 6. Coninck. de Sacram. tom. 2. disp. 21. dub. 2. n. 12. Bonacin. de Matrim. q. 1. puncto 3.* Quod si prædictæ promissioni fuerit adjecta conditio, v. g. *si qua certum beneficium præstiterit*, hæcque conditio à duabus impleatur, illa determinata censetur, quæ prius conditionem implevit juxta tritam juris regulam: *qui prior est tempore, prior est jure. c. 54. de R. I. in 6.* Sin autem ambæ simul implevisent, non desunt, qui cum Theologis San Gallensibus *tom. 10. tr. 4. de Matrim. q. 1. dub. 1.* sorte putent unam determinandam, eò quod iis per conditionis impletionem æqualiter jus videatur quæsitum. Verum, quia neutri adhuc in specie, & absolute jus quæsitum est, sed tantum indeterminate, quamvis exclusâ tertiâ, quæ conditionem non posuit, ac consequenter determinatio etiamnum ab illo dependet, penes quem antecedenter erat, crediderim, promissori liberum esse, unam ex duabus, conditionem simul implentibus, eligere: cum in omni promissione alternativa electio ad promissorem pertineat. *c. 70. de R. I. in 6. l. plerumque 10. in fin. ff. de jure dotium.*

Quid autem, si Pater aliquis ex duabus suis filiabus alterutram Titio repromittenti promittat, ad quid, & quomodo tenebitur? Ex dictis claret, necdum esse sponsalia, sed fore statim atque una tradita fuerit. Interim in optione Patris erit, quam dare velit: & si unam obtulerit, eamque Titius rejecerit, ab obligatione liberatur: satis quippe est, in alternativis alterum adimpleri. *d. c. 70. de R. I. in 6. & ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. l. 110. §. 2. ff. Eod.* Si tamen è duabus promissis unica consenserit,

& antè duabus consentientibus altera fuerit mortua, parens consentientem, aut superstitem tradere cogitur, quia aliter datam fidem exsolvere nequit. *arg. l. si in emptione. 34. §. 6. ff. de contrab. empt. & l. cum is. 32. in pr. ff. de Condit. indeb.* Goffredus, D. Antonius, Angelus, Sylvester, Tabiena, & Sanchez apud Joan. de Dicastillo *de Sacram. tom. 3. tr. 10. disp. 1. dubit. 18. n. 226.* Quod si factâ hæc incertâ promissione Patris Titius alterutram carnaliter cognoverit, Pater post receptum Tridentinum neutram dare obligabitur; non integram: quia cum ea Titius per fornicariam copulam impedimentum affinitatis contraxit: non corruptam: quia vi sponsionis Pater eligere, ac alterutram dare poterat, nec delictum alterius eum potuit hæc facultate privare. *Bonacina d. punct. 3. n. 5. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 26. n. 4. & alii.* Diversum obtinet in loco, ubi Tridentinum quoad reformationem matrimonii receptum non est: ibi enim sponsio patris, quam filia ratam habuerunt, per copulam maritali affectu habitam (qualis hic à jure prælumeretur) transiret in matrimonium propter expressum consensum de præsentem ipso facto, juxta *c. 3. & 6. de Condit. apposit.* Coninck *de Sacram. tom. 2. disp. 22. dub. 8. n. 55.* Menoch. *de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 13.* Panorm. *in c. 10. num. 7. h. t.*

Quarta conditio, quæ in Sponsis necessaria est, ut nullo impedimento perpetuo, seu dicimur, seu impediendo matrimonii laborent. Non dirimente: quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonii, consequenter, si inter aliquos ob impedimentum dirimens non posset stare matrimonium, absoluta ejus promissio esset rei impossibilis promissio. *l. 15. & 16. ff. h. t. l. 60. §. 5. ff. de Ritu nupt.* Non etiam impediendo tantum: quia alioquin sponsalia essent promissio de se illicita, nempe de ma-

matrimonio futuro illicito, ac proinde invalida, per *c. fin. de Pactis*. Aliud est, si impedimentum respectu matrimonii duntaxat sit temporale, & promissio matrimonii respiciat illud tempus, pro quo non erit tale impedimentum. Quamobrè licet is, qui ad unum v. g. annum voto castitatis obstrictus est, non possit eo tempore licitè matrimonium inire, ita tamen potest eodè tempore validè & licitè spondere, modò non det fidem matrimonio statim contrahendo, arg. *l. non solet. 10. ff. de his, qui not. infam.* Petr. de Ledess. *de Matr. q. 47. art. 15. dub. 2.* Clar. P. Wex *de Spons. q. 1. §. 3. n. 6.*

Laciosa questio est: An, & ad quid obligent sponsalia inter personas perpetuò impeditas sub conditione: *si Papa in impedimento dispensaverit*, contracta?

17 Joannes Andr. Innocent. & Panorm. in *c. super eo. n. 8. de Condit. appos.* cum citatis à Layman in *Theol. mor. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 3. in fin.* sustinent, talia sponsalia, etiam jurata, omnino non obligare, aded ut utriq; contrahenti ante & post obtentam dispensationè altero invito resilire liceat, donec novus consensus, aut ratificatio accedat. Potissimum fundamentum collocant in *l. 83. §. sacram. ff. de Verb. oblig.* ubi reprobatur illa stipulatio: *illum liberum hominem, cum servus esse ceperit, dare spondes? Item eum locum, cum lex sacro, religiosòve profanus esse ceperit, dari? qua nec presentis temporis obligationem recipere potest: & ea duntaxat, qua naturè sui possibilia sunt, deducuntur in obligationem.* Et in *l. 137. §. 6. ff. Eod.* in qua dicitur: *ubi omnino conditio jure impleri non potest, & si velit facere, ei non liceat, nullius momenti fore stipulationem; perinde ac si ea conditio, qua naturè impossibilis est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quòd jus mutari potest, & id, quòd nunc impossibile est, postea possibile fieri: non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum presentis affirmari debet stipulatio.* Item in *l. 39.*

§. fin. ff. de Legat. 1. ubi habetur, quòd non valeat legatum rerum ad Principem pertinentium, ex ea ratione: *quoniam commerciorum earum, nisi jussu Principis, non sit: cum àstrahi non soleant.* Et per consequens inferitur, impossibile reputari, quòd à voluntate Principis dependet. Ergo similiter discurrendum erit de hujusmodi sponsalibus conditionatis, utpote cum eis jus in principio resistat, adjectaque conditio, tanquam dependens à voluntate Principis, impossibilis sit.

Econtra Adrian. in *4. sent. tr. de Sponsal. dub. 10.* Basil. Pontius *de Matrim. lib. 3. c. 15. n. 5.* Coninck *de Sacram. disp. 29. dub. 1. conclus. 5. n. 18.* cum aliis docent, talia sponsalia inducere veram obligationem sub conditione, quam proinde pars utraque expectare, eaque eveniente, id est, impetratà dispensatione, nuptias contrahere tenetur, non expectato ulteriori consensu. Quia hæc conditio: *si Papa in impedimento dispensaverit*: est honesta, & nihil in ea contra legem fit: cum lex non prohibeat contrahere impeditos sub illa conditione, sed absolutè: ergo suspendit sponsalia, eaque eventu conditionis secuto statim absolutè obligant, sicut obligant, si apponantur aliæ conditiones honestæ per *l. 16. ff. de Condit. indeb. l. 26. ff. de Condit. insti. l. 213. ff. de Verb. signif.* Nec impedit, quòd conditio illa à voluntate Principis dependeat: quoniam cum valeat institutio spurii sub conditione: *si Princeps cum legitima verit*; venditio rei feudalis, seu majoratus sub conditione: *si dominus feudi, aut princeps voluerit*; item conventio de resignatione beneficii cum pensionem sub conditione: *si Pontifex approbaverit*; tametsi hæc conditiones pendeant à Principis arbitrio, sponsalia quoque sub ejusmodi conditione celebrata rata sint, oportet, quousque Pontifex dispensare noluerit. Imò Layman *d. c. 7. n. 4.* autumat, illi qui sub predicta conditione papalis dispensationis fecit fidem

filium matrimonij, teneri ad procurandam dispensationem, si subit justa causa. Cui opinioni tum accedit Gobat in *Theol. experim.* tr. 10. n. 164. si sponsa velit facere dimidiam partem sumptuum.

At rectius plerique RR. distinguunt, & sub distinctione utramque sententiam approbant. Primam, si non subit rationabilis causa petendi dispensationem, aut S. Pontifex in ejusmodi impedimento dispensare non solet; veluti est impedimentum Ordinis sacri, aut affinitatis in primo gradu: quia tali casu conditio adjecta, aut turpis, aut jure impossibilis censetur. Alteram, si obnoxij impedimento habeant justam causam petendi dispensationem, & S. Pontifex in eo, urgente causâ legitimâ, facile, & frequenter dispenset; quale impedimentum est impedimentum consanguinitatis in tertio, aut quarto gradu: quia tunc conditio dispensationis honesta est, & simul possibilis, arg. d. l. 39. §. fin. ibi: cum distrabi non solent. ff. de Legat. 1. Confer. Clariss. P. Jacob. Wes. tr. de Sponsal. p. 2. controvers. 3. per 101.

18. Circa causam efficientem instrumentalem consideranda veniunt personæ, quæ nomine alieno sponsalia contrahunt: scilicet Parentes, & Procuratores, seu Internuntij.

Parentes filios despondere posse sine speciali mandato, nec prærequisi a eorum voluntate, ita ut, si tempore sponsalium præsentis fuerint, & non contradixerint; vel absentes, aut ignorantes, eadem ex postfacto scientes tacite, vel expressè ratificaverint, perinde obligentur, ac si ipsi expressis verbis sponsalia contraxissent, textus est in c. un. §. fin. de Sponsal. impub. in 6. ubi juxta receptam interpretationem Parentum nomen non patrem solum, sed & matrem: & nomen filiorum quoque liberos legitimos, & illegitimos comprehenditur. Dian. Resol. moral. p. 3. tr. 4. de Sacram. resol. 270 in fin. Bossius de matrim. c. 3. §. 38. n. 160.

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

Quæres 1. Utrum ad valorem sponsalium à Parentibus nomine filiorum contractorum sufficiat, filios præsentis esse, & non contradicere?

Non sufficere solam taciturnitatem, nisi alia signa interni consensûs in filiis accedant, sentiunt quidam neoterici Authores apud Gutierrez de Matrim. c. 13. n. 1. in fin. tum quia tacens non censetur consentire, cum de obligatione suæ personæ, & gravi præjudicio agitur juxta Bartol. in l. qua dotis. n. 31. ff. Solutio matrim. tum quia essentia sponsalium consistit in vero, & naturali consensu ipsorum contrahentium. l. 4. §. 11. ff. h. s. consensus vero ex taciturnitate non est verus, & naturalis, sed præsumptus præsumptione juris tantum, ut cum communiori tradit P. Engel. h. r. §. 2. n. 8.

Verùm contraria sententia, quod sufficiat tacitus consensus liberorum, & ex eo solum præsumptus, quod præsentis Patri, vel Matri sponsalia contrahenti non contradixerint, satis clarè decisa est in d. cap. un. §. fin. Bossius cit. §. 38. n. 156. Navarr. in Man. c. 22. n. 21. Et verò cum Parentes ex officio, ac naturali affectu optimè liberis consulere velint, nec in ipsorum præjudicium, vel incommodum, sed in utilitatem agere, & contrahere intendant per l. 22. §. fin. ff. ad Leg. Jul. de adult. & liberi saltem de honestate consentire, vel mox contradicere teneantur. arg. c. honorantur. 13. causa 32. q. 2. non immeritò ex interpretatione juris verba Parentum sufficienter filiorum silentium explicare, internumque illorum consensum significare, ac exprimere censentur; nisi è vestigio teclament.

Neque urgent argumenta opposita: nam quod primum attinet, etsi agatur de obligatione liberorum, tamen ex intentione Parentum non tam de præjudicio, quam de utilitate tacentis agitur; siquidem paternus amor nihil in illis sinistri admittet. Ad secundum conce-

B

den-

endendum omnino est, non fore sponsalia, si liberi, quorum nomine contrahuntur, reverà non consensissent, & solum tacuissent ex verecundia, aut propter timorem Parentum; quemadmodum fieret, si propriis, & expressis verbis, sed fictè, ac simulatè contraxissent. Felin. in *e. nonne. 5. de Præsumpt. num. 8.* Interim tam in uno, quàm in altero casu in foro externo absolute judicabitur, & præsumetur, consensum adfuisse, adeoque sponsalia re ipsa, & valida celebrata esse.

Planè ne filius, aut filia non contradicendò Parentibus despondentibus consensisse videatur, consultum est, ut dissensum, si non coram illis, saltem coram aliis, vel post statim manifestet; quanquam, si hoc non fecerit, putaverim, quòd juramentò propriò dissensum suum probare possit, dummodo ex aliis circumstantiis consensisse non convincatur: quandoquidem juramentum est modus probandi animum, & ea, quæ in animo consistunt, teste Mascardo *vol. 1. de Prob. concl. 94. n. 6. & 7.* Nec impedit, quòd hoc limitari soleat, quando præsumptio juris non est in contrarium, uti hic, maximè cum S. Pontifex in *d. e. un. §. fin. rescribat: si præsentibus fuerint, nec contradixerint, obligantur*: nam præsumptio ista non est tanta, & tam efficax, quin non faciliè aliis præsumptionibus in contrarium everti possit.

Quæres II. Anne etiam sponsalia à Parentibus pro filio absente, vel ignorante contracta sola ejusdem taciturnitate, postquam innotuerunt, confirmantur?

Prima sententia id, quod hæctenus dictum est, de contractu sponsalicio Patris, vel Matris pro filio præsentibus, & tacente, extendit ad filios absentes, dicitquè similiter sufficere illorum taciturnitatem, postquam venerunt innotitiam contractus paterni, ex quo in præsentibus videtur militare ratio curæ, dilectionis, & obedientiæ paternæ; ut proinde sicut filii

tacitè consentire præsumuntur, quando sunt præsentibus ex eo præcisè, quòd taceant, & non reclamant, ita tacitè intelligantur ratificare, quando redduntur certiores de hujusmodi contractu, & possunt contradicere, nec contradicunt. In quam sententiam inclinat S. Thom. in *4. dist. 27. art. 2. ad. 1. & Paludan. ibid. q. 1. concl. 1. n. 4.*

Alter sententia contendit, in absentibus filiis præter taciturnitatem alia signa esse necessaria, quibus ratificatio sufficienter manifestetur; eò quòd sæpè *cit. cap. un. §. fin. de Sponsat. impub. in 6.* (in quo unicum, & totum hujus singularitatis fundamentum est, sine quo nemo unquam pro altero sponsalia posset contrahere) perspicuè distinguit inter filios præsentibus, & absentes, atque in illis solam taciturnitatem sufficere asserat, in absentibus vero insuper expressè exposcat ratificationem tacitè vel expressam, postquam de Parentum contractu notitiam adepti sunt. In hac sententia residet Diana *Resol. moral. p. 3. tr. 4. de Sacram. resol. 271. in fin.* Rationem differentie assignat Sanchez *de Matrim. lib. 1. disp. 23. n. 17.* Quia dum filius præsentibus est, & intelligit, quid nomine suo à Parentibus agatur, magis præsumitur reclamaturus, si internè non consentiat, quàm dum est absens, ubi ordinariè non ita apertè advertit loqui versari præjudicium, seu obligationem, & faciliè credit, se adhuc reclamare posse, ubi ad sponsa, vel illius amicos pervenerit. Idque obtinere nonnulli arbitrantur, etsi filius à Patre per literas de contractu factò fuerit certificatus: licet enim alias acceptans literas, & illis non contradicens consentire censeatur per *l. si filius familia. ff. Ad Scrum. Maced.* in proposito tamen, cum filius ob reverentiam teneretur, si potuit, saltem ex honestate Patri respondere, mentem suam declarare, si id prætermittat, & taceat, videtur, aut velle deliberare (cum res magni momenti sit nubere) aut omnino invicis esse.

Tertia Sententia distinctionis scedere has opiniones conciliat docens, quòd, si ab ipsis Parentibus proponantur, & manifestentur, contracta sponsalia, & filii taceant, censeantur consentire, ac tacite ratificare, cum urgeat eadem ratio ad effectum, ut sibi locum vendideret dispositio textus in *d. c. un. §. fin.* Secus vero si ab extraneis proponantur: tunc namque requiritur consensus vel expressus, vel tacitus, seu aliquod signum, ex quo consensus eliciatur, & demonstretur. Ratio discriminis est: quia filii creduntur confidere in Parentibus, quòd æqualem, & dignam sua conditione sponsam elegerint; quæ confidentia non consideratur in extraneis; & consequenter, si isti sponsalia notificent, ultra taciturnitatem exigitur aliquod signum consensus expressivum. Coninck *de Sacram. disp. 21. dub. 3. n. 29.* Quam sententiam etiam probabilem asserit Diana *Resolut. moral. p. 3. tr. 4. de Sacram. resol. 271. in fin.* & Nos cum illo.

¶ *Quæst. III.* Num similiter obligent sponsalia, quæ Tutor pro pupillo, frater pro sorore, aut cognati pro cognato præsentis, & non contradicente ineunt?

Affirmativam, ob paritatem rationis cum Parentibus, sequitur Gloss. in *d. c. un. §. fin.* & Sponsalia cum Hostiens. in *c. 1. de Matrim. contract. contra interd. Eccles.* Eandem saltem in foro interno procedere, ita scilicet, ut si quis, dum suo nomine à consanguineis, vel extraneis contrahuntur sponsalia, re ipsa assensum non habuit, sed potius complacentiam, quamvis nullò signò externò eandem explicaverit, hoc ipso vera sponsalia contrahantur, tenent quam plures Theologi apud Sanchez *l. 1. de matrim. disp. 23. n. 6.*

Nihilominus negativa, ut communior, ita probabilior est: enimverò repugnat, ut dispositio scriptis *c. un.* tanquam ad Parentes restricta, extendatur ad Tutores, ac alios in quibus ratio boni consilii, ac paternæ obedi-

entiæ deficit; quippe præsumptio consensus orta ex taciturnitate non fundatur in generali tantum regula, quòd, qui tacet, consentire videatur, sed in speciali, quâ liberi consentire censeantur parentibus, eò quòd hi vicissim omnimodò ex pietate paternâ iis prospicere credantur. Barbosa in *d. c. un. n. ult.* Tulehus *lit. S. concl. 400.* Sanchez *ubi supra n. 7.* Hinc licet fortassis pupillus, aut soror re ipsâ complacentiam, & internum consensum sponsalia contrahendi, seque obligandi habeat dum tutor, vel frater ejus nomine contrahit, attamen neque in vim pacti, aut naturaliter, & in conscientia obligatur: cum enim ex juris dispositione verba Tutoris, fratris, vel alterius (exceptis solis Parentibus) non significant, aut exprimant consensum internum pupilli, vel sororis. ut ut intenderit, vel approbaverit, matrimonium tamen non promittit; vel certè, si quis contendat, quòd internè promiserit, hæc promissio, cum à Sponso, aut sponsa acceptari non potuerit, antequam signo sensibili ab ipso promittente expressa sit, obligatoria non est arg. *l. absentia. 10. ff. de Donationib. P. Engl. ad tit. de Despons. impub. num. 5.*

Per Procuratores, seu internuntios (quos Conciliatores, & Proxenetes, vulgò Freywerber appellant) sponsalia confici posse, colligitur ex *l. in sponsalib. 18. ff. h. t.* morèque hunc despondendi inter Principes & Magnates hæctenus frequentatum fuisse, & inter eos etiamnum tota die per Legatos sponsalia celebrari, passim historiæ attestantur. Et verò, cum quod quis per alium facit, per se ipsum, facere censeatur, & non solum de Jure civili omnes termè alii contractus, sed de Jure Canonico ipsum quoque matrimonium per Procuratores, ac Internuntios iniri valeat *c. fin. de Procurat. in 6.* quis dubitet idem asserere de sponsalibus?

23 Ut autem per legatum, Internuntium, vel Procuratorem sponsalia rite contrahantur, non sufficit mandatum generale ad negotia, etiam si datum sit cum plenissima facultate, & administratione, sed requiritur mandatum peculiare ad contrahendum, & quidem non indefinite cum qualibet, sed cum certa persona ore, vel literis designata. *arg. d. c. fin. de Procurat. in 6. l. generali 3 q. ff. de Ritu nups. Camill. Borell. decis. 66. n. 162, Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 11. n. 3.* Ratio est: quia sponsalia censentur longè majores casus, quàm ut in generali mandato soleant comprehendi, aut Procuratoribus generaliter tantum committi.

Præterea ejusmodi Procurator, ac Internuntius per se ipsum mandatum exequi debet, nec alium potest substituere, nisi hoc ei specialiter fuerit commissum, quia ob negotij gravitatem personæ industria censetur electa. *§. 3. Instit. Jur. Can. h. t. d. c. fin. & ibi Passerin. n. 16.* Observandum etiam, nullius momenti existere sponsalia, si Procurator, aut Internuntius, antequam contraxerit, à Domino revocatus fuerit, licet tam ipse, quàm ea, cum qua post revocationem contraxit, revocationem illam penitus ignoraverit. *§. 16. Instit. Juris. Can. de Procuratorib.* Ut maximè alias revocatio Procuratoris actum non invalidet, nisi Procurator, vel is, cujus interest, certior factus sit. *c. 13. de Procuratorib. Clem. un. de Renunt. l. 15. ff. Mandati.* Ratio specialitatis est: quia ad sponsalia exigitur consensus verus, & naturalis, non solum juris subtilitate effectus, ut ceteris in negotiis. *Barb. ad. d. c. in fin.*

Denique necessum est, ut personæ, de quarum desponsatione agitur, sibi invicem, si non de facie, saltem famâ, vel alio quocunq; modo sint notæ: in eam enim, quam prorsus ignoramus, consentire non possumus. *Gloss. in c. illud. 8. v. uxor causa 30. q. 5.* & ut habet decantatum dicteterium, ignoti nulla cupido est. Hinc falsè ridet Juvenalis cæcum Catullum Messalinum Aulicum.

*Quòd nunquam vise flagraret amore puella,
Grande, & conspicuum nostro quoque tempore monstrum,*

*Cæcus adulator, diris quo à Ponte Satellitæ
Interea Reges, & Principes sæpe penicillo
Apellis contenti sunt, & mentem picturæ
palcunt.*

§. VI.

Materia, seu objectum sponsalium est matrimonium, quod promittitur: videlicet matrimonium futurum, licitum, & validum.

Dixi I. Matrimonium futurum: quoniam promissio sponsalitia directè, & immèdiatè super matrimonium futurum cadat, oportet. Unde promissio de sponsalibus contrahendis, ut si vir, & fæmina conveniat de celebrandis sponsalibus: vel si vir promittat, aliquam sponsam accipere, desponsare, aut subtrahere: quamvis obliget ad sponsalia contrahenda, & videatur esse promissio matrimonij saltem mediatè, nomen tamen sponsalium haud motetur, & ideo nec publicam honestatem, aliisque effectus sponsalium proprios parit, sicut promissio venditionis venditio non est, neque titulum in alium transfert. *Card. Tusch. l. 1. S. concl. 402. n. 5. Covar. lib. 4. p. 1. c. 4. in print. cum citatis.*

Dixi II. Licitum: enim verò validè promitti nequit matrimonium, nisi per te licitè contrahi possit: nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto nullam obligationem inducit. *Textus in c. fin. de Pactis.* Ex quo:

Deduces I. non tenere sponsalia inter Catholicum, & hæreticum, vel inter hæreticum, & Catholicam: quia inter eos propter scandalum aliorum, & periculum fidei imminens conjugij Catholico, ac proli, connubia sunt illicita, & ab Ecclesia prohibita in *c. cave. & c. non oportet. causa 28. q. 1. in c. decretis. de Hæretic. in 6.*

Illud hic *quæri* potest: an saltem in partibus Germaniæ, Galliæ, aut Poloniæ, ubi hæretici cum Catholicis mixtim habitant, & ex recepta consuetudine inter se matrimonia celebrant, licita sint, ac valida inter eos sponsalia?

Negativam suadet, quòd hæc consuetudo non videatur officere posse præcæditis juribus expressè obstitentibus, & ejusmodi matrimoniis prohibentibus, cum commixtio illa Religionis non tollat aliorum scandalum, & periculum perversionis, ut tradunt Tannerus *rom. 4. disp. 8. q. 4. n. 89.* Jacob. Marchant. in *Can. del. tr. 8. lect. 15.* Gobat. in *exper. Theol. tr. 9. casu 11. n. 218.* cum aliis, qui propterea talia matrimonia omninò improbant.

Verum tamen affirmativæ si insisteris, à veritate non aberraveris: quia enim in illis locis, ubi viget hæc consuetudo, matrimonium Catholicæ cum hæretico quò validum, quò licitum esse, docent Azor. *Instit. moral. p. 1. lib. 3. c. 11. q. 5.* Sanchez de *Marr. lib. 7. disp. 72. n. 5.* Gutier. *cod. tr. 6. 104. n. 7.* & Rmus Maurus Oberascher de *Sacram. part. 2. tr. 2. 1. 4. §. 8. concl. 1. v. quæres.* consequens est, sponsalia quòque esse licita & valida: cum à matrimonio ad sponsalia fortissimum sit argumentum per *l. 1. r. & 16. ff. b. t. Consuetudo etiam recepta, & tolerata vim habet abrogandi quòdecunque jus in contrarium per c. fin. de Consuet. & l. 32. ff. de Legib.* Et sicut impedimentum criminis simpliciter impediens contraria consuetudine abolitum dicitur, quantumvis fuerit à jure introductum, ita non est, quare in aliquibus Religionibus eadem consuetudine non potuerit aboleri jus prohibens matrimonium inter Catholicam, & hæreticam, aut inter hæreticam, & Catholicam.

Hanc sententiam tum præsertim comprobavero, si alia justa causa matrimonij contrahendi inter venerit, puta spes convertendi conjugem ad fidem, sopiendi graves discordias, promovendi commune pacis bonum, con-

servandi tranquillitatem statûs Catholicorum, aut, ut Lessius in *auclario V. Hæreticorum cum Catholicis conversatio casu 23.* iuggerit, si puella nequeat inter Catholicos reperire conjugem paræ conditionis. Limbo tamen: modò conjux Catholicus, sive vir, sive mulier cum hæretico matrimonium contrahens sua sponte omnino, ac tutò fidem, religionemve Catholicam profiteri in omnibus permittatur, & similiter servetur, quod Ecclesia constituit in *c. 10. causâ 28. q. 1.* & in *c. 2. de Convers. infid.* ut ex alterutro parente Catholico suscepta proles catholicè educetur. Alioquin fides, & bonum religionis cuicunque causæ, juri, & consuetudini contrariæ prævalere debet.

Deduces II. non posse validè sponsalia contrahere obstrictum votò vel religionis ingrediendæ, aut assumendi Sacros Ordines, vel castitatis perpetuæ, aut etiam temporalis, si fides detur de matrimonio eo tempore contrahendo, quò subest voti obligatio. *c. rursus. 6. Qui Clerici, vel voventes.* Idque ideo: quia ejusmodi sponsalia sunt contra fidem DEO præstitam, & continent promissionem matrimonij illiciti.

Non levis *consentio* est: utrum, qui emissò votò religionis, aut castitatis virginem defloravit sub promissione matrimonij, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum?

Prima Sententia asserit, defloratorem teneri ad matrimonium, & ad differendam executionem voti. Ita cum Sanchez, Azorio, Gutierrez, Reginaldo, & Filiucio Bonacina de *Sponsalib. q. 1. puncto 5. n. 7.* Primò quia juxta receptam doctrinam votum non obligat rebus notabiliter mutatis; hic autem notabilis advenit mutatio, cum vinculum justitiæ arctissimum superveniat. & gravissimum proximi damnum, si votum statim impleatur, & matrimonium non contrahatur. *Secundò* quia vinculum justitiæ fortius est vinculo

charitatis; sed propter vinculum charitatis superueniens cogitur quis suspendere votum precedens religionis, v. g. ut succurrat Parentibus graviter indigentibus; ergo à fortiori propter vinculum iustitiæ, quali in presenti deflorator erga defloratam obstringitur. *Tertio* quia are alieno gravatus non potest ingredi religionem, quam antea voverat, si spes sit satisfaciendi creditoribus, si ingressum in religionem differat. Ergo neque in nostro casu ob vinculum iustitiæ sponsalium sponsus potest ingredi religionem. Id tamen eò restringunt, si deflorata voti ignara fuit: quia si conficia fuisset, nulla erit obligatio eam ducendi, imò, ut alii volunt, nec refarciendi ei damnum illatum, eò quòd ipsa tunc seipsam deceperit, & mala fide permiserit damnum illud sibi inferri.

Altera Sententia contendit, defloratorem teneri votum sequi, nec posse defloratam sub spe, & promissione matrimonii ducere. Ita Navarr. Rodriguez, Vivaldus, & Perez, quos refert, ac sequitur Dicastillo *11. 10. de Matrim. disp. 1. dub. 32. n. 446. Primo*, quòd DEO per votum jus questum sit, nec possit illud vovens culpâ suâ, & perversa voluntate adimere majorem cum deflorata obligationem contrahendò; aut statum voto contrarium suscipiendò: quia alioquin esset in potestate voventis vota eludere. Neque verò putandum est, delicto subsequente ad contrahendum reddi habilem, qui antecederet erat inhabilis. *Secundò*, quòd deflorator ad matrimonium contrahendū nec teneatur ratione promissionis, ut quæ irrita, & nulla fuit, tanquam de re illicita contra votum; neque etiam ratione damni: cum violans Virginem nuptiis non promissis non teneatur eam ducere, sed aliter satisfacere; perinde autem est, non adesse promissionem, vel eam esse nullam. *Tertio*, quia si quis uni bona sua temporalia obligaverit, & deinde alii obliget, ipsūque sub tali

prætextu lædat, non habet hic jus ad bona prius obligata: ergo etiam si quis bona sui corporis per votum DEO obligaverit, quantumvis postea eadem scaminæ obliget cum læsione ejusdem, non habebit hæc jus ad bona corporis prius DEO promissa. Nec primæ sententiæ argumenta probant, sed supponunt, ejusmodi promissionem sponsalium inducere obligationem iustitiæ.

Veriorem illorum opinionem judico, qui distinctione rem componunt, ut si deflorator grave damnum violatæ virginis, aut famæ aliter refarcire possit vel per dotem, vel per aliquid aliud, teneatur ad votum, non ad matrimonium: quia cum possit alia ratione compensare, non tenetur defloratam ducere titulo iustitiæ; sed neque titulo promissionis, utpote de re illicita factæ; sin verò imminente infamiam, difficultatem alii nubendi, aliis incommoda defloratæ aliter impedire nequeat, quam eam ducendo, teneatur ad matrimonium contrahendum: quia votum non obligat, nec DEO placet executio voti cum damno notabili debiti alteri, ex iustitia. Argue in hoc casu potest à S. Pontifice relaxationem voti petere, vel si sine tali relaxatione voti contraxerit, non potest unquam petere debitum conjugale, si votum est castitatis, & mortuæ uxore debet abstinere à nuptiis; si autem votum religionis fuit, post obitum conjugis tenetur ingredi religionem, nisi quid aliud excuset. arg. c. placet. 12. de Convers. conjug. Layman, in Theolog. mor. lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. num. 5.

Duces III. post sponsalia etiam simpliciter, aut sub conditione inita cum una, invalidè contrahi sponsalia cum alia, eâ simpliciter, quam jurata: res namque uni efficaciter, & validè obligata invalidè promittitur alii: & cum matrimonium cum secunda sit illicitum, & contra fidem primæ datam, ejus promissio nullò juramento firmari potest. c. scilicet. 22.

h. l. c. 18. 22. & 28. de Jur. Jur. Quamobrem sponsalia posteriora adimplenda sunt, etsi priora postea dissolvantur; quod enim ab initio nullum est, tractu temporis non convalescit. *c. non firmatur. de R. l. in 6. l. quod ab initio. ff. Eodem Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 50. n. 6. contra Covarr. 4. Decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 10.*

In facto sapientius disputatum est: si quis post prima sponsalia alia contrahat cum secunda priorum ignara, & sub spe matrimonii ab ea obtineat copulam, quam ducere teneatur, si utraque nubere cupiat?

Quamplures primam postponunt secundam, & hanc ducendam esse probant primo: quia in solutionibus, cui res tradita fuit, præfertur illi, cui tantum promissa est per *l. quoties. 1. §. C. de Rei vindic.* sed in nostra hypothese quoad prima sponsalia corpus promittentis est nudè promissum, quoad secunda, seu posteriora est traditum per deflorationem secundæ sponse. ergo hæc primæ præferri debet. Secundo: quia quando duo contendunt, unus de lucro captando, alter de damno vitando, huic potius favendum est, quam primo; atqui secunda damnum passa est, & id agit, ut damnum evitet, prior verò ut lucrum capiat. ergo huic damnum passæ favendum potius, quam alteri; quæ nullum, aut leve damnum patitur. Unde etiam tertio Sanchez de Matrim. l. 1. disp. 49. n. 5. docet, si damnum, quod passa est secunda sponsa, grave sit, tunc deceptorem illum posse à Judice cogi, ut hanc ducat; quod sine dubio fieri non posset, si sponsus teneretur priorem ducere: cum Juxta eam invitam suo jure priore nec debeat, nec possit. Et in hanc sententiam inclinat Basil. Pontius. de Matrim. lib. 1. c. 14. n. 4. Coninck de Sacram. disp. 23. dub. 4. concl. 4. Palao disp. 1. de Sponsal. par. 22. n. 6.

Alii primam sponsam præferunt secundæ,

& sponsalia priora adimplenda esse opinantur ea adducti ratione, quod ex una parte posteriora sponsalia, seu promissio matrimonii illiciti, non subsistant; ex altera subsecuta copula, postquam Tridentinum matrimonium clandestina annullavit, merè fornicaria sit, consequenter nullum jus transferat in secundam, nec obligationem, aut jus alteri per priora sponsalia legitime quæsitum auferat. Et quamvis secunda sponsa ex tali defloratione patiatur notabile damnum, & honoris jacturam, propterea tamen prima non tenetur, neque cogi potest ad cedendum suo juri: cum illi datio hujus damni nullâ ratione imputari queat, sed potius secunda suæ debeat facilitati adscribere, præcipuè quod admittendo copulam dederit operam rei illicitæ, sicque ex culpa sua damnum quantumcunque grave merito sustineat. Interim si prior sponsa ultrò cedere velit, & suum interesse fortè non adeò magnum alterius maximæ utilitati, & gravissimo damno reparando postponere, sponsus compelli poterit ad secundam ducendam, non quidem ex vi sponsalium, quæ respectu secundæ nulla fuerunt, & nec in ratione promissionis valida, sed ratione damni illati per deflorationem subsecutam, quod juxta possibilitatē resarcire obligatur. Hujus opinionis sunt Zoësius *h. l. c. n. 6.* Pirrhing *Eod. n. 57.* Adam Burghaber *Casuum conscientia. cont. 1. casu. 57.*

Forfitan media via non incongruè tentari posset, & dici, quod sponsus teneatur ducere sponsam posteriorem, si jacturam violatæ virginitatis, ac famæ sine matrimonio reparare, aut impedire nequeat: eò quod ista ratione hujus damni acquisiverit jus fortius illo, quod prior sponsa per sola sponsalia nacta est; priorem verò, si sponsus damno illi constitutione dotis, aut aliâ viâ satisfacere possit: hoc ipso enim, quod injuria secundæ illata, aliter resarciatur, nullumve damnum sequatur,

nihil

nihil est. quod obligationem priorum sponsalium, & jus primæ jam perfectè quæsitum, vel perimat, vel suspendat.

28 Dixi III. *Et validum*: quia si matrimonium, quatenus substat sponsalibus, à jure directè sit irritatum, hoc ipso saltem indirectè sunt irritata sponsalia tendentia in tale matrimonium irritum: cum promissio rei invalidæ valida esse nequeat, neque possit quis obligari ad actum, seu contractum penitus invalidum, sive dein à jure naturæ, sive à jure positivo ea invaliditas profluat.

S. VII.

29 *Forma sponsalium stat in promissione vera, libera, ac deliberata, signo aliquo exteriori expressa, acceptata, & mutua futuri matrimonij. Plura itaque ad sponsalia constituenda concurrere debent.*

I Promissio. Propositum, vel simplex. tractatus de matrimonio ineundo non sufficit: cum neque hic, neque illud obligationem inducat, & multa tractentur, quæ non perficiuntur, unde qui dicit scemina: *volo te accipere, habere, aut ducere in uxorem*; præcisè non contrahit sponsalia, ut cum Bonacina contra Sanchez, Gutierrez, & Menochium sentit Cæsar de Panimoll. *decisi. 23. n. 6.* sed quod verba illa promissionem non efferant, sed propositum promissionis. Possunt tamen tales circumstantiæ concurrere, ut prædicta verba sufficiant ad sponsalia, vel etiam ad matrimonium, si proferens intendat verè promittere, vel contrahere matrimonium, & alter similia verba adjungat cognoscens intentionem primi proferentis, veluti si præcesserit alterius interrogatio: *vis me habere, vel ducere in uxorem?* & alter respondeat: *volo te habere.* Menoch. *de arbit. judic. lib. 2. cent. 5. casu 496. n. 23. & 29.* Gutierrez *qq. can. lib. 1. c. 21. n. 26.* Planè stipulatione solenni hodie opus non esse, sed nuda conventionem, quæcunque forma, aut ratione fiat, sponsalia con-

trahi, ostendunt. *c. 23. c. 25. h. t. & sponsalia inter abientes, quibus non lingua, sed literæ in hoc negotio famulantur.* Petr. Gregor. Tholosan. *Syntagma. jur. Civil. lib. 8. c. 2. n. 5.*

II. Requiritur, ut vera sit promissio, non simulata: quia cum sponsalia sint veri nominis conventio, essentialiter pendent à consensu naturali interno, & solus consensus vocalis, sed figura verborum factis non est per *c. 1. n. 26. h. t. l. simulata. 30. ff. de Ritu nupt. l. non figura 38. ff. de Oblig. & act.*

Hinc sua sponte fluit, eum, qui jocò verba matrimonij promissionem continentia protulit, aut positivè animum se obligandi exclusit, non contraxisse sponsalia, nec vi horum in foro conscientiæ ad ineundum matrimonium obligatum esse. *In foro, inquam, conscientiæ, nam in foro externo censeretur verè promississe, & ut stet promissis, cogi posset: siquidem nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitaverit. l. 7. §. 2. ff. de Supell. leg. Et nimis indignum videtur, quod sua qui visum dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare, proprioque testimonio resistere. l. generaliter. 13. C. de non nem. pec. Less. lib. 2. de F. & F. l. 40. Rmus. Maurus. Oberalchet de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 1. §. 1. concl. 1. §. 1. Dixi 3.* Quibus subscribo, si simulator in præsentia honestorum virorum matrimonium promittit, vel si promissionem ex intervallo repetiit, vel si personam ut sponsam habuit, vel si ad jocationem concubitus accessit, aut si ex aliis circumstantiis probari possit, exceptionem de simulatione confictam esse. Secus si jocus ac simulatio ex verbis, vel circumstantiis sat clarè emicet. Sic si mas, & femina, dum chartis ludunt, pactum faciunt, ut is, qui victus fuerit, alteri esset conjux, & dum masculus aliquoties vicit, femina dicit: *tu meas*, illaque respondet, ita esse; quis non videt, verba hæc non seriò, sed jocò prolata, nec per ea sponsalia facta esse? Cypræus *de Sponsalib.*

l. 4. §. 16. n. 3. Quòd si circumstantiæ, ac verba perplexa, & ambigua sint, ut dubitetur, jectone, an seriò res acta sit, tum is, qui seriò locutus videtur, juramento se purgabit, sibi non fuisse intentionem promittendi conjugium: in ambiguis enim locutionibus recurritur ad mentem ejus, qui eas protulit, ejusque juramento statuitur per text. in *c. cum in tua. §. finali. Qui matrim. accus. poss. c. personalis in fin. de Except. Felin. in c. quosdam num. 6. de Presumpt. Gal. obs. 48. n. 24. & seqq.*

¶ Frequens in foro disputatio est: an impletor, qui spe fictæ promissionis virginem defloravit, eam ducere teneatur?

Aliqui negant eum teneri, præsertim si sit disparis conditionis. & excellat nobilitate, vel divitiis: quia qui ita fictè promissit, non tenetur ducere defloratam ex promissione ipsa, utpote delictatâ animò se obligandi, sine quo promissio est nux sine nucleo, neque ratione damni illati: quia vi hujus non obligatur nisi ad compensationem, & supplendum defectum deflorationis, constituendo dotem, vel aliter. Ita Anton. 3. part. tit. 1. c. 3. Bart. *Lelema de Matrim. dub. 19.*

Alii dissentiant, & volunt, ob rationem adductam impletorem quidem non obligari ex justitia ad ducendam defloratam, sed ex fidelitate: eò quòd promissio quamvis solum vocalis, sit vera promissio respectu hominis, neque in ullius potestate sit, externis verbis quid promittere, & nolle se obligare ex fidelitatis virtute ad promissa exequenda; sicut nemini conceditur, verba exterius proferre, quin obligetur ad veritatem dicendam. Hurtadus *disp. 1. difficult. 12.* & quidam alii cum ipso.

Plerique absolute affirmant, defloratorem ex justitia obligatum esse ad pendendum matrimonium cum deflorata, nec satisfacere offerendo congruam dotem, nisi decepta sponset acceptet. S. Th. in 4. dist. 28. q. un. art. 2. ad 4. *Dicastill. de Sacram. tr. 10. disp. 1. dub. 9.*

KÖNIGIN DECRET. LIB. IV.

n. 155. Reverendiss. Maurus Oberascher *ubi supra.* Pro qua sententia stat textus, & ratio. Textus quidem in *c. 1. de Adult. & Supr.* quod desumptum est ex *Exod. c. 23.* ubi hæc verba leguntur: *Si quis seduxerit virginem, dormietque cum ea, dabitur eam, & habebit uxorem.* Ratio verò: quia talis promissio habet rationem contractus innominati, per quem puella pro matrimonio sibi promisso copiam facit sui corporis cum detrimento virginitatis: ergo si puella contractum ex sua parte impleverit, altera pars contrahens obligatur ex justitia implere illum etiam ex sua parte, contrahendo matrimonium, ne aliud pro alio invito creditori obtrudatur contra justitiam commutativam, & *l. 2. §. 1. ff. de Reb. credit.*

Reperias tamen casus, quibus deceptor ad matrimonium non obligatur. *Primus est,* si fictè promittens positus sit in statu longè eminentiori: tunc enim puella hujus eminentiæ conscia non potest allegare, se esse deceptam: cum facile odorari potuerit, virum adeò disparem fictè sibi polliceri matrimonium. *Dicastill. d. disp. 1. dub. 10. per tot.*

Secundus, si asserenti se virginem nuptias promissit, quam non esse virginem postea apprehendit: tunc quippe interveniente utriusque partis dolo, mutua dabitur compensatio. Imò licet ipsa non decipiat, si promittens fictè matrimonium existimaret eam virginem, & postea comperiat non esse, non tenetur eam ducere: quia hæc vera causa dissolvendi sponsalia vera, ergo & ficta. Quæ ratio etiam probat, non teneri fictè promittentem ducere, si fornicata postea cum alio fornicetur. *Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 10. n. 22.*

Tertius casus est, si puella ex verbis aut aliis circumstantiis conjicere potuit, non seriò hic agi: sibi namque tunc imputare debet, videturque voluntariè fraudi consentisse. *Reverend. Maurus Oberascher loc. cit.*

C

Quar-

Quartus, si ex tali matrimonio scandala, & infelices exitus metuendi sint; puta odia capitalia inter contrahentes, aut graves rixæ inter eorum Parentes, ac consanguineos: quandoquidem virtus iustitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, contrahere autem matrimonium cum tali scandalo est culpa mortalis, cum graviter lædat charitatem proximi, & parentum pietatem, ac cognatorum amicitiam dissolvat. Unde Pontifex in *c. cum in tua. h. s.* jubet, iudicem in tali casu debere interdicerere matrimonium. DD. laudati *citatis locis*.

32 III. Promissio sponsalitia debet esse libera, & deliberata, id est, profecta à principio intrinseco cum cognitione ejus, quod fit, & ad quod obligatur: est enim hæc promissio actus maximè humanus, & sub peccato mortali obligat, atque ideo maximè à voluntatis libertate, & prævia deliberatione pendet. Præsumitur autem in dubio adfuisse deliberatio, tanquam qualitas naturaliter homini inhærens, & ea de causa pro sponsalibus judicandum esse, tradit Panorm. in *c. dudum 8. de Conv. conjug.*

Dubatur I. An valeant sponsalia, quæ Nobilis à fratre suo, futuro legitimo alioquin hærede, offensus in calore iracundiæ contraxit?

Sunt, qui hujusmodi sponsalia simpliciter nulla, & invalida pronuntiant, eò quòd irâ incitatus furioso magis, quàm viro ratione utenti similis sit juxta illud Flacci: *ira furor brevis est*: & secundùm effatum Euripidis: *nemo cum ira quicquam rectè deliberat*. hinc quidquid in calore iracundiæ ab irato committitur, ratum esse nequit, nisi postquam ad sanam rediit mentem, factum, vel dictum confirmet per *l. 48. & ibi Bartol. ff. de Reg. jur. l. 3. ff. de Divortii. c. si quis iratus. causâ 2. q. 3. & ibi Glossa.*

Ego rem distinctione expediri posse video: quòd nempe irrita sint sponsalia in iracundia celebrata, si hæc tanta fuit, ut mentis quasi

aliationem induxerit, ac deliberationem ad peccatum mortale necessariam impediverit; qualis se externis prodit indiciis, nimirum, quando oculi torvum vident, pallet facies, trux vultus quosvis terret, os spumat, dentes fremunt, &c. Valeant autem, & obligent similia sponsalia, si ira tanta non sit, ut (quod plerumque contingit) rationis usum, ac iudicium absorbeat, sed irarus sciens volens, licet sine matura, & perfecta deliberatione, alicui matrimonium præsentibus testibus promiserit: etenim quòd ad sponsalia, ut valeant, etiam voluntas inconsulta, & non plene deliberata sufficiat, exinde patet, quòd atate quoque minores, imò statim post infantiam contrahere possunt Sponsalia *c. 4. c. 5. c. 13. de Despons. impub.* in quos tamen perfecta, & matura consultatio moraliter vix cadit. *Guierrez de Matrim. c. 7. n. 5. Sanchez eod. tit. lib. 1. disp. 8. num. 5. Ang. Boss. de Matrim. contr. c. 14. n. 17. & 18.*

Dubatur II. Utrùm firma & rata sint, & sponsalia ex impuro, ac caeco amore inita?

Negat Gothofred in *Novel. 74. c. 4. Aloy. Ricc. tom. 2. Decis. p. 2. decis. 15. & 155. Curia Neapolitana.* Quoniam amoris ejusmodi tanta est vehementia, ut omnem profus excludat rationem, & ad insaniam, atque furorem homines plerumque adigat: hinc in *Novell. 74. c. 4.* dicitur *nihil esse furor amoris vehementius.* Cui Poëta accinit:

Vix amens & amans bina hæc vocabula distant:

Horum sed distans significat a minus.

Et:

Cur sit amans brevis, est amens sit longa priori?

Scilicet huic furor est longus, ei brevis est. Quidni ergo concludi possit, sponsalia ex impetuoso amore contracta, æque ac in furore, seu amentia celebrata nulla esse, & invalida: cum de similibus idem sit iudicium per *l. non possunt.*

posit. ff. de Legib. atque ita Curiam Neapolitanam iudicasse refert Riccius d. decis. 15.

Verum opposita sententia in praxi & Curia Germanica triumphat. Licet enim æstus amoris amanti oculos perstringat, ejusque mentem obnubilet, ut, quid deceat, & honestum sit, non ita clarè perspiciat, non omnem tamen ei admittit intellectum, neque consensum ejus proflus excludit, quandoquidem plerique se, dum perditō amore æstuant, graviter peccare agnoscunt, quod ad validitatem sponsalium omnino sufficit. Jalon in l. Tutia. 134. n. 8. ff. de Verb. oblig. Felin. consil. 26. n. 2. Angel. Boss. de Matrim. contr. c. 14. num. 2. Gobat. in Theol. experim. tr. 10. de Sponsalib. n. 25. & seqq.

Opinor ab hac sententia recedendum non esse, non obstante ratione ex adverso propo- sita: nam quando amor furor, & amans amens dicitur, talis dicitur per quandam analogiam, quatenus scilicet amor nimius quoquo modo contrurbat animum, & lædit libertatem sub ea ratione, quã non sinit comprehendere objectum contrarium eidem amori; non secundum proprietatem, quasi auferat perfectam libertatem, & deliberationem requisitam ad peccatum mortale, adeoque etiam ad constituenda sponsalia: cum vix unquam exuberantia impuri amoris tanta sit, ac præsumi possit, quã rationis usum penitus intervertat.

IV. Signo sensibili sponsalitia promissio expressa sit, oportet: cum intentio in mente re- tenta nihil operetur in humanis contractibus. l. cum in plures. 60. §. locator. ff. Locati. & homo homini non obligetur, nisi per modum sibi connaturalem, & humanum, qui in literis, verbis, ac aliis signis externis consistit. Clariss. P. Jacob. Wex de Sponsal. p. 1. §. 2. n. 10.

Per literas sponsalia celebrari posse, disertè statuitur in l. fin. ff. h. t. ubi ita Ulpianus: in sponsalibus consensuendus parvi refert, per se & verborum, an per intermedium, vel per episto-

lam, an per alium hoc factum est. Et hoc apud Veteres usitarum fuisse docet Historia Machabæorum lib. 1. c. 10. §. 54. ubi Alexander Ptolomæi filiam epistolâ ad patrem datâ sibi uxorem expetiit. Ita Imperator Antoninus Regis Parthorum Artabani filiam per literas à patre postulavit. Herodianus lib. 4. c. 10. Ita etiam inter Maximilianum I. Cæsarem, & Mariam filiam Caroli Ducis Burgundiæ sponsalia per literas fuere contracta, referens Cominzo lib. 8. de reb. gest. Ludovici XI. circa fin. Duo autem requirunt DD. ut sponsalia per epistolam celebrata censeantur: nempe, ut qui literis promissit matrimonium, non poeniteat, usquequò illa, ad quam literæ missæ sunt, consentiat: si enim ante acceptationem literarum à proposito recesserit, & protestatus fuerit, se poenituisse, nihil ageretur ex defectu consensûs in scribente. Nicol. de Passerib. de Scripturâ privatâ lib. 3. q. 30. Deinde ut persona, quæ literas accepit, statim absque ulla mora, interjecto commodo temporis spatio pro ratione loci & distantia, vel rescribendo, vel coram aliis ad eam rem convocatis, suum quoque animum, ac consensum reciprocum declaret, ne videatur scribentem contemnere, & consensus interrumpatur; quamvis de cætero consensu simultaneo opus non sit, sed sufficiat eum, qui prius consensit, in sua adhuc voluntate moraliter perseverare, usquequò alter consentiat per c. 5. de Despons. impub. l. 1. §. 1. ff. de Verb. Oblig. l. 1. §. fin. ff. de Contr. empt. P. Engel. h. t. §. 2. n. 4.

Porro per epistolam confessatam, cum ea contra scribentem plenam fidem faciat, sine dubio plenè probantur sponsalia per l. 26. §. fin. ff. Depositi tametsi careat die, loco, consule, inscriptione, & subscriptione. Rota dec. 772. n. 9. p. 2. Rec. Quin imò quidam id extendunt etiam ad literas amatorias Buhlers & Brieff/ si quis in his puellam blandâ oratione sponsiam salutaverit, argumento à simili ducto

quod Dominus, si apud acta servum filium nominaverit, eum liberum faciat. *l. un. §. 10. C. de Lat. libert. toll. Nicol. de Passerib. de script. privat. lib. 3. q. 48. n. 7.* Verum meo iudicio hujusmodi literæ quidem gignunt aliquam præsumptionem, si personæ fuerint æquales *c. dicat. causâ 32. q. 4.* & coadjuvant probationem sponsalium, ac matrimonii. *Rota d. decis. 772. n. 8.* nudæ crudæ tamen leviores sunt, quàm ut in re tam gravi plenam probationem inducant: & sicut si litteris ad ancillam datis eam sororem quispiam appellaverit, inde non efficitur, eam revera sororem ipsius esse. *l. 15. C. de Probat.* ita nec fit sponsa illa, quam procius talem per literas salutavit. Neque moror *d. l. un. §. 10.* quia in illa non dicitur servum, filium nuncupatum, hoc modo filium fieri, quod esset contra *§. fin. Instit. de Adopt.* sed libertatem consequi, quod ob singularem libertatis favorem constitutum est. *Harprecht ad princ. Instit. de Nupt. n. 17.*

36 Verborum, quæ in constituendis sponsalibus intercedunt, accurata ratio habenda est: quippe aliqua nativo sensu, vel consuetudine loquendi indicant sponsalia de futuro: quædam sponsalia de præsentî: alia flexiloqua sunt & ambigua.

37 Sponsalia de futuro indicant verba, quæ significant consensum inchoatum de præsentî, perficiendum tamen per alium actum de futuro, sive addatur verbum *promitto*, ut *promitto, me ducturum Petronillam*; sive simpliciter proferantur, ut: *ducam, vel accipiam Petronillam. c. si inter. 31. h. t. D. Th. in 4. dist. 27. q. 2. art. 1. in C.* Et hoc ita, licet aliàs verba sonent de præsentî, & tantum significant de futuro propter aliquod additum, ut si dicam: *accipio te in crastinum*: quia verba, *in crastinum*, suspendunt consensum matrimoniale in diem sequentem, & qui ita contrahit, tantum promittit, se accepturum die crastino. *Sanchez de Matr. l. 1. disp. 18. n. 11. Basil. eod. tract. lib. 2. c. 8.*

Sponsalia de præsentî, seu matrimonium, important verba, quæ significant consensum perfectum & consummatum de præsentî, ut si dico: *accipio te in meam, habeo, teno te in uxorem. d. cap. si inter. 31. h. t. & ibi Hostiens. Covarr. 4. Decret. p. 2. cap. 4. §. 1. num. 1.* Et hoc ita, licet verba ejusmodi sonent de futuro, & solum significant de præsentî ratione additi, modo quod additum est, contineat verba importantia executionem, ut si dicam: *ex nunc, & semper, vel omnibus diebus vita mea, vel ab hoc tempore habeo te in uxorem, providebo tibi ut uxori, tractabo te ut uxorem, eris mea uxor. c. ex parte. 9. & ibi DD. h. t. Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4.*

Si verba, quibus concipitur contractus, sunt ambigua, nec potius significant sponsalia de futuro, quàm de præsentî, in foro conscientie standum est intentioni contrahentium, si de illa constet, quia verba debent intervenire intentioni, non intentio verbis. *c. intelligentia. 6. de V. S. Gutierrez de Matrim. c. 3. n. 15. & seqq.* At verò in foro externo inspicendum est, quid verisimiliter inter partes actum sit, quod colligitur ex antecedentibus, & consequentibus, ex usu & consuetudine loquendi, ex qualitate, & conditione loquentium, ex eo, quod tunc inter partes agebatur; si enim prius agebatur de matrimonio, sequentia etiam ad illum finem dicta censentur, si de sponsalibus, eò pertinebunt. *c. ex literis. 7. h. t. Sanch. d. disp. 18. n. 4. Panormit. consil. 78.* Deficiente verisimilitudine inclinandum potius est in favorem valoris matrimonii, si is dubius, & matrimonium jam contractum sit: & hoc ideo, ut evitetur scandalum separationis post diuturnam cohabitationem per *c. ex literis 3. de Probat. c. fin. de Sent. & rejud.* ubi DD. communiter.

Specialis difficultas est circa illa verba negativa: *nullam aliam ducam, nisi te, præter te,* quam

quomodo: vel non volo aliam in uxorem, nisi te; an per hæc constituantur sponsalia, ac matrimonium?

Affirmativam aliquando tenuit Rota dec. 772. n. 7. sub pr. p. 1. Rec. Panorm. in c. ex parte. 9. n. 8. h. t. Navarr. lib. 4. h. t. consil. 7. Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 3. n. 8. Exratione, quod dictiones nisi, præterquam, extra, præter, quando sequuntur negationem, importent affirmationem, & in proposito sensum facere videantur: te ducam. & nullam aliam; sicut cum Judæi dixerunt: non habemus regem, nisi Casarem. sensus erat, Casar est noster Rex, & nullus alius.

Plures e contra apud Sanchez lib. 1. disp. 19. n. 4. defendunt particulas, seu voculas illas, nisi, præterquam, extra, præter, sensum exceptivum parere, & tantum promissionem conditionalem, videlicet, ut promittens tum deum illam in uxorem ducere, vel habere teneatur, cui ita promisit, si uxorem ducere, vel habere voluerit, non autem si nunquam uxorem ducere, aut habere intenderit: etenim hoc sensu ex communi loquendi modo ordinari accipi solent, cum de obligatione, vel promissione agitur; ut si quis dicat: nulli domum meam vendam, nisi tibi: nec defacto tecum contrahit venditionem, nec obligatur ad eandem contrahendam, sed solum sub conditione, si vendere velit. l. si siferitis. 21. §. 5. ff. de Actio. empr. Ratio est: quia per similia verba necdum aliquis se obligat, & determinat ad statum conjugalem, utpote per verba merè negativa, sed promittit tantum virtualiter electionem certæ personæ, ex supposito, quod prædictum statum sit electurus: interim libertatem sibi non adimit, quo minus relicto statu conjugali in coelibatu permanere possit absque violatione dictæ promissionis. Et hanc sententiam veriorum dixit Rota decis. 656. n. 4. p. 4. tom. 3. recent.

Mihi videtur ex conjecturis judicandum esse, vel pro sponsalibus, si verba tempus futurum indicent; vel pro matrimonio, si eadem verba significant tempus præsens: quia quando verba sunt dubia, & ad plures sensus accommodari possunt, non est fortior ratio restrictiva, & declarativa eorundem, quam mens proferentis sensibilibiter adminiculata conjecturis per c. secundo. 41. de Appell. B. Engel. h. t. §. 2. n. 11. Covarr. de Matrim. p. 2. c. 4. §. 1. n. 8. Ubi verò ex circumstantiis partium intentio non relucet, præsumerem pro sola promissione conditionali non pro sponsalibus, vel matrimonio.

Quod attinet signa, quæ sponsalia contracta indicant, Basil. Pontius lib. 2. de Matr. c. 11. num. 2 tradit regulam generalem: quocumque, ait, signum aliquod juxta consuetudinem loci, vel communem intelligendi modum est signum manifestativum consensûs & amoris, efficit matrimonium, si adhibeatur, vel sponsalia juxta id, quod ex parte alterius præcessit, de præsentibus, vel de futuro. Unde abstrahendo à loci consuetudine neque subarrhatio, seu immissio annuli in digitum, neque missio, aut acceptatio munerum, vel jocalium, neque manus porrectio, aliudve simile signum per se sufficiens est ad constituenda sponsalia sive de futuro, sive de præsentibus: quoniam hæc ex variis aliis causis, & non solum ob finem sponsalium fieri possunt; nisi fortè ex circumstantiis determinentur ad exprimendum hic & nunc consensum in sponsalia, veluti si quis offerat, aut petat anulum in signum hujusmodi consensûs, & pars altera acceptet, aut etiam vicissim offerat: si habito tractatu inter consanguineos de matrimonio pangendo sponsus transmittat munera, & sponsa concia prævii tractatus illa recipiat, aut invicem sponte dextræ jungant: tunc enim matrimonii promissionem præsumi, notant Panormit. in c. fin. num. ult. de Desponsat.

impub. & Menoch. de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. 2. n. 1.

41 V. Requiritur, ut promissio sponsalitia ab eo, cui facta est, acceptetur, siquidem cuiuslibet promissionis vis, & obligatio ab alterius partis acceptatione tanquam à forma procedit. Laym. in *Theol. moral. lib. 3. tr. 4. c. 1.* neque illa promissio absenti facta obligat ante acceptationem: imò nec promissio dicitur, sed tantum pollicitatio *l. absenti. 10. ff. de Donat.*

42 Altioris inquisitionis est: si quis ultrò aliis audientibus se resolvat, & polliceatur, Titiam accipere in uxorem, num per hoc sponsalia contrahat, & ex sua saltem parte ad matrimonium contrahendum obligetur?

Qui affirmant, moventur hæc ratione, quòd hæc subtilitas juris Civilis non videatur habere locum in contractu sponsalicio, ut qui non secundum leges, sed ad normam SS. Canonum dijudicari debet; de jure autem Canonico promissionem à promissario nondum acceptatam obligare, exinde patet: quia si Episcopus Clerico absenti, aut ignoanti conferat beneficium, non potest rescire, donec Clericus vel acceptet, vel recuset. *c. si tibi absenti. 17. de Præbendis in 6.* Deinde quia universim in promissionibus, & donationibus piis, nemine acceptante, obligatio nascitur, ut cum communi Canonistarum docet Felin. in *cap. 1. de Pactis.* nemo verò est, qui nesciat, matrimonium esse rem piam, religiosam, & sacram.

Verùm hæc tam prægnantia non sunt, ut à communi regula, qua promissiones in quocunque genere ad hoc, ut obligent, & irrevocabiles sint, debent ab ipsis promissariis acceptari, recedam: ex quo enim Jus Civile in SS. Canonibus abrogatum non reperitur, etiam in foro, & materia canonica observandum est, maximè cum distinctio inter promissionem, & pollicitationem non in sola juris subtilitate, sed in jure quoque naturali fundetur. Molina, Soto, Sanchez, Lugo, Pontius, &

alii, quos refert, & sequitur Palao de *Sponsalib. disp. 1. p. 3. n. 2.*

Quin imò, ut promissio matrimonii absenti facta inviolabiliter teneat, non sufficit, quòd alii præsentibus eam acceptaverint, nisi fuerint speciali mandato instructi. *l. 126. §. 2. ff. de V. O.* ubi dicitur, per liberam personam nullam nobis obligationem acquiri; aut quòd alius quicumque eandem promissionem absenti notificaverit, isque acceptaverit, sed requiritur, ut fiat ab ipso promittente, vel saltem eum ipsius præscitu nuntius, aut epistola absenti mittatur: cum ad omne pactum, ac conventionem necessum sit, ut contrahentes conveniant, & in idem placitum consentiant, consequenter unus in alterum intentionem suam dirigat, eique voluntatem, & consensum suum significet, quod non erit, si alius motu proprio præter intentionem promittentis absentem de promissione certiore reddat. Barthol. in *d. l. absenti. n. 1. de Donat.* Jul. Clarus §. *donatio. q. 6. num. 2.* Guido Pap. *decis. 222. n. 2.*

Neque adverto, quomodo hæc ipsa assertio labefactari possit per *c. si tibi absenti. de Præb. in 6.* collatio namque beneficii non est promissio nec donatio simpliciter, sed executio ejus, quod Episcopus de jure facere tenetur: quamobrem meritò constitutum, ut, postquam Episcopus semel determinavit Clericum, non possit mutare voluntatem, sicut electores publicato scrutinio nequeunt rescire, quantumvis electus nondum acceptaverit electionem. Covar. in *c. quamvis de Pall. in 6. p. 2. §. 4. n. 15.* Minus probat alterum argumentum: etenim, quòd alia donationes, & promissiones piæ obligent etiam nemine acceptante, non improbabiler negat Bartol. in *l. illud. n. 6. C. de SS. Ecclesiis.* Bald. *ibid. n. 2.* Jul. Clar. *d. q. 12. in fin.* Supposito tamen, quòd statim stringant, id inde provenit, quòd se habeant per modum voti, & prin-

impaliter ipsi DEO fieri censentur, qui etiam eandem tanquam opus bonum, & rem sibi gratam statim acceptat, quod in proposito non contingit: etsi enim matrimonium res honesta, pia, & sacra sit, non tamen est gratus DEO, quam continentia, neque minus DEO gratum est, sive cum hac, sive cum illa quis matrimonium inerat. P. Engel *ad tit. de Pact.* §. 1. n. 4.

VI. Ex parte alterius necessaria est *repromissio* vel expressa, vel saltem tacita: per l. 1. ff. de Tacita autem repromissio facta intelligitur, quando aut verba consensum in sponsalia significantia exprimuntur interrogante sponso: *visne mihi nubere?* sponsa respondet: *volo*: aut quando talis actus concurret, qui affectum repromittendi in altero ex contrahentibus more humano exprimit: qualis actus est, si post præhabitu tractatum de matrimonio facta à sponso promissione, sponsa manum porrexerit, aut anulum ab illo receperit. Sanchez *de matrim. lib. 1. disp. 22. n. 2. & seq.* Cæsar de Panimoll. *dec. 33. adnot. n. 12. & 13.*

Controversitur I. Anne tacita repromissio alterius inducatur per solam taciturnitatem, quæ, cui promissio facta est?

Ratio dubitandi est, quòd licet ad constituenda sponsalia desideretur mutua obligatio, & promissio matrimonij futuri, hòc ipsò tamen, quòd fæmina ad sponsonem viri taceat, nec contradicat, cum facillè posset, etiam ipsa futurum matrimonium consentire, & reciprocè se obligare videtur juxta *Reg. juris. 43. in 6. ibi: qui tacet, consentire videtur.*

Sed negativam communibus calculis approbatam invenio, & meritò: quia taciturnitas secundum se consensum concludenter non probat, ac manifestat: est enim quid medium inter expressionem consensûs, & dissensûs, & juxta *Reg. juris 44. in 6. qui tacet, non fateatur, sed neque utique negare videtur*; multò

minus verò taciturnitas inducit repromissionem ad sponsalia requisitam.

Regulam: qui tacet, communiter accipiunt. DD. de casu, quo actus, qui geritur in præsentia tacentis, cedit in ipsius favorem, ut puta, liberationem, vel in leve duntaxat præjudicium per l. *qui patitur. 18. ff. Mandati. l. si absentis. 4. C. Si certum petatur.* non item fit de tacentis præjudicio gravi, vel propria personæ obligatione agitur, arg. l. *filiusfam. 8. §. invitus. ff. de Procurat. l. in eo. 54. §. deinde. ff. de Ritu nupt.* Gutierrez *de Matrim. cap. 8. n. 2.* P. Engel. *h. t. §. 2. n. 8.* Expeditio repromissio est, quòd nempe tacens videatur consentire in id, quòd tunc agitur, ac dicitur, non autem in alia non necessariò connexa: adeòque in casu nostro is, cui promissio matrimonij facta est, censetur consentire, & acceptare hanc promissionem, utpote quam audit, & tacet; in reciprocam verò sui obligationem non videtur tacendo consentire, cum de ea ex hypothese nulla mentio habita, neque eadem cum promissione alterius necessariò connexa sit: non enim repugnat, unum alteri se obligare absque eo, quòd eundem reciprocè sibi obligatum habeat.

Controversitur II. An tacita censeatur inesse repromissio, si puella Viri promissionem expressè acceptet dicendo: *accepto, placet, quòd mihi offertur, ago gratias pro benevolo in me amore?*

Pontius, Vasquez, & alii apud Patritium Sporer *de Matrim. cap. 1. n. 135.* affirmant: primò: quia promissio viri tacitam involvit conditionem, si puella repromittat, & velit esse sponsa. Ergo si puella consentit in promissionem, consentit quoque in conditionem, & quòd consequitur, tacitè repromittit. *Secundo*: quia si vir expressè puellæ dicat: *ego tibi promitto matrimonium, si tu vicissim me habere velis*: & illa acceptet, censebitur repromittere: ergo idem erit, si dictam conditionem

non

non exprimat, cum censeatur tacite inesse, taciti autem, & expressi est eadem virtus. Text. & Gloss. in l. 3. ff. de Rebus cred. Tertio: si vir dicat: *accipio te in uxorem*, & puella respondeat: *placet*, vel *accepto*, concurrentibus ceteris requisitis est verum matrimonium, & ex utraque parte obligat, ut docent Canonistae in c. *fi inter h. r.* ergo similiter, si per verba de futuro dicat: *accipiam te*, & illa respondeat, *placet*, vel *accepto*, erunt vera sponsalia.

At quidquid sit, negativa præplacet: tum quia acceptatio promissionis factæ ab alio non est formaliter repromissio, neque cum ea necessario connexa: & sicut donatarius, qui acceptat donationem, donatori non ideo redonat, ita qui acceptat promissionem alterius, ideo promittenti non repromittit. Tum quia, in dubio magis præsumitur pro libertate, quam pro obligatione l. *Arianus*. 47. ff. de Oblig. & act. & maxime, si potest capi alia conjectura, quam obligationis ardua, & gravis; potest autem in nostro casu: quando quidem acceptans promissionem matrimonii potest censeari acceptasse tantum, quatenus in sui favorem est, ut alterum sibi habeat obligatum, & ipse interim possit deliberare, an se vicissim velit obligare, non verò quatenus est in sui præjudicium, & ut ipse obligetur promissori. Amicus tom. 9. tr. 10. disp. 35. dub. 2. n. 42. Trullenc. *Prax. Sacram.* lib. 6. cap. 1. dub. 2. n. 4. P. Engel. h. r. §. 2. n. 8. §. 4. 2. ubi id limitat, si circumstantiæ aliud innuant; ut si actum fuerit de sponsalibus hic, & nunc contrahendis.

Ad argumenta contraria facilis est solutio: ad primum, quod promissio matrimonii habeat quidem tacitam conditionem, sed non simpliciter relatam ad tempus præsens, proinde fieri potest, ut de præsentibus acceptetur promissio, & non acceptetur conditio, atque ita pars acceptans censeatur sibi reservare spatium deliberandi. Ad secundum disparitas est,

quod conditio expressa intelligatur restricta ad tempus præsens ipsius promissionis, sicut ac conditio tacita: quapropter conditio tacita non inest eodem modo, quo inest expressa, & per consequens tunc non est virtus eadem taciti, & expressi, ut advertit Menoch. lib. 6. de Præsumpt. præsumpt. 40. n. 8. Ad tertium hanc disparitatem assignat Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 5. n. 6. quia matrimonium nullo modo claudicare potest, nec potest fieri, ut sponsa acceptet verba sponsi, accipientis ipsam in suam de præsentibus, nisi velit esse sua; at sponsalia, licet in ratione sponsalium claudicare non possint, possunt tamen claudicare in ratione promissionis; quæ potest fieri sine alterius repromissione, & inferre obligationem de præsentibus ex parte unius tantum.

Controversiæ III. An simplex promissio matrimonii, facta ab uno, & acceptata ab altero, ex parte promittentis obligationem pariat.

Prima sententia docet, promittentem saltem obligari vi simplicis pacti, ac promissionis: quia licet sponsalia in ratione sponsalium non possint claudicare, sed vel uterque debeat esse obligatus, vel neuter, potest tamen talis conventio valere in vim simplicis promissionis, ita ut solus promissor obligetur ad matrimonium contrahendum, altero existente immuni ab hac obligatione, ut solet contingere, cum aliquid liberaliter promittitur. Ita Navarr. in *Manual.* c. 22. num. 25. & post alios Gutierrez de *Matrim.* c. 5. n. 3.

Secunda sententia contendit, simplici hæc promissione nec promittentem, nec promissarium obligari. Ratio duplex est; prima quia promissio matrimonii est onerosa, & semper habet conditionem subintellectam; *si alter quoque se obliget*, ergo altero se non obligante, nec ille obligabitur, qui prior promissit, sed poterit liberè, & licitè relicte. Altera: quia in matrimonio una pars per simplicem promissionem obligari non potest altera

alteri liberâ. Ergo & in sponsalibus, quando pars una non obligatur, nec altera obligari potest: cum sponsalia æquè ac matrimonium sint contractus essentialiter reciproci, seu utrinque obligatorii. Ita Vasquez *disp. 4. de Matrim. c. 3. n. 33.* Molin. *de F. & F. com. 2. disp. 263. n. 13.*

Sub distinctione, ut reor, utraque opinio vera est: prior, si promissio matrimonii sit gratuita, & facta per modum liberalis promissionis, vel remunerationis, sine conditione repromissionis; posterior, si promissio illa sit respectiva, & facta per modum contractus conditionalis, expectantis alterius repromissionem, & reobligationem. Erit autem qualitas promissionis ex circumstantiis ac conjecturis dijudicanda; & quidem si inter partes de matrimonio contrahendo antecederet tractatum fuerit, palam est, promissionem gratuitam non esse; sin verò absque ullo prævio ejusmodi tractatu promissio fiat ob acceptum aliquod beneficium, veluti si vir foemine promittat, se illam ducturum, eò quòd egrotanti fideliter adstiterit, ceterum promissio ex gratitudine, & benevolentia, non per modum contractus reciproci facta; ideòque promissio alterius declarationem, & determinationem expectare tenebitur; quæ tamen obligatio remissa præsumitur, si ipsa repromissionem diutius sine justa causa distulerit, utpote ad quam velut complementum ex natura sua collimat. Interim necessarium non est, ut ante omnem extranei actus interpositionem se resolvat, sicut in contractu stipulationis, tanquam stricti juris communiter requiritur, propter *l. continuis. 137. in principiis ff. de Verborum oblig.* sed sufficit moraliter promissionem remissam non esse. In dubio, si ex circumstantiis intentio promittentis non appareat, judicandum, promissionem factam fuisse juxta sponsaliorum naturam, nimirum respectivè. Layman, in *Theol. moral.*

lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. Sanchez *lib. 1. de Matr. disp. 5. n. 15.* qui *n. 14. in fine* monet, promissori, se consensum ante repromissionem revocasse affirmanti, in utroque foro credendum esse.

Denique ad sponsalia præter consensum⁴⁶ contrahentium requiritur etiam consensus saltem tacitus eorum, in quorum potestate sunt. In sponsalibus, inquit Paulus J.C. in *l. 7. §. 1. ff. h. e. etiam consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Nuptia autem, ait idem l. 2. ff. de Ritu nupt. consistere non possunt, nisi consentiant omnes, id est, qui coeunt, quorumque in potestate sunt. Consonant *l. 5. 12. 18. & 20. C. de Nuptiis.**

Hinc scrupulus enascitur: utrum sponsalia⁴⁷ insciis Parentibus contracta sint valida?

Dixeris esse invalida; partim quia contra jus, & leges allegatas: partim quia naturaliter illicitum videtur, sine consensu, consilio, & judicio parentum matrimonium contrahere, *pr. Instit. de Nupt.* nec aliter legitimum dicitur matrimonium, quàm si etiam parentes consentiant, *c. 1. 3. & 4. causa 30. q. 5. c. 12. & 13. causa 32. q. 2.* Non autem possunt consistere sponsalia, seu promissio matrimonii, si id licitè, ac legitime contrahi nequeat, cum promissio illicita, contra pietatem, ac bonos mores non teneat per *c. in malis. causa 22. q. 4. c. 18. & 69. de R. l. in 6.*

Verùm sponsalia Parentibus insciis celebrata per se esse valida, evincit praxis Ecclesiæ, & docent Rmus Maurus Oberascher *de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 1. §. 2. in fine.* Layman, in *Theol. mor. lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14.* eò quòd nullibi ad valorem sponsalium de jure exigatur consensus, & præcitus parentum. Fateor tamen, liberos sub gravi peccato obstringi, ut ad matrimonium, ita ad sponsalia ineunda requirere parentum consilium, qualescunque tandem illi sint, sive illustres, sive plebei, naturâ ipsâ dictante, ut sub quorum cura sunt,

D

co-

eorum in re tam ardua consilium non negligant; quamvis eorum consilium, vel iustum sequi necessario non semper teneantur, nisi aliunde accedat circumstantia, illicitum faciens contractum, ut quia nubunt personæ indignæ, cum præiudicio familiæ, cum gravi aliorum scandalo &c. cum alioquin in contrahendo matrimonio sui juris ac libertatis existant. S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in C. Sanchez lib. 4. de Matrim. disp. 23. n. 10.

Nec in contrarium mover, quod ingeritur, sponsalia sine præiudicio parentum contracta esse contra jus Civile, quod etiam matrimonium taliter contractum irritum voluit: quia in hac parte corrigitur per Jus Canonicum in c. sufficiat. causâ 27. q. 2. c. veniens. 13. de Sponsal. & expressius per Trident. sess. 24. de Refor. Matr. c. 1. Alii textus juris Canonici allegati ex recepta interpretatione non plus probant, quam de honestate, non de necessitate desiderari consensum parentum. Nec refert, quod saltem illicita sint, & peccaminosa talia sponsalia; promissio autem illicita fit etiam invalida: nam hoc pronuntiatum tunc procedit, quando promissio est de re illicita, non si fiat modo illicito: in promissione verò matrimonii insciis parentibus, ipsi matrimonium promissum res licita, & solus modus promissionis est illicitus.

§. VIII.

48. *Finis* sponsalium est, ut matrimonium, seu nuptiæ, recipere vel ab ipsis sponsis, & aliis eorum nomine promissæ, ex aliquo temporis intervallo subsequantur. Welenbec. in Parat. de Sponsal. n. 57.

§. IX.

49. *Effectus* sponsalium est vel generalis, seu sponsalibus & aliis contractibus communis; & specialis, seu sponsalibus proprius.

Generalis effectus sponsalium est obligatio iustitiæ ex sponsalibus nata; quæ iterum alia est directa, alia indirecta. *Directa* tendit &

obligat sponfos ad contrahendum sub tempore matrimonium, & quidem sub peccato sive promissio matrimonii sit reciproca, adeoque propriè contractus sponsalium, sive tantum unilateralis, quâ unus alteri gratuito matrimonium promittit, & alter sine re promissione acceptavit: quia materia, seu res promissa per se gravis, & magni momenti est. D. Thom. in 4. dist. 27. q. 2. a. 1. & 2. Covar. 4. Decret. p. 1. c. 4. n. 2. Gutierrez de Juram. 1. p. c. 51. n. 5. Frustra igitur est, quod ait Henriquez, qui lib. 11. de Matrim. c. 11. n. 2. putat, promissionem gratuitam matrimonii non ex iustitia, sed ex virtute fidelitatis solum leviter obligare. Sed hic

Disceptatur. An sponsalia etiam in foro externo actionem pariant, præsertim si modo pacto sine forma stipulationis contracta sunt.

Pro negativa facit imprimis, quod ex modo pacto non detur actio, neque ex iure Civili. l. jurisgentium. 7. ff. de Pactis. neque iure Canonico, ut supra eod. tit. n. 54. probavimus. Præterea: quia de iure Codicis & Digestorum liberum est à sponsalibus resistere, & alii desponsata renuntiare conditioni, aliisque nubere non prohibetur. Text. in l. 1. c. h. l. Titia. 134. ff. de Verb. oblig.

At hæc sententia passim exploditur, & ex sponsalibus etiam simplici conventionione contrahentium celebratis obligationem naturalem, & civilem, consequenter & actionem in foro externo dari, ostendit quotidianus usus tribunalium Ecclesiasticorum. Ratio est: quia sponsalia, etsi nulla stipulatio intervenerit, non sunt pactum nudum; sed verus contractus nominatus ob nomen speciale, aut certe pactum legitimum ob specialem assistentiam SS. Canonum in c. 46. 47. & 50. causâ 27. q. 2. cap. 10. & 17. h. t.

Nec huic opinioni quicquam derogat, quod de iure civili sponsum, aut sponsam libere repudiare liceat: hoc namque per jus Canonicum

cum mutatum est, quod sponsalium conventiones aeternis vinculis adstrinxit, sancivitque, ut ratae, fixae, firmaeque essent. Imò & antiquo Romanorum jure ex sponsalibus obligationem civilem natam, & actionem, quae ex sponsa dicebatur, contra eum, per quem factum esset, quò minus nuptiæ sequerentur, in id, quod alterius intererat, dari fuisse, solumque per abusum, perditis Romanæ Civitatis moribus, repudiorum libertatem irrepsisse, testatur Hothomanus *de Castis, & incest.*

cap. p. 3. c. 4.
Disceptatur II. Quando sponsi teneantur exequi obligationem & matrimonium contrahere, si in contractu dies, aut terminus adjectus non sit?

Ferdinandus de Castropal. *disp. 1. de sponsal. punct. 2.* Coninck. *disp. 21. n. 2.* Pontius *lib. 12. c. 6* & alii statuunt, confestim, & prima quaque occasione promissionem absolutam matrimonii adimplendam, nuptiasque adorandas esse. Primo ob auctoritatem *l. in omnibus. 14. ff. de R. l.* ibi: *in omnibus obligationibus, in quibus dies non apponitur, praesenti die debetur: & l. cum qui. 41. §. quoties ff. de Verb. oblig.* ibi: *quoties in obligationibus dies non ponitur, praesenti die pecunia debetur.* Secundo ob paritatem desumptam à voto, quod obligat pro prima opportunitate, nisi fuerit certus terminus praefixus, juxta illud *Demet. 23. v. 21. cum votum voveris Domino DEO tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus DEUS tuus, & si moratus fueris, epurabitur tibi in peccatum.*

Verumtamen cum commune sit omni debito, cujus solutioni non est certa dies praefixa, ut debitor non teneatur illud solvere, nisi creditor interpellet per *l. debitores presentes. 10. C. de pignoriis.* ideo Sanchez cum nonnullis, quos ipse refert, & sequitur *lib. 1. disp. 28. centet.* sponsalia quoque, si nullus in his terminus adjectus, solum obligare, quando

alteruter contrahentium exigit promissionis adimplementum, & matrimonii celebrationem; nisi forte propter pudorem, vel timorem petere non auderet, ut contingere solet in foeminis naturâ verecundis: tunc enim, quamvis sponsa actu non petat, petit tamen interpretativè, & sponsus in mora constituitur.

Jura in contrarium allata loquuntur de eo casu, quo creditor debitorem interpellat, vel si non interpellet, id facit invitus v. g. ob metum. Neque concludit paritas: cum enim DEUS per se ipsum voti adimpletionem non petat, nec sit major ratio, cur modò potius, quam alio tempore vovens illud adimpleat, ad illud implendum omni tempore tenetur: at verò cum sponsi sponsalium adimpletionem per se ipsos postulare possint, eorum obligatio non urget, donec pars altera interpellet. Monendi tamen sunt sponsi, ut factis sponsalibus quamprimum contrahant matrimonium, cum procrastinatio matrimonii inter sponsos praebeat occasionem efficacem infamitarum turpitudinum, teste Gobat in *Theol. exper. tr. 10. n. 124.*

Disceptatur III. An sponsi, si praefractè sine justa causa vel plus aequò differre, vel proflus omittere nuptias decreverint, à Judice Ecclesiastico compellendi sint ad promissionem implendam.

Prima sententia est, ex sponsalibus etiam juratis in foro contentioso neminem compelli posse ad contrahendum matrimonium, propter *c. 17. h. t.* ubi mulier se nupturam juramento firmaverat: respondit autem Lucius III. quòd *cum libera debeant esse matrimonia, mandanda est potius, quam cogenda: cum conditiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Atque ita pronuntiâsse videtur Alexander VI. Pontifex in causa & lite, quae inter Ladislaum Hungariae Regem, & Beatricam Reginam mota fuit; utpote quam ille, dum

monitis Urini Legati Apostolici flecti non posset, Pontificis veniã repudiavit, & Annam Principis cujusdam de Gandale filiam duxit, de qua Bonfinius *Decad. 5. lib. 2. 3. 5.*

Secunda sententiã asserit, ex sponsalibus juratis tantum dari actionem, & coactionem in foro externo, non autem ex sponsalibus simpliciter contractis propter *c. 10. h. t.* ubi S. Pontifex rescribit, compellendum esse promissorem matrimonii per censuram Ecclesiasticam, si promissionem juramento firmaverit: *quia periculosum est contra suum juramentum venire.* Atque ita rectè Caroli Ducis Burgundiæ filia Duci Clivenfi, qui matrimonium inter illam, & Maximilianum dissolvere conabatur, respondit, se juratam fidem dedisse Maximiliano, & contra promissum nihil agere posse. *Cominatus lib. 8. de Reb. gest. Ludovici XI.*

Tertia sententiã est, quòd refractarius, sive sponsalia simpliciter contracta, sive juramento firmata sint, ab initio monendus sit, contemptis autem admonitionibus postea velut contumax ad instantiam alterius per Ecclesiasticum judicem tam minis, quàm censuris ad implendam promissionem compelli possit: Cujus ratio est: quia Judex tenetur ex officio compellere ad reddendum unicuique, quod suum est, maximè parte petente. *c. 1. & 3. de Pactis.* sed contrahens sponsalia tenetur ex justitia, & sub peccato gravi servare fidem sponsalium, sive eam juramento firmaverit, sive non: ergo. Et hanc sententiã praxi totius orbis probatam esse ait Joan. Gutierrez *Can. 99. lib. 1. c. 18. n. 10.* Ita scilicet, nisi causa aliqua probabilis subsit, quæ judicem moveat, ut ea re supersedendum existimet; quid enim si inter sponsum & sponsam tantæ exarserint inimicitia, ut alter alterius vultum ferre nequeat, & periculum sit, ne inter eos perpetuum existat odium, atque dissidium? quid si obstinatè repugnet alteruter, ita ut nul-

lò pactò, neque minis, neque censuris per moveri possit, aut flecti. Certè tunc judex ad tristes exitus, & majora mala præcavendia à censuris abstinere, & potius sponsalia dissolvere, vel à censura jam inflicta etiam non patientem absolvere tenebitur, injuncta tamen parti nocenti poenã, & satisfactione debitã. *Gloss. in c. 2. V. interpositione h. t. Felin. in c. 1. de Pact. n. 12. Covarr. 4. Decret. 1. p. c. 4. n. 3. Menoch. consil. 386. n. 1. vol. 4.*

Quibus prælibatis expedita est conciliatio *cap. 10. & 17. h. t.* supra pro prima, & secunda sententiã adductorum: postremum namque dum dicit mulierem post jurata sponsalia nubere renuentem, monendam potius esse, quàm cogendam, accipiendum est de casu, quo judex prævidet graviora mala, vel excommunicationem nihil profuturam; quid autem faciendum sit, si judex ejusmodi malo non timeat (prout ordinariè metuenda non sunt) sed potius emendationis, ac futuræ cum tempore affectionis spes affulgeat, in illo *cap. 17.* non disponitur, sed imponitur ex præcedente *cap. 10.* ubi expressè dicitur, sponsum post monitionem cogendum esse, & dicitur operã additur: *nisi rationabilis causa obstiterit;* qualis sunt prævita graviora mala, & pericula. Licet verò *in cod. cap. 10.* sermo sit de sponsalibus juratis idem tamen juris est etiam in non juratis: quia textus procedit secundum facti contingentiam, & sponsum refractarius cogendus est: non ob juramentum solum, sed & propter injustitiam. *Purbing. h. t. §. 3. n. 18.*

Obligatio indirecta sponsalium sponsum obstringit ad omittenda illa, quibus impediti, aut ultra terminum differri, vel aliter lædi possent speratum matrimonium; veluti ne interim aliquid fiat contra fidem datam, vel ad sponsalium dissolutionem tendens: idque ideo, quia contractus omnis obligat non tantum ad præstandum id, quod promissum est, sed etiam

etiam ad abstinendum ab eo, quod executioni promissionis adversatur. Excipitur ingressus religionis, quæ sponsalia haud impediunt, sicut nec ipsum matrimonium ratum propter specialem religiosi status favorem: de quo alibi.

11. Effectus speciales sponsalium sunt: primo quod ex iis nascatur publica honestas, vel iustitia publicæ honestatis, quæ inter sponsum, & sponsæ consanguineas, & inter sponsam, & sponsi consanguineos matrimonium contrahi non permittit, de qua sunt textus in c. 3. & 4. h. t. Item c. 4. & 5. de Desponsat. in pub. Nos verò de ea agamus infra in tit. 4. p. 3.

16. Alter est, quod sponsalia vidè, & invitò priore sponsò iterari nequeant, & iterans Jure Civili notetur infamiâ. l. 1. l. 13. §. 2. ff. de his, qui not. infam. Ut verò hæc pœna ob iterata sponsalia irrogetur, necessum est I. Ut quis sponsalia eodem tempore iteraverit, id est, ita ut concurrant eodem tempore, licet diversis temporibus contracta. d. l. 1. l. 13. §. 2. & ibi Bruneman. v. 5. II. Ut iteraverit proprio nomine: unde si quis bina sponsalia alieno nomine contraxerit, non incurrit infamiâ, nisi illam personam in potestate habuerit. Bruneman. d. l. n. 4. ubi tamen opinionem ejus, qui consultor fuit binorum sponsalium, apud honestos viros gravari aasserit.

17. Tertius effectus specialis sponsalium dicitur, quod in sponsa aliena adulterium committit, ac vindicetur, prout rescripserunt Divi Imp. Severus, & Antoninus l. 13. §. 3. ff. Ad Leg. Jul. de Adult. additâ ratione eleganti, quod neque spem matrimonii violare permittatur; An autem concubitus cum sponsa alterius de futuro propriè sit adulterium, & quo genere pœnæ vindicetur, non satis liquet, & exponemus ad tit. de Adult. & sup.

18. §. X. Contraria sponsalium de futuro sunt modi,

seu causæ, ex quibus dissolvuntur: sunt autem duorum generum: ex quibusdam enim sponsalia dissolvuntur ipso jure, & ex parte utriusque: ex aliis tantum datur facultas illa rescindendi, vel recedendi ab illis, etiam alterâ parte invitâ. §. dissolvuntur. & seqq. Instit. Juris Canon. h. t.

Ipsò jure itaque dissolvuntur sponsalia prius mutuo puberum consensu, seu potius dissentiu, quamvis nulla alia causa interveniat: quia omnis res per quasunque causas nascitur, per easdem & dissolvitur. c. 1. de R. I. & nihil tam naturale est, quam eo genere quodpiam dissolvi, quo colligatum l. nihil 35. ff. Eod. Et hoc sponsalia commune habent cum aliis contractibus, qui ex natura sua, & institutione Divina non sunt indissolubiles, ut matrimonium.

An autem sponsi etiam à sponsalibus juratis mutuo consensu licitè absque speciali causa recedere possint? inter DD. non constat.

Negotium facessit text. in c. 2. h. t. ubi ex communi Interpretum consensu agitur de casu, quo ambo sponsi mutuo consensu resiliere volebant, & tamen S. Pontifex dicit, eos commonendos, & modis omnibus inducendos, ut præstitam fidem servant, & si persuaderi nequeant, solum propter metum majoris mali in patientia tolerari posse, ut fidem sibi remittant. Ex quo textu sponsalia jurata liberè & licitè dissolvi non posse, docet Gloss. ibid. V. tolerari. Joan. Andr. & nonnulli alii: non enim jure fit à jure tantum toleratus propter periculum majoris mali.

Sed ab eorum sententia hic recedere non dubito: juramentum namque sequitur naturam actus, cui apponitur. c. quemadmodum, 25. de Jurejur. igitur sicut contractus sponsalitiis est actus ex natura sua revocabilis, ita & juramentum adjectum. Deinde juramentum adjectum sponsalibus, etiam casu, quò juramentum principaliter in DEUM

relatum, & matrimonium intuitu pietatis personæ pauperi, aut periculo incontinentiæ expositæ promissum est, respicit mutuam favorem partium. Ergo ab illis remitti potest, cum promissioni juratæ insit conditio: *si is in cuius favorem præstitum est iuramentum, voluerit illud servari.* ut cum communi DD. tradidi ad tit. de Furejur. n. 38.

Ad oppositum textum *c. 2. b. t.* aliqui respondent, contrahentes inducendos, & commonendos esse propter erroneam opinionem vulgi, qui fortè juramenti religionem in aliis casibus contemnet, si in hoc impune contraveniri videat. Barbosa ad *d. c. 2. num. 6.* dicit omne iuramentum servandum esse, quod servari potest, non ex natura quidem iuramenti, sed ex præcepto positivo. Rectius tamen dixeris, S. Pontificem se fundare in particularibus circumstantiis, aut validâ præsumptione, quòd non uterque contrahentium libero & simultaneo consensu à sponsalibus recedat, sed, ut plerumque accidit, ab initio unus tantum pœniteat, & fidem datam, ac juratam retractare conetur, alter verò non absolute, & liberè, sed in consequentiam, eò quòd nolit pœnitentem urgere, ac cum invito matrimonium contrahere, in dissolutionem consentiat.

61. *Secundo ipso jure dissolvuntur sponsalia jurata, quàm simplicia per matrimonium cum alia actu validè quamvis injustè contractum. c. sicut 22. c. si inter 31. b. t. c. 1. de Sponsa duorum.* Ratio est: quia fortius est vinculum matrimonii, etiam rati tantum, quàm sponsalium; quoties autem duo vincula concurrunt, quorum nequit utrumque servari, fortius prævalet, nullâ habitâ ratione prioritatis alterius per *l. quoties. 15. C. de rei vindic.* Debet tamen matrimonium cum illa validè esse contractum; alioquin ex quocunque capite invalidum fuerit, nullam vim habebit ad priora sponsalia ex parte contravenientis dirimenda: non enim præstat impedi-

mentum, quod de jure non fortitur effectum. *52. de R. J. in 6.*

Inter partes dissidentes hæret: an per matrimonium subsequens ita solvantur priora sponsalia, ut nec matrimonio per mortem, aut professionem religionis rescisso, ulla maneat illorum obligatio?

Omnino dissolvi, Præposit. in *d. c. sicut. n. 8. b. t.* Ancharan. *ibid. n. 6.* Layman. in *Theol. mor. l. 5. tit. 10. p. 1. c. 2. n. 22.* & alii cum Pirhing *b. t. n. 59.* probant duplici potissimum ratione: prima est: quia obligatio semel extincta non reviviscit. *l. qui res. 98. §. aream ff. de Solut.* obligatio autem sponsalium præcedentium per matrimonium subsecutum non tantum suspensa, sed penitus extincta fuit, cum ob indissolubilitatem vinculi præsentis cum matrimonio sit impossibilis. *Secunda:* quia votum strictioris religionis omnino extinguitur per professionem leucam in ordine laxiori juxta *c. 5. de Regul. l. in 6.* idque ideo, quòd sint obligationes ejusdem rationis, una tamen fortior alterâ. Ergo cum obligationes sponsalium & matrimonii sint ejusdem rationis, & una fortior alterâ, si superveniat illa matrimonii, utpote fortior, exinguet omnino illam priorem sponsalium.

Ferdinandus de Castropal. *disp. 1. de Sponsal. punct. 11.* Basil. Pont. *lib. 12. c. 16.* & cum his Clariss. P. Jacobi Wex *de Sponsal. p. 1. §. 7. n. 13.* rectius docent priorum sponsalium obligationem, durante matrimonio cum alia tantum suspendi, & matrimonio soluto illius efficaciam redire: cum jam tempore sponsalium alteri acquisitum sit jus expectandi illud tempus pro petenda impletione sponsalium, quo ab altera parte moraliter loquendo implet potest: nec in ejus, qui fidem fregit, potestate, aut arbitrio sit, injusto suo facto ab obligatione se eximere. Præterea si prior obligatio sponsalitia per matrimonium subsequens omnino extingueretur, tunc extingueretur, vel ex

natura rei, vel ex dispositione juris positivi: Non ex natura rei: quia obligatio illa potest consistere cum matrimonio contracto cum alia, saltem ut maneat in suspenso, & demum matrimonium solutū executioni mandetur. Non ex dispositione juris positivi: cum textus, qui in oppositum adduci solent id non statuant, sed solum decidant, contrahentem matrimonium cum alia, debere manere cum illa. Ad hæc, si quis emitte votum ingrediendæ religionis, non solvitur omnino ab obligatione sua per contractum postea matrimonium, sed tenetur uxore mortuâ religionem ingredi: ergo etiam qui contraxit sponsalia cum una, non omnino solvitur ab obligatione sua per contractum postea cum alia matrimonium, sed tenebitur uxore mortuâ cum sponsa priore matrimonium contrahere; quemadmodum etiam matrimonium consummatum post votum ingrediendi religionem non est impossibile cum obligatione voti, quamvis ejus completionem impediatur, ita nec matrimonium contractum cum secunda est impossibile cum obligatione sponsalium respectu primæ, tametsi, quando durat, impediatur completionem illius. Et parum refert, obligationem esse ejusdem, vel diversæ rationis.

His ita positis fundamentis non obstat prima ratio: quoniam obligatio parti innocenti ex sponsalibus quæsitæ per alterius matrimonium injuriosè contractum totaliter sublata non fuit, quò minus retinuerit jus expectandi tempus implendæ promissioni aptum: quippe jus hoc auferri non potuit injusto alterius factu, & vinculum matrimonii non est impossibile cum eo, prout refertur ad tempus, quo vinculum ipsum cessabit. Nec valet assumpta paritas de voto ingrediendi religionem strictiorem, & ratio, quòd obligatio fortior elidat debiliorem ejusdem rationis: ad summum namque concludit, ubi utraque obligatio unæ, & eidem est quæsitæ, ut puta

DEO per votum simplex, ac solenne; non item si obligatio respiciat diversas personas, ut impræsentiarum: tunc enim utraque sustineri potest, & debet ita dictante naturali æquitate. Ferdinand. de Castropal. ubi supra num. 5.

Tertio ipso jure solvuntur sponsalia etiam jurata per actualem professionem in religione approbata emissam, cum & ipsum matrimonium ratum seu sponsalia de præsentibus per eam solvantur. c. ex publico 7. de Convers. conjug. Trident. sess. 24. de Sacramen. Matrimon. can. 6. Propterea: quia sponsalibus ex dispositione juris inest tacita conditio: nisi contrahens statum religiosum elegerit.

Dubitatur I. Num ante matrimonium contractum liceat ingredi, & profiteri religionem, si sponsalia juramento firmata sint?

Sententiæ negativæ favere videtur c. commissum. 16. h. t. ubi Alexander III. rescripsit ob reverentiam juramenti prius contrahendum esse matrimonium, & ante ejus consummationem intrandam religionem per illa verba: tutius est ei, religione juramenti servatâ prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare. Accedit: quia juramentum servandum est, quoties potest licite adimpleri sine impedimento majoris perfectionis spiritualis & salubrioris status, potest autem in nostra hypothese: cum statim post adimpletum juramentum religionem ingredi concessum sit.

Sed firmiores, majorisque ponderis rationes occurrunt pro affirmativa: prima & primaria est, quòd juramentum sequatur naturam actûs, cui apponitur, consequenter conditio tacite inclusa in actu censetur similiter inclusa in juramento; ergo conditio: nisi promittens statum religiosum elegerit; quæ tacite inest promissioni matrimonii, inest quoque juramento. Secunda: quia non videtur infringere juramentum, qui illud in melius

com-

commutat. c. pervenit. de Furejur. c. Scriptura. de Voto, & Voti redempt. utique autem melius est, religionem ingredi, quam nubere? c. nuptiarum. 41. causa 27. q. 1. Tertia est: quia sic contrahendo graviter luderetur pars altera, ut quæ contra fidem sibi datam cogeretur inupta remanere, & expectare usque ad professionem ingredientis, & non profitenti, ac postea egredienti non sine probro adherere. Vide post alios Rmum Maurum Oberascher de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 1. §. 2. y. II. dissolvuntur. qui cum Bonacina, & Sanchez hanc sententiam limitat, ut sponsus ante matrimonium contractum nequeat ingredi religionem, si sponsam post sponsalia sub spe matrimonii deflorasset, vel si ea ob habitam familiaritatem famæ notabilem jacturam pateretur: siquidem tunc moraliter loquendo injuriam violatæ virginitatis, aut famæ aliter refarcire non potest, ad quod tamen ex justitia obligatur.

Ad cap. commissum. 16. h. r. respondetur, quod in illo Pontifex non imponat præceptum, sed consilium, cum solummodo dicat: rutiis est, per quod tacite subinnuit, talem tutum esse, matrimonium non contracto ingredi religionem. Deinde, quod loquatur de eo, qui necdum decreverat religionem intrare, sed tantum à longè deliberabat: si enim voluisset ferio, & statim id facere, dixisset ei: *Amice & infra*, ut inquit Hostiensis. Id, quod adjicitur, juramentum servandum esse, quoties licite servari potest, procedit, quando juramentum non involvit conditionem, quæ non adimpletur, vel quando non mutatur in melius.

65 *Dubitatur II.* Utrum sponsalia solvantur per solum ingressum in religionem, seu novitiatum professione non subsequatâ?

In hoc dubio resolvendo triplex laborat sententia. *Prima* absolute negat per ingressum religionis ex parte alicujus sponsalia dis-

solvi: eò quod ingrediens religionem non hęc ipsò videatur statim cedere jure suo, neque ullus sit textus, qui vel ingredientem religionem, vel manentem in sæculo liberet ab obligatione sponsalium. Ita Richardus, Paludanus, Durandus, & alii antiquiores Thomistæ apud Sanchez de Matrim. lib. 1. diff. 42. n. 1.

Secunda sententia affirmat, per ingressum religionis bonâ fide factum dissolvi sponsalia tam ex parte manentis in sæculo, quam ex parte ingredientis religionem, idque probat primo: sicut se habet professio ad matrimonium ratum, ita se habet ingressus religionis ad sponsalia; atqui professio dissolvit matrimonium ratum ex parte utriusque: ergo etiam ingressus religionis dirimit sponsalia ex parte utriusque. *Secundo*: obligatio voti religionis dissolvitur per ingressum in religionem, bonâ fide, id est, animo perseverandi in illa, ita ut si vovens egrediatur, expertus, eum statum sibi non convenire, liber maneat ab obligatione voti. Ergo etiam per ingressum religionis penitus dissolvitur obligatio orta ex sponsalibus, nec redit per egressum ex illa. Ita Sylvester V. Sponsal. q. 10. cas. 2. & Bonacina. tom. 1. q. 1. de Sponsalib. punct. §. n. 2. cum aliis.

Tertia, & verior sententia docet, ingressu religionis dissolvi sponsalia ex parte manentis in sæculo, non etiam ex parte religionem ingredientis: ratio primæ partis est, tum quia religionem ingressus satis declarat, se sponsalibus renuntiare, & sic absolvere alterum à fide data: tum quia ex parte illius notabilis firmatio, & parti remanenti in sæculo grave nimis foret, si per annum integrum novitiatûs non sine incontinentiæ periculo expectare deberet, vel probrosum, si teneretur religionem deferentem in maritum aut uxorem recipere. Ratio secundæ partis est: quod, esto ingrediens in religionem per hoc suo juri quoad

Sponsalia cedat, non cesserit tamen juri suo persona in saeculo remanens, ideoque ingrediens ei adhuc manebit obligatus ad matrimonium, ubi egressus fuerit à religione, cum ipsa contrahendum. Neque privilegium, ex quo professio religiosa liberat à promissione, seu fide antecederet data in sponsalibus, vel matrimonio rato, ad novitiatum seu ingressum in religionem extendi potest, cum sit odiosum, & præjudicet juri remanentis in saeculo. Ita D. Thom. Henriquez, Coninck, Hortad. Pontius & Villalobos relati à Trulenc. *Praxi Sacram. lib. 7. c. 2. dub. 1.* Laymann *de tr. 10. c. 2. n. 2.*

Ex his expedita est solutio ad fundamentum primæ sententiæ & faciliè respondetur ad fundamenta secundæ: nam, quod *primum* attingit, non est par proportio professionis ad matrimonium, & ingressus in religionem, seu novitatus ad sponsalia: enimverò professio est mors quædam spiritualis. & inducit statum perpetuum, matrimonii incapacem, non item novitatus, qui præcisè delibet: andi causâ introductus est citra ullam obligationem, quæ repugnet obligationi sponsalitiæ legitime contractæ. Ut taceam, quod vis, ac privilegium solvendi sponsalia ex parte religionem ingressi novitatus nullibi datum sit, & tanquam odiosum à professione ad eum ob paritatem rationis ampliari nequeat. Ad secundam disparitas est: quia per religionis ingressum, & ejus experientiam in anno probationis impletur votum religionis, cessatque ejus obligatio, tamen si non sequatur professio, si vovens bonâ fide. & sine fraude ingressus sit, ac ingressus in religionem non est impletio sponsalium, nec mutatio in melius ante seculam professionem.

Dubitatur III. An non tantum per professionem religiosam, sed etiam per susceptionem SS. Ordinum sponsalia dissolvi possint? Videbitur primâ fronte, quod non, quia

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

quod per professionem religiosam dissolvatur sponsalia, inde conficitur, quod per eam matrimonium quoque ratum dissolvatur, ergo à contrario, cum expressè constitutum sit in *Extravag. antiqua, apud Joann. XXII. de Voto & vot. redempt.* per susceptionem SS. Ordinum non dissolvi matrimonium ratum, concludendum est, per eam nec dissolvi posse sponsalia. Neque verò putandum, sponsalibus ex natura rei, vel jure positivo inesse conditionem: nisi sponsus SS. Ordines susceperit.

Sanè ex hâc ratione Ferdinand. de Castropal. *scaped. disp. 1. de Sponsalib. punct. 19. n. 2.* & P. Engel *ad Tit. de Obligat. ad ratiocin. rectè inferunt*, sponsum sponsâ invitâ ad SS. Ordines licitè ascendere, & admitti non posse, consequenter, si defacto ordinetur, obligatum esse ad expensas refarciendas, quas sponsa fortè fecit sub spe futurarum nuptiarum. Nihilominus sponsalia per susceptos SS. Ordines in consequentiam ex utraque parte rescindi, eorumque obligationem inefficacem reddi, ita ut matrimonium amplius contrahi non possit, extra dubitationis aleam est, cum Ordines sacri impedimentum dirimens, uti Professio religiosa, secum trahant, & ordinatum perpetuò reddant inhabilem ad implenda sponsalia *d. Extravag. antiqua. Clariss. P. Jacob Wex de Sponsalib. p. 1. §. 7. n. 11.*

Ceterum votum quoque castitatis, ingrediendæ religionis, suscipiendi Ordines sacros, imò & celibatus, si prius emissum sit, quam sponsalia contracta, ea dirimit juxta deducta *sup. à n. 6.* num verò subsequens eadem dissolvat? dicemus *infra in tit. 17. n. 8. & 9.*

Quarò ipso jure solvuntur sponsalia, si quodcunque impedimentum dirimens, ut puta affinitas, cognatio spiritualis, &c. superveniat, aut detegatur, Ratio est: quia superveniente, aut detecto ejusmodi impedimento non potest contrahi matrimonium, ergo nec sponsalia ad id obligare. Sanchez *lib. 1. de*

E

Matrim.

Matrim. diff. 56. num. 1. Gutierrez eod. tr. cap. 31. num. 1. Quod ampliatur, ut ad dissolutionem sponsalium simplicium sufficiat, si de impedimento dirimente solum sit fama publica. *c. super eo. 2. de Consang. & affinit.* aut si unus testis de eo deponat, licet alleget propriam turpitudinem *c. praterea 12. h. t.* imò licet fuerit persona vilis: si quidem in causis ad evitanda peccata admittuntur testes quoque inhabiles, quando alia probatio non suppetit. Quidquid reclamant Panormit. in *d. c. praterea. in fin.* Sanchez *l. cit. n. 12.*

68 De eo altercari DD. video: an etiam sponsalia juramento firmata propter famam impedimenti dirimentis, aut unius testis dictum dissolvi possint?

Sententia negativa præcipue fundatur in *d. c. praterea 12. h. t.* ubi S. Pontifex propter affinitatem assertionem solius complicitis probatam sponsalia dissolvi, & matrimonium prohiberi decernit, nisi juramentum intervenisset. Ex quo Panormit. Butrius, Ancharan. & cum his Gonzal. n. 5. arguunt, casu quo juramentum intercessit, propter unius testis depositionem, aut aliam semiplenam probationem sponsalia rescindenda non esse. Cujus rationem reddunt: quia quòd aliàs imperfectæ probationes recipiantur, sit ad evitandum periculum peccati, ne scilicet tales sponsi, si ad matrimonium procedant, vivant in perpetuo adulterio, aut incestu, ac si sponsalia jurata sunt, non potest evitari periculum peccati, etenim, dum Judex dissolvendo sponsalia periculum incestus vult evitare ac præcavere, sponso exponet periculo perjurii. Unde cum certus sit de juramento, & consequenter de perjurio secuturo, si sponsalia dissolvat, e contra de impedimento, & causa dissolvendi incertus, utpote tantum semiplenè probata, potius peccatum perjurii præcavere, & sponso ad observanda sponsalia jurata compellere debet.

Verum neque textus. neque ratio allata vincit, quò minus sustineas, etiam sponsalia jurata propter impedimentum dirimens per famam, per unum testem, aut aliam probationem semiplenam probatam dissolvenda esse, motus præsertim textu *d. c. super eo. 2. de Consang. & affinit.* ubi statuitur, juvenem, qui fide interposita (id est juramento intercedente, ut interpretatur Gloss. & DD.) puellam desponsaverat, ab impetitione, & matrimonio promisso esse absolvendum, si fama loci habeat, quòd postea consanguineam illius cognoverit, sicque affinitatem cum sponsa contraxerit, etsi hoc manifestum non sit, unde patet, solam famam satis probare. Si autem fama satis probat, cur non testis unus, vel alia semiplena probatio? Certè juramentum sponsalibus secundum se nihil adjicit, & juxta eorum normam, validitatem, vel invaliditatem regulatur; ergo si aliunde sufficiens probatio inducitur, quæ sponsalia ex dispositione juris invalida censentur, non proderit, quòd juramento sint firmata, cum probatio non juramentum, sed sponsalia afficiat.

Ego, ut jura juribus concordentur, existimem, omninò propter juramentum sponsalibus appositum non omnem probationem recipiendam, quæ aliàs recipienda foret, juramento non appposito, v. g. assertionem complicitis propriam turpitudinem allegantis, vel testis aliàs suspecti; cum saltem in ordine ad ipsos contrahentes validitatis ligent sponsalia jurata, quàm simpliciter contracta, consequenter non tam facile sint dissolvenda juxta *c. c. praterea. 12. h. t.* quòd autem plena probatio requiratur, ex illo erui non potest, sed testem idoneum, vel famam, aut aliam semiplenam probationem impedimenti sufficere, probat. *d. c. super eo. 2. de Consang. & affinit.* Ad rationem contrariam responderetur, non esse tantum periculum perjurii, quantum est incestus: nam licet nullum subsit à parte rel impe-

impedimentum, sponsi tamen non committunt perjurium, si cum auctoritate iudicis Ecclesiastici à sponsalibus recedant, cum iuramentum sub tacita conditione emissum censetur, nisi improvisa mutatio, vel causa superveniat: neque ligat sponso ad contrahendum matrimonium contra prohibitionem iudicis, aut eum probabili periculo peccati. E contra si re ipsa subsit affinitas, vel aliud impedimentum, utut iudex caveat, & auctoritatem suam interponat, cum dispensare nequeat, vel saltem non intendat, ex hypothesi, à parte rei nullum matrimonium, sed status fornicationis, vel incestus erit. Georg. Rogno. *contr. 14. de Sponsal. II. praxor. 8. n. 7.*

Planè si impedimentum dirimens, v. g. affinitas post contracta jam legitime sponsalia sublecurum sit ex culpa alterius, ut fieri solet, per fornicationem à sponso cum sorore sponsæ commissam, is tenetur vel damnum per pecuniariam compensationem resarcire, vel si velit sponsa, procurare dispensationem; ne alias ex sua iniquitate lucrum reportet, qui potius iure natura videtur obligatus, ut impedimentum malitiosè positum circa rem alteri promissam pro viribus removeat, præsertim, si secuta fuerit sponsæ defloratio, aut magna iactura innocenti imminet. P. Engel *ad tit. de eo qui cognovit consanguineam uxoris sua. num. 10.* Coninck *disp. 23. de Matrim. dub. 5. n. 37.* Bonacin. *cod. tr. q. 1. par. 7. n. 8.*

Quinò: ipso iure dissolvuntur sponsalia lapsu temporis, ad finiendam eorum obligationem conventionem sponso expresse adjecti. *c. sicut 2. b. 1.* Ratio est: quia promissio non obligat ultra intentionem promittentium; ergo si sponsi futurum matrimonium ita promittant, ut obligari velint ad terminum præfixum, & non ultra, eo termino transacto desinit obligare illa promissio.

Dixi autem: ad finiendam obligationem;

secus est, si terminus sit appositus tantum ad exequendam obligationem sponsalium: hinc si dies, seu certum tempus, intra quod contrahi debeat matrimonium, v. g. ante proximam quadragesimam, sit adjectum, hoc tempore elapso non statim expirat obligatio, cum per diem adjectum contrahentes effectum obligationis solum accelerare voluerint, ut communiter fieri solet, per text. in *c. cum dilecti 6. §. præterea. de Dolo & contum.* & ibi Panorm. *n. 73.* Imò casu, quo terminus expressim ad finiendam obligationem, & tanquam conditio præfixus est, refert, num intra illum terminum matrimonium promissum secutum non fuerit ex culpa alterutrius sponso, an verò utriusque, vel neutrius? Si ex unius tantum culpa, altero ad contrahendum parato, non simpliciter desinit obligatio sponsalium, sed ex parte illius duntaxat, qui sine culpa est, per text. in *d. c. sicut. ibi: nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Quòd si per utrumque stetit, utrinque solvetur: quia terminus sponsalibus adjectus est ad hunc præcisè finem, ut si intra illum non perficiantur, nullum penitus habeant effectum. Sanchez *lib. 1. de Matrim. disp. 53. n. 3. & 6.* Gutierrez *cod. tr. c. 24. n. 10.* Demum si per neutrum stetit, sed uterque ex legitimo impedimento intra terminum præfinitum non potuerit sponsalia adimplere, eadem ex parte neutrius dissolvi docet Sanchez *l. cit. n. 8.* & Bonacin. *de Matrim. q. 1. par. 6. n. 6.* Quibus tamen meritò contradicit Layman in *Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 2.* eò quòd contractus ex conventionem legem accipiant. Neque obstat regula *c. cum non stat 66. de R. J. in 6.* quæ dicitur: *cum non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta esset:* quia hæc regula in contractibus raro locum habet, ut notat etiam Sanchez *lib. 1. disp. 33. n. 21.*

70 *Facultas recedendi à sponsalibus*, altero etiam invito, datur variis ex causis. *Primo* ex causa absentiae; si nimirum sponsus, aut sponsa se transfert in partes remotas: quippe tunc absens censetur sponsalibus renuntiare, & esse in mora alteri periculosa juxta *c. de illis 5. h. t.* ubi tamen requirunt Interpp. ut discessus fiat sine alterius partis desponsatae consensu, sine justa causa, & cum nulla aut tenui spe proximi reditus.

Oportet igitur, ut sponsus, vel sponsa sine voluntate alterius discedat. Quod si sponsus sciente, ac consentiente sponsa, vel hac sciente, ac volente sponso peregrè abiverit, intra tempus absentiae, de quo inter eos conventum, sponsalia rescindi non possunt. Sanchez *lib. 1. de Matrim. disp. 54. n. 13.* Quin imò, si certum tempus reditus praefixum non sit, & remanenti parti longinquitas itineris, ac difficultas expeditionis perspecta fuerit, expectandus est reditus sponsi, vel sponsae. licet absentia aliquando diuturnior sit, cum discessus animò redeundi factus tacitam sponsalium renunciationem non inducat, nec vota sua diutius eludi jure conqueri possit pars remanens, quae peregrinationi consensit. Canit. in *Comment. ad d. c. de illis.*

Rursus, ut sponsa ob absentiam sponsi ab obligatione sponsalium liberetur, necessum est, ut discesserit sine justa, & necessaria causa. Nam si sponsus in militiam, patriae defendendae causâ, ad jussu Principis & Superioris proficiscatur, si ab hostibus in captivitatem sit deductus, si morbo detentus, si praedonum metu deterritus, si Principis & Reipub. Legatus, si ob mortem parentum, aut accusationes criminum capitalium amicis, vel conjunctis personis intentatas impeditus, intra breve spatium reverti, & sponsalia perficere non possit, sponsa tantisper & non solum per annum, vel biennium, sed etiam triennium, quadriennium, & ulterius, pro arbitrio judicis, expecta-

retenetur, donec vel impedimentum cesset, & sponsus revertatur, vel de eius morte certum nuntium allatum sit. *l. sape 17. ff. h. t.* Hostiens. in *Summa. eod. n. 3.* Joan. Andr. in *d. c. de illis. num. 6.* Menoch. de *Arb. tr. jud. lib. 2. cent. 5. cas. 455. n. 7.* Perpendet autem Judex circa definitionem temporis absentiae moram, & sponsae aetatem, qualitatem, ac mores, ne aut illi opportunum tempus nubendi pereat, aut incidat in periculum incontinentiae: non enim quævis Penelopæ similis, quæ Ulysses peregrinantem per 20. annos expectavit.

Ad hæc, si sponsus, aut sponsa sine alterius praesentia ex causa voluntaria discessit, ut propterea sponsalia rescindi possint, opus est, ut non sit spes proximi reditus, puta, ut sponsus deserat sponsam, & non constet, ubi terrarum degat, vel utrum superstes sit, item an animam revertendi, & matrimonium contrahendi habeat. Quod si constet, ubi gentium moretur, & speretur brevi rediturus, expectandus est, vel requirendus, ut intra certum tempus redeat, contractumque perficiat: quia tunc ex parte ipsius sponsi cessat praesumptio, quod recedens renuntiaverit sponsalibus prius celebratis, & ex parte sponsae periculum incontinentiae. D. Thom. in *4. dist. 27. quest. 2. a. 3. ad 2.* Bonacin. de *Matrim. q. 1. par. 6. n. 8.* Coninck. *disp. 23. n. 51.*

Variante autem & Jura. & Jurium perici, quanto tempore sponsa sponsum, aut hic sponsam absentem expectare teneatur, ut à sua obligatione liberetur?

Jure Canonico verbis generalibus constituitur casu, quo sponsi incisiis sponsis dimittunt terram, se ad alias partes transferentes, liberum esse mulieribus ad alia vota se transferre. *d. c. de illis 5. h. t.* Econtra de Jure Civili plures distinctiones, & exceptiones speciales traduntur: nam, ut paulò antè dictum, si sponsus ex causa necessaria abire, expectandus

dos est. donec necessitas, & causa illa cesset. *l. sep̄ 17. ff. Eod.* Si abist ex causa voluntaria & extra provinciam commoretur, triennio. *l. liberum. 2. C. de Repudiis.* si in eadem provincia, biennio. *l. si is. qui. 2. C. h. t.* ad eum solice effectum, ut arrhæ, & donationes ante nuptias repeti, aut retineri possint: alioquin eum de Jure Civili statim à sponfalibus recedere licet juxta *l. 1. C. Eod.*

Hasdem distinctiones etiam hodie, & in foro Ecclesiastico observandas esse, & jus Civile non corrigi per Jus Canonicum, docent *Gloss. in d. 6. de illis. v. liberum.* Sylvester *V. sponfalia. q. 10. cas. 4.* & Menoch. *de Arbitr. lib. 2. cont. 5. casu. 4. 15. n. 7.* eò quòd in saepe *cit. c. de illis.* nullum sit verbum quòd restringat tempus legale. Econtra sine omni distinctione, sponso discedente, statim liberam esse sponsam, contendunt Panormit. Decius, & quam plures alii relati à Covarr. *de Sponfal. c. 5. in princ. num. 7.* cum in *c. de illis.* absolute decernatur, liberum fore sponsæ ejus, qui se transtulit ad alias partes cum alio contrahente; non foret autem id ei liberum, si biennium, triennium, aut quinquennium expectandum esset.

Sed ne facile correctionem inter jus Canonicum, & Civile admittamus, dici potest, quòd, si sponsus ad exterarum provinciarum se contulit, intentione vel nunquam, vel non nisi post multos annos redeundi, sponsa nec eundem sequi, nec per biennium, vel aliud certum tempus expectare teneatur, sed liberè, & statim ad alia vota transire possit juxta *d. c. de illis. 5.* quòd si verò spes sit, eundem intra biennium, vel citius rediturum, aut si sciatur ubi, & quòd in partibus non admodum remotis commoretur, sponsa non liberetur, sed sponsum vel expectare debeat per tempus à Jure Civili præscriptum, vel requirere, ut intra certum tempus contrahat matrimonium, aut obligationem remittat; idque colligitur

ex illo ipso *c. de illis.* ubi Pontifex non propter quamcunque sponsi absentiam sponsam liberam pronuntiat, sed tunc demum, *si dimittat terram, ad partes alias se transferens,* non dicitur autem dimittere terram, qui intentionem brevi redeundi habet, neque ad partes alias se transferre censetur, qui in vicinia, quamvis extra provinciam, commoratur, præsertim cum simus in materia correctoria, ac propterea strictæ interpretationis.

Secundo recedi potest à sponfalibus ex causa doli, seu deceptionis, tametsi error non intervenerit circa substantiam contractus, aut personam, per *l. 1. in pr. & §. 1. ff. de Dolo malo.* Sed hoc ita, si dolus accidentaliter dederit causam contractui; ut si quis se divitem finxerit, aut claro genere prognatum, cum sit inops, aut ære alieno obrutus, aut ex incestu natus, aut alia infamis persona, & vice versâ, si sponsa hisce utatur technis; aut si sanum se prædicet alteruter ex desponsatis, cum leprâ, perpetuâ scabie, morbo comitiali, gallico, aliòve contagioso laboret; aut si parentes tenuioris fortunæ filiam indotatâ locupleti locare cupiant, & fallaciis adolescentem ad dandam fidem de conjugio inducant, aut si lenæ puellam omnium lectissimam & castissimam deprædicarint, quæ tamen passim malè audit; his enim & similibus casibus à sponso, vel sponsa, cognitò dolo, ac compertâ fallaciâ, sponfalia, quamvis jurata sint, vel etiam coitu confirmata, retractari queunt, non verò ipso jure nulla sunt, juxta dicta ad *tit. de Dolo & contum. n. 15.* Coninch. *de Matrim. disp. 23. n. 73.* Martin. Perez. *disp. 10. sect. 1. num. 3.* Quòd si dolus accidentaliter contractui causam non dederit, sed fuerit tantum incidens; ut si Narcissus duxisset Floram, licet scivisset ipsam esse pauperem, quæ tamen jactavit, se esse divitem, ex ea solummodo causa sponfalia rescindi non posse, docet Sanchez *lib. 1. de*

Matrim. disp. 65. n. 2. Dicastillo eod. tr. 10. disp. 1. dubio. 23. n. 339.

72 Tercio ex parte sponsi rescindi possunt sponsalia, etiam jurata, propter supervenientem fornicationem sponsæ, per textum in *c. quemadmodum. 25. de Furejur.* ubi duplex ratio redditur, nimirum: quia in illo juramento, ac contractu, talis debet conditio subintelligi: si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit. Et quia, si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potest uxorem à sua cohabitatione dimittere, longè fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes. Accedit, quòd per fornicationem subsequenter res notabiliter mutata, & ignominiosum sit viro, ducere foeminam corruptam. Sed hic nonnulla dubia occurrunt.

Primum est: An stuprum violentum, & si sponsa vi oppressa, ac cognita sit, sufficientem causam præbeat, ut contracta sponsalia rescindantur?

Rationem dubitandi suggerit *d. c. quemadmodum de Furejur.* cujus rationes in hypothese cessant: ex quo sponsa per viam constituta non potest dici fidem fregisse sponso, ac deliquisse, cum vis illata, ut non ponit consensum, ita crimen secum ferre nequeat, per *c. 2. & 4. causa 32. q. 5. l. 1. §. 5. ff. de Postulando.* Neque similis fornicatio involuntaria tribuit jus innocenti se separandi à conjugio quoad thorum post contractum conjugium, sicque nec videtur jus tribuere separandi sponsum à vinculo sponsalium post eadem jam legitime contracta. Ita Tabiena *V. sponsalia. q. 9. n. 10. casu 6. & Armilla eod. Verbo. num. 12. & alii freti textu c. 46. causa 27. q. 2.*

At rectius alii contrarium defendunt, & ad instantiam sponsi reconciliationem, & con-

tractum matrimonii renuentis etiam ob vitium vi sponsæ illatum à Judice dissolutionem sponsalium de futuro permittendam esse, statuunt per *c. 33. causa 27. q. 2.* Licet namque, si animus vitiatæ consideretur, illa crimine vacet, attamen cum in corpus ejus quid commissum sit, quod merito abhorret vir gravis, & honestus, nulla ratio suadet, cur ei tam iniqua conditio, citra culpam suam, factò alterius inferri possit: certè enim in magnum sponsi dedecus redundat, habere uxorem ab alio, quamvis invita fuerit, cognitam. Facit etiam, quòd omnibus actibus, ac conventionibus hæc tacita insit conditio, illaque sub illa clausula intelligatur: *rebus sic stantibus, seu in eodem statu*, quo fuerunt tempore contractus, permanentibus; secundum *l. 38. ff. de Solut. Gail. lib. 2. observ. 23. n. 9.* Atque ita sentiunt Panorm. in *d. c. quemadmodum. Covarr. 4. Decret. 1. p. c. 5. n. 2. Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 55. n. 7.*

Neque obstat, quòd deficient rationes, quibus cit. *c. quemadmodum* innititur: quoniam in illo non est facta adæquata enumeratio omnium rationum, ex quibus sponsalia ob fornicationem subtequentem dissolvi possunt, sed aliquarum duntaxat, quibus addenda notabilis mutatio ex parte sponsæ, quæ ex copula etiam coacta nascitur, dum sponsum sponsam sine nota infamiae ducere nequit, periculose exponitur, alienam prolem pro sua aperiendi. Sed nec quempiam terreat text. in *c. 46. causa 27. quest. 2.* ut qui agit de puellis de præsentis desponsatis, prout Gloss. *ibid.* advertit.

Alterum dubium est: utrum sponsum possit resilire à sponsalibus ob fornicationem sponsæ cum alio commissam ante sponsalia contracta, si primum postea innotescat?

Paludanus, & qui cum eo negant, id deducunt ex cit. *c. quemadmodum. 25. de Furejur.* ubi expressè dicitur: *si quis juraverit, se du-*

Thorus aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequenter. Et hanc sententiam Sylvester *V. Sponsalia. q. 10. casu 7.* & D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 16. admittere videtur, casu quo sponsus nōrat, sponsam, cui matrimonium promisit, esse viduam, sed ignorabat fornicationem ejus præcedentem, ac sile viduam inhonestam.

Affirmativam propugnat Gutierrez *de Matrimon. c. 24. num. 2.* Sanchez *lib. 1. disp. 63. n. 2.* & Coninck *disp. 23. de Sponsal. dub. 7. n. 77.* sub quorum vexillo & ego merebor: quia sponsus ab initio sub tacita conditione contraxisse censetur; nisi aliqua mutatio considerabilis, sive physica, sive moralis supervenerit, aut detegatur: & sponsa pro virgine, aut honesta vidua se venditans dolum detestandum, & intolerabilem committit, ob quem sponsalia rescindi posse, constat ex dictis. Accedit, quod paria sint in jure aliquid supervenire, & præcedere ignoranter; res etenim dicitur fieri, quando primò innotescit, arg. *c. pastoralis. de Except. & l. in lege. ff. de Contrah. empt.* ergo sicut sponsus potest recedere à sponsalibus ob fornicationem subsequentem sponsæ, ita potest recedere ob fornicationem præcedentem, si fuerit antecedenter ignorata.

Textus ex *d. c. quemadmodum.* recitatus procedit, quando sponsus tempore sponsalium habuit notitiam fornicationis, vel quando postea ejusdem conscius factus ante contractum matrimonium sponsam carnaliter cognovit, tunc enim eandem ulterius sponsæ obicere non potest, & quod semel placuit, amplius displicere non debet; arg. *l. 13. §. ult. ubi: sed enim accusat mores, quos uxorem ducendo probavit. & l. 40. ff. ad Leg. Jul. de adult.* Displicet etiam proposita opinio Sylvestri, & Antonini, tenetque communior, quod sponsus nequaquam teneatur ducere viduam inhonestam, tamen si sciverit esse viduam, dummodò ignoraverit ejus fornicationem

præcedentem: quia & vidua ratione fornicationis, præsertim iteratæ, reddita est vilis, ac impudica, quam ducere sponso est dedecori. Navarr. *in Summa. c. 22. n. 17.* Coninck. *cit. num. 58. in fin.* Sanchez *de Matrim. lib. 1. disp. 63. n. 5.*

Dubium tertium est: An etiam propter fornicationem, aut stuprum à sponso ante sponsalia commissum, & postea cognitum, sponsæ jus resiliendi competat?

Ita quidem probari videtur: quia in jure paria sunt, nunc sciri, & nunc esse, arg. *d. c. pastoralis. de Except. & l. in lege. ff. de Contrah. empt.* Atqui si fornicatio sponsi commissæ est post sponsalia, sponsæ competit, jus resiliendi juxta communem, ergo etiam, dum post sponsalia innotescit quemadmodum eam ob causam jus hoc competere sponso evictum est, & comprobatur. Huc inclinat Navarrus teste Sanchez *lib. 1. de Matrim. disp. 63. n. 7.*

Sanè non diffiteor, quod sponsa propter fornicationem à sponso post sponsalia commissam resilire possit: licet enim *c. quemadmodum cit.* solum loquatur de fornicatione sponsæ, rationes tamen ibidem allatæ quoque in fornicatione sponsi locum habent, ut facile quisque exputabit; haud tamen idem jus sponsæ concedendum reor, si sponsus ante sponsalia lapsus fuit: siquidem sponsus per fornicationem præcedentem nec fidem frangit sponsalium, cum tunc fides data nondum fuerit; nec grave dedecus ingerit sponsæ, cum non æquè ignominiosum sit foemina nubere viro, qui aliam cognovit, ac probrosum est viro, ducere corruptam. Ita Bonacin. *de Matrim. q. 1. punct. 8. num. 1.* & Coninck *disp. 23. dub. 7. n. 62.* hæc additâ limitatione nisi sponsus frequentius lapsus sit, & se libidini planè mancipaverit: id enim redderet eum infamem, & magnopere suspectum de futura incontinentia.

Ad argumentum oppositum respondetur: majo-

maiores veram esse, quando eadem est ratio impedimenti, idemque inconveniens, sive illud præcedat, sive sequatur, ut contingit in lepra, morbo gallico, at in fornicatione sponsi antecedente sponsalia non est idem inconveniens, quod in subsequente: quia excedens non est contra fidem sponsæ ratione sponsalium debitam, & non reddit sponsum suspectum de servanda matrimonii fide, ut subsequens; neque redundat in notabilem infamiam sponsæ, sicut hujus fornicatio præcedens in notabilem infamiam sponsi.

Dubium quartum est: num quoque à sponsalibus sponso, aut sponsæ resilire liceat, si uterque post contracta sponsalia fornicationem commisit?

Neutrum posse in tali casu à sponsalibus resilire, tenent Paludan. in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. n. 17. & Bonacin. de Matrim. p. 1. punct. 8. n. 6. *Primo*: quia delictum fornicationis unus compensatur cum delicto alterius. cit. c. intelleximus. 6. de Adulteriis. & periniquum esse videtur, ut pudicitiam vir ab uxore, vel sponsa exigat, quam ipse non exhibet. l. si uxor 13. §. 5. ff. Ad Leg. Jul. de Adult. *Secundo*: quia quando uterque conjunx post contractum matrimonium commisit adulterium, neuter potest facere divortium. d. o. intelleximus. ergo etiam, quando uterque sponso post contracta sponsalia commisit fornicationem, neuter potest à sponsalibus resilire. *Tertio*: quia sponsæ tali casu non licet resilire propter subsequentem fornicationem sponsi ergo idem nec licebit sponso ob naturam correlativorum, ob quam vir & femina quoad fornicationem subsequentem non judicantur ad imparia, & æquale utriusque jus est, c. 20. causa 32. q. 5. cap. 1. & 2. ead. causa 32. q. 6. & 9. 7. c. 3.

Reverend. Maurus Oberakher de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 1. §. 5. Gutierrez de Matrim. c. 31. n. 4. & Sanchez lib. 1. disp. 55. n. 9. asserunt, tali casu posse quidem resilire sponsum, non

vero sponsam. Quibus accedo: tum quia detestabilior est libido sponsæ, quam sponsi. & ideo quoque oscula, amplexus, aut tactus impudici ex parte sponsæ, non verò ex parte sponsi admissi, jus resiliendi tribuunt. Diana p. 3. Resol. 283. cum aliis: tum quia ex fornicatione sponsæ grave damnum sponso imminet propter partus suppositionem, & longè major ignominia est ducere desloraram, quam fornicatori nubere.

Nec argumenta contraria hanc sententiam infringunt. Nam, quod primum atinet, negatur, compensari posse fornicationem sponsæ cum fornicatione sponsi: quamvis enim fornicationes istæ ex se, & ex genere suo sint delicta paria, ex circumstantiis tamen sunt planè disparia, & plus mali ac infamiae circumtrahit fornicatio sponsæ, quam sponsi; inter delicta autem imparia non est locus compensationis. Neque quòd ex secundo inferri possit, obstat, quòd inter conjuges adulteros fiat delictorum compensatio, & vir adulter nequeat dimittere uxorem adulteram, etsi ejus adulterium sit gravius, quam viri: quoniam non eadem ratio est adulterii, & fornicationis à sponso commissæ, quandoquidem in adulterio, si ob id divortium decernitur, spectatur fides conjugalis, quæ æquè à viro, atque ab uxore violatur, cum uterque per matrimonium ad eandem servandam æquè se adstrinxerit: in fornicatione autem sponso in ordine ad dissolutionem sponsalium non solum spectatur fidei sponsalitiæ violatio, sed & infamia, aliæque damna, quæ ex ea sponsis resultant. Unde patet quoque solutio ad tertium: non enim potest in hypothese sponsi competere jus æquale ad dissolvenda sponsalia, ex quo major in sponsa, quam sponso est fornicationis turpitudine, quæ quandoque sola, citra violationem fidei datæ, sufficit ad hanc dissolutionem, ut quando fornicatio sponsæ præcessit sponsalia; & ideo non admittit compensationem post

post sponsalia, sicut eam non admittit ante sponsalia.

Dubium quintum est: quænam, & qualis probatio stupri, seu fornicationis requiratur ad hoc, ut ob eam sponsalia resolvi possint?

Sufficere probationem semiplenam, argues ex c. *dixit Dominus. 2. causâ 32. q. 1.* ibi: *ubicunque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè uxor dimittitur;* etenim si ob suspensionem uxor dimitti potest, multò magis potest non admitti: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes. d. c. *quemadmodum. 25. de Furejur.* Et ex c. *præterea. 12. l. 1.* ubi affinitas ad rescindenda sponsalia satis probatur per confessionem consanguinei, se cum sponsa peccasse confitentis; si enim per unum testem, & quidem complicem, satis probatur affinitas illegitima, cur non etiam fornicatio?

Existimarem tamen, vix aliter ad dissolutionem sponsalium procedi posse, quàm si de stupro, seu fornicatione constet vel ex indubitatis indiciis, puta deprehensione in rebus veneris, uteri gestatione, & partus exfusione, vel per ipsius viciatæ propriam confessionem, vel per testes fide dignos, aliàsve plenas probationes. arg. l. *fin. C. de Prob. sponsam* namque fuisse & esse virginem præsumitur, donec contrarium plenè probetur. Panorm. in c. 1. *de Adult. Zypæus de Sponsal. c. 13. §. 50. & 51. Schneidewin. ad instit. de Nupt. p. 4. n. 61.* Limita: nisi fama, vel infamatio communis de fornicatione per se gravem mutationem secumtrahat; tunc quippe citra plenam probationem sponsalia dissolvi posse, notat Zypæus h. t. *consult. 1.* adjecto salubri monito, ne Judex rumores & detractiones malignosè matrimonium impedire volentium pro fama, & infamia recipiat.

Jura opposita parùm stringunt: enim verò c. *dixit Dominus. 2. causâ 32. q. 1.* procedit, si præsumptio tam violenta est, ut pro veritate

habeatur, interprete Glosâ *ibid. V. suspicio.* quam allegat, & sequitur Sanchez *de Matr. lib. 10. disput. 12. n. 41. C. præterea. 12. h. t.* solummodò obtinet, quando agitur de impedimento dirimente: tunc enim, quia agitur de peccato, & salute animæ, nec est in potestate contrahentium cum tali impedimento matrimonium contrahere, esto velint, meritò tutior via incedenda, & semiplena probatio recipienda est. Secus est, si sponsus sponsam propter fornicationis suspensionem repudiare velit, tunc enim, quia non agitur de peccato, nec de valore Sacramenti, sed tantùm de jure privatorum hominum, more solito asserenti incumbet probatio, & si is intentionem suam sufficienter, ac plenè probare nequeat, pro eo præsumetur, & judicabitur.

Quartò demum universim à sponsalibus recedi potest, quando ex parte alterius notabilis mutatio supervenit, aut saltem ex postfacto talis rerum status detegitur, ut si res tempore contractus sponsalium ita fuisset, aut si jam fuerit, ita cognita fuisset, sponsus non fuisset contracturus, licèt nullus dolus, sed sola ignorantia intervenierit. Ratio punctualis est: quia sponsalibus tacita inesse censetur conditio: *sires in tali statu maneant, aut ita sint, uti apparent,* prout communiter tradunt DD.

In specie verò mutationes ejusmodi notabiles, ob quas à sponsalibus recedere licet, plures sunt, & contingunt vel in bonis animi, vel in bonis corporis, vel in bonis fortunæ.

Ob mutationem in bonis animi sponsalia rescindi possunt: I. Si alterutra persona desponsata post celebrata sponsalia à religione catholica desciscat in hæresim aut perversam aliquam sectam: quia matrimonium cum tali vix sine gravibus difficultatibus rixarum, & aliorum malorum periculis iniretur. Clariss. P. Jacob. Wex *de Sponsal. p. 1. §. 7. num. 25.* II. Si sponsus, aut sponsa crimen læsæ majestatis,

F

jestatis,

jestatis, veneficium, latrocinium, homicidium, adulterium, falsum, rapinam, furtum, & aliud id genus crimen, ac flagitium committat, ex quo infamia juris, aut facti irrogatur: cum innocens sibi integræ famæ sponsum, vel sponsam desponderit, eaque intentione fidem dederit, ut honesto, aut honestæ conjugeretur. *l. 5. C. de Sponsal. l. 8. §. 2. C. de Repud. Gutierrez de Matrim. cap. 32. num. 3.*

III. Si sponsus ex sobrio ebriofus, ex hominem familiarem rectè curante prodigus, aleator, aliisque vitiis deditus evadat, ita ut metuenda sit contracto jam matrimonio indubia dilapidatio facultatum sponsæ, & exinde securura inopia. *l. 5. §. 1. C. h. t. Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 63. in fin. Coninck. disp. 23. dub. 8. n. 67.*

IV. Si sponsus asper moribus, & admodum severus appareat: absurdum enim videtur, ut illi compellantur ad ineundum matrimonium, qui post consummationem ejus divortium quoad torum, & mensam petere non prohibentur. *c. literas. in fin. de Restit. spoliat. Nec obstat, quòd in c. veniens. §. Qui Clerici, vel voventes, dicitur, mulierem, quæ plura audierat de sponsi sævitia, ideòque ei noluit copulari, fidem violasse: nam ibi supponitur, mulierem id non certò cognovisse, & nimis leviter credidisse. Panormit. in d. c. veniens. num. 2.*

V. Si inter sponsos implacabile odium, vel graves inimicitia post sponsalia vel inter parentes, aut propinquos sponforum subortæ sint, ita ut verisimile sit, nuptias illas materiam cædibus, vel adulteris daturas, & perpetuas rixas, ac jurgia excitaturas tam inter futuros conjuges, quàm ipsorum parentes, ac consanguineos: tunc enim melius est, in tempore occurrere, & sponsalia rescindere, quàm sponsos cum magno suo damno ad ineundum matrimonium adigere per *c. 2. & 17. h. t. adhibitâ tamen diligenti circumspeditione: quia sæpe, ut inquit Sanchez d. l. 1. disp.*

14. num. 3. circa fin. variaz minæ jaclantur, terrorésque opponuntur, & discordiarum, pericula intentantur, quæ experientiâ teste, ubi deferbuit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihil recidunt, facilliquæ animi conciliantur, & sedatur omnis tempestas.

Mutatio in bonis corporis pro iusta causa 77 dissolvendi sponsalia habetur. I. Si sponsa, aut sponsus post sponsalia reperitur correptus leprâ, paralyti, epilepsiâ, lue gallicâ, physisi, phrenesi, aliòve morbo contagioso, & incurabili per *c. quod proposuisti. 18. causa 32. q. 7. c. fin. de Conjug. l. prof. D. Thom. in 4. dist. 27. q. 2. a. 2. ad 3. Navarr. in Sum. c. 22. num. 27. casu. 8.* Idem dixerim de hydrope, ut quæ de Medicorum sententia insanabilis est; & de graveolentia oris, seu halitûs fetore, quando ex aliqua humorum intemperie accidit, & arte medicâ illi subveniri non potest. Patrit. Sporer de Matrim. num. 217. Secus, si quis quartanâ, vel alio morbo laboret, quamvis periculoso, dummodò sanabilis sit, & non contagiosus, ut ostendit praxis quotidiana. II. Si alteruter ex sponsis incidat in vitium corporis, quod deformitatem insignem affert, ut si cui nasus præcidatur, aut oculus eruat; vel impedimento est laboribus, & operis, quibus victus & amictus e mparandus, ut si quis claudus, surdus, vel cæcus fiat, aut alteram manum, vel pedem amittat, per *c. quomodo modum. 25. de Jurejur. Patrit. Sporer d. n. 217. non obstantè c. 18. causa 32. q. 5. quia in illo agitur de dissolvendo matrimonio, hic verò de sponsalibus, quæ sunt tantum aditus ad matrimonium, & ideo facilius dissolvuntur re adhuc integrâ. III. Si sponsa tempore sponsalium pulcherrima, postea notabiliter deformis evadat, præsertim casu, quo sponsæ mediocris, ac plebeia conditionis formosa facies in sponso divite, aut illustri, vel nobili*

hæc familia prognata sola amoris causa extitit, & alias extra hunc respectum sponsalia contracta non fuissent Sanchez *lib. 1. de Matrim. disput. 27. n. 4.* Ferdinand. de Castropalao *disput. 2. de Sponsal. punct. 27. num. 5.* Quibus contradicit Novarr. *lib. 4. Decretal. p. 1. c. 5. n. 6.* Gutierrez *de Matrim. c. 32. num. 5.* Certè in sponso corporis pulchritudo non adeò curatur, sed animi prudentia, & compositi ad virtutem mores spectantur. Dicastillo *tr. 10. de Matrim. disp. 1. dub. 40. num. 592.*

Ob mutationem in bonis fortuna dissolutio sponsalium locum invenit, quando sponsa, aut parentes ejus ob paupertatem subsequutam, vel ob grandes alienum contractum, promissam dotem præstare nequeunt: quippe promissio dotis est veluti conditio, quæ deficiente etiam circa sponsæ culpam cessat sponsalium obligatio. Laymann in *Theol. mor. lib. 5. tr. 10. c. 2. n. 18.* Menoch. *de Arbitr. lib. 5. casu 455. num. 6.* Quod multò magis procedit, quando expressis verbis conditio hæc adjecta fuit, si tantùm, vel tot aureos mihi in dotem dederis. *cap. de illis. 3. de Condit. appof.* Imò idem dicendum, quando dos nulla constituta est, vel quando sponsus sine suo viro, sive infortunio facultatibus deficit, vel quando uterque in paupertatem incidit: cum in promissione matrimonii ex parte utriusque maximè attendatur ad patrimonium alterius, an amplum sit, vel exiguum, ac sufficiens ad onera matrimonii sustentanda, ac perinde promissio illa sub illo statu divitiarum facta intelligatur. Panormit. in *d. c. quemadmodum de Jurejur. n. 10.* Bail. Pont. *lib. 17. c. 17. num. 8.* Quòdli, altero ex sponsis in eodem statu permanente, alteri ingentes divitiæ, ac honores, & dignitates accrescant, verum est, sponsalia dissolvi non posse: eò quòd auctis divitiis, & honoribus non varietur respectus in celebra-

tione sponsalium ad alterum habitis, ut qui in eodem statu perseverat, nec ulla prorsus ratione mutatur. Ferdinand. de Castropal. *d. disp. 2. punct. 29. n. 6.* Bonacin. *de Matrim. q. 1. punct. 8. n. 13.* Coninck *disp. 23. dub. 7. num. 69.*

Ea tamen, quæ diximus, unanimi DD. sententia sunt eò restringuntur, nisi post talem causam supervenientem, vel de novo cognitam, sponsalia, antea valida, expressis verbis, aut ipso facto, præsertim copulâ carnali, sint ratificata. Quare si sponsus, cognitâ causâ recedendi, sponsam carnaliter cognoverit, audiendus non est, si postmodum resiliere velit: centetur enim jus rescindendi sponsalia remisisse. *arg. l. si uxor. 13. ff. Ad Leg. Jul. de Adult. Patrii. Sporer de Matrim. n. 219.* Gutierrez *c. 33. n. 9.* Laymann *d. c. 2. n. 20.*

Pro colophone adhuc venit decidenda *quaestio 80* *sio*: num ad dissolvenda sponsalia ob causas hæctenus recensitas Judicis Ecclesiastici sententia accedere debeat, vel an desponsati propriâ auctoritate à se invicem discedere possint?

Videbitur fortassis ad dissolvenda sponsalia Judicis Ecclesiastici auctoritatem omnino esse necessariam. *Primo*: quia in *c. de illis 7. de Desponsat. impub.* cautum est, ut impuberes, qui adveniente pubertate reclamant, judicio Ecclesiæ ab invicem separentur. *Secundo* propter dispositionem *c. duo pueri. 12. Eod.* ubi cuidam ad tempus pœnitentia imponitur, qui pro sua opinione, judicio Ecclesiæ irrequisito, à sponsalibus recessit. *Tertio*: quia absque judicio Ecclesiæ etiam propter causam notoriam, v. g. affinitatem non licet dimittere uxorem. *c. porro. 3. de Divortis.* ergo neque sponsam. Ita Innocent. in *d. c. de illis.* & cum limitatione: *nisi fortius vinculum superveniat, nempe matrimonium cum alio, vel votum solenne.* Gloss. *ibid. V. judicio Ecclesiæ.*

Sed magis aridet sententia communis,

sustinens, sponfos propriâ auctoritate recedere posse à sponsalibus quâ publicis, quâ privatis; à publicis quidem, si causa dissolutionis sit notoria, & de jure certa, ac expressâ, à privatis autem, etiamsi causa sit occulta, modò justa sit, & certa: habent enim sponsalia imbitam tacitam conditionem: *nisi justa causa dissolutioni intervenerit*: quâ proinde interveniente eò ipsò quasi cessat obligatio sponsalium, & consequenter sicut in aliis contractibus liber recessus conceditur. P. Engl. b. 1. §. 3. n. 12. Sylvester V. Sponsalia. q. 11. Navarr. in Sum. c. 22. q. 28. Aliud est, si de veritate vel sufficientia causæ dubium sit: tunc enim propriâ ac privatâ auctoritate sponsalia dissolvere non licet: cùm quilibet sponsus vi contractûs sponsalium sit in possessione juris acquisiti, ut fiat, quod promissum est: in dubio autem nemini licet propriâ & privatâ auctoritate alterum de possessione sui juris deturbare, sed ad hoc decidendum requiritur legitima juris, & Ordinarii autoritas. Sanch. l. I. de Matrim. disp. 69. n. 8.

Ad jura opposita facilis est responsio. Nam c. de illis. 7. de Desponsat. impub. non præcipit, ut reclamatio fiat coram Ecclesia, & ejusdem judicium expectetur, sed solum dicit, quòd si impubes factus pubes reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesiæ separari possit. Cap. duo pueri. 12. Eod. non loquitur de recessu à sponsalibus ex legitima causa, sed de recessu à matrimonio de presenti, & quidem absque causa, ut bene ponderando textum notat Sanchez d. disp. 69. in fin. Ad tertium responderetur, non valere in præsentem argumentum à matrimonio ad sponsalia; quia divortium ex causa adulterii habet rationem pœnæ, consequenter non à privato, sed à Iudice infligi debet; in aliis vero casibus quibuscunque non est in potestate conjugum, ut ut ambo velint, & impedimentum agnoscant, se separare.

De Arrhis, sponsalitia largitate, aliisve accessoriis sponsalium plenâ manu tractabimus infra in Titulo XX. de Donationib. inter vir. & uxor.

Pars II. De Matrimoniis.

SUMMARIA.

81. 82. 83. Matrimonium quid nominis? 84. An contrahi possit inter fideles præcisè in ratione contractus? 85. Quid rei sit?
86. 87. 88. Dividitur matrimonium in legitimum, ratum, & consummatum. 89. 90. Item in verum, presumpsum, & putativum. 91. Quid sit matrimonium ad Morganaticam?
92. Quæ sit origo institutionis matrimonii? 93. Quantum circa id valeant leges civiles?
94. Usque 100. Inter quas. 100. 101. & per quas personas matrimonium contrahi possit?
102. Quod sit obiectum proprium consensûs matrimonialis?
103. Forma matrimonii consistit in consensu de presenti. 104. Verò. 105. 106. libero. 107. 108. 109. per verba, literas, aut aliud signum manifestato. 110. 111. 112. An ad contrahendum matrimonium consensus Parentum adhibendus sit?
113. Assignatur finis matrimonii. 114. 115. 116. Exponuntur effectus communes utrique conjugum. 117. 118. Effectus proprii Mariti. 119. 120. 121. item proprii uxori.
122. Impedimenta matrimonii alia sunt impedientia, alia dirimentia. 123. 124. 125. Penes quos residet potestas constituendi impedimenta? 126. 127. Quinam in iis possint dispensare? 128. Quomodo matrimonium nulliter contractum reconstituitur?

Sponsalia justo ordine, & methodo subsequitur Matrimonium: de honestate namque illa hoc præcedunt. c. 39. causa 27. quest. 2. cap. 3. causa 30. quest. 5.

§. I.

Matrimonium communiter deducitur à Matre, vel quòd in eum plerumque finem foemina nubat, & viro locietur, ut mater fiat. Gloss.

Gloss. in §. I. *Instit. de Parr. potest.* vel quòd mater plus oneris sustineat in matrimonio, quam pater, ut quæ liberos parere & educare cogitur: etenim ut Canonum verbis utar, *injans matri ante partum est onerosus, in partu dolorosus, & post partum laboriosus. c. 2. de Convuls. infidel.*

§. II.

Synonyma Matrimonii sunt *consortium, conjugium & connubium, seu nuptia. Consortium* appellatur matrimonium, quòd omnis Divini, & humani juris communicationem inducat, atque vir & mulier ejusdem sit sortis, ac conditionis. l. I. ff. de *Ritu nupt.* §. I. & ibi DD. *Instit. de Patria potest. Conjugium*, à jugo denominatione facta, eò quòd conjuges vi illius, veluti jugo copulentur, & conjungantur, ita ut in unum coalescant, non tantum corpore, quam animo. c. 5. 6. & 7. *causà 27. q. 2. Connubium, seu nuptia* ab obnubendo, quòd olim puellæ pudoris gratiâ flammeo, seu velamine rubri coloris caput obnubent, & operirent, dum viris tradebantur. c. 7. & 8. *causà 30. q. 5.* Unde hodie dum nomine nuptiarum ordinariè potius solennitas, ac celebritas illa venit, quæ contractui matrimoniali conjungitur, ac certis temporibus per sacros Canones prohibetur. cap. 4. de *Feriis.* Trid. *sess. 24. de Reform. matrim. c. 10.* quàm contractus matrimonialis, qui nullo tempore interdicitur. P. Engl. *h. t. §. 1. n. 8.* Germanicè matrimonium *Ehe/Ehe: Stand/Ehlichen Stand/* & nuptiarum solennitates *Hochzeit/ Beyschlaff/ Beylager/ Kirchgang/* quæcupant.

§. III.

Sumitur *Matrimonium* vel præcisè pro contractu civili, quo inter virum, & mulierem mutua corporum potestas traditur in ordine ad copulam conjugalem, & consortium vitæ communis; vel pro Sacramento, quo viro, & mulieri legitimo modo copulatis gra-

tia confertur ad perpetuam vitæ consuetudinem mutuò peragendam: siquidem matrimonium baptizatorum esse verè & propriè unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, post Concilium Florentinum in *Decreto Unionis* novissimè definivit Trident. in *sess. 7. de Sacram. in gen. can. 1. & in sess. 24. de Reform. matrim. can. 1.* atque contra Hæreticos egregiè firmat Reverendiss. Maurus Oberalscher p. 2. de *Sacram. tr. 2. c. 2. §. 1.*

Juvat hic *disquirere*: num valeat matrimonium in ratione contractus, si fideles intendant illud contrahere, non tanquam rem facram, sed solùm ut contractum.

Negat cum Palao *diss. 2. de Sponsal. p. 2. n. 5.* pars major Theologorum, eò quòd Concilium Florentinum, & Tridentinum indefinitè, ac generaliter definiant, matrimonium fidelium esse Sacramentum, consequenter omne matrimonium comprehendat, nec possit dari verum matrimonium, quod non sit Sacramentum. Deinde quia contractus matrimonii inter Christianos ex institutione Christi intrinsecè, & necessariò est Sacramentum. Ergo fideles, qui intendunt verum contractum matrimonialem inire, intendunt etiam Sacramentum conficere, nec possunt rationem Sacramenti à ratione contractus sejungere. Maximè verò propter absurda, quæ ex opposita sententia fluunt: *primum*, quòd eà suppositâ licitum esset fidelibus matrimonia celebrare in ratione contractus, & non in ratione Sacramenti, cum nulla lex Divina, vel humana ostendi possit, quæ eos adstringat ad utrumque conjungendum, si hæ duæ rationes verè separari queant. *Alterum*, quòd pleraque matrimonia hæreticorum, vel cum hæreticis contracta puri contractus, & neque sacramenta forent, neque magis indissolubilia, quàm matrimonia infidelium, ut qui Sacramenti rationem nec credunt, nec intendunt.

Malo tamen cum Dicastillo de *Matrimon.* disp. 2. n. 191. Bonacin. Hurtad. Diana, & aliis citatis in affirmativam deslectere, & ideo, quia juxta Florentinum in *Decreto Unionis*. §. 5. omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tanquam materia, verbis, tanquam forma, & personam Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Ergo si conjuges, qui sunt Ministri Sacramenti Matrimonii, non habent intentionem conficiendi Sacramentum, sed tantum civilem contractum, talis contractus, esto validus, revera Sacramentum non erit. Neque ulla autoritas, aut ratio cogit asserere, Christum ita separabiliter utramque rationem conjunxisse, ut deficiente ratione Sacramenti deficiat etiam contractus. quandoquidem contractum non annullavit, sed ei in sua natura relicto solum addidit dignitatem Sacramenti. Sicut igitur ablutio baptismalis, licet Christus eam elevaverit ad esse Sacramenti, deficiente in Ministro intentione, manet in ratione naturalis abluitionis, non in ratione Sacramenti, ita pariter, si in contrahentibus matrimonium deficiat intentio faciendi rem sacram, quando alias voluerunt ponere contractum civilem, matrimonium valebit in ratione contractus, non in ratione Sacramenti.

Ex quibus facile est respondere ad argumenta contraria. Ad primum dicitur, Concilia, dum absolute matrimonium fidelium Sacramentis accensent, supponere, ac loqui de matrimonio celebrato cum debita intentione. Ad secundum negatur, ex institutione Christi contractui matrimoniali rationem Sacramenti esse intrinsecam & illum sine ista intendi non posse, cum prior sit ratio contractus, quam ratio Sacramenti; quamobrem etsi Christus omnem legitimum contractum matrimonii inter Christianos in Sacramentum instituerit, consistere tamen potest absque Sacramento, si deficiat intentio requirita,

ut patet exemplo Baptismi. Absurda quod attinet, ea perperam inferuntur. Primum, quia posita institutione Christi, & elevatione matrimonii fidelium ad esse Sacramenti, lex naturalis inhibet absque ratione Sacramenti celebrare, & actionem Sacramentalem irritare ex defectu intentionis. Alterum: quia ad celebrandum matrimonium, ut Sacramentum, necessaria non est explicita, & expressa intentio, sed sufficit confusa, implicita, ac generalis contrahendi modo, quo Christus instituit, vel fieri voluit, quam intentionem, non obstante errore privato, presumuntur habere haeretici, dum vel inter se, vel cum Catholicis matrimonium ineunt, nisi apponant alium actum positivum oppositum, quo renuent facere Sacramentum, sed solum volunt contractum inire; quod rarius accidere probat Gobat in *Theolog. exper. tr. 9. casu 11. sect. 2. n. 233. & seqq. contra Marchant, in Tribun. tom. 3. tr. 1. tit. 6.*

§. IV.

Definitur Matrimonium, quod sit viri, & mulieris conjunctio, individuum vita consuetudinem continens. §. 1. *Inst. de Patria potest. in Sum. causa 27. q. 2. c. illud, 11. de Presumpt.* Verum haec definitio, utut communis, & utroque jure recepta sit, non est essentialis, sed tantum descriptiva; cum praedicta conjunctio non sit ipsa matrimonialis contractus essentia, sed primarius effectus illius. Accuratius defini potest, quod sit conventio, quamas, & femina sibi jus tradunt in corpora sua ad usum humanae generationis. Dicastillo *tr. 10. de Matrim. disp. 2. dub. 1. n. 8. Clarif. D. Gletie in Methodico compendio Instii. ad lib. 1. tit. 10. n. 8.*

§. V.

Dividitur Matrimonium I. in legitimum, & ratum, & consummatum.

Legitimum dicitur quod legitimo, & naturali tantum consensu contrahitur, nec Eccle-

hæ ratificationem, aut rationem Sacramenti habet; quale olim fuit in Lege naturæ, & Mosaica, ac hodie apud Judæos, & Gentiles. *c. fin. §. item illud. causâ 28. q. 1. c. quanto §. nam est. de Divortii. Clariss. D. Gletle loco cit. n. 9.*

Matrimonium *ratum* est illud, quod juxta sacros Canones contractum, & ab Ecclesia approbatum est, ac insuper rationem Sacramenti participat, nondum tamen secutâ copulâ carnali; quale inter fideles tantum locum habet, non inter infideles, ob defectum baptismi, velut januæ omnium Sacramentorum, ut docuit Innocent. III. *in d. c. quanto. §. nam est:* ubi ait: *est matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, inter fideles autem verum, & ratum existit: quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum. ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.*

Matrimonium *consummatum* nuncupatur, quod perfectum, & completum est subsecutâ copulâ maritali, per se aptâ ad generationem proli; qualis ut sit, semen virile intra vas naturale mulieris immitti, ac recipi necessum est. *arg. c. extraordinaria. 11. causâ 39. q. 3.* Nil tamen refert, sive id fiat per commixtionem utriusque carnis, sive alio quocunque modo, vel arte Sanchez *de Matrim. lib. 2. disp. 21. n. 2.* cum communi. An verò ipsa etiam mulier seminare, seminumque commixtio fieri debeat? nostris, ut dicitur, aqua hæret, ejusque resolutio pendet ex illa controversia Philosophica, ac Medica: num semen foemineum ad generationem requiratur? in qua tam affirmativa, quam negativa rationes, ac Patronos invenit.

Subtilior, quam utilior *questio* est: utrum matrimonium consummetur per copulam intra bimestre vi extortam.

Affirmativam cum innumeris tuetur San-

chez *lib. 2. disp. 22. n. 4.* eamque tanquam certam tenendam existimat, hæc potissimum ratione nixus, quod copulâ carnali etiam vi extortâ conjuges efficiantur una caro, & ex tali copula nascatur affinitas: quæ non nascitur nisi ex matrimonio consummato. *c. discretionem. 6. & ibi Barb. num. 5. De eo, qui cogn. consang. lxx. sua.*

Hanc communem esse, minimè diffiteor: num certa sit? est, quod dubitem: nam *primò* matrimonium consummatum repræsentat unionem Christi cum Ecclesia, ut ipse Sanchez *cit. lib. 2. disp. 13. n. 1. & 7.* probat, quæ est indissolubilis; sed istam unionem ea solùm copula repræsentare potest, quæ est voluntaria, siquidem unio Christi cum Ecclesia omnino voluntaria est. *Secundò* matrimonium *ratum*, quatenus est repræsentativum conjunctionis animæ fidelis per charitatem cum DEO necessariò consensum requirit. Ergo etiam matrimonium consummatum, quatenus est repræsentativum unionis Christi cum Ecclesia per carnem, consensum requirit. Ad hæc, tunc in esse consummati matrimonium per copulam constituitur, quando per actum justitiæ commutativæ conjux petit, & reddit, quod debet; atqui hoc non contingit, si intra bimestre à die contracti matrimonii copula extorqueatur: cum unus alteri ante lapsû duorum mensium non debeat, & debitum tantum sit conditionale, sub hac scilicet conditione: *nisi intra bimestre Religionem ingrediar.* Quæ rationes sententiam negativam saltem probabilem esse evincunt, eamque defendunt quàm plures cum nostro Panormitano *in c. 2. de Convers. conjug.*

Neque urget ratio in contrarium adducta: non enim sufficit, quod Conjuges copulâ vi extortâ una caro efficiantur, indèque oritur impedimentum affinitatis, quoniam etiam qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur. *1. ad Corinth. 6. §. 16. & ex quavis copula*

copula illicita oritur impedimentum affinitatis. *t. De eo, qui cogn. consang. ux. sua.* Trident. *sess. 24. de Reform. Matr. c. 4.* sed talis sit copula, oportet, quæ fiat per debiti redditionem, quæque representativa unionis Christi cum Ecclesia existat.

Porro in foro externo matrimonium consummatum censetur, quando sponsa non virgo traducta est in domum viri: etenim se cognovisse præsumuntur, nec illis in contrarium creditur, etsi jurent arg. *c. super eo 5. De eo, qui cogn. consang. ux. sua.* Si verò virgo erat, & postmodum aspectu talis appareat, tamen si in domum viri fuerit traducta, creditur matrimonium non consummasse, ex quo quilibet præsumptio cessat, vilu contrarium probante. Hostiens. *in Summ. tit. de Convers. conjug. n. 9.* Gutierrez *de Matrim. c. 54. in fin.*

Dividitur Matrimonium in verum, præsumptum, & putativum.

89 Matrimonium verum, prout opponitur, præsumpto, est, quod nititur legitimis probationibus. Probatur autem matrimonium iis modis, quibus aliàs civilia negotia probari solent, speciatim verò imprimis per attestationem Parochi affirmantis in sua præsentia & testium matrimonium fuisse contractum: hic enim, tanquam de re ad suum officium spectante attestans, plenam fidem meretur. Rota. *dec. 610. n. 3. & dec. 661. n. 4. p. 4. tom. 1. in Recent.* Secundo per duos testes etiam feminas bonæ famæ, aut parentes, aliòsve consanguineos, nisi contrahentes sint disparis conditionis, & alter alterum divitiis, vel nobilitate præcellat. *c. super eo. 23. de Testib. & ibi Panormit.* Tertiò ex Parriva Curati. seu libro Matrimoniorum, qui etiam mortuis Parocho & testibus plenè probat matrimonium, utpote ratione officii scripius. Rota *dec. 750. n. 10. p. 1. Divers.* Mascard. *de Prob. concl. 672. n. 18.* Quariò matrimonium probatur ex confessione conjugum, vel nominatione,

hoc est, quando vir, & mulier se invicem compellant conjuges, maritum & uxorem. Panormit. *in c. lator. Qui filii sint. leg. vel si in literis invicem datis usi sint nominibus conjugum, Paril. consil. 55. n. 1. lib. 4. Coraf. lib. 3. Miscell. jur. c. 4. n. 7.* Quintò ex diuturna cohabitatione maris, & feminae honestæ. *l. in liberata. 24. ff. de Ritu nupt.* præcipuè si accedant alia adminicula, nempe promissio dotis unà cum sponsalibus, licentia Ordinarii de contrahendo matrimonio per verba de presenti in domo privata, remissio publicationum, aut præstatio alimentorum. Rota *decif. 444. n. 2. coram Card. Cavalerio. Felin. in c. illud. n. 10. & 11. de Præsumpt.* Sexrò probatur matrimonium etiam ex eo, quòd mulier usa sit vestibus, quibus aliæ nuptæ uti solent. Alex. *consil. 151. n. 10. lib. 5.* item ex eo, quòd maritus ob mortem mulieris induatur vestibus funeralibus. Cephal. *Consil. 435. n. 66. & 67.* Gregor. XV. *decif. 248. n. 8.* Septimò probatur ex publica voce, & fama junctis adminiculis. *d. c. illud. & ibi Panormit. num. 4. de Præsumpt. Puteus dec. 173. lib. 2. Rota decif. 273. n. 11. p. 4. Divers.*

Obiter tamen hic noto, ad probandum matrimonium in ordine ad legitimitatem liberorum, aut successionem sufficere probationes leviores. Panormit. *in d. c. lator. n. 6. Qui filii sint. leg. Mascard. de Prob. concl. 1019. n. 6. & 15.* concludentes autem adinstar causarum criminalium requiri, ubi agitur de dirimendo matrimonio jam contracto, vel de præjudicio alterius matrimonii seu ad impugnandum, & labefactandum aliud matrimonium. *c. licet. 47. de Testib. Rota decif. 209. n. 1. p. 1. Divers. & dec. 147. n. 2. p. 1. in Recent. Mascard. ubi supra n. 4. & 10.*

Præsumptum matrimonium dicitur, de quo non nisi ex præsumptionibus constat. Præsumunt autem Jura antiqua matrimonium primò, quando sponsalia, absolutè inter duas

personas ad contrahendum habiles inita, se-
cuta est copula carnis: quia non creditur, spon-
sum animò libidinosò & peccandi causà cum
sponsa concubuisse. *c. 15. & 30. b. s.* aliud di-
cendum de subsecutis amplexibus, osculis, ac
etiam nifu ad copulam. *c. fin. & ibi Interpp.*
Ed. Secundo, quando sponsalia contracta
sunt sub conditione honesta de futuro, & an-
te conditionis eventum intercessit commer-
cium carnale: quia Ecclesia præsumit, talem
recessisse à conditione, adeoque voluisse purè
& absolute contrahere matrimonium. *c. per
triat. 6. de Condit. apposit. Tertiò*, si impu-
beres contraxerunt sponsalia de presenti, quæ
juris interpretatione sunt sponsalia de futuro,
& post ætatem perfectam supervenerunt sig-
na aliqua, ut oscula, amplexus, munera, annu-
li subarrhatio, cohabitatio, & similia. *c. un.
§. idem quoque de Desponsat. impub. in 6.* ubi
Pontifex ait, per adventum pubertatis ejus-
modi sponsalia non transire in matrimonium
de presenti, nisi per carnis copulam subsecu-
tam, vel NB. per aliquem modum alium con-
trahentes in eadem voluntate perseverare,
constiterit evidenter. *Gloss. ibid. Decius in
consil. 605. n. 6. Dissentit Covarr. in 4. De-
cretal. p. 1. c. 4. §. 2. n. 4.*

Hodie, postquam Concilium Tridentinum
ss. 24. de Reform. matr. cap. 1. §. qui aliter
sustulit matrimonia clandestina, & ad cun-
ctumque valorem exigit præsentiam Parochii
& duorum testium, in illis locis, ubi illud pro-
mulgatum, & receptum est, præsumptum
matrimonium ferme cessat; Gutierrez de Ma-
trimon. c. 70. ubi verò promulgatum, ac rece-
ptum non est, observanda sunt antiqua jura:
cum lex non recepta non liget, ut docui ad *Tir.
de Confit. n. 21.* cujus nondum me panitet.

Matrimonium verum, prout opponitur
putativo, est illud, quod verè in initum est inter
personas habiles ad contrahendum cum om-
nibus solemnitatibus, & requisitis. *Putati-*

uum nuncupatur, quod de factò bona fide in
facie Ecclesie celebratum est, sed ob latens
aliquod impedimentum juris subsistere non
potuit. Ad quod duo sunt apprimè necessa-
ria. *Primò*, ut contrahatur cum bona fide, sal-
tem ab uno ex conjugibus ignaro impedi-
menti. *c. ex tenore. 14. Qui filii sunt legit.* ita ta-
men, ut bonam fidem neque error juris, ne-
que dubitatio circa valorem matrimonii ex-
cludat. *Covarr. in 4. Decretal. p. 2. c. 8. §. 1.
n. 9. Sanch. lib. 2. de Matrim. disput. 41. &
in dubio hæc bona fides præsumatur. Gutie-
rez de Matrim. cap. 71. num. 4. Secundo*, ut
matrimonium contrahatur publice, ac in facie
Ecclesie, id est, præmissis, aut saltem dispen-
satis legitime denuntiationibus, & coram Pa-
rocho, ac testibus juxta dispositionem Tri-
dent. *loc. cit. vel coram amicis, aut consan-
guineis juxta jus commune in c. fin. §. si quis
verò de Claud. desponsat.* Alioquin, si ma-
trimonium clandestinè celebratur, præsumi-
tur scientia impedimenti. *arg. l. fin. ff. de Ritum
nupt. Menoch. de Præsumpt. lib. 5. præsum. 30.
num. 107.*

Politici, & Feudistæ inter species matrimo-
nii referunt matrimonium ad *morganticam*,
seu *Lege Salica* contractum; quod nil aliud
est, quam legitima conjunctio viri illustris cum
femina inferioris conditionis, eò pacto inita,
ut uxor, & liberi inde nati dono nuptiali (quod
morgangaba, & corruptè *morganatica* dicitur)
vel alia certa portione tempore sponsalium de-
stinata sint contenti, & à cæteris bonis avitis,
ac paternis unà cum titulis, dignitatibus, &
insignibus abstineant per text. in *tit. 29. Feud.
2.* Ubi incidenter

Quæritur I. Anne licitum sit ejusmodi pa-
ctum, ac conventio? Er quòd licitum sit, vix
dubito: quoniam nullam præfert turpitudi-
nem, sed honestas ejus factis ex fine relucet,
qui est, ut conserventur familiae illustres, ac bo-
na avita, liberisque prioris matrimonii aut
agna-

agnatis per divisionem bonorum non contingat præjudicium, ipse verò maritus in peccato, seu illicito concubitu vivere non cogatur. *d. 1. 29. feud. 2.* Nec inde ipsi substantiæ matrimonii quid decedit, sed ea, quæ ducitur, fit uxor, & manet legitima, liberi nascuntur legitimi, & solum amputantur nonnulli effectus civiles, ut scilicet uxor non coarctetur radiis mariti, ut filii dignitatis, & dictorum paternarum non sint compotes, ac familiæ paternæ insignibus non utantur. Et quamvis jus naturæ liberis paternam hereditatem propter jus sui-tatis addicat, ut inde legitimam vitæ sustentationem habere possint per *l. 7. ff. de Bonis damnat.* at tamen nullam certam quantitatem pro legitima determinat, nec proinde repugnat, quin secundum mores hodiernos, & receptam in Imperio consuetudinem illustres liberi ex matrimonio morgannatico nati pactò à paternâ hereditate excludi queant, assignata bonorum parte locò alimentorum. Id ipsum quoque confirmant exempla virorum illustrium, qui matrimonia ad morgannaticam ex justa statûs ratione, & familiæ conservandæ causâ contraxerunt, quorum meminit Nicol. Myler, ab Ehrenbach in *Genealog. Personar. Illustr. c. 6. n. 12. & 13.*

Quæritur II. Utrum Pater illustris pactum ad morgannaticam stante matrimonio in filiorum primi matrimonii, aut agnatorum præjudicium revocare, & immutare possit?

Sunt, qui negant: eò quòd nemo in præjudicium, aut detrimentum alterius consilium, & pactum suum mutare possit. *c. mutare. 33. de R. J. in 6. & l. 75. ff. Eod.* maxime quia pactum hoc ad morgannaticam omnibus suis partibus est perfectum, actus autem obligatorii jam firmi pœnitentiâ retractari non possunt, ne adversùs conventionem suam pacificens veniat per *l. 29. C. de Pactis.* Annæus Robertus. *lib. 1. Rerum judic. c. 15.* & ita in praxi observatur.

Alii contrà affirmant: eò quòd hoc pactum ad morgannaticam respiciat futuram successiõnem liberorum, & per consequens revocabile sit instar aliarum ultimarum voluntatum. arg. *l. fin. C. de Pactis.* ubi Jason. *n. 12.* regulam ponit, quòd consensus præstitus in contractu celebrato per aliquos super hereditate contentiantis sortiatur naturam ultimæ voluntatis, & efficiatur ambulatorius usque ad mortem ex sola voluntate consentientis. Huic opinioni ad stipulatur Nicol. Myler, ab Ehrenbach. *d. c. 6. n. 37.* & ego saltem cæcens, ut Pater aliquid amplius liberis morgannaticis in testamento relinquere possit, quam pacto provisum est, ex illis scilicet bonis, de quibus liberam testandi licentiam habet: hæc enim cum in extraneum transferre possit, cur non etiam in filium ex matrimonio morgannatico progenerum?

Quæritur III. An si filii, aut nepotes prioris matrimonii decedant absque legitimis hereditibus, tum filii ex matrimonio ad morgannaticam nati, eorumque descendentes legitimi succedant in bonis patris, aut avi?

Et hic distinguendum inter bona feudalia, & allodialia: In his omnino succedunt, cum illorum jus solummodò tam diu in suspensio fuerit, nisi quis eimen ledigen Anfall / nunc verò effectum locatur, idque ex præsumpta voluntate patris, qui voluisse creditur, ut aliis liberis non extantibus, filii ex matrimonio ad morgannaticam nati, tanquam legitimi, collateralibus præferantur per *c. un. §. his veri deficientibus. lib. 2. Feud. 11. l. omnia 32. §. 6. & l. peto. 69. §. 3. ff. de Legat. 2.* In bonis autem feudalibus exclusis illis admittuntur proximi agnati ob auctoritatem *c. quidam.* in verbis: *sed nec in feudo succedant, etiam aliis non extantibus, lib. 2. Feud. 29.* Quod utique procedit, si pactum ad morgannaticam, ita sit conceptum, ut inde constet, patrem filios ex secundo matrimonio voluisse perpetuò exclu-

excludere tam ab allodiali, quam feudali successione. Quòd si pactum ita conceptum non sit, extinctis filiis cum descendentes ex primo matrimonio filios morgánicos ante agnatos ad successionem etiam in feudis vocat. *Struvius de feud. c. 9. §. 5. n. 9. juxta §. filii. lib. 2. de Feud. 26.*

§. VI.

12 *Causa efficiens matrimonii est remota, vel proxima.*

Remota est Jus ipsum, & illud tum Naturale, tum Divinum, tum Humanum. Naturale quidem, si spectemus conjunctionem animorum, & corporum. pr. Instit. de F. N. G. & C. ubi inter exempla juris naturalis referuntur maris & feminae conjunctio. Divinum, si institutionem, & auctorem respiciamus: quoniam in mundi conditione matrimonium à DEO institutum est, tanquam officium naturae, ut docet Catechis. Rom. p. 2. c. 8. in ipsius mundi instauratione per Christum Sacramenti dignitas illi adjuncta est, ut definit Lucius III. in cap. ad abolendam, de Heret. Trident. sess. 24. de Matrim. in pr. & can. 1. Humanum, nempe Canonicum, & Civile, si solemnitatem, & formam matrimonii expendamus.

13 *Dubitari hoc loco potest, num valeant leges civiles, quae circa matrimonium aliquid disponunt?*

Varii variè respondent. Ego in hunc modum distinguendum censéo: vel enim aliquid statuunt circa matrimonii substantiam, obligationem, materiam, formam, solemnitates, aut inhabilitates personarum; & tunc nullius sunt momenti: quia haec magis respiciunt, & concernunt matrimonium, quatenus Sacramentum est, utpote quòd in ipso vinculo consideratur, & propter ejus reverentiam solemnitates & caeremoniae sunt adjectae, unde cum hac ratione matrimonium sit res spiritualis, secularis potestas de his nihil poterit statuere

juxta tradita DD. in *c. Ecclesia S. Maria. de Constit. & in s. ult. de Reb. Eccles. alien. vel statuunt aliquid de iis, quae matrimonio extrinsecus adveniunt, & accedunt, ut est dos, donatio propter nuptias, sponsalitia largitas, &c. & ejusmodi leges esse observandas, communiter conclusum est, & docet Bald. in Rubr. de Constit. in fin. Quin imò validae quoque videntur leges, quae propositis poenis coercerent abusus contrahentium ob bonum publicum, donec à S. Pontifice fuerint abrogatae ex aliqua causa spectante ad bonum spirituale: quia matrimonium ea ratione, quae contractus civilis est, subest jurisdictioni Principis politici, atque ideo poterit circa illud disponere in his, quae non requirunt cognitionem spiritualem, prout contingit in legibus, quae propter aliquam culpam, seu inordinationem bono communi adversam poenam imponunt: cum hæc materia sit temporalis, ab ipso matrimonio penitus diversa. Neque leges tales repugnant libertati matrimonii, dum metu poenae subditos cogunt, ut in bonum commune sua instituant matrimonia, ut quòd ipsi lege semota facere tenerentur, si id intelligerent, & mente perciperent. Vid. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 13. Novarr. in Sum. c. 27. n. 220.*

Causa efficiens proxima matrimonii alia est 94 principalis, alia instrumentalis.

Principalis sunt ipsi contrahentes, mas & femina, sponsus & sponsa habiles, & qui à contrahendo matrimonio prohibiti non sunt.

I. *Ob defectum judicii: ut infantes: quia hi tales nullum habent intellectum, adeoque non consentire in matrimonium possunt. arg. §. 11. Instit. de Inutil. stip. Furiosi & mente capti. c. neque furiosus. 26. causa 32. q. 7. c. 24. h. t. Nisi furor, aut dementia dilucidis intervallis distinguatur: tunc enim, cum consentire queant, matrimonium quoque inire possunt; quamvis & hujusmodi conjugia dissolvenda magis, quam promovenda sint. Sanch.*

lib. 1. de Matr. disp. 8. Extremè, & cùm quodam mentis temporario exilio ebrii: quia & hi consensu libero & debitâ deliberatione carent per c. 7. causâ 5. q. 1. & c. 8. causâ 22. quest. 4.

95 II. Ob vitium corporis; ob quod à matrimonio contrahendo repelluntur muti, surdi, & cœci simul: cùm moraliter vix sit possibile, ut tales sufficienter intelligant requisita matrimonii, & obligationes annexas, DD. in c. cùm apud 23. h. t. ubi Pontifex Innocentius III. permittit, ut mutus, ac surdus contraheret matrimonium, eò quod is, si non verbis, saltem signis consensum suum satis valeat declarare; qui textus de eo quòque accipi potest, qui simul est mutus & surdus, ut supra n. 13. comprobatur. Præterea ob hoc vitium ad matrimonium non admittuntur impotentes, seu inepti ad copulam conjugalem, ut qui finem matrimonii assequi nequeunt, c. 3. & 4. de Frigid. & malefic. ubi plura.

III. Ob defectum ætatis; veluti impuberes & nimio senio confecti. Impuberes, id est, mas infra 14. & femina infra 12. annum, à nuptiis arcentur, quod in his communiter deficiat vis, ac naturalis potestas generandi. c. 10. & 11. de Desponsat. impub. quanquam malitia nonnunquam ætatem suppleat c. 3. & 9. Eod. Senum nuptias olim improbavit lex Julia, & Papia, sed Justinianus l. 27. C. de Nuptiis sancivit, nuptias, quæ inter masculos & feminas majores, vel minores sexagenariis, vel quinquagenariis lege Julia, vel Papia prohibitz sunt, homines volentes contrahere, & ex nullo modo, vel ex nulla parte tales nuptias impediri. Ecclesia quoque senibus matrimonium permittit ad humanitatis, ac imbecillitatis solatium. c. nuptiarum. 41. causâ 27. q. 1. Covarr. de Matr. 2. p. c. 8. §. 2. num. 10. Si tamen compar ætate sit nimis dispar, ratò in Domino erunt hæ nuptiæ, sed vel ex effræni libidine, non prolium

intentione, vel ex pecuniæ aviditate, & auri sacra fame.

IV. Ob persona conditionem, ac statum. Ita jure Canonico Clericis in sacris Ordinibus constitutis, & Religiosis Professis nubendi facultas denegata est. infra l. t. Qui Clerici, vel voventes. Ita jure Civili inter servos non matrimonium, sed contubernium fieri dicebatur. l. 14. §. 3. ff. de Ritu, nupt. quod postea SS. Canones correxerunt, & inter eos quoque legitima voluerunt esse conjugia, nisi fortè per errorem ancillam quis duxerit, quàm liberam esse putabat. c. 1. 2. 3. 4. & 5. causâ 30. q. 2. c. fin. de Conjug. servor. Similiter jure Civili non nisi inter Cives Romanos nuptiæ ritè contrahebantur, princ. Instit. de Nupt. Verùm & hæc dispositio ab usu, & aula recessit, dum ipsi Principes Imperii cum exteris Regibus, & Dynastis matrimonia. pro libitu contrahunt, & affinitates mediante matrimonio sibi firman. Exemplo est Serenissima Prolapia Palatina. quæ bis, terte cum Regibus Poloniæ: cum Molcoviæ Duce; cum Rege item Siciliæ: cum Comite Lancastriæ in Anglia: cum Rege Arragoniæ: cum Burgundiæ Ducibus: bis cum Daniæ: bis cum Angliæ Regibus: bis cum familia Regum Galliæ, bis cum Sueciæ Regibus: bis cum Allobrogum Ducibus: cum Gente quoque Robana in Gallia affinitatem, & connubia inivit, prout refert Nicolaus Mylerus ab Ehrenbach in Geneal. Princip. c. 3. n. 5.

V. Ob inæqualitatem dignitatis: Et qui-97 dem olim Viris senatoriæ dignitatis non licebat in thalami consortem sibi adlicere feminam vilem, v. g. libertinam, scenicam, aut scenicæ filiam l. 16. 23. 24. & passim. ff. de Ritu nupt. Ab hoc verò jure recessit Justinianus, qui indulxit, ut etiam maximis decorati dignitatibus cum libertis, & aliis viliioribus feminis nuptias inire potuerint. Novel. 78. c. 3. & 117. c. 6. Quod ipsa jus Canonium

eam admittit, & praxis sequitur, ita ut quandoque illustres ad humiliorum vota se demittant; veluti quando res angusta domi anti-que profapia splendorem in eclipfin, vel miseram paupertatis umbram ablegare incipit, quod malum dives uxor, virgo, aut vidua amolietur. De cætero, ne sanguis generosus permiscuis amplexibus & connubiis miscetur, sed unicuique familiæ salva maneat dignitas, momentosis rationibus persuadet Nicol. Myler. ab Ehrenbach in *Geneal. Princip. c. 5. an. 2.*

VI. Ob *utilitatem publicam*: ob quam jure civili interdicitur matrimonium Præsidis cum provinciali, idque ob metum concussio- nis. *l. un. C. Si quasunque præditi potestate. l. 38. l. 57. l. 65. §. 1. ff. de Ritu nupt. nisi officio finitò, aut desponsatione ante susceptum munus facta d. l. 38. ff. de Ritu nupt. l. 6. C. de Nuptiis.* Item tutoris, ejusque filii cum pupilla, ne rationes tutelæ interciperentur. *l. 60. 66. & 67. ff. de Ritu nupt. l. 1. C. de Interd. mar. inter pupill. & tut. nisi rationibus à tutore redditis, & tempore, intrà quod pupilla restitutionem in integrum impetrare potuit, elapso. l. 62. §. 2. ff. de Ritu nupt.* Sed hoc utrumque Jure Can. & moribus nostris non amplius obtinet.

VII. Ob quodcumque *impedimentum* sive *impediens*, sive *dirimens*: illud enim matrimonium reddit illicitum; hoc, si reverà sub- sit, invalidum, ut dicemus.

In *disquisitionem* hinc venit: Sitne validum matrimonium, si alter, vel uterque contrahen- tium credit, interesse impedimentum diri- mens, quod reverà non subest?

Affirmant Covarr. 4. *Decret. p. 2. c. 3. §. 7. n. 2.* Gutierrez *tr. de Matr. c. 47.* & Sanch- lib. 2. *disp. 33.* Quia ex una parte tales per- sonæ sunt vere habiles ad contrahendum; ex altera intendunt, quatenus possunt, contrahe- re, neque stante falsa apprehensione impedi-

menti impossibilis est consensus in matrimo- nium, ut colligitur ex *c. un. h. r. in 6.* ubi de- cernitur, ex sponsalibus nullis ratione consan- guinitatis, vel alterius impedimenti oriri pub- licam honestatem, dummodò non sint nulla ex defectu consensùs.

Negant Panorm. in *c. cum in Apostolica. 18. h. r. num. 6.* Joan. Andr. *n. 9.* Anchar. *n. 5.* & alii apud Sanchez *d. disp. 33. n. 1.* eò quòd implicet, eum, vel eos, qui certò credunt, se ob impedimentum nullò modò posse contra- here matrimonium, habere veram, ac seriam voluntatem, & intentionem contrahendi, cum nemo possit efficaciter intendere id, quòd omninò credit, & concipit impossibile. Nec contrarium probat *d. c. un.* id namque Concil. Trident. *sess. 24. de Reform. Matrimon. c. 3.* correxit, & ubi hoc non viget, accipiunt de iis contrahentibus, qui vel ignorant impedimen- tum, vel de impedimento aliquatenus dubi- tant.

Ego referre existimem: an matrimonium cum erronea illa apprehensione impedimen- ti absolutè contractum sit, an sub conditione: *si forse apprehensum impedimentum non ob- stet?* Priori casu est nullum: quia talis opi- nio impedimenti tunc perimit efficacem con- sensum, & voluntatem, ut quæ absolutè in- impossibile cognitum quæ tale ferri non po- test. Casu posteriore subsistit: nihil enim prohibet, quin ii, qui falsò arbitrantur impe- dimentum adesse, possint contrahere matri- monium sub prædicta conditione non existen- tis impedimenti; cumque illa conditio sit de præsentì, & statim à principio purificetur, quatenus revera impedimentum non obstat, contractus matrimonii statim valet, esto non nisi ex intervallo innotescat conditionis puri- ficatio per §. 6. *Instit. de Verbor. oblig. §. 1. 100. ff. Eod.* Andr. Vallens. *infra de Sponso- duor. num. 4.* Dicastillo *de Sacram. tom. 3. tr. 10. disp. 2. dub. 7.*

99 Ceterum in uxore eligenda major fama, quam formae, virtutis, quam dotis ratio habenda est. P. Otto Aicher in *Instit. Oecon. l. 1. c. 2. dist. 3.* quoniam *gratia super gratiam, mulier sancta, & pudorata.* Ecclesi. cap. 26. v. 19. & *qui invenit mulierem bonam, invenit bonum, & aueriet iucunditatem à Domino.* Prov. 18. v. 22. Principi qualis uxor optanda fit? traditur apud Tacitum *Annal. in pr.* ubi cum in Curia ageretur de nuptiis Claudii Imperatoris, & uxore, tanto Principe digna, eligenda, Vitellius tria respicienda publice praefabatur: *Nobilitatem, fecunditatem, sanctimoniam.* Praeterea Poeta monet:

Apta Duci non est, non apta quoque Regi,

Que duci non est apta, nec apta regi.

100 *Causa efficiens instrumentalis* matrimonii respicit Parentes, qui nomine liberorum, & Legatos, Procuratores, seu Internuntios, qui nomine Principalium suorum matrimonium contrahunt.

Circa Parentes dubitatur: num sicut juxta *c. un. §. fin. de Despons. impub. in 6.* valent sponsalia, ita quoque valeat matrimonium, quod pro liberis praesentibus, & tacentibus contraxerunt?

Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 23. & Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 4. n. 4. supponunt, idem dicendum esse de matrimonio, quod de sponsalibus, utique ob identitatem rationis: siquidem ex praesentia, & taciturnitate aequè in matrimonio, ac sponsalibus resultat interius filiorum consensus satis sensibilis ob filiorum praesumptam confidentiam erga parentes, quod optimum semper consilium pro iis suscipiant. Accedit vulgaris regula: *qui tacet, consentire videtur;* quae certissima redditur, quando, qui tacet, tenebatur non tacere, sed reclamare, & contradicere.

Econtra Basil. Pont. de matr. lib. 2. c. 14. n. 3. post alios docet, dispositionem *d. c. un.* non obtinere in contractu matrimonii, nec

praesentiam & taciturnitatem liberorum haberi pro sufficienti consensu ad efficiendum matrimonium, nisi aliud signum exterius eorum concurrat, quò ostendatur consensus praestitus verbis parentum pro se contrahentium; quia textus *d. c.* loquitur duntaxat de sponsalibus, & consequenter non est extendendus ad matrimonium; ut quod importat obligationem arctiorem, & vinculum indissolubile, ratione cuius plenam exigit libertatem, quae non ita exactè desideratur in sponsalibus, usque quae multis de causis dissolvi possunt.

Huic sententiae adhaerendum putem in locis, ubi Tridentinum promulgatum, & receptum est, ex quo *sess. 24. de Reform. matrim. c. 1.* disponit, ut ad Parochi interrogationem utriusque conjugis consensus coram Parocho, & testibus exprimat, iisque innotescat. Hinc in praxi, licet parentes sicut cum filiis tempore contrahendi matrimonii, & alii hoc Parocho coram testibus aperiant, nihilominus Parochus interrogabit ipsos contrahentes, corumque consensum exquiret ad tollendam dubietatem, ac evitandam clandestinitatem. Vid. Gutierrez de matrim. c. 13. n. 9.

Ut per Procuratorem, seu Internuntium legitime ineat matrimonium, tria sunt necessaria: *Primo*, ut habeat mandatum speciale de matrimonio contrahendo cum persona certa. *Secundo*, ut per se ipsum mandatum exequatur, nec alium substituat, nisi hoc expressè in mandato ei commissum sit. *Tertio*, ut tempore intermedio mandatum non sit revocatum. Textus in *c. fin. de Procuratorib. in 6.* circa quem non una se innotuat difficultas.

Prima est: an post Concilium Tridentinum matrimonium per Legatum, Procuratorem, seu Internuntium contrahi possit?

Erat aliquorum opinio, quos non expressis nominibus recenset Petr. de Ledesma q. 42. art. 1. dec. 7. & lib. 2. de Matr. disp. 11.

si. 1. quod Tridentinum *l. cit.* Decretalem illam abrogaverit: quia nimirum pro forma requirit, & decernit, ut omnino coram Parocho, & testibus contrahatur, ita quidem, ut Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo*; ac proinde supponit, ambos contrahentes debere per se immediate, & presencialiter exprimere consensum suum, non autem mediante procuratore, seu internuntio.

Sed opinionem hanc satis refutat receptus Ecclesie usus, præsertim inter Principes Christianos: & manifestum est, Tridentinum circa hoc nihil innovasse, sed tantum aliquid addidisse ex parte formæ ad tollendos abusus, ac fraudes, videlicet, ut consensus contrahentium coram Parocho & testibus exprimitur, quod & per procuratorem, seu internuntium fieri potest, ac debet. Certè Tridentinum ideo solum irritavit matrimonia clandestina, quod in facie Ecclesie probari non possint; atqui matrimonium per procuratorem coram Parocho & testibus contractum in facie Ecclesie probari potest: ergo Tridentinum hoc non irritavit. Ita Gutierrez de Matr. cap. 43. num. 10. Ferd. de Castropol. dist. 2. de spons. punct. 9. n. 9. cum communi.

Nec alios in contrarium movere debuisset ille modus interrogandi contrahentes, & proferendi verba illa: *Ego vos in matrimonium conjungo*: præscribitur enim à Concilio tantquam ordinarius, & usitatus, cum de rigore loquendo sufficiat, si proferatur, ac exprimat consensus absque ulla prævia interrogatione, nec ulla verba Parochi sint de essentia hujus contractus: præterquam quod procurator à Parocho de consensu sui Principalis interrogari possit, & defacto ita prædicetur, dum Procurator coram Parocho, & testibus dicit: *Tuius Dominus meus te accipit in uxore*,

rem, me internuntio: & puella responderet *Ego tuo interventu Dominum tuum accipio in maritum*: aut alio simili modo, quo aptè exprimitur debitus Principalis absentis, & presentis procuratoris consensus.

Altera difficultas est: utrum matrimonium inter absentes per Legatum, Procuratorem, seu internuntium contractum rationem Sacramenti obtineat, ac gratiam conferat?

Pro negativa citantur Cajetanus, Durandus, uterque Ledesma, & alii apud Gutierrez *d. c. 43. n. 10.* quorum potissima argumenta sunt primo; Nullum aliud Sacramentum potest absenti administrari: Ergo nec matrimonium. Secundo: ideo non potest Sacramentum poenitentiae conferri absenti, quia forma illius: *absolve te*, dirigitur in presentem: atqui non minus ad presentem dirigitur ista, vel æquivalens forma matrimonii: *accipio te in mentem*. Ergo. Tertio: cum Parochus assistens matrimonio profert verba illa: *Ego vos conjungo*; pro nomine *vos* non minus requirit presentiam subjectorum, quam pronomen *Te* in forma baptismi, & poenitentiae. Ergo absens non minus est incapax Sacramenti matrimonii, quam Sacramenti baptismi, vel poenitentiae.

Affirmativam communem testatur Rev. Maurus Oberascher de Sacr. p. 2. tr. 2. c. 2. §. 2. Ratio punctualis est: quia matrimonium inter fideles validum in ratione contractus naturalis, & civilis verè obtinet rationem Sacramenti, cum Christus instituendò Sacramentum matrimonii non mutaverit naturam contractus matrimonialis, sed duntaxat illum ad esse supernaturale Sacramenti elevaverit; atqui matrimonium inter absentes per procuratorem contractum est validum in ratione contractus naturalis, & civilis, ut ex dictis elucescit. Ergo obtinet rationem Sacramenti.

Neque argumenta contraria hanc sententiam infringunt. Non primum: quippe Sacramentum matrimonii hoc præ aliis peculiare

habet, quòd, cum sit contractus civilis, sequatur naturam ipsius; & quia civilis contractus æquè inter absentes & præsentés validè iniri potest, etiã sacramentum, quòd in eo fundatur, validum erit. Ad secundum negatur paritas: nam in sacramento penitentiæ verba illa: *absolvo te*, ore prolata, & directà in personam præsentem sunt essentialia; non ita in matrimonio, quandoquidem sufficiunt quæcunque signa, quibus contrahentes suum consensum invicem significant. Minus urgetur tertium, & paritas in eo adducta: quia nec verba illa: *Ego vos conjungo*, quæ Parochus assistens matrimonio profert, sunt pars essentialis sacramenti matrimonii, sicut illa: *ego te baptizo*: ego te absolvo.

Attamen his omnibus expensis Sanchez lib. 2. disp. 11. n. 3. rectè consulit, ut contrahentes matrimonium per procuratorem postmodum præsentés contractum denuò repetant, non quidem quasi prior contractus Sacramentum non fuisset, nec etiã quasi matrimonium reiterandum foret, ut *ibidem* eum aliis videtur velle Sanchez, sed solum majoris securitatis gratiã ob consensum forsan revocatum, vel alios ejusmodi scrupulos evitandos. Rebell. p. 2. lib. 2. q. 5. n. 10.

§. VII.

102 *Materia* Matrimonii, tam ut est contractus, quàm ut obtinet rationem sacramenti, duplex assignatur: remota scilicet, & proxima.

Remota, seu materia circa quam sunt corpora ipsorum contrahentium: corpora enim habent se respectu matrimonii, quemadmodum merx, & pretium respectu emptionis, venditionis: nam sicut emptio venditio versatur circa mercem pro pretio commutandam, ita contractus matrimonii versatur circa corpora generationis gratiã jungenda.

Materia proxima, seu ex qua est mutua ac perpetua eorum corporum traditio: necessaria enim, & essentialiter requiritur, ut contra-

hentes in hanc mutuam corporum traditionem consentiant, & unus alteri jus, ac potestatem in corpus suum ad usum matrimonii, & procreationem liberorum tribuat, adeò ut si nollent eam potestatem tradere, ac acquirere, revera matrimonium non contraherent.

Non extra calcem *quereris*: num valeat matrimonium sub conditione: *si mecum perpetuam castitatem servaveris*, aut *debitum à me non exegeris*: contractum?

Affirmant complures Theologi apud Barbof. in c. final. n. 4. de Condis. appof. tum quia sponsi possunt contrahere matrimonium cum intentione servandi continentiam, vel ingrediendi religionem juxta c. commissum h. t. tum quia ad essentialiam matrimonii sufficit dominium mutuum corporum inter conjuges, & cum eo dominio stare potest obligatio non utendi, sicut aliàs stare potest dominium directum sine usufructu, vel dominio utili: tum quia inter B. Virginem, & S. Josephum fuit verum matrimonium, licet uterque haberet propositum, ac votum (salem B. Virgo) servandæ castitatis. c. conjunx. causa 27. q. 2.

Negant probabilius Sotus in 4. disp. 29. q. 2. art. 3. Covarr. 2. p. de Matrim. c. 3. §. 1. Layman. in Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 9. & alii propterea, quòd ejusmodi pactio, ac conditio in pactum deducta excludat consensum circa materiam substantialem proximam matrimonii, nimirum mutuam corporum traditionem, impediaturque acquisitionem juris, seu dominii corporum in ordine ad usum conjugii, & mutuam obligationem ad eundem, cum inducat de obligationem reddendi, & privationem juris ad petendum debitum conjugale, imò obligationem non petendi, & non reddendi illud debitum, si id contrahentes paciscantur.

Unde non obstat, quòd matrimonium contrahentes possint intendere, nunquam illud consummare, vel intra duos menses à jure

concessos religionem ingredi; etenim cum tali intentione potest subsistere consensus in obligationem mutuam, & jus exigendi debitum, non autem potest consistere, si ab initio talis conditio esset adjecta. Neque urget, quod à dominio corporum separari possit obligatio utendi, ut à dominio directo jus utendi fruendi: id namque non procedit in prima constitutione domini, quando contractus ex vi suæ essentia ordinatur in suam usum, quemadmodum in matrimonio contingit. Quod attinet matrimonium B. Virginis, & D. Josephi, id non fuit contractum sub tali conditione, sed simpliciter, & hoc sine præjudicio voti perpetua virginitatis, ut eleganter exponit S. Thom. in 4. dist. 30. q. 2. n. 2. ad. 1. his verbis: *B. Virgo absolute in matrimonium consensit; ut certificat a Divinitus, sed in matrimonium sic consentiens Virginitatem suam DEO commississe in Litera dicitur.* Et S. Augustinus relatus in c. 3. causa 27. q. 2. *Beata Maria, inquit, committens virginitatem suam Divina dispositioni consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed Divina inspiratione in utroque obediendo.*

§. VIII.

103 *Forma* matrimonii tam sub ratione contractus, quam sub ratione Sacramenti stat in consensu legitimo viri, & mulieris, quo sibi invicem tradunt potestatem in corpus suum ad usum humanæ generationis. Ut verò consensus hic legitimus sit.

Requiritur I. Ut sit mutuus, ac de presenti. Qui consensus, si in nuptiis defuerit, cætera omnia, etiam cum ipso coitu celebrata, frustrantur. Text. in c. *sufficiat*. 2. causa 27. q. 2. Non tamen est necessarium, ut actualis utriusque conjugis consensus simul, & eodem tempore exprimatur, ut patet in matrimonio per procuratorem, aut literas contracto. Sanchez lib. 2. de Matr. disp. 32. num. 3. & 7. cum numeris citatis.

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

In eo Jurium Interpp. *discrepant*: sicut tam sponsi, quam sponsa consensus necessarius ad convalidandum matrimonium, quod in foro externo legitime contractum censetur, sed à parte rei nullum est defectu consensus in sponso?

Non tantum ex parte sponsi, in quo consensus deficiebat, sed etiam ex parte sponsa novum consensum desiderari, detecto eidem defectu, & nullitate matrimonii, docet Felinus in c. *ex parte decani*. 33. n. 11. de Rescript. cum Ancharano, Butrio, aliisque: eò quod matrimonium sine mutuo consensu, & per consequens defectu consensus in uno contrahentium, penitus nullum sit, adeoque denuo mutuo consensu conciliandum.

Verum verius est, tali casu sufficere, si sponsus defectum consensus suppleat, & in matrimonium consentiat etiam in scia sponsa: quia ex parte hujus, ut supponitur, ab initio tempore nuptiarum verus, & legitimus consensus adfuit, atque idem consensus retractatus non est, sed in effectu suo virtualiter hucusque duravit, sponsa bona fide credente, matrimonium esse validum, & se conjugem; ergo accedente consensu sponsi, mutuus & sufficiens habebitur consensus utriusque: cum consensu formali, & omnino simultaneo opus haud sit. Huic sententiæ patrocinatur Sylvester *V. matrimonium*. 8. n. 11. §. 4. Armilla *ead. num.* 41. Hostiensis, Navarrus, & communiter tam Theologi, quam Canonistæ.

II. Consensus matrimonialis debet esse **104** verus, ac serius, non simulatus, jocosus, aut fictus. Quare qui ita se gerit exterius, ac si consentiret in nuptias, internè tamen sic affectus est, ut nolit obligari, revera non contrahit nuptias. c. *tuanos*. 26. h. t. l. 30. ff. de Rit. nupr.

Licet autè talis simulator non obligetur ex matrimonio ob defectum veri consensus, obligatur tamen ob injuriam alteri bona fide contrahenti illatam ad compensandum damnum

H

inde secutum, quæ compensatio plerumque alia ratione fieri nequit, quam ut deposita simulationis matrimonium verè contrahat. Ad didi: *plerumque*; nam dantur casus, quibus simulator ad huiusmodi compensationem non tenetur: ut si uxor decepta se falsò iactavit virginem, cum esset corrupta: si ex tali matrimonio timeantur scandala, & infelices exitus: si decepta, cognita deceptione, ultro recipiat aliam compensationem: si deceptor verum interea matrimonium cum alia contraxerit. Diana p. 3. tr. 4. resol. 247. quem refert, & sequitur Gonzal. ad d. c. tuanos. n. 3. b. t.

Præterea in foro externo contra talem simulatorem est præsumptio, nec ei fides habenda, quamvis juret se tantum fidei matrimonium contraxisse, arg. c. 10. de Probat. l. 13. C. de Non. num. pec. Ne fortè aliàs detur occasio matrimonia vero consensu inita dissolvendi. Excipitur: nisi deceptor afferat legitima deceptionis suæ signa, & indicia: cum enim dicta præsumptio non sit præsumptio juris, & de jure, contra eam admittitur probatio, sicut regulariter contra alias præsumptiones admitti solet. l. nuptura 57. ff. de Jure dotium. Layman lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 6. n. 3. Porro si relicta uxore putatitia alia verè ducta sit, & fictio in foro externo probari nequeat, Judex Ecclesiasticus ex præsumptione pro primo contra secundum matrimonium simulatorem coget redire ad primam, isque hujusmodi iustæ sententiæ, ac præcepto quoad cohabitationem parere potest, & debet. Quia verò inter istos conjuges matrimonium non est, & esse nequit propter impedimentum secundi matrimonij veri, ideo debitum conjugale exigere, aut reddere non posset, non obstante quacunque censura, arg. c. literas. 13. de Restit. spol. & c. inquisit. 44. de Sent. excom.

105 III. Consensus matrimonialis debet esse plene liber, non coactus metu, aut minis. c. de neptis. 3. causa 31. q. 2. ubi Urbanus II. ad

Regem Aragonum, qui cuidam neptem suam uxorem sub fidei pollicitatione promiserat, quæ tamen renebat, rescripsit: *nequaquam eam invitam, & renitentem eiusdem viri cogat conjugio sociari*. Ratio est: quia vinculum conjugale naturâ suâ est perpetuum, & ordinatur ad mutuum amorem, obsequium, & honestam prolis procreationem, acque educationem, quæ obtineri nequeunt, nisi personæ ex libero consensu in matrimonium conveniant, quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit, facilè contemnit, nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Text. in c. presens. 4. causa 20. q. 3.

Interim spe præmij, lucri, dotis, aut successioneis quempiam ad matrimonium certæ sponsæ allicere, aut invitare, fas, & jura sinunt; ut si aliquid promittatur, aut legatur: si Titius Mavianam uxorem, qua vidua est, duxerit: aut virgo hæres instituat: si Anthylli filio nubat. l. Titio. 71. §. Titio. 1. ff. de Condit. & demonstr. l. 1. C. de Instit. & substit. Et tales conditiones ut honestæ omnino sunt adimplendæ, aut eò, quod ita legatum, vel promissum, carendum erit. d. §. Titio 1. ibi: *conditio non remittatur*. Mantica de Consect. ult. volum. lib. 11. tit. 18. n. 2. Unde à fortiori testator suo elogio hanc conditionem adjicere potest: *si filius uxorem ducat ex hac, vel illa familia illustri per l. cui fuerit. 15. ff. de Condit. & demonstrat.* cum in Sacris quoque literis hæc conditio approbata legatur, dum Isaac Jacobo injungit, ut uxorem ducat ex filiabus Laban avunculi sui. Genes. 28. v. 2. Neque hæc ratione admittitur libertas eligendi uxorem, aut maritum contra l. mulier. 5. in fin. C. b. t. & l. 72. §. 4. ff. de Condit. & demonstr. sed solum excitatur ad certum matrimonium, relicta facultate nubendi quoad cæteras personas, aut familias. Felin. in c. 1. n. 23. b. t. Sanch. lib. 1. de Matr. disp. 33. n. 6. & seqq. Oide. consil. 19. q. 1. IV. Re-

107 IV. Requiritur, ut consensus partium ex-
 terius declaratur per literas, verba, vel signa
 his æquivalentia: partim quia matrimonium
 est contractus, qui celebratur inter homines
 interiora cordis ignorantes: partim quia est
 Sacramentum, de cujus ratione est, esse signum
 sensibile. Reverendiss. Maurus Oberascher
de Sacram. matr. c. 2. §. 3.

Per literas matrimonium celebrari posse,
 docetur in *l. mulierem §. ff. de Ritu nupt.* ubi
 ita Pomponius: *mulierem absentem per litem
 eius, vel nuntium posse nubere placet.* Sine
 dubio ideo; quia matrimonium est è consen-
 su contractu consensuali, qui omnes per nuntium,
 aut epistolam rectè absolvuntur. *l. consensu
 2. §. 2. ff. de Obligat. & act.* Et hic
 modus contrahendi matrimonij procedit eti-
 am post decreta Concilij Tridentini: quan-
 doquidem non est inducenda Jurium correctio
 sine necessitate; hic autem nulla est necessi-
 tas, cum possint servari omnia à Tridentino
sess. 24. de Reform. matr. c. 1. ad valorem ma-
 trimonij præscripta: veluti, si in literis quis
 scribat, se non tantum de præsentem in Rosina
 v.g. consentire, tanquam in uxorem, sed etiam
 ipsius vicissim consensum ex nunc acceptare
 ipso tempore, quo illum præstabit: tali enim
 epistola lecta coram Parocho, & testibus, &
 Rosina consentiente, coram iisdem corporum
 mutua traditio, & acceptatio fieri censetur.
 Romus Maurus Oberascher *d. cap. 2. §. 2. §. In-
 feres. Basil. Pontius de Matr. lib. 2. c. 15. n. 35.*
 Nicol. de Passerib. *de Script. privat. lib. 3. q.
 31. per tot.* Contrariam tamen sententiam,
 tanquam securiorem in praxi sequendam esse,
 & praxin hodiernam sequi, testatur Gutier-
 rez *de Matrim. c. 45. in fin.*

108 Quamam verba apta sint ad importandum
 consensum conjugalem, tradidimus *supra n.
 38.* Nunc dispiciendum: num consensus
 ille necessariò verbis exprimendus sit?

Difficultatem facit textus in *cap. tua fraterni-*

nitati. 25. b. t. qui ita differit: *matrimonium
 in veritate contrahitur per legitimum viri &
 mulieris consensum, sed necessaria sunt quan-
 tum ad Ecclesiam verba consensum exprimen-
 tia de præsentem. Nam surdi & muti possunt
 contrahere matrimonium per consensum mu-
 tuum sine verbis.* Unde Innoc. & Gloss. *ibid.*
 Bartol. in *l. nuptias. ff. de R. J. Alexand. lib. 4.
 consil. 143. n. 1.* & alij arguunt, inter eos,
 qui loqui possunt ex præcepto Ecclesiæ om-
 nino necessaria, & de forma matrimonij esse
 verba, sicut in aliis Sacramentis, saltem si a-
 lius tractatus non præcessit. Et hanc sen-
 tentiam post Concilium Tridentinum esse
 indubitam, ait Cephall. *consil. 540. n. 38.
 vol. 4.*

Nihilominus iis assisto, qui sustinent, eti-
 am in loqui valentibus ad exprimendum con-
 sensum sufficere signa distincta à verbis: enim-
 verò Christus ad Sacramentum, & con-
 tractum matrimonialem plus non exigit,
 quam consensum signò sensibili quomodo-
 cunque declaratum, alias enim surdi & muti
 non possent hoc Sacramentum perficere, sicut
 alia Sacramenta administrare non possunt.
 Nec potest dari ullus textus, ubi Ecclesia spe-
 cialiter verba ad substantiam matrimonij re-
 quirat, & aliam formam matrimonio inter
 mutos, aliam inter eos, qui loqui possunt, præ-
 scribit. Ita Covarr. *l. 4. Decret. 2. p. c. 4.* Pa-
 norm. & Hostiens. *in d. cap. tua fraternitati.*
 Mascard. *de Prob. conclus. 1024. n. 2.*

Ex recitato textu *c. tua fraternitati. si
 quis diligentior fuerit, contrarium facile ex-
 putabit: S. Pontifex namque in eo non dis-
 tinguat inter mutos, & qui loqui possunt,
 neque eo sensu verba necessaria esse dicit,
 quantum ad Ecclesiam, quasi ex præcepto
 Ecclesiæ requirantur, sed directè ad quæstio-
 nem sibi propositam respondet, matrimoni-
 um non verbis, sed consensu perfici, verba au-
 tem non nisi quantum ad Ecclesiam, id est, ad*

probationem desiderari, si aliunde non constet de consensu: cujus rationem immediate subjicit, dum ait: *nam surdi & muti possunt contrahere sine verbis.* Accedit, quod aliàs etiam in jure vulgatum sit, propter unum verbum, & textum obscurum non esse statim admittendam correctionem, maxime in materia tam gravi, & ubi de salute animarum agitur. Et profectò si S. Pontifex aliquid innovare, & matrimonium signis contractum, quod secundum se, & spectato Jure Divino firmum est, irritare voluisset, utique id disertis verbis expressisset.

109 *Signa ea matrimonio contrahendo apta sunt, quæ in talibus circumstantiis ex dispositione juris, vel communi usu contrahentium consensum de præsentis indicant.* Sic si puella in præsentia Parochi, & testium interrogata de voluntate matrimonium contrahendi annuendo consentiat, vel multò magis si ad conditionatam jussionem, ut si præsentem virum in maritum habere velit, manum porrigat, anulum tradat, instrumenta dotalia subscribat, vel quid simile; si, inquam, talem actum imperatum faciat, etiam hodie validè, & si ita habeat consuetudo loci, etiam licetè contrahetur matrimonium, licet suadendum, ut, si fieri possit, verba potius, eaque clara, & certa adhibeantur, quam alia signa. Vid. Card. de Luca *disc. 2. de Matr. n. 14.* ubi ait: receptum est, ut etiam nuda, & signis explicari possit consensus, quamvis contrahens loqui posset, quoniam sapius modestæ puellæ ex verecundia in eo actu non audent loqui, & præter alios citat Rotæ. *dec. 124. p. 7. Recent.*

110 V. Spectato jure Civili non tantum, qui contrahunt nuptias, consentire debent, sed etiam Parentes, seu hi, quorum in potestate sunt. *princ. Infit. de Nupt. l. 2. 3. & 16. ff. de Ritu nupt. l. un. §. 1. in fin. C. de Bapt. virg. Jure naturali, Divino, & Cano-*

nico sufficit solus consensus contrahentium. *c. sufficiat. 2. causa 27. q. 2. Trident. sess. 24. de Reform. matr. c. 1. in pr.* ubi anathemate damnat eos, qui falsò affirmant, matrimonium à filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse, ita tamen, ut de honestate utriusque parentis consensus desideretur. *c. 1. causa 30. q. 5. c. 12. 13. & fin. causa 32. q. 2.* & liberi graviter peccent, si sine julta, & rationabili causa matrimonium contrahant, parentibus inconsultis: omnino enim convenit, in re tam gravi parentes consulere, ut unde vita, etiam vitæ status habeatur. Quod ferè solum probant argumenta Hæreticorum, quæ solidè confutat P. Engli *ad tit. de Dispens. impub. §. 2. n. 6.*

Insignis controversia est, an Principes sæculares in liberos sine præscitu parentum nubescentes poenam exheredicationis, aliam vestituere possint?

Negativam communiorè asserit Covarr. *de Matrins. p. 2. c. 3. §. 8. n. 6.* & probabiliorè reputat Sanchez *lib. 4. disp. 25. n. 2.* Cujus ratio est: quia per ejusmodi leges impeditur, ac restringitur matrimonii libertas, quæ de Jure Canonico plena esse debet. *c. gemma. h. t. Trident. sess. 24. de Reform. matr. c. 9.* & condere leges circa matrimonia non pertinet ad potestatem sæcularem, sed Ecclesiasticam, arg. *c. nam. de Ordine cognit. c. 1. h. t. & c. causam. 7. Qui filii sui legit.* Hinc Covarr. leges Hispanicas exheredicationem tali casu statuentes irritas censet, & Menoch. *de Arbitr. jud. lib. 2. casu 533. statutum Patavinum sub rubr. de Adult. & Bt. xinenfe 72. in criminal. non observanda tradit.* Affirmativam tuentur antiquiores. Navarr. *in Man. c. 27. n. 120.* Cajetan. *in Sum. V. excommunicat. c. 31. §. 6.* Felinus in *c. idem n. 13. h. t. Victoria 2. p. de matr. n. 12.* & ex Recentioribus Zocci. *h. t. n. 85.* Ratio est: quia

quia quando actus est malus, etiam Principes saeculares possunt adjuvandi Juris Canonici gratia eundem prohibere, & punire, praesertim, si aliquo modo in praedictum Reip. tendat, sicut hic, ubi ex nuptiis liberorum graves nonnunquam inimicitiae inter parentes & consanguineos proveniunt. Accedit, quod matrimonium ea ratione, qua contractus civilis, & humanus est, subit jurisdictioni Principum saecularium, atque ideo possunt propositis poenis coercere abusus contrahentium propter bonum publicum; ut *supra* n. 93. demonstravimus.

Ego utramque opinionem recipio: *Affirmantium*, si leges concipiuntur de illo casu, quo matrimonium à liberis fuerit clandestinè, omittis que solemnitatibus contractum: quippe tales leges Ecclesiam, quae matrimonia clandestina semper detestatur, solum coadjuvant, nec libertatem humanam violant, sed ab usum libertatis compescunt. Menoch. *de Arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 398. n. 47.* Petr. Barb. *in l. 1. p. 4. n. 38. ff. Solutio matr. Rebell. de Fustit. lib. 2. q. 14. n. 20. §. quarta conclusio.* dicens. ejusmodi leges etiam obtinere contra filias clandestinè nubentes ultra 25. annos, auctore Soto *in 4. dist. 29. q. 1. n. 4. ad 4. Negantium*, si leges generaliter concipiuntur de casu, quo praecise deest scientia parentum, ita ut etiam denuntiationes praecesserint, vel saltè in iis fuerit legitimè dispensatum: enim verò quando filius rationabilem causam habet, cur patris consilium, aut consensum in matrimonio non requisierit, aut sequeus fuerit, leges tales revera impugnant libertatem matrimonii, ut quod ab Ecclesia nunquam fuit prohibitum. Secus, si omnino irrationabiliter, & personam indignam sine praescripto patris, & contra ejus voluntatem duxerit, tum enim hujusmodi legibus locum esse, docet Azor. *Inst. moral. p. 2. lib. 2. c. 2. q. 9. & Gloss. in c. de Raptoribus. R. accusata. can. 36. q. 1.*

Denique (quod Illustrum matrimonia peculiariter concernit) pluribus in regnis, ac Provinciis inconsulto Rege sive Principe Proceribus nuptias, praesertim cum Exteris contrahere, vel filias suas elocare non licet. Myler. ab Ehrenbach in *Gamol. person. illustr. c. 2. n. 4. & seqq.* ubi leges, & constitutiones Regni Neapolitani, Siciliae, Galliae, & Angliae allegat. Henric. Spondan. *in contin. Annal. Eccles. ad annum 1635.* ubi refert, Clerum Gallicanum in celebrato Lutetiae quinquenniali conventu declarasse, matrimonia Principum Gallorum regii sanguinis, qui possunt aspirare ad successionem coronae, prorsus esse irrita, si facta fuerint contra voluntatem, & prohibitionem Regis, seu Possessoris Coronae. Non delunt etiam exempla Principum, qui neglectum assensu sui acerrimè vindicaverunt: ut Philippus Pulcher Galliarum Rex, qui cum intellexisset, Guidonem Dampetræ Comitem Flandriae filiam suam Philippam Eduardo Anglo despondisse, illam ad se vocavit, venientem carceri mancipavit, & viginti ejus pedisequas proci in Sequanam, ejus comites verò triginta claros viros suspendio interimi iussit, teste Bzovio *in Histor. lib. 13. fol. 136.* An verò justae sint ejusmodi constitutiones, aut vindictae? jam non vacat excutere. Certè in Imperio nostro Principes, & Status Imperii plena conjugiorum libertate gaudent, & absque arbitrato, ac consensu Imperatoris cum Exteris quoque nubia pangunt, & illustres suos liberos pro lubitu elocant: cum enim nullibi ex Imperii constitutionibus nubendi facultas restricta reperitur, pro pristina libertate praesumendum est, arg. *l. 82. §. fin. C. de Appellat.* Myler. ab Ehrenbach *d. c. 2. n. 7.*

§. IX.

Finis matrimonii primarius est liberorum procreatio, ut genus humanum propagetur. *liberorum. 220. §. fin. ff. de P. S.* Secundarius

rius est remedium concupiscentiæ, ut per id post peccatum indomita libido refranetur juxta 1. ad Corinth. 7. v. 2. & mutuam adiutorium, ut homo omnium laborum sociam habeat. *Genes. 2. v. 18. ibi: faciamus ei adiutorium simile.*

§. X.

¶ 14 *Effectus* matrimonij insignes se offerunt, & horum quidam utrique conjugi communes sunt, quidam vero alterutri, Marito, aut Uxori proprij.

Inter effectus *communes* eminet gratia, quam matrimonium, ut Sacramentum est, confert conjugibus fidelibus, prout definit Tridientinum *sess. 24. de Sacram. matr. can. 1.* Quem effectum, si conjuges per peccatum grave in huius Sacramenti susceptione impediverint, possunt eundem recuperare, si durante matrimonio obicem removeant: cum enim Sacramentum matrimonij iterari non possit, sed recipientem in statu quasi immutabili constituat, verisimile non est, voluisse Christum hoc Sacramentum fidei susipientem privare illius effectu: sed potius credendum, voluisse concedere, si ipse capacem se reddiderit, & ante illius dissolutionem obicem sustulerit; quod fieri potest vel contritione, vel attritione cum Sacramento poenitentia. *Layman in Theol. moral. lib. 5. tr. 1. c. 7. n. 5.* cum *Coninck de Sacram. q. 62. dub. 5. n. 77.*

¶ *Alter* effectus communis matrimonij est vinculum conjugale, aut naturale, aut simul Sacramentale. Matrimonium legitimum duntaxat inducit vinculum naturale, quod respicit ipsam contractus naturam, sicque obligat ad individuum vitæ consuetudinem juxta §. 1. *Instit. de Patria potest.* Matrimonium ratum verò, & consummatum præter istud vinculum naturale involvunt vinculum Sacramentale, quatenus habent rationem tum contractus, tum Sacramenti; atque hoc respectu *strictius* obligant, quam matrimonium legiti-

um tantum, non tamen æquè unum, ac alterum, quandoquidem illud professione Religionis, & dispensatione Pontificia dissolvi potest, consummatum sola morte. Rationem discriminis assignat *Gonzal. in c. 2. de Convey. conjug. n. 5.* quòd illa conjunctio animorum, quæ sit per matrimonium ratum, tametsi verum sit Sacramentum, & perfectum matrimonium, tamen solum significet conjunctionem Christi cum anima fidei per gratiam, quæ conjunctio in melius mutari sive intendi, & etiam per peccatum omnino tolli potest: conjunctio autem corporum, sive matrimonium consummatum designet illam admirabilem, & indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem juxta illud Apostoli *ad Ephes. 5. v. 32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.*

Tertius effectus communis est fides conjugalis, quæ tria ab ipsis conjugibus exigit: *primo* ut conjugæ vivente, quantum vis divinisimè absit, alter cum alia persona matrimonium non contrahat, nec ullò modo sive in affectu, sive in effectu carnaliter commisceatur. *c. in present. 19. b. 1.* *Secundo* ut vir, & uxor sibi mutuò debitum conjugale reddant, quod eleganter Apostolus 1. ad Corinth. 7. v. 3. sic effert: *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro:* idque sive debitum hoc expressè petatur, sive tacite, ut docet *S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 2. q. 1.* & quidem sub peccato mortali, si alter conjugum seriò, instantè, & rationabiliter illud petat, nec ulla alia interveniat causa legitime excusans ab obligatione reddendi, ut ex comuni Theologorum consensu deducit *Rmus Maurus Oberacher tr. 2. de Sacram. matr. c. 5. §. 2. per tot.* *Tertio* ut ambo conjuges mutuò cohabitent: quia sine cohabitatione prædictus matrimonij finis, ac effectus obtineri nequit. Est verò vir, ut potest

utpote directoris familiæ, determinare locum habitationis, & uxor eum sequi tenetur, si possit sine gravi corporis, aut animæ periculo, aut incommodo. *c. unaquaq; 3. causâ 13. q. 2. Panormit. in c. quod super. n. 8. de Tot redempt. Navarr. in Man. c. 14. n. 20 Layman in Theol. mor. lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 2. n. 3.*

In facto dubitatum scio: an uxor virum sequi teneatur, si in pactis matrimonialibus certus locus habitationi destinatus fuit?

Affirmativæ adhærent Covarr. 4. *Decret. 2. p. c. 7. in n. 5. Gomel. var. Resol. lib. 2. c. 10. n. 24. cum aliis propter textum in l. Titio 71. §. 2. ff. de Condit. & demonstrat. Negativam propugnat Sanchez lib. 1. de matr. disp. 40. n. 2. & Pontius lib. 12. c. 20. n. 8. & pars major Theologorum. Illud communiter conclusum est, quod quando justa & legitima causâ supervenit, ob quam maritus in loco convento habitare nequeat, uxor maritum sequi teneatur, non obstante pacto etiam jurato. Panormit. in c. 1. n. 5. *Qui matrim. accusat. Alex. de Novo. Eod. n. 6.* Qualis causâ justa & sufficiens reputatur inimicitia in loco illo contracta. Navarr. in Man. cap. 14. sub n. 20. §. nisi verò. Item infirmitas ex acris intemperie imminens. Hostiens. in Sum. tit. de Conjug. servor. in fin. Farinac. de Delict. carn. q. 143. n. 281. plerumque verò cognitio hujusmodi causæ relinquitur Judici, qui perpensis circumstantiis ex facti contingencia omnia suo arbitrio moderabitur per text. in l. Marcia 13. §. 1. ff. de Annis legatis. In dubio tamen, cum arbitrium regulatur à Jure, Judex pronuntiabit, quod uxor virum comitari debeat, ne alias detur occasio incontinentiæ, ut ponderat Panormit. in d. c. 1. n. 5. in fin.*

Quartus effectus communis Matrimonii est prolium susceptio, & legitima earum educatio: quæ in eo consistit, ut lactentur, alantur, & benè instituantur.

Lactare infantes matres ipsæ suis uberibus debent, nullo vel nobilitatis, vel humilitatis habito respectu. Tiraquel. de Nobil. c. 20. n. 80. Quod adeo æquum visum fuit Diocletiano, & Maximiniano, ut non aliter matrem de filii alimentis adversus patrem audiendam rescripserint, quam in priori vitæ triennio filium ab lactaverint, & reliqua educationis officia exhibuerint. *l. nec filium 9. C. de Patria potest. idque merito: solent enim infantes cum lacte morbos, & mores imbibere, ut Historiæ memorant de Tiberio, qui per nutricem ebriosam factus est ebriolus; & de Caligula, qui tyranidem suam, matrisque compositos mores non ex parentibus, sed nutrice improba luxit. Quapropter saltem venialiter peccant matres, quæ emptis nutricibus infantes lactandos præbent, nisi adversa valetudine ad hoc adigantur. Covarr. 4. *Decretal. 2. p. c. 8. §. 6. n. 13.**

Alere liberos pro conditione, qualitate, & modo facultatum primario tenetur Pater, & si detrectet, pignoribus captis & dilactis à Judice cogi potest. *l. 5. §. 10. ff. de Agnosc. & alend. lib. quoniam jure naturali convenit, genitum ali, & conservari à genitore, ne pereat. l. un. §. 5. C. de Rei ux. act. l. fin. §. 5. C. de Bonis, qua lib. Quod si Pater inops sit, vel jam mortuus, onus alendi devolvitur ad avum, aut proavum, & in horum defectum ad matrem, & ad avos, qui per illum sexum parentes sunt. d. l. 5. §. 2. 3. & seqq. l. pen. ff. de Agnoscend. & alend. lib. Nisi liberi ipsi habeant patrimonium, vel suis operis se alere possint. d. l. 5. §. 7. Layman. lib. 5. de F. & F. tr. 10. p. 3. c. 5. Addo, quod sicut liberi à Parentibus, ita mutua pietate Parentes, si egeant, à liberis, & horum hæredibus alendi sunt. d. l. 5. pr. §. 1. 2. & 17. Zoccl. ad ff. eod. n. 3.*

Prima verò Parentum cura esto, quibus moribus, ac studii sibi à teneris, ut ajunt, unguet.

unguiculis imbuantur. *Educatio* (infit Seneca lib. 2. de ira) *maximam diligentiam, plurimumque profuturam desiderat: facile est teneros adhuc annos componere: difficulter rescinduntur vitia, qua nobiscum creverunt.* Et veriverbium est: *à teneris assuescere vultum* Unde & Ecclesiast. c. 7. v. 25. *Filii tibi sunt, erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.* Quibus autem studijs filii Principum instrui debeant, exponit P. Otto Aicher in *Historia quarta Monachia lib. 6. c. 1. q. 1.* Ferdinandus Ferdinandi II. Filius, ubi decimum octavum ætatis annum attigit, à Patre, ut feretioribus interesset consiliis, iussus est, in quibus primum aliorum vota audivit, postea suæ etiam dixit: hinc & ulterius ipsemet rebus gerendis præpositus, Hungariæ, & Boëmiae Rex coronatus, exercitûs totius Dux Generalissimus. Dein in Belgium evocatus Belgarum Provinciarum Gubernator factus Provincias illas Philippi IV. Hispaniarum Regis nomine summa cum laude, & utilitate gubernavit, donec in Imperium revocatus imperiale sceptrum suscepit: ubique, & semper solidum rebus collapsis fulcrum. Mellic. *Histor.*

116 *Quintus* effectus utriusque Conjugum communis est mutua rerum, & bonorum communio: non quoad proprietatem, sed promiscuum usum; siquidem Jure communi nec res mariti uxoris, nec uxoris (excepta dotæ) mariti sunt per l. 1. §. 15. ff. de Senatûs. consult. Sillan. l. 8. & fin. C. de Pactis convent. tam super dotæ. r. t. C. Ne uxor pro marito. Signa communionis, quæ habentur in l. 1. ff. de Actione rer. amat. l. 4. C. de crim. expil. hared. licet sint vestigia veteris alicujus societatis bonorum inter conjuges, Cypræus de Jure connub. c. 8. n. 5. non tamen probant præsentem, cum ex allegatis legibus liqueat, Imperatorem prorsus ab illa recessisse, & leges obstantes intellectas velle de consociatione, in qua non tam conjugum bona, quam corpora

communicantur. Neque quis autemet, aliud Jure Canonico cautum esse in c. 2. de Donat. inter vir. & uxor. prout interpretantur Gloss. in c. cum societas. 17. causâ 27. q. 2. & Nicol. Everhard. consil. 53. & 56. ex illo enim cap. nil aliud probatur, quàm quòd conjuges multas res, si velint, possint habere communes, quas solutò matrimonio inter se dividere teneantur. Covarr. 4. Decret. 2. p. 67. §. 1. n. 5.

Porro bona constante matrimonio quæ sita censentur esse mariti ejusque hæredum: quia in dubio, unde ad mulierem quid pervenit. & verius & honestius est. quod non demonstratur, unde habeat, existimari à viro ad eam pervenisse. l. Quintus Mutius § 1. ff. de Donationib. inter vir. & uxor. Quæ præsumptio præsertim in uxoribus nobilibus obtinet, ut quæ ex caseis, butyro, vitulis, capris, agnis, anseribus, gallinis, & cæteris id genus animalibus, quæ non nisi ex feudi proventibus alij & educari possunt, æs corraderet, & sum augere patrimonium optimè callent. Menoch. lib. 3. præsumpt. § 1. Gail. lib. 2. observ. 78. n. 9. Mynsing. 2. observat. 92. n. 1. & 2. Cassat tamen hæc præsumptio primò, si uxor locuples egenti marito nupsit, & bona paraphernalia, aut recepticia habuit. Menoch. d. præsumpt. § 1. n. 38. Mascard. de Probat. concl. 214. n. 13. Secundo, si uxor per artem fericam lucrum fecit, aut egregiam operam pro auctione rei familiaris contulit. Mynsing. d. obser. 92. n. 5. Marta in Digest. noviss. tom. 3. tit. societas. c. 21. Menoch. ubi supra n. 32. qui videtur hoc velle restringere ad mulierem negotiationes exercentem. Tertio, si planum est, facultates viri, ejusque industriam non fuisse tales, ac tantas, ut verisimiliter inde familia sustentari potuerit. Mascard. d. n. 13. Valquez 3. illustr. c. 105. n. 16. ubi & rationem naturalem adduxit: quia ex bonis, quæ non apparent, aliquod lucrum proficisci nequit, cum ex nihilo nihil fiat.

Sed hæc ita de jure communi. Consuetudine, aut statuto in tota ferè Germania, Gallia, Hispania, & aliis pluribus Provinciis, ac Regnis communicationem bonorum acquiritorum inter conjuges receptam esse, post alios testatur Wolf. Lauterbach *vol. 1. disput. de Societ. conjug. cap. 2. tb. 7.* Georg. Everhard, *vol. 1. consil. 62. n. 14.*

117 *Effetus* matrimonii marito proprii potissimum duo sunt: nempe maritalis, & patria potestas.

Maritali potestati uxor non solum jure humano, sed & Divino subjecta est. *Genes. 3. v. 16. ibi: sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. & ad Ephes. c. 5. v. 2. ibi: minores viris suis subditi sint, sicut Domino.* Hinc permixtum est viro, uxorem immorigeram, ac refractariam moderatè verberibus compellere, arg. l. un. *C. de Emendat. propinq. Novell. 117. c. 14.* & ibi Gothofred. Gloss. in l. sed et si quemcumque. §. fin. in fin. ff. *Ad L. Aquil.* Nec maritus eogi potest ad cavendum de non castiganda uxore, & si defacto ad hoc se obligasset, pactum non valeret, eò quòd daret anam delinquendi. Panormit. in c. ex transmissa. de Restit. spol. Rota in dec. 371. n. 5. post. sec. vol. consil. Farinacii. Alex. Spectell. dec. 139. n. 10. Suaserim tamen, ut maritus seriùs ad verbera, alapas, & scuticam provolet, cum amor conjugalis obsequiò magis, & benevolentia, quam asperitate conseruetur, ac promoveatur juxta Apostolum ad Ephes. c. 5. v. 25. & seqq. Cujus malus interpretes non malus ille Poëta, qui recinit:

Conjux chara viri caro si est, ut Apostolus inquit:

Vir studeat carnem mortificare suam.

Acrius & vehemens disputatio est: an marito illustri erga uxorem illustrem jurisdictio competat, ita, ut eam tam in civilibus, quam criminalibus judicare possit.

Nullam jurisditionem marito illustri in-

uxorem competere, defendit Myler. ab Ehrenbach in *Gamol. person. illust. c. 7. num. 22.* eò quòd uxor mariti sit socia. l. 1. ff. *de Ritu nupt. l. adversus. 4. C. de Crim. expil. hered.* & uxor Principis, ac status Imperii æquè, ac ille immediata persona Imperii esse putetur. Tiber. Decian. *consil. 222. n. 3.* Craver. *consil. 289. n. 5.* Quamobrem cum par sit marito, nunquam fieri poterit, ut maritus ei imperet tanquam subditi, & in eam jurisditionem exerceat. arg. l. 4. ff. *de Recept. qui arbit.* Menoch. *consil. 250. n. 40.* ideòque si quis uxori Illustri litem movere velit, vel Austregas, vel Cameram Imperialem pro causæ qualitate adire tenebitur. Lymnæus de *Jure publ. l. 9. c. 9. n. 60.* Gail. 1. *Observ. 1. n. 17. & seqq.* & Ego ad *tit. de Foro compet. n. 90.*

Verùm etsi opinio hæc fortè in practica & judicando tenenda sit, opposita tamen à veritate theorica non abhorret: inprimis quia uxor illustris transeundo per nuptias in mariti sui territorium ibi constituit domicilium, quòd ipsò aliquis domini territorialis propriè fit subditus, ut docet ipsemet Myler. ab Ehrenbach de *Princip. & Statib. Imper. s. 38. n. 7.* Rosenthal. de *Fend. c. 6. concl. 85. n. 9.* quod in Principibus quoque & statibus Imperii obtinere asserunt non pauci apud Tileman. de *benig. decis. Camer. synagm. 4. dec. 1. vol. 10.* licet negent alii apud Caspar. Ziegl. ad *Aur. prax. Calvoli. §. Landassisi. num. 24. & seqq.* Deinde vulgatum est, quòd quilibet Princeps in suo territorio tantum possit, quantum Imperator in Imperio, nisi quid nominatim inveniat exceptum. Gail. de *Pace publ. lib. 1. c. 6. n. 10.* ergo sicut Augusta Imperatori subdita est. arg. l. 31. ff. *de Legib.* adeòque etiam coram Imperatore conveniri potest. Lymnæus ad *A. B. S. fin. observ. 4.* ita pariter status, seu Principis Imperii jurisditioni uxor ejus sese eximere nequit. Quod porro tantò faci-

facilius tunc concedendum, si contrahendo, aut delinquendo eidem sese subjecerit, quanto certius debitor in loco contractus. *c. fin. de Foro compet. & reus in loco delicti forum sortitur. l. fin. ff. de Accusat. junctâ l. 1. in fin. C. Ubi Senator. Auth. qua. in provincia. C. Ubi de criminibus.* Huc inclinat Stryck in *Usumod. ff. lib. 2. tit. 1. §. 29. Schütz in Coll. jur. publ. vol. 1. disp. 3. th. 32.* Et exempla Principum & Regum, qui in uxorum suarum flagitia animadverterunt, recenset P. Otto Aicher in *Historia quarta Monarchia lib. 5. c. 3. quast. 2.*

Necesse, quod sollicitet, quod ingeritur, uxorem mariti esse sociam, & parem in parem non habere jurisdictionem: enim verò uxor tantum domesticæ curæ, non etiam maritalis imperii, & jurisdictionis socia est, Vitriar. in *jure Publ. lib. 3. tit. 17. §. 10.* Regula verò, quod par in parem non habeat jurisdictionem, per *l. 13. §. 4. ff. ad SCrum Trebell. & l. 14. ff. de Jurisd.* disertè limitatur, nisi alter alterius jurisdictioni sese subjecerit, quod nostro in casu foemina nubendo fecisse existimanda est. Neque etiam impedit, quod uxor Principis non minus, quam ille immediata persona Imperii esse censeatur: nam revera talis non nisi extra potestatem, & territorium mariti, aut non nisi per ejusdem gratiosam concessionem esse poterit. Vitriar. *d. §. 10. in fin.*

Patria Potestas est jus imperandi liberis ad utilitatem familiæ paternæ legibus Romanis limitatum. *§. 2. Instit. de Patria potest.* & respicit vel liberorum personas, vel eorum bona. Quoad personas olim potestas illa tanta fuit, quanta dominorum in servos, hoc est, jus vitæ, & necis. *l. 11. ff. de lib. & posthum. l. ult. C. de Patria potest.* successu temporis autem multum minuta est, dum jus vitæ, ac necis, & venditio (excepto casu nimis egestatis) prohibeatur. *l. 3. 4. & fin. C. Eod. relicta ta-*

men Patri facultate terminandi controversias domesticas, & liberos, si nolint parere liberè, virgīs, loris, & vinculis coercendi. *d. l. 3. & 4. arg. l. un. C. de Emendat. serv. & l. un. C. de Emendat. propinq.* Quod ad res attinet, olim quidquid ad liberos pervenerat, hoc parentibus suis adiinstar servorum acquirebant; verum sequentibus temporibus peculiorum distinctio introducta, & sancitum est, ut Pater vi patriæ potestatis in peculio profectio plenum dominium, in adventitio regulari solum ulumfructum obtineat, in adventitio verò extraordinario, & à fortiori in castrensi, vel quasi castrensi omne jus sit filii, nec quicquam in iis competat Patri. *§. 1. Instit. per quas personas cuique adquir. l. 6. C. de Bonis qua lib. Novell. 117. cap. 1. Clariss. D. D. Gletle in compend. method. Instit. lib. 2. tit. 9.* Atque hoc jus patriæ potestatis non tantum inter privatos, sed & inter ipsos Imperii Principes obtinere, vel ex eo patet, quod Carolus V. Electorem Saxoniz Joannem Fridericum libertati pristinae reddendo die 22. Aug. Annò 1558. eidem in specie patriam potestatem in liberos restituerit. Rhet. *Instit. iur. publ. lib. 1. tit. 20. §. 1.*

Nonnunquam matrimonium tribuit successorem quasi per pacta dotalia: quanquam successio jure connubiorum sit rarior. Belsold. *de Regal. success. diff. 10.* Ita Maximilianus I. Imperator, cum matrimonio sibi junxisset Mariam Caroli Burgundiz Ducis Bellicosi filiam, consecutus est Belgium. Hujus filius Philippus, ductâ in uxorem Joannâ Ferdinandi Catholici, & Isabellæ Aragoniz, & Castiliæ RR. hærede, sibi acquisivit Hispaniam. Philippus II. Caroli V. filius beneficio conjugii paterni cum Isabella Regis Lusitaniz Emanuelis filia adjecit Regnis suis Portugalliam. Rudolphus I. Comes Habsburgicus, postea electus Romanorum Imperator matrimonio inito cum Annâ Alberti Comitis

ab Hohenberg, & Egesheim, Landgravii Allatiae filia, & unica haerede, mortuo Alberto Patre, maximam partem Allatiae cum Comitatu Hochberg, scilicet Horb, Rotenburg, aditibus Schönbergio, Haigerlochio, & aliis locis obtinuit. Albertus I. Rudolphi Imperatoris filius per matrimonium cum Elisabetha Ducis Carinthiae, & Tyrolensis filia prima, fundamenta posuit hodiernarum adhucdum possessionum Serenissimae Domus Austriae, nimirum Ducatus Carinthiae, & Principalis Comitatus Tyrolensis, cum adjacentibus Dynastiis. Albertus II. Sapiens dictus postquam Joannam Ulrici Comitis Pfurtenensis ultimi, Basileae defuncti, relictam filiam duxisset, Comitatum illum cum propinquis locis Reinfelda, Schaffhusio, Neoburgo, Fryburgo, ut & partem Landgraviatus Allatiae Regionibus Austriae adiunxit.

Sic nubi felix, & felix Austria bellat.

179 Inter effectus matrimonii proprius Uxori praecipuus est, quod fruatur dignitate, & nobilitate mariti. *l. 8. pr. ff. de Senatorib. l. 10. & ult. C. de Nuptiis. l. 13. C. de Dignit. l. fin. C. de Incol. Novell. 105. cap. 2. in pr.* & ideo si Princeps, aut Comes Imperii ducat inferioris conditionis uxorem, statim dignitatis suae radios in hanc derivat, ut Principissa, Ducissa, vel Comitissa salutari debeat; nisi forte matrimonium sit inaequale, seu ad *morganaticam* contractum, quo de *supra n. 91. Anton. Fab. in C. lib. 9. tit. 29. def. 16. Tiraquell. de Nobil. c. 18. Besold. Consil. Turingens. 88.*

An autem vice versa Principis, vel Comitis filia inferiori, v. g. Baroni, vel Nobili nupta titulum generis & familiae amittat, maritumque dignitate, ac honore contenta esse debeat? ambigitur.

Ita videtur secundum *d. l. 10. C. de Nuptiis. l. 3. C. de Dignitat. l. 8. ff. de Senatorib. idque in tantum, ut etiam mortuo marito*

priorem nobilitatem non recuperet, sed restitutione opus habeat. *l. Imperialis. 23. C. de Nupt. l. 1. C. de Sentent. pass.* Nisi denuò illustri viro nubat, & quasi jure postliminii novam novi mariti dignitatem adipiscatur *l. ult. C. de his, qui veniam atat. Tiraque l. d. c. 18. num. 38.* Verumtamen usus aliud servat inter personas, quae dicuntur illustres, eò quòd in his dignior sit generis dignitas, quae venit à Patre, eà, quae ex parte mariti obvenit per *l. 1. C. de Dignitat.* Hinc Cassanæus in *Catal. Gloria mundi. p. 2. consid. 40.* concludit, quòd si filia Regis nubat alicui Duci, vel Comiti, nihilominus dicenda sit *Regalis*: & si filia Ducis nubat militi inferiori, tamen appellari debeat *Ducissa*. Atque ita nostrò ævò Joanna Austriaca Francisci Medicei Toscani Ducis uxor, dum viveret, *Regina Joanna* vocata fuit: & Matildis Alphonso I. Lusitaniae Regis filia Philippi Allatiae Comitris uxor titulum Reginae servavit. Nicol. Myler. ab Ehrenbach in *Gamol person. illustr. c. 5. n. 25.*

120 Alter effectus proprius uxori est, quòd prae-
raque privilegia viri, veluti fori, sessionis, immunitatis &c. participet per *l. 2. §. 4. C. de Episcop. & Cler. l. fin. C. de Injur. l. medicos. 6. & ult. C. de Professoribus, & medicis.* proinde uxor Principis, aut Status Imperii ex mediata fiat persona immediata Imperii, saltem extra territorium mariti, arg. *l. pen. C. de Silentariis, & decur. & l. 19. ff. de Jurisdic.* Quando vult condere Testamentum, non tenetur adhibere omnes solennitates à jure civili praescriptas, sed satis est, si solennitates Juris gentium observet, arg. *l. 4. C. de Crim. expil. hered. l. Princeps. 31. ff. de Legib. l. 3. C. de Quadrenni praescript.* Item potest uxori Illustri testamentum tanquam Principi oblatum insinuari, arg. *l. 19. C. de Test. Tabor de Test. Princip. oblat. c. 6. n. 11.* & si donatio ab illa facta sit, non eget insinuatione, ac si ipse Princeps maritus
1 2 donal-

donâset, licet excedat quingentos solidos. *l. 37. pr. C. de Donat.* Si illa donat aliquibus in Gynaceo suo, aut alteri, donatum induit naturam castrensium peculii, ut Pater donataria, vel donatarii usufructum in re donata prætere nequeat. *l. 7. C. de Bonis, qua lib. arg. l. un. C. de castrens. omn. pal. pec.* Ministri uxoris Principis idem Privilegium habent, ac ministri mariti Principis. *arg. l. 3. C. de Præpos. sacri cubic.* Bona illius æquè gaudent immunitate à vectigalibus, ac ipsius Principis mariti. *arg. l. 9. §. fin. ff. de Publican. & vect.* Denique propterea etiam in Augustam crimen læsæ Majestatis committitur, cum ea sit quasi unum corpus cum Imperatore, aut saltem ejus pars integralis. *arg. l. 5. C. ad l. Juliam Majest.* Clariss. D. D. Gletle in *tr. de Crimin. publ. c. 2. §. 3. n. 7.*

121 Tertius effectus proprius ex parte uxoris est, quod mariti domicilium sequatur. *l. 19. de Jurisdic. l. fin. §. 3. ff. ad municip. l. 13. C. de Dignitat.* & forum cum eo commune habeat aded, ut dotem, non ubi pacta dotalia confecta sunt, sed ubi maritus domicilium habuit, repetere debeat, licet aliàs locus ipsius conventionis competens forum constituat. *l. exigere 65. & ibi Gloss. ff. de Judiciis.* Hoc verò intelligi debet de uxore vera, & legitima. *l. 37. §. 2. ff. ad municipal.* non etiam de Sponsa de futuro. *l. 32. ff. Eod. nec de uxore illegitima, ut quæ nec uxor dicitur. §. 11. Instis. de Nupt. Struv. ad ff. exerc. 9. th. 28. in fin.*

Cæterum uxor familiam, dignitatem, privilegia, domicilium, & forum mariti retinet etiam maritò mortuò, quamdiu statum vidualem honestè servat. *l. 22. §. 1. ff. ad municip. d. l. 13. C. de Dignit. l. fin. C. de Incolis.* Quia dum vidua est, stare & esse in matrimonio intelligitur, *arg. l. fin. C. de Bon. mater. Tiracquel. de Nobil. c. 18. n. 9. & viva imago viri defuncti remanet. Gutier. Can. qq. q. 12. n. 2.*

Neque incogniti juris est, si quando ex alterius persona jus alicui quæsitum est, donare illud, quamvis persona, à qua habetur, sit extincta. *l. si post mortem 10. §. fin. ff. de Honor. possess. contra tab.* Imò tametsi vidua vitæ impudicæ, puta admittens stuprò, prioris mariti dignitatem, & privilegia amittat, *arg. l. 17. C. de Revoc. donat. Carpz. de Process. tit. 3. a. 1. n. 54.* domicilium tamen eò ipso non amittit. Wolf. Lauterbach *vol. 2. disp. de Domicilio. cap. 3. n. 78.* nisi fortè & hoc privilegium fuerit; quo casu sine dubio unà cum aliis privilegiis tollitur.

§. XI.

Contraria matrimonii sunt impedimenta juris tum dirimentia, tum impediencia tantum: & divortia.

Impedimenta dirimentia sunt, quæ matrimonium defacto, non de jure initum, reddunt irritum: seu. cum quibus matrimonium initum & illicitum est, & invalidum. Horum vulgò numerantur quatuordecim his versiculis comprehensa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,

Si sis affinis, si forte coire nequibus;

Si Parochi, & duplicis desit presentia testis,

Si mulier sit rapta, loco nec redditaturo:

Hæc socianda veterant, connubia facta retrahant.

Impedimenta impediencia tantum, quæ quidem reddunt matrimonium illicitum, relinquunt tamen validum, jure communi sunt duodecim, & exprimentur his versibus:

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum, Atque Catechismus, Sponsalia, jungiturotum.

Incestus, raptus sponsata, mors mulieris.

Susceptus propria sobolis, mors presbyterialis,

*Vel sponte at solenniter, aut monialem
discipiat: prohibent hac conjugium socian-
dum.*

De illis impedimentis promiscuè per plu-
res titulos sublequentes, de istis ordine tit.
XVI. agemus. Interim *questiones* quasdam
generales, ac omnibus impedimentis com-
munes discutiamus.

13 *Prima* est: an detur potestas humana, quæ
possit statuere, & inducere impedimenta ma-
trimonii tam dirimentia, quàm impediencia?

Non defunt hæretici, qui negent, posse ju-
re humano constitui impedimenta dirimentia
matrimonii, eò quòd, si consideretur in ra-
tione contractûs, debeat relinqui sub tota
libertate, quæ illi convenit de jure naturali;
si verò spectetur ut Sacramentum, debeat re-
linqui in sua institutione facta à Christo Do-
mino, qui determinavit, quidquid pertinet
ad substantiam & valorem singulorum Sacra-
mentorum, quam institutionem non potest
deinceps ulla lege vel ipsa Ecclesia & Pontifex
immutare.

Econtra conveniunt Catholici, verè posse
humano jure constitui impedimenta, quæ im-
pediencia, quæ dirimentia, estque à Tridenti-
no Concilio *sess. 24. de Matrim. can. 4.* defi-
nitum: *si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse
constituere impedimenta matrimonium diri-
mentia, vel in iis constituendis errasse, anathe-
ma sit.* Ratio est: quia jure humano possunt
statui conditiones humanorum contractuum,
tum ut licitè, tum ut validè celebrentur: ergo
& matrimonium, cum non tantùm sit Sacra-
mentum, sed etiam contractus civilis, jure
humano potest subijci hujusmodi conditioni-
bus, statuendo, ut matrimonium ab his, vel
illis personis, aut hòc, vel illò modò contra-
ctum sit illicitum, vel invalidum. Neque id
sublatum est per elevationem matrimonii ad
statum Sacramenti: siquidem ratio Sacra-
menti superveniens matrimonium non mu-

tat, sed potius supponit ut materiã humanam
contractum, quò immutatò per humanam po-
testatem definit consequenter esse materia Sa-
cramenti, ea ferè ratione, quæ vinum per aquæ,
aut aceti affusionem corruptum definit esse
materia Eucharistiæ. Layman *in Theol. mor.
lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 1.* quem refert, & sequi-
tur Vincent. de Justis *de Dispens. matr. lib. 2.
c. 1. n. 21.*

Rationem oppositam hæreticorum non
moror: cum nihil admodum concludat: non
enim necessum est, aut expedit, ut modus ma-
trimonialis contractûs relinquatur in tota na-
turali libertate, sed potest justis de causis co-
arctari ad certas conditiones, & qualitates
personarum, quæ alioquin ex ipso jure naturæ
non requiruntur, sicut planè in aliis contra-
ctibus factum est. Nec hinc sequitur, huma-
nam potestatem immutare aliquid quoad sub-
stantiam hujus Sacramenti, ut à Christo insti-
tutum est: quippe Christus quidem instituit,
ut contractus legitimus conjugalis inter fide-
les sit Sacramentum, non tamen instituit, ne-
que determinavit, à quibus personis, & quò
modò legitimè celebretur, sed hoc reliquit de-
terminationi potestatis humanæ, sicut antea
erat. Proinde potest, & potuit Ecclesia certas
conditiones, & qualitates in personis exigere,
quibus deficientibus contractûs sit invalidus,
& per consequens inepta, ac insufficientis ma-
teria hujus Sacramenti; quod non est per se,
& directè substantiam Sacramenti immutare,
sed tantùm per accidens, remotè, & indirectè,
ut declarat Reverendiss. Maurus Oberalcher
tr. 2. de Sacrament. matrim. c. 3. §. 1.

Ex his efficitur, spectatâ contractûs ma-
trimonialis naturâ, omnem Magistratum
etiam sæcularem, qui habet potestatem fe-
rendi leges, ex causa boni publici impedi-
menta matrimonii inducere posse, non ob-
stante, quòd matrimonium Christianorum
sit Sacramentum; cum impedimenta non
statuan-

statuantur circa matrimonium, ut Sacramentum est, sed solum, ut est contractus, sub qua ratione utique sæculari jurisdictioni subiacet. S. Th. in 4. dist. 34. q. un. art. 1. ad 4. Sanch. lib. 7. disp. 3. n. 2. & 4. estque ferè communis Theologorum, teste Dicastillo tr. 10. de Ma-

125 trimon. disput. 7. dub. 1. num. 8. Attamen Ecclesia Principibus Christianis respectu fidelium omnem hujus potestatis usum interdixit, & impedimentorum constitutionem, solum S. Pontifici, tanquam capiti, & Concilio Generali reservavit propter dignitatem Sacramenti. Laymann d. cap. 1. num. 2. per e. tuam. de Ord. cognit. c. 1. de Consang. & affinit. Unde nec ipse Imperator subditis suis fidelibus impedimenta statuere potest. Cœval. 99. comm. contra comm. q. 58. n. 10. nec Episcopus pro sua Diœcesi. Sanch. d. l. 17. disp. 1. n. 9. Laymann n. 4. Vincent. de Justis lib. 2. cit. c. 1. n. 35.

126 *Questio secunda est: an, à quo, & in quibus impedimentis matrimonii fieri possit dispensatio? Respondeo breviter, &*

Dico I. In impedimentis jure naturali matrimonium dirimentibus, qualia sunt error circa personam, ligamen prioris conjugii, impotentia ad copulam, consanguinitas in primo gradulineæ rectæ, & si quæ alia, nec S. Pontifex potest dispensare: quia non apparet, quòd hæc potestas à Christo ipsi sit concessa, nec unquam eâ usus est. Patrit. Sporer de Matrim. c. 1. n. 5.

Dico II. In impedimentis dirimentibus jure Ecclesiastico, vel Christiani populi more constitutis S. Pontifex dispensare potest tanquam caput Ecclesiæ, arg. cap. 4. & 20. de Elect. cap. 4. de Concess. præb. Jacob. Pignatell. tom. 8. consult. 111. n. 1. Nullus tamen præter eum id potest ordinaria potestate: quandoquidem nullus inferior potest propria auctoritate dispensare in lege superioris. Clem. 2. de Elect. Vincent. de Justis de Dispens. matr.

l. 2. cap. 2. n. 4. Nisi quando impedimentum est occultum, & matrimonium publicum, nec conjuges possunt separari absque magno scandalo, nec ad S. Pontificem, aut Nuntium, vel alium habentem expressam facultatem dispensandi patet recursus propter paupertatem, locorum distantiam, aut alia legitima impedimenta; quo casu Episcopo præsumitur concessa tacita facultas in tali impedimento dirimente dispensandi, modò matrimonium bona fide contractum fuerit. Azor. tom. 1. l. 5. c. 15. q. 7. Gutierrez de Matrim. c. 49. n. 6. & seqq. Zerol. in Prax. Episcop. p. 1. v. dispensatio §. 3. Imò valide probabile est, posse Episcopum dispensare in ejusmodi impedimento dirimente etiam ante contractum matrimonium, ut docent Sanchez lib. 2. de Matrimon. disput. 40. n. 7. Salas de Legib. disp. 20. sect. 3. n. 27. & Barb. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 35. n. 5. Atque ita à Nuntio Hispaniæ, & ab Episcopo Abulensi de consilio plurium Theologorum dispensatum fuisse, refert Garz. in tr. de Benef. p. 11. c. 5. n. 34.

Dico III. In impedimentis impedientibus etiam Episcopus dispensare potest in sua Diœcesi, exceptò impedimentò sponsalium, petui voti castitatis, & religionis. Ita omnes Canonistæ ex ea ratione: quia quamvis inferior non possit dispensare in lege superioris per se loquendo, nihilominus consuetudine receptum est, ut pro dispensatione horum impedimentorum non recurratur ad S. Pontificem, sed solum ad Episcopum. Navar. in Man. c. 22. n. 85. Sanchez d. disp. 40. Filioz. tr. 10. p. 2. n. 303.

Tertia quæstio est: quomodo matrimonium ob impedimentum dirimens invalide contractum, impedimentò per dispensationem, vel aliò modò sublato, revalidari possit? Respondeo iterum distinctè, &

Dico I. Si impedimentum vim dirimentis

non nisi inter dissentientes habet, veluti *metus* aut *error*, ad convalidandum matrimonium sufficit, si ille, qui erravit, metumve passus est, de novo consentiat, suumque consensum vel per copulam affectu maritali factam, vel alio signò externò manifestet, absque eo, quòd alteri nullitatem matrimonii indicet, ejusdemque consensum de novo requirat: quia quamvis ab initio matrimonium ob metum, aut errorem sponsi v. g. invalidum fuerit, liber tamen à metu, vel errore, ut supponitur, & validus, ac ex se sufficiens fuit consensus sponsæ, ut accedente consensu sponsi sive in continenti, sive ex intervallo verum matrimonium confulgeret: neque enim ad matrimonium exigitur sponsi, & sponsæ consensus formaliter, & Physicè simultaneus, sed satis est, quòd is, qui priùs tempore consensit, in sua voluntate perduret, & consensum non revocaverit juxta tradita n. 103.

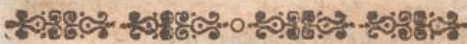
Dico II. Si matrimonium fuerit nullum, propter consanguinitatem, affinitatem, aut simile impedimentum inhabilitans personas ad contrahendum, ut tale matrimonium revalidetur, obtenta dispensatione uterque conjugum novum consensum præstet, oportet, utque etsi tantum unus ex illis sit conscius nullitatis matrimonii: eò quòd utriusque consensus ab initio fuerit illegitimus, & penitus nullus, utpote profectus à personis ad contrahendum inhabilibus. Unde si nullum imminet periculum gravioris incommodi, tutius est, si pars conscia nullitatis, saltem in confuso defectum comparti aperiat, & eam inducat ad præstandum novum consensum, ne alioquin pars impedimenti ignara non tam ponat novum consensum, quam priorem tantum confirmet, cum tamen prioris confirmatio tantquam invalidi non sufficiat. Vincent. de Just. de *Dispensat. matr. lib. I. c. 6. n. 397.* Quòd si tamen per hujusmodi manifestationem timeatur periculum gravis incommodi, satis

erit, si pars à parte ignara impedimenti impetret consensum absque ulla nullitatis matrimonii insinuatione; ut si uxor impedimenti conscia, dum maritum erga se benevolum agnoscit, dicat: *Ego te ita amo, ut si inter nos non esset matrimonium, te in conjugem iterum acciperem, & quantum in me est, accipio: tunc ex parte tua idem facis?* Et ille respondeat: *facio*, aut simili verbò, vel saltem copulà subsecutà novum consensum declaret. Sanch. *lib. 2. de Matrim. disp. 36. n. 5. 6. & 9.* Navar. *in Man. c. 28. n. 70.* & alii à Vincent. de Justis. *d. c. 6. n. 400. & seqq.* citati.

Dico III. Matrimonium coram Parocho, & testibus solenniter contractum, si sit nullum propter occultum aliquod impedimentum dirimens, sublatò impedimentò convalidari potest absque eo, quòd consensus conjugum coram Parocho, & testibus renovetur: quoniam tali casu cessat ratio Concilii Tridentini *sess. 24. de Reform. matr. c. 1.* requirentis præsentiam Parochi, & testium, quandoquidem tale matrimonium occultè reconvalidatum facilè negari non potest, cum propter solennitates antecedentes constet, quòd publicè contractum fuerit, & econtra ex supposito non constet de impedimento, ratione cujus contractus matrimonialis invalidari possit. Barb. de *Offic. Parochi. p. 2. c. 21. n. 82.* Navar. *in Man. c. 22. n. 70.* ubi testatur ita declarasse Pium V. Bonacina de *Matrim. q. 2. puncto 9. prop. 1. n. 4.* Dixi: *si matrimonium sit nullum propter occultum impedimentum dirimens*; nam si hoc esset notorium, aut juridicè saltem per duos testes probari posset, necessum foret, ut conjuges denuò publicè denuntiationibus repetitis, & servatis solennitatibus coram Parocho, & testibus impetrata dispensatione consensum exprimerent: quia si nullitas in primo contractu propter impedimentum ex una parte probari potest, & ex altera revalidatio nova omninò occulta, & difficilis proba-

probationis est, periculum foret, ne matrimonium quandoque ab alterutra parte negaretur. Sanch. lib. 2. disp. 39. n. 10. Filliuc. tom. 1. ar. 10. p. 1. c. 3. n. 94. & ita teste Jacob. Pignat. tom. 8. consult. 27. n. 4. censuit S. Congregatio Concilii die 25. Maij 1657.

De Divortijs, quæ contrariis matrimonii adnumeravimus, ager Titulus XIX. de accessorijs verò matrimonii, scilicet de dote, donatione propter nuptias, donationibus inter virum & uxorem, aliisque Titulus XX.

TITULUS II.

De Desponsatione Impuberum.

SUMMARI.

1. Definitur desponsatio impuberum.
2. Quo jure? 3. Et num sub peccato gravi prohibita sit desponsatio impuberum?
4. §. 6. An, & qua aetate impuberes possint contrahere sponsalia de futuro? 7. 8. Pubertas quando incipiat, & utrum ad matrimonium sit necessaria?
9. Quæ sit materia desponsationis impuberum? 10. Quæ forma? 11. Quis finis?
12. Et seqq. Quem effectum habeant sponsalia impuberum, & quomodo contrahentes inde obligentur?

ET tantum de Sponsalibus, ac Matrimonijs in genere. Sequitur de speciebus; quarum prima desponsatio impuberum.

§. I.

- 1 Definitur desponsatio impuberum, quod sint sponsalia de futuro, aut de præsentia per impuberes inter se, vel cum impuberibus contracta.

§. II.

- 2 Causa efficiens desponsationis impuberum est duplex: alia remota, alia proxima.

Remota est jus, præcipue Canonicum, quod impuberes ante septennium ad ineunda sponsalia, & ante annos pubertatis ad contrahendum matrimonium inhabilitati sunt. c. 3. 4.

& tot. h. r. quoniam spectato jure naturæ potest quis etiam matrimonium contrahere, ut primum se exerit iudicium intellectus ad inferendam obligationem naturaliter sufficiens, cum ad substantiam matrimonii non requiratur, ut contrahentes pro tunc utrum illius habere possint, dummodo impedimentum, sive impotentia perpetua non sit. cap. 3. & 6. de Frigid. & malefic.

Dubium hic moveri potest: an peccent, & in foro Ecclesiastico puniri possint, qui sponsalia, vel matrimonia ante legitimam ætatem contrahunt?

Prima sententia asserit, eos quoque peccare, qui ante septennium sponsalia contrahunt, vel contulunt, aut inducunt eos ad contrahendum. Ita Bonacin. de Sponsal. q. 1. punct. 4. n. 6. Navarr. c. 22. n. 31. Sylvester V. matrimonium. §. n. 6. & alii propter textum in c. 2. h. r. ibi: *districte inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus detemneratam non pervenerit, conjungantur, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, ut pote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.*

Alter sententia contendit, non tantum sponsalia ante septimum ætatis annum, sed etiam matrimonia ante annos pubertatis licite contrahi posse, quamvis eò ipsò invalida sint. Ita cum Panorm. in d. c. 2. n. 1. Sanch. lib. 1. De Matr. disp. 17. n. 6. ubi hanc opinionem reputat valde probabilem, & penè probabiliorem: eò quod d. c. 2. solum inhibeat, ne conjungantur, id est, ne copulæ carnalis operam: ne verò contrahant de præsentia, neque isto, neque ullo alio textu prohibitum reperitur, sed potius permissum est, cum SS. Canones matrimonium hujusmodi impuberum interpretentur in vim sponsalium de futuro juxta c. fin. h. r.

Ego in hoc dissidio præfero opinionem mediam, videlicet, quod qui contrahunt sponsalia

falla ante septennium, non peccant, sicut non peccant, qui condunt testamentum ante legitimam aetatem: peccant verò, & grave sacrilegium admittant, qui ante pubertatem matrimonium ineunt, non secùs, ac si adulti cum impedimento dirimente contraherent, vel in alio Sacramento minister talem defectum committeret, ut Sacramentum redderetur invalidum. Neque dicas cum Sanch. *cit. loc.* non irritari hoc casu Sacramentum, cum matrimonia inter impuberes habeant duntaxat rationem sponsalium: nam hoc ipsum est sacrilegium, usurpare materiam, & formam Sacramenti. imò inten-tere Sacramentum perferre in talibus circumstantiis, ubi non potest valere, ut matrimonium, & Sacramentum, sed tantum, ut sponsalia, quæ minimè sunt Sacramentum.

Parum etiam oppositas sententias iuvat c. 2. *h. t.* districtè prohibens *conjunctionem impuberum*, nisi causâ utilitatis publicæ: neq; enim potest illud intelligere de desponsatione de futuro: quippe hæc non est conjunctio, sed de conjunctionis promissio; & minùs de actuali copula carnali: quia illa impuberibus nec ex causa utilitatis publicæ indulgeri potest, itaque accipiendum est de conjunctione conjugali animorum. Gutierrez de Matr. c. 2. n. 15. & 16.

Causa efficiens proxima desponsationis impuberum sunt ipsi impuberes contrahentes, qui quidem nondum adepti sunt pubertatem, sed tamen per aetatem consentire possunt; quò ipso remouentur cæteri qui usurationis, ac per hoc consensu destituuntur, ut infantes per l. 26. C. de Donat. Proinde nihil agunt parentes, qui pueris dant puellas in cunabulis; & è conuerso, nisi ipsi pueri, puellæque, postquam adoleuerunt, consentiant. cap. 4. & 5. *h. t. c. un. pr. Eod. in 6.* & late in *rit. preced. num. 9.* Ut verò amplius reluceat, an, & qua aetate impuberes sponsalia sive de futuro, sive de presenti contrahere possint.

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

Dico I. Ad sponsalia contrahenda saltem Jure Canonico (quod in hac materia sequimur) tam in masculis, quàm in fœminis requiritur septennium completum, adeò ut antecedenter inhabiles sint ad sponsalia ineunda d. c. 4. §. & 13. *h. t. c. un. Eod. in 6.* sine dubio ideo, quòd ea fermè aetate, & non antea rationis, ac liberi arbitrii usum consequantur, ut voluntariam in se obligationem suscipere possint per l. 18. §. *fin. C. de Furo delib.*

Non levis contentio est: utrùm impubes sponsalia contrahere possit ante completum septennium, si ante hoc anteverteretur usus rationis plenior, & ut dici solet, malitia aetatem suppleat?

Affirmativam amplectitur Sanch. *lib. 1. de Matr. disp. 16. num. 14.* Layman in *Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 16.* Canis. Wagnereck, & Fagnan. in *c. juvenis. 3. de Sponsalibus.* Nec suis fundamentis destituitur: primò propter Textum in *cit. c. juvenis.* ubi non permisit S. Pontifex, juvenem, qui puellam nondum septennem duxerat, consobrinam ejusdem puellæ ducere ob honestatem Ecclesiæ, id est, publicæ honestatis impedimentum, quòd signum est, sponsalia ante septennium cum priori puella fuisse valida: cum impedimentum publicæ honestatis non nisi ex sponsalibus validis oriatur. Trid. *sess. 24. de Reform. matr. c. 3.* Secundo propter l. 14. ff. de Sponsalib. ubi disertè Modestinus: *In sponsalibus contrahendis aetas contrahentium definita non est, ut in matrimoniis; quæ propter & à primordio aetatis sponsalia effici possint, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur, id est, si non sint minores septem annis.* Tertio: quia sponsalia sunt via, & dispositio ad matrimonium; ergo cum jus disponat, ut in matrimonio malitia aetatem suppleat. c. 9. *h. t.* idem censetur in sponsalibus disposuisse, arg. l. 16. ff. de Sponsalib. Quarto: quia septennium contrahendis sponsalibus præfixum est

K

con-

non per se, sed ob præsumptum rationis usum, qui ut plurimum tunc temporis adesse solet, non item antecedenter; ergo si aliquando constet, quòd jam antecedenter adsit sufficiens rationis usus, cessabit prædicta juris dispositio, utpote in præsumptione falsa fundata, arg. cap. 13. §. quòd si de Restit. spoliat. & a. 44. de Sentent. excomm.

Sed vereor, ne verior in puncto juris sit sententia, quæ negat sponsalia ante septimum ætatis annum validè contrahi posse: quandoquidem SS. Canones expressè exigunt septennium completum, & absolute statuunt, desponsationes in cunabilis fieri non posse, factasque nullas esse. d. cap. 4. & 5. h. t. cum quibus congruere videtur d. l. 14. ff. de Sponsalib. in qua non simpliciter, & unice dicitur, à primordio ætatis sponsalia effici posse, si modò intelligant contrahentes, quid agant, sed mox subjungitur limitatio, vel declaratio illa: *si modo non sint minores septem annis*. Ut verò vis horum jurium amplius pateat, sic argumentor: quando jura ad validitatem actus absolute, & sine ulla exceptione ex parte personarum certam ætatem exigunt, talis ætas anteverti, & aliunde per malitiam, seu præcox judicium suppleri nequit, nisi ipsa jura talem facultatem supplendi tribuant, ut patet in professione religiosa emissà ante exactum annum decimum sextum. Trident. sess. 25. de Regul. cap. 15. & in testamento condito ante annos pubertatis. l. à qua ætate. 5. ff. Qui testam. fac. Ergo etiam septennium, quod jura absolute pro contrahendis sponsalibus designant, nullibi data facultate illud supplendi per malitiam, ob præmaturum judicium anteverti nequit. Ferdinand de Castropal. disp. 1. de Sponsal. puncto 6. n. 8. Marian. Socin. consil. 3. volum. 1. & noster Panormit. in c. juvenis. 3. de Sponsal. cujus autoritas maximi roboris apud me est.

Neque vim habent argumenta in contra-

rium adducta. Ad c. juvenis. 3. de Sponsalib. respondeo cum Gloss. ibid. S. Pontificem non ideo non permisisse matrimonium juvenis cum consobrina desponsatæ ad septennium, quasi sponsalia cum nondum septenni contracta fuerint valida, sed quia erat dubium, an completò septenniò non fuerit consensus renovatus, & per eum sponsalia priora validata? Deinde, ut ipsimet adversarii supponunt, cap. illud loquitur de casu, quò saltem sufficiens ad sponsalia consensus jam ante septennium adfuit, malitia annos præveniente; hoc autem consensu supposito de jure Decretalium nata olim fuit publica honesta, stametsi propter defectum ætatis matrimonium, aut etiam sponsalia fuerint nulla per expressum textum in c. un. in pr. de Sponsal. in 6. Minus adversatur l. 14. ff. Eod. cum in fine juxta dicta satis determinet septennium; dum verò ab initio asserit, non esse definitam ætatem in sponsalibus, sicut in matrimoniis, intelligi potest, quòd non eòdem modò sit definita. quia ætas desiderata ad matrimonium necessaria non est in sponsalibus, sed sufficit longè minor, nempe septennium. Et quæso quid efficaciter ex illa lege, si contraria sit, inferri poterit, cum de jure Canonico, quod solum in matrimonialibus attendi debet, definitum sit septennium? Ad tertium dico, non concludere argumentum à paritate matrimonii, in quo malitia ætatem supplere potest: etenim hoc specialiter permixtum est propter periculum incontinentiæ, & evitandæ fornicationis causâ; quæ ratio, quia cessat in sponsalibus, decisio propterea facta circa matrimonium ad sponsalia extendenda non erit. Imò eò ipsò, quòd jura id exproferant duntaxat in matrimonio, non item in sponsalibus, perspicuum signum est, in his dispositionem indefinitam, & ordinarium juris intellectum limitare non voluisse, sed proportionaliter aliis actibus à certa ætate dependentibus absolute nullitatem inducere. de-

defectu ætatis requisitæ. Ad quartum nego, quod jura, quæ septennium completum ad sponsalia requirunt, præcisè se fundent in præsumptione, quæ ante illud non præsumitur vobis rationis: quia absolutè certum terminum, seu hanc ætatem præscribere voluerunt, uti in professione religiosa, & ordinatione testamenti, idque potissimum ad evitandas confusions, ac fraudes, quæ facile oriri potuissent, si jura permisissent in sponsalibus quoque per malitiam ætatem suppleri.

Connexa questio est: quomodo septennium, contrahendis sponsalibus præsumitur, completum esse debeat: an physicè, vel solum moraliter?

Non desunt, qui doceant, non requiri annum septimum totaliter, & physicè completum, sed sufficere, si moraliter loquendò contrahentes dici possint septem annorum, consequenter valere sponsalia duobus, vel tribus diebus ante completum septennium contracta: quia quod parùm distat, nihil distare videtur: & parùm pro nihilo reputatur, ut patet in auditione missæ, in recitatione Divini officii, in furto, in jejunio, &c. In quam sententiam propendet D. Thom. in 4. dist. 27. quest. 2. art. 2. ad 7. Sylvester V. sponsalia. quest. 2. Quin imò Sotus & alii multi apud Gutierrez de Matr. c. 2. n. 7. extendunt tempus usque ad octo, aut decem dies, vel etiam aliquot septimanas ante complementum septennii.

Verùm ab horum sententia recedere non dubito: quia in jure præscribitur pro sponsalibus contrahendis septennium, non quomodo locunque, sed completum. d. c. 4. & 5. h. t. non potest autem septennium dici completum, si unus, duo, vel plures adhuc dies desint. Neque hic locum habent vulgares illæ regulæ: quod parùm distat, nihil distare videtur: parùm pro nihilo reputatur; utpote quæ solum procedunt in arbitrariis, non

verò in iis, quæ à jure præcisè determinata sunt, ut relucet in ætate præfinita ad ordines, ad beneficia, ad professionem religionis, condendum testamentum, & similia. Inficias tamen non ierim, ad hoc, ut sponsalia valeant, satis esse, quòd ultima dies septennii sit inchoata: cum enim ad facultatem testandi satis sit, ultimum requisitæ ætatis diem esse inchoatum. d. l. à qua ætate. §. ff. Qui testam. fac. poss. non video, cur in sponsalibus necessarium sit, ut septennium mathematicè sit completum, & ut omnia momenta septennii computentur, ex quo non minùs favorabilia sunt matrimonia, quàm testamenta. Maxime, quia aliàs pro communi regula circumferretur, quòd tunc ordinariè sufficiat dies ultimus inceptus, quando in contractu jura certum tempus ideò præcisè præscribunt, quòd contrahentes antea non præsumantur idonei: cum ejusmodi idoneitas illucescente die ultimo mox præsumatur, & usque ad vesperam amplius haud notabiliter perficiatur. Covar. 4. Decretal. p. 1. c. 2. n. 2. Reverendissimus Maurus Oberalscher p. 2. de Sacram. tr. 2. c. 1. §. 1. v. Dixi 2.

Dico II. Ad matrimonium contrahendum in contrahentibus requiritur pubertas. c. 2. ac passim h. t. pr. Instit. de Nuptiis. Censetur autem jure Canonico pubertas advenisse vel ex certo annorum numero, nempe in viris annò decimò quartò, in foeminis duodecimò, vel ex habitu corporis, & ex potentia seu capacitate ad generandum: unde licet quis nondum habeat potentiam generandi, si tamen mas quatuordecim, aut foemina duodecim annos expleverit, pubes reputatur, & matrimonium contrahere poterit. c. 2. junctâ Gloss. V. canonibus. cap. 6. & IO. h. t. l. minorem. 4. ff. de Ritu nupt. quia cum naturalis potentia de jure præsumatur, & rarò accidat, post hujusmodi ætatem non adesse illam potentiam, lex id non curat, & solum

attendit ad id, quod communiter accidit. *per l. 3. 4. 5. 6. & 10. ff. de Legib. Navar. h. r. consil. 4. n. 13.* Econtra licet ad hanc ætatem quis nondum pervenerit, si tamen malitia in eo suppleat ætatem, id est, si habeat potentiam, & capacitatem ad generandum (cujus determinatio prudentis Judicis arbitrio relinquatur) pro pubere similiter habetur, & ad matrimonium admittitur, præsertim si ætati definitæ sit proximus. *d. cap. 6. 9. & fin. h. r.* Et hæc juris Canonici dispositio, utpote in materia spiritali circa valorem Sacramenti, etiam in terris Imperii & foro civili observatur, si fortè ratione dotis, legitimæ natiuitatis filiorum, vel undecunque ex hoc capite quæstio incidat, quidquid in contrarium disposuerit Jus Civile *in d. l. 4. ff. de Ritunupt. & l. fin. C. Quando tutor. vel curat. esse desinant.*

8 Illud non satis exploratum: utrùm Principes impuberes ob gravem causam, v. g. pro bono pacis, & utilitatis publicæ ex dispensatione Pontificis matrimonia contrahere possint?

Negat Glossa *in c. 2. h. r.* eò quòd impuberes, tanquam impotentes, jure naturali sint inhabiles ad matrimonium, ideòque per causam extrinsecam, aut dispensationem quamcunque habilitari nequeant. Insuper favet textus *in c. 2. de Frigidis, & malef.* Barbol. ad illud *cap. 2.* docet, tunc solum impuberes ex causa gravissima, & dispensatione S. Pontificis, vel etiam Episcopi ad matrimonium admitti posse, si dubium, & probabile sit, quòd malitia ætatem suppleat.

Probabilius tamen, & juri conformius existimo, impuberes, etiamsi supponatur, vel certò sciatur, eos nondum esse aptos matrimonio, ex causa urgente, & dispensatione Papali verum matrimonium contrahere posse, dummodo sufficientem rationis usum, & seriam intentionem contrahendi habeant. Textus in

hanc rem apertus est in illo ipso *c. 2. h. r.* & ratio: quòd inspectato jure naturali contrahentes ad matrimonium contrahendum sint habiles, etsi tempore contractus sint inhabiles ad usum conjugii, dummodo impedimentum, siue impotentia perpetua non sit, *per cap. 3. & 6. de frigid. & malefic.* Huc inclinatur Navar. *h. r. consil. 4. & 5.* in quo testatur Pium V. defuncto cum duobus impuberibus dispensasse. Vincent. de Just. *de Dispensat. matr. lib. 3. c. 8. num. 55.* ubi refert, Anno 1602. Clementem VIII. dispensasse cum Principissa Sarni minore annis duodecim; & Anno 1622. die 11. Aprilis Gregorium XV. cum Duce Fianni, & Principissa Venusii annorum undecim.

§. III.

Materia, seu Objectum hujus desponsationis de futuro est matrimonium, ad quod contrahendum impuberes se obligant; desponsationis verò de præsentì aliud est remotum, aliud proximum: remotum sunt corpora impuberum per copulam legitime jungenda; proximum mutua eorum corporum traditio: eò quippe consensus contrahentium unice collimat.

§. IV.

Forma desponsationis impuberum stat in differentia specifica, quæ seceratur à desponsatione puberum, quæ in eo sita, quòd aliam habeat causam efficientem, & alios effectus.

§. V.

Finis desponsationis impuberum idem est, ut sponsalium & matrimonii in genere; quòd *de in tit. 1. n. 48. & 113.*

§. VI.

Effectus hujus desponsationis alius est, si sponsalia sint inita cum minore septem annis: alius, si inita sint cum impubere majore septenniò: & alius si cum tali impubere, vel inter tales impuberes matrimonium contractum sit.

Si sponsalia inita sint cum minore septenniò, nulla

nulla inde nascitur obligatio sponsalitia, nec publicæ honestatis impedimentum, nisi post septennium rata habeantur. *c. 4. & 5. h. t. c. de sponsal. p. & s. porro. Eod. in 6.* Ratio est: quia sponsalia sunt contractus ultrò, citròque obligatorius, & exigunt ex utraque parte promissionem, quam minores septenniò nec acceptare, nec facere possunt.

Hic *scrupulus* incidit: an promissio matrimonii à pubere infanti facta valeat saltem in vim simplicis promissionis, ita ut à promittente ante acceptationem ejus, postquam ad septennium, & usum rationis pervenerit, revocari nequeat?

Negativam sustinet Cardinalis *in c. de illis 7. h. t.* quia promissio, cum ex incapacitate alterius acceptari nequeat, neque ex parte promittentis obligat: *l. absentis. 10. ff. de Don. l. 5. c. de Contrab. & comm. stipul.* Atque hoc colore Carolus VIII. Rex Galliarum Margaretham Maximiliani I. Cæsaris fillam repudiavit, eò quòd, cum illi desponderetur, quartum ætatis annum nondum egressa esset. Affirmativam tuentur Decius *consil. 245. n. 2.* Sylvester *V. sponsal. n. 3.* Sanch. *de Matr. l. 1. disp. 6. n. 15. & 27.* cum aliis citatis; quibus accedo propter Textum *in cap. 5. h. t.* Neque obstat, quòd regulariter quacunq; promissio, seu donatio ante acceptationem non obliget, & revocabilis sit: fallit enim, quando facta est in favorem infantis, ut in quo ex specialijuris privilegio non requiritur acceptatio, sive matrimonium, sive alia res eidem promittatur, arg. *l. jubemus. 5. c. de Emanc.* ubi decernitur, emancipationem respectu infantis fieri posse, licet ea ex genere suo fieri nequeat abque emancipati consensu. Et certè cum promittens infantis incapacitatem ad consequendum respectam habeat, non potest expectare ejus acceptationem, aut repromissionem, nec cessandus est, se tantum sub tacita conditione: *si velis, si acceptes, vel si repromittas; obligare voluisse, ut fit inter adultos.*

Sponsalia inita cum majore septem annis ¹⁴ duos habent effectus. *Primus* est, quòd quamvis non pariant obligationem perpetuam, & omnino irrevocabilem, sicut inter adultos, producant tamen veram obligationem pro illo tempore, ita ut verè alter alteri desponsatus, & obligatus sit, adeò quidem, ut si contingat, v. g. sponsam talem ante annos pubertatis mori, vel postea religionem profiteri, sponsus superstes non possit ullo tempore cum illius matre, vel sorore matrimonium contrahere propter impedimentum publicæ honestatis, quòd non minùs ex sponsalibus impuberum, quàm adutorum nascitur, & matrimonium dirimit juxta *c. 5. & 6. h. t.* *Alter* effectus horum sponsalium est, quòd durante adhuc impubere ætate nec ipsi impuberes contrahentes, nec eorum Parentes illa rescindere possint, sed teneantur expectare tempus pubertatis; ita scilicet, ut, siquidem ambo contrahentium sint impuberes, is, qui primò pubertatem adeptus est, tunc de novo deliberare, & si placet, resilire possit, neque alterius pubertatem præstolari teneatur, cum hanc reclamandi facultatem quilibet independentè ab altero habeat per *c. 7. & 8. h. t.* Sanchez *lib. 1. disp. 5. n. 9.* contra Gloss. *in d. c. 7. h. t.* si verò non resiliat, sed semel rati habeat sponsalia antecedentia, deinceps mentem mutare non potest, sed tenebitur expectare, donec etiam alter legitimam ætatem attingat, & similiter deliberet. Covar. *de Sponsal. l. p. c. 5. §. 1. & 2.* Quòd si alter contrahentium sit pubes, is simpliciter, & irrevocabiler obligatus erit, & si altera pars impubes ad pubertatem perducta promissioni stare velit, resilire non poterit per Text. *in d. c. 7. §. mulier. h. t.*

Addubitatum fuit: an ad ratificationem ¹⁵ sponsalium in impubertate contractorum sufficiat taciturnitas impuberum, postquam ad annos discretionis, aut pubertatis pervenerint? *Nego*, si sponsalia inter minores, aut

cum minore septenniō contracta sunt : quia cum sponsalia primū post exactum septenniū incipiunt, & obligatio mutua nascatur, cum consensu novo, vel verbō, vel factō expresso egent. *s. 4. h. t.* ubi Glossa *V. placere.* advertit, ex eo solo, quōd quis non contradicit, nisi vel cohabitare pergat, vel familiaritatem singularem ostendat, vel munuscula donet, aut recipiat, de consensu non debere divinari, vel præsumi. *Affirmo*, si sponsalia contracta fuerunt inter impuberes, vel cum impubere post annum septimum : quia impubes non tunc primū obligatur, quando annos pubertatis attingit, sed tantū habet hoc beneficium juris, ut eo tempore priorem obligationem natam possit dissolvere, si velit. Ergo si non velit, sed pergat se habere ut sponsum, aut si monitus de hoc suo jure non statim reclamet, & ostendat voluntatem resiliendi, manebit, & confirmabitur prior obligatio sponsalium. *P. Engl. h. t. §. 1. num. 6.* Statim autem reclamare dicitur, si reclamet intra triduum post pubertatem per *l. fin. C. de Error. Advocat.* ubi hapetur : *illico dicitur fieri, quod intra triduum sit.*

36 *Effectus* desponsationis impuberum de presenti, seu matrimonii est, quōd valeat in vim sponsalium. *c. fin. h. t.* Sed hoc duntaxat ex interpretatione & præsumptione quadam, quōd contrahentes intenderint, se obligare omni meliori modō, quōd possunt. *per s. un. §. 1. Ead. in 6.* Proinde si de contrario constet, quōd impubes præcisè intenderint his & nunc matrimonium contrahere, non autem in futurum promittere, ut si de hoc coram testibus protestatio aliqua facta sit, vel pro foro conscientiae saltem quis certus sit, quōd hanc intentionem restrictivam habuerit, probabilius est, eundem nullō modō obligari, neque in vim sponsalium. *Sylvester V. Matr. q. 8. Gutierr. de Matr. c. 2. n. 16. Fagnan. in c. d. illi. q. h. t. ubi n. 49.* notat, Tridentinum ex

hac parte nihil immutasse, & etiamnum matrimonium impuberum obtinere vim sponsalium, licet clandestinè sint contracta.

TITULUS III. De Clandestina Desponsatione.

SUMMARIA.

1. Quid? 2. Quotuplex? 3. Quo jure prohibita, et annullata sit desponsatio clandestina?
4. An heretici teneantur observare formam à Tridentino matrimonio contrahendis præscriptam?
5. Assignatur materia clandestina desponsationis.
6. Forma.
7. 8. Quando & ubi fieri debeant denuntiationes?
9. 10. An quandoque omitti possint?
11. Usque 17. Quis Parochus assistere possit matrimonio? 17. An, & cui dari possit licentia assistendi?
18. Et qualis licentia sit necessaria?
19. 20. 21. Quot, & quales testes debeant interesse matrimonio?
22. 23. De benedictione nuptiarum.
24. Cur prohibita sit clandestina desponsatio? 25. 26. Qua ejus pena? 27. An, & in quibus casibus subsistat? 28. An saltem habeat vim sponsalium?
29. An valeant sponsalia clandestina?

Altera species matrimonii est desponsatio clandestina; species, inquam, matrimonii: præcipuè enim hoc titulo agitur de matrimonio clandestino.

§. I.

Desinitur desponsatio clandestina, quōd sit matrimonium contractum omisis solennitatibus à Jure requisitis, id est, denuntiationibus, & præsentia testium.

§. II.

Dividitur desponsatio clandestina in illam, in qua denuntiationes ad perfectam ejus publicationem necessariae omittuntur, & in eam, in qua testes necessarii desunt, qui hodie post Tridentinum Concilium sunt Parochus proprius & saltem duo alii. Hæc simpliciter, illa secundum quid clandestina appellatur.

pellatur. Minus verò propriè etiam desponsatio clandestina dicitur, quæ non sit publicè cum solennitatibus, nempe cum non datur benedictio in facie Ecclesiæ, cum sponsa non petatur ab iis, in quorum potestate est, & cum non adhibeatur deductio uxoris, saltus, convivia publica, aliæque similia. *c. aliter 1. c. nuptias. 3. causa 30. q. 5.*

§. III.

Causa efficiens desponsationis clandestinæ vel remota est, vel proxima.

Remota est jus, quod desponsationem clandestinam vel illicitam, vel invalidam facit. Equidem S. DEI Ecclesia ex justissimis causis matrimonia clandestina semper detestata est, & à primordio statim prohibuit juxta cap. 2. causa 30. q. 5. & c. 3. h. t. novam verò formam nuptiis pangendis præscripsit Tridentinum Concilium (sess. 24. de Reform. matrim. c. 1. ibi: præcipit (S. Synodus) ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis, in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur; ubi Parochus, viro & muliere interrogatis, mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciarum. Et paulò post: Qui aliter, quàm præsentè Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit: & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsentè decreto irritos facit, & annullat.

Causa efficiens proxima clandestinæ desponsationis sunt mas, & fœmina, qui matrimonium contra Ecclesiæ prohibitionem, & præsertim Tridentini ordinationem, clandestinè celebrant.

Hinc in *disquisitionem* venit: num hæretici quoque teneantur servare formam à Tridentino præscriptam, ita ut invalidè contrahant, si non admittant legitimum Parochum, aut per se sufficientem, ut Parochi locò matrimonio intersit? *R. Distinctè, &*

Dico I. Hæretici contrahentes in loco, aut Parochia, ubi Concilium Tridentinum promulgatum, aut receptum non est, ut in Anglia, Scotia, Hibernia, Suecia, Saxonia, Prussia, aliisque partibus, validè contrahunt, licet nullò verò Parochò, aut Sacerdote, imò nec teste præsentè: quamvis enim idem Concilium absolutè potuisset horum non acceptantium matrimonia sine Parocho contracta irrita reddere, id tamen defacto noluit facere independentè ab acceptione uniuscujusque subordinatæ Parochiæ, ut patet ex postremis verbis d. c. 1. sess. 24. Decernit insuper (Sancta Synodus) ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat à die prima publicationis in eadem Parochia facta numerandos. Clariss. P. Paulus Mezger, meus olim in Theologia Professor Oblervandissimus; in Theolog. Schol. Salisburg. de Sacrament. disputat. 54. art. 3. n. 5. Jacob. Pignatell. tom. 8. consult. 104. num. 1. ubi testatur ita declarasse S. Congregationem Concilii in Bisuntina 26. Junii 1598.

Dico II. Practicè probabile est, hæreticos sine legitimo, id est, Catholico Parocho, validè contrahere matrimonium in loco, ubi viget publicum suæ hæresis exercitium, licet eadem sit communis tum hæreticorum, tum Catholicorum Parochia, & in ea priùs jam fuerit promulgatum, & receptum Tridentinum

tinum, veluti Augustæ, Memingæ, & in aliis quibusdam Urbibus Sueviæ. Primaria ratio est: quia præsumi non debet de pia matre Ecclesia, quod unquam mens ejus fuerit ob defectum legitimi Parochi annullare hujusmodi matrimonia propter maxima mala, ac pericula inde proventura; si enim A catholici viderent suos liberos natos ex talibus matrimoniis à nobis haberi pro illegitimis, quantæ hinc calamitates, atque passim Catholicorum persecutiones? quot bella, & seditiones moverentur? Accedit, quod ex communi persuasione, & opinione Catholicorum ejusmodi matrimonia passim censeantur rata, & valida; imò & ipsi Episcopi, ac Consistoria manifestè deprehendantur eadem matrimonia approbare, ex quo non jubent, hæreticos in communi ipsorum, & Catholicorum parochia hæretico ritu conjunctos, si postea catholici fiant, denuò juxta Tridentini formam copulari; quod aliàs omnino fieri deberet. Hujus sententiæ sunt P. Pirhing. *h. t. n. 12.* Patrit. Sporer *de Matr. n. 35.* Laym. *in Theol. mor. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 7.* & plerique DD. Germaniæ. Ne tamen quid dissimulem, memini, me in *Proem. Juris Can. n. 9.* allegasse declarationem Cardinalium *ad Trident. d. c. 1. sess. 24. n. 10.* in qua S. Congregatio expressè declaravit, matrimonia nulla esse, quæ hæretici coram suo prædicante celebrant in locis, ubi Tridentinum est promulgatum, unde difficile est, quid certi statuere.

Dico III. Si hæretici in loco, ubi non est concessum publicum hæresis exercitium, & ubi simul Tridentinum receptum est, veluti in Austria, matrimonium clandestinè contrahant, invalidè contrahunt: quia contractus regulari debent secundum leges, & consuetudines illius loci, in quo celebrantur, & non solum cives, sed omnes ibidem contrahentes forum loci illius sortiuntur. *l. si fundus 6. ff. de Evictionib. l. 1. C. de Emancip. lib. Bartol.*

*in l. de quibus. num. 27. ff. de Legib. idque in specie etiam de matrimoniali contractu dicitur in c. 1. de Sponsalib. ubi non observata lege, & consuetudine patriæ, matrimonium contractum juxta leges loci, ubi uxor ducta est, invalidum pronuntiatur. Adde, quod tali in casu non subsint causæ & pericula supra dicta. Bossius *de Contr. matrim. cap. 1. num. 56.* Vincent. de Just. *de Dispens. matrim. l. 2. c. 10. n. 114.**

§. IV.

Materia, seu objectum clandestinæ desponsationis sunt corpora contrahentium, eorumque traditio in ordine ad copulam conjugalem.

§. V.

Forma clandestinæ desponsationis consistit in solemnitatibus requisitis ad matrimonium publicum, quibus hæc desponsatio evacuetur. Est autem circa has solemnitates secernendum jus antiquum à jure novissimo Tridentini: olim enim ad hoc, ut matrimonium diceretur palam, & in facie Ecclesiæ celebratum, sufficiebat, quod præmissis edictis coram amicis, vel consanguineis juxta consuetudinem patriæ initum fuerit. Panormit. *in c. fin. h. t.* Hodie in illis locis, quibus publicatum, & receptum est Tridentinum, necesse est, ut prætiæ solemniter contrahantur, præmissis antea trinis denuntiationibus, in præsentia Parochi, & duorum testium, quorum defectu desponsatio vel secundum quid, vel simpliciter, vel improprie clandestina est.

Secundum quid clandestina censetur desponsatio, si omisse sint denuntiationes, quæ ex præscripto Tridentini fieri debent continuis tribus diebus festivis in Ecclesia inter militarum solennia. Nihil tamen refert, etsi extra Ecclesiam, & die non festo, in quo est frequens populi concursus, fiant, ut in Litanis, Processionibus, aut Concionibus: cum enim denuntiationes non sint de forma, aut solemnitate matrimonii, sed tantum ideo præceptæ,

ut ad multorum notitiam nuptiæ celebrandæ perveniant, quò facilius impedimenta detegantur, ideo non tam ad verba, quàm mentem Tridentini, ac consuetudinem loci attendendum est. Ita Gutier de Matr. c. 56. n. 7. Sanchez lib. 3. disp. 9. n. 9. Clariss. P. Paulus Mezger d. a. 3. n. 16.

Quæres I. Ubi, & in qua parochia faciendæ sint denuntiationes?

R. Si ambo contrahentium in eadem parochia, ubi matrimonium contrahere volunt, hæctenus habitârunt, sufficit, si ibi denuntiationes fiant: e contra verò si sint ex diversis parochiis, quamvis ad valorem matrimonii non requiratur utriusque Parochi præsentia, necesse tamen est, utrobique denuntiari matrimonium contrahendum. Zerol. in Prax. Episc. V. matrimonium, ubi refert ita declarasse Congregationem Cardinalium. Imò licet in una parochia defacto domicilium habeat tam sponsus, quàm sponsa, si tamen unus, vel uterque longiori tempore in alio loco commoratus sit, ibi quoque denuntiationes faciendæ erunt. Barb. de Offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 11. quem refert, & sequitur Clariss. Paul. Mezger d. a. 3. n. 17. Sanè illud necessarium non est, ut semper in eo loco, ac parochia, ubi matrimonium contrahitur, denuntiationes præcesserint, tam in casu, quo duo in civitate domicilium habentes cum licentia, & iusta de causa ruri matrimonium celebrare volunt, quàm etiam, si fortè post denuntiationes factas in loco, ubi hæctenus habitârunt, aliò migrare, ibique contrahere velint: quia universim Tridentino satisfit, si ibi denuntientur matrimonia, ubi verissimiliter innotescere possunt impedimenta, si quæ interveniunt.

Quæres II. An quandoque, ac ex quibus causis remitti, & omitti possint denuntiationes?

R. I. Possè aliquando vel prorsus omitti, vel tantum pro tribus fieri, vel post con-

tractum matrimonium differri, si rationabilis causa accelerandi matrimonii subsit, & licentia Ordinarii, aut Vicarii generalis accedat. Trident. d. sess. 24. c. 1. Layman lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 5. circa fin. Bonacin. de Matrim. q. 2. punct. 6. num. 7. Quin imò si necessitas valde magna, & urgens fuerit, & commodus accessus ad ipsummet Ordinarium, vel ejus Vicarium, aut delegatum haberi nequeat, etiam solus Parochus eam desponsatis gratiam facere poterit, ut vel unam tantum, vel post contractum matrimonium ante consummationem (quam interim prohibere poterit) denuntiationes faciat; ut si miles desponsatus subito avocetur ad castra, & nisi statim copuletur, in continuo periculo continentiaæ futurus sit: si quis in articulo mortis ad effectum legitimandi prolem suam concubinam ducere velit: vel si propter inæqualitatem personarum, aut quacunque ex causa præfens periculum immineat, nec alteruter resiliat, aut ne propter ipsam moram, quæ ad requirendum Episcopum necessaria esset, matrimonium malitiosè impediatur: in his namque & similibus casibus, quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Barbos. d. c. 1. Trid. n. 44. Reverend. Maurus Oberalcher de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 3. § 2. q. 8.

R. II. Tameñ Concilium Tridentinum cit. 10 cap. 1. unam solùm causam dispensandi circa denuntiationes assignet, nempe quando probabilis est suspicio, matrimonium malitiosè impeditum iri, justè tamen dispensari posse, quotiescunque vel notabilis utilitas contrahentium spectatur, vel ex denuntiationibus damnum, aut notabile incommodum timeatur. Quamobrem sufficiens causa est, si v. g. contrahentes conditione, fortunis, vel ætate sint admodum inæquales, adeoque derisio, vel inhonoratio timeatur. Sanchez lib. 3. de Matr. disp. 9. n. 2. item si duo jam diu cohabitârint, aut pro conjugibus habiti sint. Syl-
vester

vester *V. matrimonium. 6. q. 7. dic. 2.* Similiter si tempus Quadragesimæ, vel Adventus, quo nuptiæ prohibentur, aut repentinus discessus instet, & hæc sine incommodo aut periculo fornicationis differri nequeant. Bonac. d. p. m. Ho 6. n. 7. Rursus, quando nullus adest timor impedimenti, ut si Magnates, ac Principes nuptias iniri sint, ut quæ sunt valde publicæ, & consequenter, si aliquod inter ipsos impedimentum extaret, facile detegeretur non præmissis denuntiationibus. Vincent. de Justis de *Dispens. matr. lib. 2. c. 10. n. 162. qui n. 141.* post alios rectè monet, in casu, quo vel scandalum populi, vel matrimonium malitiosè impediendum timetur, Episcopum non tantum posse, sed etiam teneri sub peccato mortali in denuntiationibus dispensare.

¶ I *Simpliciter clandestina desponsatio est I. si desit presentia Parochi, vel ejus substituti:* quæ, ubi Tridentinum est receptum, debet esse moralis, hoc est, talis, ut advertat ad id, quod agitur, ac de eo testari possit. Non est tamen necessarium, ut ista presentia sit illi voluntaria, sed sufficit, quòd vir & foemina coram ipso etiam invito, & quantum in se est, etiam repugnante mutuum consensum verbis ad eum directis sufficienter exprimant: uti locuples præstat argumentum textus in *l. coram Titio. 209. ff. de Verb. Signif.* ibi: *coram Titio aliquid facere jussus non videtur presente eo fecisse, nisi is intelligat: itaque si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo fecisse: scire autem, non etiam velle is debet, nam & invito eò rectè fit, quod visum est.* Et ita sæpe fuisse resolutum à S. Congregatione Concilii Tridentini, tradit Guierrez *tr. de matrim. c. 69. n. 8.* Rota dec. 1099. n. 5. & 6. coram Seraph. & in Neapolitana matrimonii 1. Julii. 1650. f. fin. coram Roias. Atque multis exemplis compertum est, ratum fuisse matrimonium contractum coram testibus præsentè Parocho, eo non-

solùm auctoritatem denegante, sed etiam invito, & repugnante, idque etiam, cum interdictum fuerat à Judice, ne lite pendente matrimonium contraheretur; quamquam eo casu tam contrahentes, quàm testes pœnas non mediocres dedisse constat, juxta *c. 1. & 2. de matr. contr. contra interd. Eccles.*

Quæres I. Quis, cujus contrahentium Parochus, & ubi possit assistere matrimonio?

R. Possit assistere solum eum, qui est Parochus proprius vel utriusque, vel saltem alterutrius ex contrahentibus: quia cum matrimonium non possit consistere, nisi inter duos, hoc ipsò quòd possit unum conjungere, necessariò debet posse & alterum, arg. *l. 10. ff. Quemadm. servit. amit.* Rota decif. 530. n. 17. & decif. 713. n. 13. coram Buratto. dec. 194. n. 6. coram Merlino. Zerola in *Prax. Episc. p. 2. in 5. Parochus. f. 1.* Et quidem poterit conjungere, eorumque matrimonio assistere in utriusque, vel etiam extra utriusque Parochiam, aut Dioecesim: quoniam licet Parochus, aut quivis Judex, non possit extra suum territorium exercere actus jurisdictionis contentiosæ. *l. 1. ff. de Offic. Proconsul. & e. novit. 7. de Offic. legat.* potest tamen exercere actus jurisdictionis voluntariæ, quæ absque causæ cognitione inter volentes tantum, & nullò modò in invitos redditur. *l. 2. ff. de Officio Proconsul. junctâ Gloss. in d. l. 1. V. potestatem.* qualis actus est assistentia Parochi; quin nec fortè est talis, cum solum requiratur ad auctoritatem matrimonio conciliandam, & eliminanda incommoda, quæ è clandestino matrimonio oriebantur.

Quæres II. Quisnam in ordine ad contrahendum matrimonium proprius Parochus censetur?

R. Proprius Parochus censeri non tantum illum, in cujus parochia unus, vel uterque contrahentium habent domicilium verum, sed etiam ubi habent quasi domicilium,

feu ubi per maiorem anni partem actu habitauerunt, vel habitare intendunt: nam & quasi domicilium tribuit jus parochiale ad administranda, & recipienda Sacramenta, excepto Ordine, & Tonfurâ, arg. *cap. 3. de Temporib. ordin. in 6.* Secus verò, si contrahentes reperiantur in aliquo loco non animò ibidem domicilium contrahendi, sed recreationis causâ: Parochum enim illius loci non dici proprium, & matrimonium coram eodem contractum non tenere, decidit Rota *decif. 643. num. 2. & decif. 656. in fin. p. 1. diuers.* alique adducti per Rotam in *Mutinen. matrimonii 27. Februarii 1637. coram Dicano. Bonacin. de matrimon. q. 2. punct. 8. num. 5. & tertio patet.* ubi ait, idem esse, si quis se transferat in aliquod oppidum causâ colligendorum fructuum, & ita teste Riccio *dec. 244.* à Rota sæpius declaratum fuisse subdit, addita ratione: quia non dicitur ubi propriè commorari, & habitare per *l. 1. §. 9. ff. de his, qui effud.* Circa Principes speciale est, quòd licet censeantur esse cives omnium urbium, & omnium pagorum sui principatus, non tamen validè ducant conjugem in quouis ejusmodi loco, sed solùm coram illo, qui est Parochus palatii, in quo ordinariè resident. Lugo in *Resp. moral. lib. 1. dub. 37.*

14 Interim in propatulo est, nomine Parochi proprii venire S. Pontificem, ut qui tanquam Ordinarius Ordinariorum assistere potest matrimoniis omnium fidelium: Cardinales in Ecclesiis suorum Titulorum. Azor. *lustr. moral. p. 1. lib. 3. c. 45. q. 2.* Legatum Sedis Apostolicæ in provincia, ad quam est destinatus: quia est Ordinarius in illa juxta *c. 2. d. Officio Legat. in 6.* Archi-Episcopum in sua Diocesi, quin & in sua provincia, si actu eam visitat, aut si, nolente Suffraganeo aliquos conjugere, causâ per appellationem ad eum devolvitur. *c. pastoralis.*

de Officio Ordin. Barbos. ad Concil. Trident. l. cit. num. 103. & 104. Episcopum in sua Diocesi. P. Pirrhing. *h. t. §. 3. n. 20.* Vicarium Generalem Episcopi. Barb. *d. l. n. 105.* Gutierrez *de Matrim. c. 66. num. 12.* Capitulum sede vacante, quia succedit Episcopo quoad jurisdictionem ordinariam. Pirrhing, & Barb. *d. l. & Abbates exemptos, qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem.* Petrus de Ledesm. *de Matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 4. concl. 3.* Tambur. *de Jure Abbat. disp. 8. q. 1. n. 2.*

Quæres III. Quis sit Parochus proprius respectu matrimonii vagorum?

R. Vagorum parochum proprium esse quemcunque, ac proinde quilibet Parochus validè potest eorum matrimoniis assistere, sicut alia Sacramenta administrare. Gutierrez *de Matr. c. 65. n. 3.* Sanchez *lib. 3. disp. 25.* Appellamus autem vagos, sive vagabundos, eos, qui nullibi certam, ac constantem sedem, aut domicilium habent; item, qui pristinum domicilium deserentes, *navigant, vel iter faciunt, quærentes, ubi se collocent, atque ubi constituant;* quemadmodum eos hunc in modum describit *Lex 27. §. 2. ff. Ad Leg. municip.* Quibus Less. in *Auclario V. Matrimonium. casu. 12.* annumerat milites, qui quidem sunt in aliquo præsidio, sed tamen pendunt à nutu Ducis emittentis, vel evocantis ad aliud præsidium, vel ad exercitum. Sanchez *l. 3. disp. 19. & 23.* accenset etiam illos, quorum alteruter est vagus: hi enim, sicut alii, validè possunt contrahere coram quolibet Parocho cujuscunque loci, in quo hospitantur, ut fatentur omnes, vel etiam coram quolibet alio Parocho juxta Sanchez *lib. 3. disp. 25. n. 14.* & Laym. *lib. 5. tr. 6. c. 10. n. 7.* contra Dicastillo *de Matrimon. disp. 3. dub. 15. n. 132.* & Coninck *disp. 27. n. 20.* & alios, qui docent, vagos debere contrahere coram Parocho loci, in quo pro tempore

hospitantur. Præcipit tamen Concilium Trident. *sess. 24. de Reform. matrim. c. 7.* Parochis omnibus, ne matrimoniis vagabundorum intersint, nisi prius de conditione, qualitate, & impedimentis conjungendorum diligentem inquisitionem fecerint. & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

16 *Quares IV.* An Parochus validè assistat matrimonio, si non sit sacerdos, vel si sit excommunicatus, suspensus, aut interdictus?

xy. Parochum talem validè assistere, dummodò non sit actualiter depositus, & adhuc titulum, ac possessionem parochiæ retineat: partim quia assistere matrimonio propriè non est actus jurisdictionis, nec ordinis, sed species quædam testimonii auctoritativi à jure pro solemnitate substantiali hodie requisiti: partim quia adhuc talis verè est parochus, quod ad validè assistendum sufficit. Bonacin. *de matrim. q. 2. punct. 8. num. 21.* Barb. *de Offic. & potest. Episcop. alleg. 32. n. 110.* Clariss. P. Paulus Mezger *de Sacram. disp. 54. art. 3. n. 12. & seq.* Idque ampliùs procedit, quamvis beneficium amiserit, ut quia infra annum non fuit promotus ad sacerdotium juxta *c. licet canon. de Elect. in 6. vel quia aliud beneficium incompatible suscepit juxta c. 28. de Prabend.* Licet enim sit ipso jure tituló privatus, nondum tamen est possessione spoliatus, & interim præsumitur habere justam causam retinendi. *cap. 28. Eod. in 6. Filiuc. tom. 1. tr. 10. p. 1. c. 6. n. 207.* Jacob. Pignatell. *tom. 8. consult. 34. n. 7.* ubi testatur ita censuisse S. Congregationem Concilii *sub die 12. Martii 1593. & in Marianensi 24. Martii 1653.*

17 *Quares V.* An, & cui Parochus hanc assistendi licentiam delegare possit?

xy. Possè, dummodò is, cui delegat, sit sacerdos: quia Tridentinum *loc. cit.* in substituto hanc qualitatem expressè requirit, & sub

alternatione statuit, ut matrimonium non alter contrahatur, quàm præsentè Parochi, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia. Nihil tamen refert, utrum Sacerdos substitutus à Parochi sit pro animarum cura approbatus, an non? Reverend. Maurus Oberacher *de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 3. §. 1. q. 4.* An sit regularis, vel secularis? Bossius *de matrim. contr. cap. 4. n. 111.* ita ut nec excommunicatio, aut alia censura, nec irregularitas, nec degradatio impedimento sit. Barb. *de Offic. & potest. Episc. alleg. 32. num. 111.* Bonacin. *de matr. q. 2. punct. 8. n. 23.* Imò subsisteret matrimonium contractum coram delegato Parochi, licet is verè esset laicus, si communi æstimatione reputaretur sacerdos: cum delegatio, & licentia assistendi ei dentur titulum præsumptum, & concurrat communis error, qui titulo subnixus jus facere dicitur, & defectum supplet, arg. *l. Barbarius. 3. ff. de Officio Prætor. Bonacin. d. punct. 8. num. 30. Filiuc. d. c. 6. n. 206.*

Quares VI. Qualem licentiam à proprio contrahentium Parochi obtinere debeat alius sacerdos, ut validè assistat matrimonio?

xy. l. Non sufficere licentiam solummodò præsumptam, vel ratihabitionem Parochi, præsertim subsequenter: quia quando licentia ad valorem actus, & pro forma requiritur, debet actum præcedere, arg. *l. 2. §. justum ff. de Acquir. vel amitt. hered. & ea, quæ sunt de forma alicujus actus, non possunt per æquipollens, vel aliquid, quod est præsumptive tale suppleri, arg. §. tutor autem. 2. Inst. de Auctoritat. tutor. præsentiam autem, vel licentiam Parochi à Tridentino requiri pro forma contractus matrimonialis, cum communi docet Em. Cardinalis de Luca *disc. 26. ad Concilium Trid. n. 9.* ubi contrariam opinionem ac si forma à Tridentino præscripta solum esset probatoria, & non solemnis, vocat erro-*

¶ II. Neque sufficere licentiam, quã Parochus alicui Sacerdoti committit potestatem exercendi actus quosdam particulares, & in specie determinatos, quantumcunque nobiliores; quippe hi licentiam assistendi matrimonio non involvunt: sufficere tamen, si eadem generaliter commissa sit cura exercendi officia parochialia, aut administrandi sacramenta, nulla de matrimoniis facta mentione: quoniam sub generali deputatione, & commissione administrandi Sacramenta, & Parochum in exercitio curæ coadjuvandi, comprehenditur etiam administratio sacramenti matrimonii, cum non reperitur jure cautum, quod administratio hujus Sacramenti requirat speciale mandatum, & non sufficiat generale. Rota *decif. 750. n. 1. p. 1. divers.* & ita fuisse resolutum per Sacram Congregationem Concilii, refert Fagnan. *in c. quod nobis. h. t. n. 27. & 28.*

¶ III. Ad hoc, ut Sacerdos alius legitime assistat matrimonio, requiri, ut habeat notitiam dictæ licentiæ sibi concessæ. Barb. *de Officio Parochi. c. 21. num. 75.* & quidem notitiam certam, cum concessa non præsumatur, & ex hac licentia pendeat valor, ac nullitas matrimonii. Unde crederem, nec posse Sacerdotem credere dicentibus, se habere licentiam à proprio Parocho, etsi afferant aliqua verisimilia indicia, vel sint personæ nullatenus suspectæ, & fide dignæ: siquidem in his, quæ ad externam Ecclesiæ gubernationem spectant, non creditur testantibus in propria causa, præsertim hic, ubi posset asserri grave præjudicium matrimonio, & proinde nata, cum non posset probari matrimonium, si Sacerdos non posset aliter de licentia obtenta testificari, quam per ipsorum contrahentium dictum, quibus in causa propria fides non haberetur; quidquid contradicat Sanch. *lib. 3. de Matrim. disp. 37. n. 3.* & Coninck *disp. 27. dub. 3. n. 39.* Quod si Sacerdos defa-

cto ex probabili præsumptione licentiæ matrimonio adlitterit, & licentia hæc à Parocho, vel Ordinario actu data sit, sed ignorata, communiter distinguunt DD. an ipe petierit licentiam, an alius illo ignorante? primo casu matrimonium valere, secundo verò non valere asserunt. Ego hanc distinctionem ut communissimam, ita veram puto, non ob fundamenta allata à Sanchez *lib. 3. disp. 36. à num. 2.* quæ bene oppugnat P. Engl. *h. t. n. 17.* sed ea ex ratione, quod, ut alicui data censeatur licentia cum effectu, necessarius sit consensus aliquis moralis dantis, & accipientis; at, si Sacerdos assistens licentiam petierit, saltem per nuntium, vel alium mediantem, jam apparet iste consensus: econtra verò si penitus ignoret, & licentiam non petierit nec per se, nec per alium, nullus consensus utriusque moraliter conjunctus adesse intelligitur.

¶ II. Desponsatio simpliciter clandestina dicitur, si destituatur præsentia duorum, aut trium testium. Debet autem testium præsentia, uti Parochi, esse moralis per *L. coram Titio 209. ff. de Verb. signif.* & simultanea, nec sufficit successiva, ut colligitur ex illis verbis Tridentini: *& aliter, quam præsentem Parocho, & duobus, vel tribus testibus;* in quibus requirit testes per copulam &, quæ particula est copulativa. Bonac. *de Matr. q. 2. punct. 8. n. 44.*

Non immeritò dubitatur: an testes, qui ad matrimonium contrahendum adhibentur, debeant esse omni exceptionis majores?

Pro affirmativa facit, quod tales testes requirat Tridentinum, per quos in judicio legitime probari possit matrimonium contractum, si forsitan ab alterutro contrahentium postea negetur, is enim videtur fuisse unicus finis Concilii; atqui non potest probari matrimonium, nisi per testes omni exceptione majores, cum matrimonium sit de causis gravissimis, & æquiparetur criminalibus, c. 1. *de Consang. & affinit. COVAR. 4. Decretal. p. 2. c. 8.*

§. 12. n. 7. & 8. Ex quo quidam Neoterici apud Sanchez lib. 3. de Matr. disp. 41. n. 4. concludunt, non valere matrimonium contractum coram criminosis, perjuris, infamis, & excommunicatis, aliisve.

21 Nihilominus major pars DD. sustinet, sufficere testes qualescunque etiam alios de jure inhabiles, modò tantum habeant iudicii, ut intelligere, & testari possint de celebrato contractu: quandoquidem Tridentinum plùs non desiderat, quàm Parochum, & testes, neque vel in his, vel in illo certas qualitates exigat. Idque colligitur ex mente Eiusdem: voluit namque pericula nullitatis præcavere, & propterea testes requirit, ne quis, relicta priore conjuge, cum alia invalidè contrahat: at si testes deberent esse omni exceptione majores, hòc ipsò matrimonia pleraque periculo nullitatis exponerentur, & complures in statu fornicationis viverent, eò quòd sine testibus idoneis matrimonium contraxissent; ut ex testamentis satis apparet, quæ propterea semper in periculo sunt, dum facillè etiam præter opinionem testatoris defectus aliquis, vel exceptio contra testem reperiri, & excogitari potest. Finis igitur Tridentini fuit, formam quidem aliquam matrimonio præscribere, ne tam facillè, & frequenter imposterum, sicut olim, matrimonia negari possent, ut tamen eadem forma difficilis, & periculosa non redderetur, in testibus præter naturalem qualitatem nullam aliam exegit.

Ad argumentum oppositum negatur, quòd Tridentinum ad matrimonii substantiam tales requisiverit testes, per quos omni casu plene probari possit matrimonium, si enim hoc voluisset, ad quid insuper præsentiam Parochi desiderasset? Satis ergo est, quòd man per testes, & Parochum simul esset, uti potest, etiam si testes suspecti, nec omni exceptione majores auctoritas Parochi tanquam testis

specialiter idonei, suppleat reliquorum testium inhabilitatem juxta regulam juris communiter receptam, quæ testes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili, & fide digno. l. si quis ex argentariis. §. cogentur. & ibi DD. ff. de Edendo. Gutierrez de Matr. c. 44. n. 24. & 25. Rota decis. 273. n. 12. & 15. p. 4. divers.

Improprie clandestina, seu minùs solennis erit desponsatio, si cæteræ solennitates desint, præsertim benedictio nuptialis, qua de ita Concilium Tridentinum, sæpè d. sess. 24. de Reform. matrimon. cap. 1. Præterea eadem Sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem Sacerdotalem, in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent; statimque, benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse, quacumque consuetudine etiam immemorabili, qua potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante. Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sive regularis sit, sive secularis sit, etiam si id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere concedat, alterius Parochia sponso sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio inter esse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. An verò, & quale sit peccatum, hanc benedictionem, seclusò scandalò, & contemptu omittete? disputent Theologi.

Circa secundas nuptias in c. 1. & 3. de Se 23 cund. nupt. constitutum, & sub pena suspensionis ab officio, & beneficio prohibitum est, ne denuò benedicantur, si antecedenter uterque, vel alteruter saltem conjugum benedictionem jam semel receperit, ut quæ semel recepta non amittitur, & ab uno in alterum

diffunditur. Idem cautum est in *Rituali Pas-*
gationis Rubr. de forma celebrandi matrim.
 ita: animadvertat Parochus illorum conju-
 gium nuptiis non esse benedicendum, quorum
 alter in prioribus nuptiis benedictionem acce-
 pit; alioquin secundis nuptiis benedicens ipso
 factò in penam suspensionis incidat. De cetero
 in praxi erit observanda cujuslibet Diocesis
 consuetudo. P. Engl. h. t. n. 7. Reverendiss.
 Maurus Oberascher de Matr. c. 3. §. 3. q. 1.

§. VI.

44. *Finis*, propter quem interdicta est clandesti-
 na desponsatio, est, ut videntur gravia peccata,
 & incommoda ex clandestinis nuptiis consur-
 gentia, maximè eorum, qui clam cum una
 contrahunt, eaque relicta aliud matrimonium
 publicum ineunt, prout disserit ipsum Trid.
 sess. 24. de Reform. matr. c. 1.

§. VII.

45. *Effectus* clandestinae desponsationis specta-
 tur in poenis tum à Jure communi, tum à Con-
 cilio Tridentino statutis, quæ variae.

Pena communes desponsationi secundum
 quid, ac simpliciter clandestinae sunt: *prima*:
 quod, etsi alias proles nata ex invalido ma-
 trimonio, quod uterque parens, vel saltem
 alter bona fide contraxit ignorans impedi-
 mentum, sit legitima. cap. 2. & 14. *Qui filii*
sunt legit. nata tamen ex hujusmodi matrimo-
 nio clandestino illegitima censetur, de paren-
 tentum ignorantia nullum habitura subsidi-
 um: cum illi taliter contrahendo non exper-
 tes scientiae, vel saltem affectatores ignoran-
 tiae videantur. Text. in cap. 3. §. si quis vero.
 b. t. *Secunda*: quod Parochus talem conjun-
 ctionem prohibere contempserit, vel quicum-
 que alius Sacerdos, etiam regularis, illi inter-
 esse praesumpserit, per triennium ab officio
 suspendatur, gravius puniendus, si causae
 qualitas postulaverit, iis verò, qui taliter praesumpserint, etiam in gradu concessio copula-
 ti, condigna poenitentia injungatur. Text. in

d. c. 3. §. fin. At illa suspensio est ferenda
 sententiae, non latae, ut patet ex verbo *suspen-*
datur, quod respicit actum, & ministerium
 Judicis futurum: estque probabilius sublata
 per Tridentinum d. c. 1. quando Parochus,
 vel alius Sacerdos assistit matrimonio simpli-
 citer clandestino, seu invalido ex defectu nu-
 meri testium, cum tunc poenam arbitrariam
 dicet; quod argumento est, si matrimonium
 sit secundum quid, seu ob omillas sine causa
 denuntiationes clandestinum, standum esse
 poenae d. c. fin. Jacob. Pignatell. tom. 4. con-
 sult. 147. n. 14. *Tertia* poena communis est,
 quod illi, qui matrimonium spreto denuntia-
 tionibus, aut absque praesentia Parochi, & tes-
 tium contrahere attentarunt, deestò quò-
 cunque impedimento separentur, & spe di-
 spensationis Apostolicae consequendae careant,
 quamvis antea nulla impedimenti suspi-
 cio fuisset: non enim dignus est, qui Ecclesiae
 benignitatem facile experiatur, cujus salubria
 praeccepta temerè contempserit. Trident. sess.
 24. de Reform. matr. c. 5. Ex quo Vincent.
 de Just. de Dispensat. matr. lib. 2. c. 19. n. 117.
 intert, in supplicatione pro dispensatione o-
 missionem denuntiationum exprimendam
 esse, alioquin dispensationem securam fore
 subrepticam, nullamque juxta notorium Cu-
 riae stylum.

Pena specialis, & propria desponsationis
 simpliciter clandestinae est, quod contrahentes
 sine Parocho, & testibus, praeterquam, quod
 graviter ex arbitrio Ordinarii puniendi sint,
 reddantur omnino inhabiles, non absolute ad
 ineundum matrimonium, sed ad sic contra-
 hendum, id est, clandestinè: & hujusmodi
 contractus irriti sint, & nulli. Tridentinum
 sess. 24. de Reform. matr. c. 1.

Verum ut hoc ita regulariter se habeat, cer-
 tis tamen casibus valide contrahi potest ma-
 trimonium sine Parochi, & testium praesentia.
Primo quidem, quando contrahentes sunt
 inf-

infideles, ut quos lex Ecclesiastica non obligat. Si tamen intra territorium S. Pontificis degent, & is per legem quoque civilem pro omnibus etiam temporaliter tantum subjectis declaret, matrimonii contractum clandestinum esse irritum, tunc infideles ibidem degentes redderentur itidem inhabiles ad matrimonium clandestinè contrahendum; cum enim Princeps quoque paganus respectu paganorum civiliter sibi subjectorum possit aliquid statuere, quod matrimonium illegitimum, nullumque efficiat, cur non quoque idem possit S. Pontifex intra territorium D. Petri respectu infidelium sibi civiliter subjectorum? Interim defacto prædicta Tridentini constitutio purè Ecclesiastica, non civilis est, hòc ipsò quòd ad totum orbem Christianum extendatur, qui totus Ecclesiæ civiliter subjectus non est.

Secundo, quando etiam fideles degunt, & contrahunt matrimonium in locis, ac parochiis, ubi vel Tridentinum promulgatum, ac receptum non est, juxta dicta *n. 4. b. 1.* vel ubi nullus prorsus parochus, nec alius, qui vices ejus suppleat, ex vicinia haberi potest, ut in locis quibusdam Indiæ, & inter hæreticos, à quibus pastores Catholici expulsi sunt: in ejusmodi enim circumstantiis Tridentinum Concilium ad requirendam presentiam Parochi obligare non voluisse, expressè declararunt Cardinales in *cit. c. 1. Trid. n. 10.* & Clem. VIII. teste Coninck *disput. 27. dub. 1. n. 11.* Clariss. P. Jacob. Wex *de Sponsali. p. 1. p. 4. n. 27.* Quamvis abstrahendo ab his declarationibus juxta generalia juris principia contrarium dicendum foret, cum formà actus non servatà in quocunque calu necessitatis resultet nullitas ejusdem actus, nisi jura specialiter & specificè aliquem excipiant, ut patet in testamentis ordinatis. Barb. *de Offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 147.*

Tertiò, quando contracturi è loco, ubi Tri-

dentinum viget, re ipsa domicilium transferunt in locum, ubi non viget, quacunque intentione id faciant: hos enim ibi valide contrahere posse matrimonium, penitus persuasum habeo: tum quia intentio mala, aut bona actum aliquem quidem licitum, vel illicitum, non autem invalidum reddere potest, si in substantialibus defectum non patiatur: tum quia, qui hac ratione, postquam transtulerunt domicilium, contrahunt matrimonium, jure suo utuntur, nec contra legem Tridentini delinquant, siquidem nec verba sonant, nec mens Concilli fuit, matrimonia clandestina in toto mundo irritare, sed tantum in locis, & eorum, qui ibi habitant, ubi publicatum, ac receptum est. Secus est, si solum emigrarent animò clandestinè contrahendi, ac dein iterum redeundi: tale namque matrimonium esse invalidum, resolvit S. Congregatio Cardinalium apud Zypæum *lib. 4. consult. 6. in fin.* & in casu, ubi quidam Austriaci in fraudem decreti Tridentini eo fine ex Austria excurrerant ad illas partes Hungariæ, ubi decretum illud non ligat, ut ibi contraherent matrimonium clandestinum, respondit Inchoyta Facultas Viennensis, teste Gobat in *Theol. experim. tr. 9. c. 18. n. 467.*

Quartò, quando matrimonium est quidem contractum in facie Ecclesiæ, sed invalidè ob occultum aliquod impedimentum: tunc enim ex probabiliori necessarium non est, id denuo coram Parocho & testibus contrahere, sed factis est, si impedimentò sublatò occultè contrahatur, dummodo impedimentum illud non sit publicum, & probari nequeat, nec tempore celebrati matrimonii fuerit Parocho, aut testibus extra confessionem notum, ut diximus in *Tit. 1. num. 128.* & diligenter versat Clariss. P. Jacob. Wex *de Sponsali. p. 2. controvers. 6.*

Controversiur I. Utrum matrimonium in loco recepti Tridentini clandestinè, ac invalidè con-

contractum, saltem valeat in vim sponsalium?

Affirmat Coninck *disp. 21. dub. 4. concl. 2.* Layman in *Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 18.* & Ferdinand, de Castropal. *de Sponsal. disp. 1. punct. 4.* Primo ideo: quia sponsalium consensus virtualiter involvitur in consensu matrimoniali, & per illum se obligare possunt contrahentes, ergo per eundem quoque ex interpretatione juris se obligare censentur propter vulgarem regulam: si actus non valet, sicut agitur, valeat eodem modo, quo potest valere, arg. *l. si tam angusti. ff. de Servitutibus. Secundo*, quia matrimonium inter puberes, licet non obliget ut matrimonium, obligat tamen in vim sponsalium juxta *c. un. de Desponsat. impub. in 6.* & ea, quae adduximus in *tit. praed. n. 16.* ergo etiam, licet matrimonium clandestinum non obliget in vim matrimonii, obligabit tamen in vim saltem sponsalium.

Sed salva cujusque opinione censeo, matrimonium inter puberes clandestinum, & nulliter contractum nec in vim sponsalium valere: ita enim expressè declararunt Cardinales ad *cit. c. 1. Trid. sess. 24. de Reform. matr. n. 11. §. qui aliter, quam praesente Parocho. §. matrimonium contractum coram testibus. Et §. matrimonium contractum non servatà formà.* Ratio est: quia Tridentinum *cit. c. 1.* matrimonio clandestino puberum (quod de jure antiquo validum fuit) totaliter resistit illud absolute annullando, & personas ad sic contrahendum omninò inhabiles reddendo: ubi autem jura ita resistunt, nulla prorsus ex tali actu potest nasci obligatio legitima, consequenter nec sponsalitia, prout pluribus probat Sanchez *de Matr. lib. 1. disp. 20. n. 3.* Quod tamen ita limito: nisi contrahentes in defectum matrimonii expressè se ad sponsalia obligare intenderent: quippe contractui sponsalium Tridentinum non resistit, taroetsi sequatur, vel connexus sit matrimonio nullo.

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

Nec argumenta in partem oppositam superius allata obflare possunt: quod enim in primo ingeritur, sponsalium consensum includi in consensu matrimoniali, verum non est, si jus totaliter resistit, prout Tridentinum resistit matrimonio inter puberes clandestinè inito, dum eos ad sic contrahendum omninò inhabilitat. Regula verò adnexa, quòd, si actus non valet, ut agitur, valeat eodem modo, quòd valere potest: solum verificatur, quando actus non valet, ut agitur, ex defectu causae efficientis praecisè, secus autem, quando non valet, ut agitur, tam ex parte causae efficientis, quam ex parte causae formalis, quemadmodum evenit in matrimonio clandestino puberum, utpote in quo cum inhabilitate personarum ad sic contrahendum concurrens defectus solennitatis substantialis, nempe praesentiae Parochi, ac testium. Ex quo etiam patet disparitas ad argumentum *secundum*: siquidem matrimonium impuberum, sive publicè, sive clandestinè contractum, solum nullum est ex deficientia causae efficientis: neque ei resistit Tridentinum, ut quod tantum irritat matrimonia clandestina, quae antecedenter reputabantur valida, non verò ea, quae ex alio capite absolute fuerunt invalida, veluti matrimonia impuberum: & quis credat, voluisse Concilium Tridentinum formam quoque pro iis matrimoniis praescribere, quae aliunde subsistere non possunt?

Controvertitur II. An etiam sponsalia clandestina, id est, absque Parochi, ac testium praesentia contracta sint invalida, aut saltem illicita?

Ratio difficultatis est: quia eadem juris dispositio, quae facta est de matrimonio, censetur quoque facta de sponsalibus, quae sunt via ad matrimonium per *l. oratio. 16. ff. de Sponsal. l. si quis tuor. 60. §. quamvis ff. de Ritum nups.* ergo cum ex Tridentini dispositione, matrimonium clandestinum sit prohibitum,

M

ac

ac invalidum, etiam sponsalia clandestina erunt prohibita, ac invalida. Accedit communis regula, quod prohibito consequente intelligatur prohibitum antecedens, per quod ad illud pervenitur.

Sed communibus calculis conclusum est, sponsalia clandestina esse valida, & licita, idque merito: cum nullibi iure antiquo reperiantur prohibita, & decretum Tridentini nominatim prohibentis, ac irritantis matrimonia clandestina ad sponsalia extendi non possit: tum quia est correctorium juris communis, ac proinde ad casum expressum restringendum per *l. precipim. 32. C. de Appellat.* tum quia id à S. Congregatione Cardinalium ad *c. 1. de Reform. matrim. n. 9.* declaratum fuit in hæc verba: *decretum Concilii Tridentini, quo statuit, quod matrimonii contractus fiant sollemniter coram Parocho & testibus, habet tantum locum in matrimonio per verba de presenti, non autem in sponsalibus per verba de futuro*: tum quia non eadem militat ratio in sponsalibus, ac in matrimonio clandestino; quippe ratio prohibendi matrimonia clandestina fuit, præcavere, ne quis priore legitima conjuge clandestinè ducta, eaque repudiata palam aliam ducat, & cum ea in perpetuo adulterio vivat, quod non sequitur, quando quis sprecis sponsalibus clandestinis postea cum alia matrimonium contrahit. Accedit communis praxis, secundum quam sponsalia defacto passim sine præsentia Parocho, & testium celebrantur, nec tamen sive in foro civili, sive Ecclesiastico declarantur invalida.

Ad rationem difficultatis facilis est responsio: nam id, quod dicitur, dispositionem ac prohibitionem factam de matrimonio extendi ad sponsalia, solum procedit, quando est eadem ratio in prohibitione matrimonii, & sponsalium: qualis non est in præsentiarum: vel quando matrimonium absolutè, seu omni-

bùs modis prohibetur: cum enim tunc nullè modò possit contrahi matrimonium, sponsalia erunt promissio rei illicitæ, & sic illicita, & nulla; non item, si matrimonium duntaxat prohibetur, ne talè modò contrahatur, ut in proposito, ne clam ineatur. Unde si clandestinè promittas, & te obliges ad contrahendum matrimonium, non clam, quod foret illicitum, sed palam, & eò modò, quò præcipit Ecclesia, promissio foret de re licita, consequenter valida. Pithing *ad tit. de Sponsalib. n. 26.* Eandem resolutionem meretur subjuncta regula, quòd prohibito consequente censetur prohibitum antecedens; valet enim, quando eadem est ratio antecedentis, & consequentis: & quando antecedens dirigitur ad consequens, quatenus est prohibitum. Angel. Boss. *de Matr. contr. c. 5. n. 58. in fin.* Sanchez *de Matr. lib. 1. disp. 12. n. 3.*

Porro an expediat, sponsalia de futuro coram Parocho & testibus contrahere? diversimodè sentiunt DD. Plerique docent, contractum tanti momenti sine testibus celebrare, prudentis non esse, nisi fortè in casibus, & circumstantiis extraordinariis, partim propter defectum futuræ probationis, partim ne incautè, & minus deliberatè initus videatur; restitius autem & rationabilius contrahi sine Parocho, eò quòd ejus præsentia magnopere nocere, & parùm prodesse possit; magnopere nocere potest: quia timendum, ne partes in præsentia Parocho, etiam contra ejus delortationem, vel qualemcunque protestationem, non tantum sponsalia, sed ipsum matrimonium contrahant cum magno tertij præjudicio, cui antecedenter jus quæsitum, aut matrimonium promissum est; parùm prodesse potest: quia quicquid emolumenti adfert præsentia Parocho, facile aliunde suppleri potest, si v. g. sponsi se antea separatim insinuent, vel postea cum testibus se repræsentent. P. Engl. *ad tit. de Sponsal. §. 2. n. 6.* cui se opponit Rmus Mau-

Maurus Oberascher de Matr. c. 3. §. 2. q. 3. Verum quidquid circa hanc partem theorie possit disputari, vel ex jure, vel ex ratione: in praxi attendenda sunt consuetudines locorum & statuta Dicecesium, quarum in multis presentia Parochi ad sponsalia celebranda desideratur.

TITULUS IV.

De Sponfa duorum.

U^T una duobus, vel duæ uni desponsentur, obstat vel impedimentum ligaminis, vel publica honestatis.

Pars I.

De Impedimento Ligaminis.

SUMMARIA.

1. Quid sit impedimentum ligaminis? 2. Quo jure dirimat matrimonium? 3. §. 5. Ex quo matrimonio oriatur? 4. §. 6. Quorum, & quale matrimonium obstat? 7. §. seq. quibus modis hoc ligamen solvatur?

§. I.

Definitur impedimentum ligaminis, quod sit vinculum matrimoniale, quo unus conjux alteri sic alligatur, ut eo superflite cum nullo alio matrimonium contrahere valeat. Clariss. D. D. Gletlein *Method. compend. Inst. tit. 10. n. 33.*

§. II.

Causa efficiens impedimenti ligaminis est vel remota, vel proxima.

Remota est jus: dirimat autem impedimentum ligaminis matrimonium posterius non modo jure humano, Canonico, & Civili, ut patet ex cap. 1. & fin. h. t. ex §. 6. *Instit. de Nupt. §. 1. 2. C. de Incestu nupt.* sed etiam jure Divino juxta diserta verba Christi *Matth. 19. §. 9. quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, macha-*

tur; ex quibus sic arguit à fortiori Innocentius III. in c. gaudemus. 8. de Divorciis: si ergo uxore dimissa duci alia non potest, quanto fortius & ipsa retenta. Definitum insuper est à Concilio Trid. sess. 24. de Sacram. matr. can. 2. *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege Divina esse prohibitum, anathema sit.* Quin imò jure quoque naturali posterius matrimonium durante vinculo prioris esse invalidum, suadet ratio: quia nemo potest valide tradere alteri, quod suum non est; at jam secundum primam institutionem hujus contractus, renovatam à Christo in Lege nova, vir accipit potestatem in solidum corporis mulieris, & è converso, juxta illud Apostoli *1. ad Cor. 7. §. 4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ergo.

Causa efficiens proxima impedimenti ligaminis est matrimonium tam ratum, quam consummatum: ex utroque enim nascitur vinculum, quo durante posterius matrimonium sive ratum, sive consummatum invalidum est. *c. 1. 2. 3. & fin. h. t.*

§. III.

Subiectum impedimenti ligaminis sunt, 4 conjuges, qui per hoc impediuntur, & ad matrimonium cum alia, vel alio contrahendum redduntur inhabiles, cujuscunque sexus sint, ac conditionis.

Dixi: cujuscunque sexus sint: quia est par ratio utriusque: quandoquidem Apostolus *1. ad Cor. 7. §. 2.* ait: *unusquisque suam uxorem habeat, & unaqueque virum suum,* non unusquisque uxores suas, nec unaquæque viros suos; & detestabilior censetur polyviria, id est, conjunctio unius tæminæ cum pluribus viris, quam polygamia, seu conjunctio unius viri cum pluribus uxoribus: cum hæc solum fini secundo matrimonio, illa etiam fini ejusdem primario, videlicet generationi, & educationi prolis adverteatur. *S. Th. in supplem. q. 65. a. 1.*

in C. Gonzal. in c. 2. n. 7. b. 1. Bellarm. de Controvers. fidei tom. 3. lib. un. de Matr. controvers. 3. c. 11. lit. A. qui propterea concludit, Deum ab orbe condito in polyviria, seu pluralitate maritorum nunquam dispensasse, uti in polygamia, nec posse dispensare.

Rursus dixi: *cujuscunque conditionis sint*: Nec refert primò; subditi sint, an Principes? quia jus Divinum, & naturale, è quo profluit impedimentum ligaminis, æquè Principibus, ab subditis dominatur; quamobrem Nicolaus I. Pontifex M. in c. 19. causà 24. q. 3. Lothario Regi, qui duas habebat uxores, refertur: *an non districta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus esse dignosceris?* Nec refert secundò: Clerici sint, an Laici? non obstante, quòd 1. ad Timoth. 3. dicatur, Episcopum debere esse unius uxoris virum: ex quo Ovvenus infert:

Unius uxoris vir Episcopus esse jubetur:

Ergo licet Laico nunquid habere duas?

Nam sensus orthodoxus dicti loci est, quòd bigamus sit incapax Ordinis clericalis, ut exponunt Canonistæ omnes ad tit. de Bigam. non ord. Nec refert tertio: fideles sint, an infideles? cum enim impedimentum ligaminis sit impedimentum juris naturalis, infideles quoque afficit: hinc gentilis, qui secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudiium Veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum. Text. in c. gaudemus. de Divortiiis.

§. IV.

§ Forma impedimenti ligaminis consistit in vinculo prioris matrimonii etiamnum duran-

tis. Tria itaque requiruntur, ut huic impedimento sua constet indoles.

Primum est, ut præcesserit matrimonium saltem ratum. c. 3. & ult. b. 1. Ex sponsalibus de futuro hoc impedimentum non confurgit per c. 1. Eod. ubi statuitur, sponso cum alia matrimonium contrahenti imponendam esse poenitentiam de fide mentita, debere tamen manere cum ea, cum qua matrimonium contraxit, sine dubio ideo: tum quia talis illicitè quidem, & cum injuria prioris sponsæ matrimonium contrahit, non tamen invalide, cum inconveniens foret, Sacramentum conjugii dissolvi ob solum consensum de futuro cum alia per c. 2. de Matr. contra interd. Eccles. tum quia vinculum matrimonii etiam nondum consummati est longè fortius, & tribuit non tantum jus ad rem, ut promissio matrimonii, sed jus in re, ut proinde matrimonium respectu sponsalium de futuro se habeat, sicut secunda venditio facta cum rei venditæ traditione respectu venditionis prioris factæ sine traditione rei; quo casu posterior emptor prioris præfertur. l. quoties. 15. C. de Rei vindic. P. Engl. ad tit. de Sponsal. §. 3. n. 3.

Alterum requisitum est, ut matrimonium prius vero, ac legitimo consensu conciliatum sit. Quòd si solum fide, & sine animo contrahendi, aut se obligandi matrimonium intutum fuerit, in foro conscientie non inducit impedimentum ligaminis. Gutierrez de Matr. c. 9. n. 12. Basil. Pontius lib. 2. c. 5. n. 2. Boss. de Matr. contr. cap. 2. num. 51. Ratio est: quia sistendo in foro conscientie matrimonium fictum, utpote consensu, seu forma substantiali, destitutum, non valet; ergo ex illo non potest oriri impedimentum aliquod dirimens, non enim præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. c. 52. de R. I. in 6. Addidi: in foro conscientie: nam in foro externo matrimonium fide contractum præsumeretur verum, ac validum, &

ex præsumptione pareret vinculum conjugale dirimens aliud quodcunque matrimonium subsequens arg. *c. per tuas* 10. *de Probat.* Menoch. *de Præsumpt. lib. 3. præsumpt. I. n. 33. 37. & 38.* & Ego in *tit. I. n. 104.*

Tertium requisitum est, ut matrimonium etiamnum perseveret: etenim matrimonio ratò per professionem solennem, aut dispensationem Pontificiam; vel matrimonio consummatò per mortem, aut dispensationem Divinam dissolutò redit prior libertas validè contrahendi matrimonium cum alia, quæ per præcedens matrimonium ablata erat.

§. V.

Effectus impedimenti ligaminis *primarius* est, quòd impediatur matrimonium contrahendum, & dirimat contractum; adèd, ut si quis cum duabus de præsentì contraxerit, ei ad hæc debet, cum qua priùs contraxit, *c. penult. de Sponsal. cap. I. h. t.* & hoc licèt cum secunda, & non cum priore copula carnalis intervenerit, nulla obstantè consuetudine *c. 2. 3. & fin. Eod.* Neque dicas, quòd duo vincula fortius ligent, atque adstringant, quàm unum, arg. *Auth. itaque. C. communia de success.* enim verò admitto, hanc regulam per se veram esse, sed nego, quòd in posterio-ri matrimonio consummatò duo vincula subsint: licèt enim ultra consensum copula intervenerit, non tamen idcirco majoris firmitatis, aut roboris est, quàm primum solo consensu contractum, cum matrimonium solo consensu contrahatur. *l. nuptias. 30. ff. de Reg. juris.* & essentiam suam habeat ex mutuo, & eo quidem solo contrahentium consensu. Panormit. in *d. c. 3. h. t.* ubi dicit, copulam, & concubitum carnalem non adjungere acceptionem, vel majus vinculum matrimonio respectu essentia matrimonialis, sed duntaxat respectu significati, ita ut aliud significet matrimonium consummatum, aliud non con-

summaturum. *c. debitum. §. de Bigam.* indèque fit, ut primum non consummatum per secundum copulà confirmatum minimè tollatur.

Effectus secundarius hujus impedimenti est, quòd ii, qui eo durante secundas nuptias attentant, incurrant pœnam infamiae. *l. 1. in fin. ff. De his, qui nor. infam. l. 2. C. de Incest. nupt. l. 18. C. Ad L. Jul. de adult. & in Germania, si secundum matrimonium consummaverint, gladiò, ac ultimò supplicio puniantur. Ordinatio criminalis Caroli V. art. 121. & ibi accuratè Christophorus Blumacher in Alma hac Universitate quondam Institutionum, & Digestorum meritissimus Professor.*

§. VI.

Contraria impedimenti ligaminis sunt modi, quibùs vinculum prioris matrimonii, & unà impedimentum hoc dissolvitur, ac tollitur: quod variè accidit.

I. Morte naturali, de qua recentior quidam Poëta canit:

Mors malus, non expertusque Poëta: ligatas

Conjugiis animas solvere non metuit.

Unde mortua conjuge, si superstes velit secundas nuptias inire, id ei licebit toties, quoties casus mortis evenerit, si aliud canonicum impedimentum non obstiterit per text. *1. ad Corinth. 7. §. 9. Ad Roman. c. 7. §. 2. & 3. c. aperiant. II. causà 31. q. 1. & ita de fide tenendum, dicit Layman lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 6. n. 6.*

II. Solenni professione Religionis: si nimirum alter conjux ante matrimonii consummationem religionem approbatam ingredia-
tur. *c. 27. & cap. 28. causà 27. q. 2. cap. 2. & 7. de Convers. conjug.* idque definitum est à Trident. *sess. 24. de Sacram. matr. can. 6.* his verbis: *si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum per solennem religionis professionem alterius conjugum non dirimi,*

anathema sit. Ratio ea datur: quia professio religiosa est quædam mors civilis, & spiritualis juxta illud *ad Colossens. 3. mortui estis: & vita vestra abscondita est in Christo*: sicut ergo mors naturalis dissolvit matrimonium etiam consummatum, ita mors ista spiritualis dissolvit vinculum spirituale matrimonii rati. Veniunt autem hic nomine solennis professionis quoque professio equitum Ordinum Militarium sub clausura viventium, & præsertim vota solennia Equitum Ordinis Hierosolymitani, utpote qui sunt verè religiosi, ut probant Diana. p. 3. tract. 2. resol. 30. Garcias de Benef. p. 1. c. 4. n. 3. & 4. Non item vota solennia Equitum Militarium Calatravæ, Alachantaræ, S. Jacobi, Mortesiæ, & similibus: cum horum matrimonium sit compossibile cum votis, ex quo vovent solum castitatem conjugalem. Diana l. cit. Vivianus de Fure patron. c. 2. num. 16. & cum his Vincent. de Just. de Dispens. matr. lib. 2. cap. 10. num. 41. Neque susceptio SS. Ordinum, ut expressè habetur in Extravag. antiqua. Joann. XXII. de Voto & vot. redempt. An verò vota simplicia post biennium emissa in Societate JESU dirimant vinculum matrimonii rati, dissident DD. & adhuc sub Judice lis est.

III. Dispensatione S. Pontificis: quamvis enim fatendum, in terris nullam esse potestatem dissolvendi vinculum matrimonii consummati per c. corporalia. 2. de Transl. Episc. Rota dec. 101. n. 7. p. 2. divers. Attamen posse S. Pontificem dispensare saltem improprie super dissolutione matrimonii rati, ratio, exempla, & Declarationes Cardinalium evincunt. Ratio; quia secundum probabiliorem sententiam potest Papa dispensare in voto solenni religionis, quod est fortius vinculum; ergo etiam in matrimonio rato, quod est illò infirmius, cum per promissionem religiosam dissolvatur. Exempla: sæpius enim SS. Pontifices in matrimonio rato dispensassã, te-

stantur passim Authores; de Martino V. & Eugenio IV. Antoninus 2. p. tit. 1. c. 21. §. 2. de Paulo III. & Pio IV. Navarr. in Man. c. 22. num. 21. de Gregorio XIII. Henriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 11. in Gloss. lit. F. de Sixto V. Clemente VIII. Paulo V. & Urbano VIII. Cardinalis Carapha in Libris S. Congregationis Concilii. Declarationes Cardinalium: quoniam ita sæpissimè censuisse S. Congregationem Concilii, refert Jacob. Pignatell. tom. 1. consult. 148. n. 5. præcipuè in una Carpentoraten. 25. Jan. 1608. in una Seguntina 17. Septemb. 1609. in una Ferrariensi 20. Maij. 1610. & in una Augustana 16. Maij. 1618. Planè causæ dispensandi in matrimonio rato graves, & urgentes sint, oportet; quales censentur morbus contagiosus superveniens, irreconciliabile odium, & discordia conjugum, timor magni scandali, periculum perversionis, bonum pacis, & si quæ aliæ; in omni autem casu faciliorem reddit dispensationem supplicantium nobilitas, & potentia. Vid. Sanch. lib. 2. de Matrim. dispur. 16. & Vincent. de Just. de Dispensat. matrim. lib. 2. c. 10. n. 20. & seqq.

IV. Inter infideles solvitur vinculum matrimonii etiam consummati, si, unò ad fidentem conversò, alter perseveret in infidelitate & vel nullò modò, vel non sine blasphemia Divini Nominis, vel ut conjugem pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare velit: tunc enim fidelem ad secunda, si voluerit, vota transire posse, traditur in c. quanto. 7. & c. gaudemus. 8. de Divortiiis.

Hæretici volunt, vinculum matrimoniale quoque rescindi propter adulterium, vel malioliam desertionem compartis, & pro se allegant illud Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, macchatur*; atque ex hoc argumento à sensu contrario inferunt, quasi ob fornicationem uxoris eam dimittere, & infimul

mol aliam ducere liceat. Sed horum errorem reſellunt luculenti textus *I. ad Corinth. 7.* in cap. 1. & ſeqq. *cauſa 32. q. 7.* ac anathemate damnauit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de *Sacram. matrimon. can. 5. & 7.* Nec quicquam valet argumentum ex *cap. 19. Matth. deductum*: quandoquidem textus ille ita accipiendus eſt, ut exceptio de fornicatione moris reſtringatur ad verba præcedentia, & lenius ſit, non licere dimittere uxorem, excepta cauſa fornicationis, non autem ad verba ſubſequentia, quaſi inſuper ob cauſam fornicationis aliam ducere liceat. P. Engl ad *tit. de Divor. n. 9.* Taceo, quòd argumentum à ſenſu contrario ſit penitus elumbe, ſi inde correctio juris, aut abſurdus intellectus ſequatur; ut hoc eſt, quod militat contra textum *D. Pauli 1. ad Corinth. 7.* contra auctoritatem totius Eccleſiæ, & contra naturam, ſeu indiſſolubilitatem matrimonii.

Pars II.

De Impedimento publicæ honeſtatis.

SUMMARIA.

1. Impedimentum publicæ honeſtatis quid? 2. Eſt introductum iure Eccleſiaſtico. 3. 6. 7. 8. & 9. Ex quibus ſponſalibus naſcatur? 4. 5. 10. & 11. Quorum matrimonia, & ſponſalia invalidet? 12. & ſeq. quibus modis tollatur?

§. I.

Definitur impedimentum publicæ honeſtatis, quòd ſit perſonarum aliquarum propinquitas, & ceptæ quædam affinitas ex ſponſalibus de futuro, aut de præſenti nata, impediens matrimonium contrahendum, & ditimens contractum. Patrit. Sporer *de Matrimon. n. 54.*

§. II.

Cauſa efficiens impedimenti publicæ honeſtatis, alia eſt remota, alia proxima. *Remota* eſt ius Eccleſiaſticum: quoniam ſolo iure Eccleſiaſtico publicæ honeſtatis intro-

ducta eſt, nec iure naturali in aliquo gradu honeſtæ rectæ, aut tranſverſæ matrimonium dirimit. Et quidem de impedimento hoc peculiariter agunt *c. ſiquis 11. c. qui deſponſ. 11. c. ſiquis 14. eum ſeq. cauſa 27. q. 2. c. 3. 4. & 8. de Sponſal. c. un. Eod. in 6. cap. 4. 5. & 12. de Deſponſ. impub. & noviffimè Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matr. c. 3.* An verò publica honeſtas orta ex matrimonio rato in iure, nempe in *citatis cap. cauſa 27. q. 2.* expreſſa ſit, vel ſolum colligi poſſit argumentò à ſponſalibus, ac à fortiore deductò? non ſatis exploratum eſt; Illud adſtruit Baſil. Pontius *lib. 7. de Matrim. diſp. 35. n. 2.* hoc Sanch. *cod. tr. lib. 7. diſp. 70. n. 1.* in praxi non video, quid referat.

Cauſa efficiens proxima huius impedimenti eſt conjunctio animorum: ſicut enim ex corporum conjunctione carnali vera affinitas naſcitur, ita ex conjunctione animorum, quæ tam in ſponſalibus de futuro, quàm de præſenti intervenit, naſcitur aliqua quaſi affinitas, ob quam inhoneſtum videtur, ut quis cum conſanguinea ſponſæ ſuæ matrimonium contrahat. *d. c. 3. de Sponſalib.*

§. III.

Subiectum impedimenti publicæ honeſtatis ſunt perſonæ deſponſatæ, quas publicæ honeſtas ad matrimonium cum compartis conſanguineis contrahendum reddit inhabiles. Ubi ius antiquum ſecernendum à iure noviffimo Tridentini: Iure antiquo impedimentum ſe extendebat ad omnes conſanguineos non tantum primi, ſed & ulterioris gradûs. *c. 8. de Sponſal. c. un. Eod. in 6.* conſequenter ſi non ad ſeptimum, ſaltem ad quartum uſque gradum inſtar conſanguinitatis, & veræ affinitatis. *c. penult. & ult. de Conſang. & affinit.* De iure verò Tridentini *d. locò.* conſtitutum eſt, ut primum gradum nunquam tranſcendat, adeòq; hodie poſſit ſponſus cum omnibus reliquis ſponſæ conſanguineis matrimoniū contrahere, excepta ſola matre, filia, & ſorore: ac viciffim.

vicissim sponsa cum sponsi consanguineis excepto patre, filio, & fratre.

Quæres I. Utrum hæc Tridentini restrictio obtineat non solum in publica honestate proveniente ex sponsalibus de futuro, sed etiam in ea, quæ ex sponsalibus de præsentibus nata est? Et in hac non obtinere restrictionem illam expressè declaravit Pius V. in motu proprio, qui incipit: *Ad Romanum*. edito Anno 1568. ibi: *Idcirco motu propria authoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, & definimus, decretum Concilii Tridentini omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, in quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.* Quod & hinc liquet: quod Concilium Tridentinum nominatim loquatur de justitiæ publicæ honestatis impedimento ex sponsalibus orto nomen autem sponsalium in propria significatione tantum importet sponsalia de futuro, consequenter in materia correctoria de matrimonio accipiendum non sit, nisi forte identitas, vel majoritas rationis aliud suadeat; quæ tamen ratio respectu matrimonii rati in præsentibus longè diversa est: nam hoc publicè contrahitur, & de consummatione nondum facta constat. nequit, ideoque communi æstimatione vera affinitas intercessisse censetur, tametsi à parte rei non intervenerit, & in Republica scandalosum, sicque contra publicam honestatem foret, si quis defunctæ uxoris consanguineam duceret; in sponsalibus verò tam fortiter contra honestatem nihil militat, præsertim ultra primum gradum; ergo quod de illis disposuit Tridentinum, porrigendum non est ad matrimonium, ceu sponsalia minùs propriè talia. Vincent. de Just. de dispens. matr. lib. 2. c. 8. n. 9. & seqq. cum aliis laudatis.

Quæres II. An impedimentum publicæ

honestatis extendatur etiam ad infideles, eosque, saltem postquam ad fidem conversi sunt, à matrimonio impediatur?

Ratio dubitandi est: quia infidelis, qui in infidelitate matrimonium contraxit, & consummavit, post conversionem mortua uxore non potest matrimonium contrahere cum ejus sorore propter impedimentum affinitatis; ergo etiam infidelis, qui tempore infidelitatis contraxit sponsalia de præsentibus, aut de futuro, post conversionem mortuam sponsam, non potest matrimonium contrahere cum ejus sorore propter impedimentum publicæ honestatis.

Nihilominus indubitè tenendum, infideles cum consanguineis suæ sponsæ posse contrahere matrimonium tam ante, quam post susceptum baptismum. Ante baptismum quidem: quia infideles pro tempore infidelitatis non subduntur legibus Ecclesiæ, quibus præcisè impedimentum publicæ honestatis constitutum est; post baptismum verò: quia, cum publica honestas non nisi in communi quadam hominum æstimatione, & in solo jure Ecclesiastico fundetur, non potuit oriri tempore infidelitatis, quo fuerunt inita sponsalia; nec dici potest, oriri primum post conversionem, quandoquidem quod ab initio irritum fuit, tractu temporis non convalescit per c. non firmatur. 18. de R. l. in 6. Henriquez lib. 11. de Matr. c. 3. n. 4. Bonacin eod. tr. q. 3. punct. 11. n. 6.

Unde non currit paritas de affinitate: nam hæc est vinculum quoddam naturale fundatum in commixtione seminum, ac jure naturali, ideoque non est, cur, eadem supposita, non possit Ecclesia determinare gradus, intra quos subditus ejusdem, vel postea factus subditus matrimonium contrahere non possit. Contra honestas publica est duntaxat conjunctio quædam moralis fundata in effectu sponsalitiæ, & communi quadam hominum æstimatione, proveniens præcisè ex lege Ecclesiastica, quæ

quæ in infideles cadere non poteſt, & quia non ſcitur ex jure naturæ, nec poteſt poſtea tractu temporis conualeſcere, niſi ver novum actum poſitum poſt converſionem.

§. IV.

Forma impedimenti publicæ honeſtatis poſita eſt in propinquitate, ſeu cæpta quadam affinitate ex ſponſalibus, vel matrimonio nondum conſummato orta.

Ut ex ſponſalibus oriatur, ea certa, pura & valida ſint, oportet. *Certa*: nam ex ſponſalibus incertis, ut ſi quis promittat unam ex filiabus Titii ſe ducturum, & illæ conſentiant, non conſurgere hæc impedimentum, textus eſt in *c. un. de Sponſal. in 6. Pura*: enim verò ſub conditione inita v. g. *ſi mille in dotem dederis; ſi parentes conſenſerint, &c.* pendente conditione non obſtant, quo minùs, ſi ſponſa ante eventum conditionis moriatur, ſoror, vel alia è conſanguineis licitè & validè in uxorem duci poſſit. *d. c. un.* Notanter autem dixi: *pendente conditione*: quia ſi appoſita conditio jam impleta ſit, puta ſi mille in dotem ſunt numerati, aut parentes conſenſerint, pura ſunt ſponſalia, & ſic cenſentur, ac ſi nullam habuiſſent conditionem. Similiter quando adjecta eſt conditio de præſenti, vel præterito v. g. *ſi es nobilis; ſi pater tuus eſt mortuus; &c.* ea de facto exiſtit, ut ſtatim abſolutè obligant ſponſalia, ita etiam ſtatim ab initio impedimentum publicæ honeſtatis produciunt. Sanchez *de Matr. lib. 7. diſp. 69. num. 4.* & alii communiter. *Valida*: licet olim impedimentum dirimens ortum fuerit ex ſponſalibus invalidis, modò non fuiſſent talia ex defectu conſenſus. *d. c. un.* hodie tamen Concilium Tridentinum *d. ſeſſ. 24. de Reform. matrim. c. 3.* conſtituit, ut quacunq; ratione ſponſalia invalida fuerint, nullum ex iis naſcatur publicæ honeſtatis impedimentum, idque conſortim vulgatæ juris regulæ: *non præſtat impedimentum quod de jure non ſortitur effectum.*

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

Ut matrimonium ratum publicæ honeſtatis impedimentum propignat, requiritur primo, ut ſit purè, ac abſolutè iuratum, nec aliqua conditione ſuſpenſum: ſiquidem quæ paulò ante diximus de ſponſalibus, obtinent etiam in matrimonio rato, quamvis de eo *d. c. un. de Sponſalib. in 6.* expreſſè non loquatur: ſufficit enim, nullum Jus oppoſitum ſtatuerè de matrimonio rato, & communem praxim, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ, quæ eſt optima legum interpres, ita obſervare. *Secundo* requiritur, ut matrimonium non ſit invalidum ex defectu conſenſus: hinc ſi matrimonium irritum ſit propter metum cadentem in virum conſtantem, aut propter errorem in perſona; vel unus contrahentium ſit infra leptimum ætatis annum; vel ſi matrimonium celebretur per procuratorem, qui interim, licet ignoranter, revocatus ſit, hiſ & ſimilibus caſibus nulla oritur publicæ honeſtas, arg. *d. c. un.* Secùs eſt, ſi matrimonium ſit nullum conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione, prout juxta citatam *Bullam Pii V.* declararunt Cardinales ad *d. c. 3. Tridentini.*

Tertiò aliqui requirunt, ut matrimonium palàm in facie Eccleſiæ celebratum ſit. Sanchez *lib. 7. diſp. 70. num. 13.* ubi docet ex matrimonio clandestino hodie non oriri publicam honeſtatem, eò quòd formam, & figuram matrimonii non habeat, ſed quodammodo in ipſo conſenſu requiſito defectum patitur, utpote qui coram parochò & teſtibus explicatus non eſt. Verùm cum de jure antiquo indifferenter ex matrimonio quacunq; ex cauſa invalido, dummodo contrahentes de facto conſenſerint, natum fuerit publicæ honeſtatis impedimentum, & Concilium Tridentinum nihil innovaverit circa matrimonia ſive ſponſalia de præſenti juxta declarationem Pii V. allegatam, idem ſtatuumdum eſt, ſi nullum ſit matrimonium.

N

pro-

propter impedimentum extrinsecum, seu propter defectum Parochi ac testium, præsertim si contrahentes hoc casu impedimentum nesciant, v. g. credant, esse Parochum, qui Parochus non est, aut falsò putent, in parochia non esse publicatum decretum Tridentini; aliàs enim, si scientes formam Tridentini negligerent, censerentur non habuisse seriam intentionem de præsentì contrahendi, & ita defectus in consensu foret. Fagnan. in *c. ad audientiam. de Sponsalibus num. 20.* Gutierrez de *matrimon. cap. 103. num. 9.* Jacob. Pignatell. *tom. 4. consult. 15. qui num. 3.* refert declarationem S. Congregationis Concilii.

Non levis controversia est: num publicæ honestatis impedimentum oriatur casu, quo sponsalia, aut matrimonia sunt publica, & impedimentum, aut defectus consensûs omnino occultus, ita ut in foro externo probari nequeat?

Affirmativæ ad stipulatur Sanchez *l. 7. disp. 68. n. 14.* & cum eo Vinc. de Just. de *Dispens. matrim. lib. 2. c. 8. n. 26.* eò quòd, cum nullitas probari nequeat, nec præsumatur, non minùs scandalosum, ac inhonestum sit in Republica, hoc casu cum consanguinea sponsæ contrahere matrimonium, quàm si re vera valida fuissent priora sponsalia, aut matrimonia.

Econtra Coninck de *Sacrament. disp. 23. dub. 5. num. 69.* Bonacin. de *Matrimon. quest. 3. punct. 11. num. 14.* quos malè pro affirmativa allegat Vincent. de Just. Navarr. in *Man. cap. 22. n. 57.* & plures alii apud Sanchez *l. cit. num. 13.* docent, si defectu consensûs merè interni, vel alia ex causa planè occulta sponsalia de præsentì, vel de futuro nulla sint, nullam à parte rei nasci publicam honestatem, licèt in foro externo nata præsumatur; quibus accedo: tum quia de jure communi ex sponsalibus vel matri-

monii defectu consensûs invalidis non hæscitur publica honestas. *c. un. de Sponsalibus in 6.* & quòd minùs textus iste secundùm opinionem Adversariorum explicari possit de defectu consensûs apparente, vel nullitate in foro externo nota, saltè quoad sponsalia de futuro propter occultum votum, errorem, simulationem, similè impedimentum invalida, prohibet Tridentinum *cit. cap. 3.* dum verbis generalibus, justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunquè ratione valida non erunt, prorsus tollit.

Ratio pro contraria sententia allegata nihil evincit, nisi quòd in foro externo, quamdiu nullitas, aut defectus consensûs occultus est, sponsalia, ac matrimonia valida, atque ex illis impedimentum publicæ honestatis ortum præsumatur. Nec refert, quòd scandalosum, inhonestumque sit, ducere consanguineam illius, quæ in foro externo creditur vera uxor, aut sponsa; non enim omne scandalum, vel inhonestas re ipsa inducit impedimentum dirimens matrimonii, sed illa solum publica honestas, quæ quasi affinitas quadam inchoata ex mutua animorum conjunctione, & consensu in matrimonium nascitur. Unde sicut putativa affinitas carnalis à parte rei, & in foro animæ non impedit, quòd minùs is, qui publicè pro affine habetur cum putativæ concubinæ sorore matrimonium validè contrahat, etsi in foro externo tale matrimonium habeatur pro scandaloso, & invalido; ita idem continget, si à parte rei nulla sit animorum conjunctio, nullumve impedimentum ex mutuo consensu natum, quantumvis in foro externo præsumatur.

Utrùm ex Sponsalibus, ac matrimoniis interpuberum, quæ vel ipsi ad invicem, vel Parentes pro eis contraxerunt, consurgat impedimentum publicæ honestatis? textus luculentus est in *c. un. de Dispensat. impub. in 6.*

quem ſupra in *tit. 1. n. 8. 18. 100. & in tit. 2. num. 13. & ſeqq.* expoſuimus.

§. V.

Effectus impedimenti publicæ honeſtatis eſt, quòd inter perſonam deſponſatam, & alterius conſanguineos impediatur, & dirimat matrimonium ſubſequens, & multò magis ſponſalia, non tamen præcedentia. *c. un. de Sponſ. in 6.* Idcirco ſi quis priùs contraxerit ſponſalia absoluta de futuro cum Titia, & poſtea cum eius ſore de præſenti, ſponſalia poſteriora de præſenti ſunt nulla, priora autem ſubſiſtunt & obligant ad contrahendum cum Titia matrimonio. Neque impedit, quòd ex matrimonio invalido ob aliam cauſam, quam ob defectum conſenſus impedimentum publicæ honeſtatis generetur juxta deducta *n. 7.* Id namque non operatur retro, neque nocet ſponſalibus antecedentibus: eò quòd ratio publicæ honeſtatis, quæ impedit contractum cum conſanguinea ſponſæ impediatur quoque, ne ex contractu illo invalido, ſi in eatur, ad verſus ſe ipſam aliud impedimentum conſurgat, & detur mutua quaſi reactio. *Patrit. Sponſ. de Matr. num. 58.* Aliud ſtatuendum, ſi quis ſucceſſivè cum duabus ſororibus ſponſalia contrahat, & ſecundam inſuper carnaliter cognoscat; quo caſu nec ſecundam habere poteſt propter impedimentum publicæ honeſtatis, neque primam propter affinitatem, ſolum enim de publica honeſtate conſtitutum eſt, quòd retro non agat, & ſponſalia præcedentia non diſſolvat, affinitas verò, & reliqua impedimenta dirimentia, tamen poſt contracta ſponſalia ſupervenientia, obſtant matrimonio contrahendo, & ipſo jure ea reſcindunt per *c. ex literis. 8. de eo, qui cognovit conſanguineor. ſua. P. Engl de Sponſ. §. 6. n. 6.*

§. VI.

Contraria impedimento publicæ honeſtatis eſt diſpenſatio, quæ tollitur. Ut verò in aliis impedimentis dirimentibus jure Eccleſiaſtico

introducitur ſolus S. Pontifex diſpenſare poteſt, ita etiam poteſt in iſto impedimento, ſive proveniat ex ſponſalibus de futuro, ſive ex matrimonio rato, uti illuſtre exemplum habemus in Julio II. qui diſpenſavit cum Henrico VIII. Rege Angliæ, & Catharina Auſtriaca antea Arthuro Henrici Fratri nupta, teſte Jacobo Pignatell. *tom. 4. conſult. 14. num. 4.* Interim tamen longè faciliùs diſpenſatur, ſi honeſtas ex ſponſalibus, quàm ſi ex matrimonio rato proveniat, & ideo majores cauſæ requiruntur ad impetrandam diſpenſationem, ſuper hac, quàm ſuper illa, atque ſi ex matrimonio rato inſurgat, id in ſupplicatione exprimendum eſt, ut habet notorius Curia Stylus. Vincent. de Juſt. *de Diſpenſ. matrimon. lib. 2. c. 8. n. 56. & 59.*

De cætero impedimentum publicæ honeſtatis ad inſtar affinitatis eſt perpetuum, ita ut nec morte alterius, conſequenter nec per aliam diſſolutionem ſponſalium extingatur. *c. 14. & 15. cauſa 27. q. 2.* Et hoc etiam tunc procedit, quando ſponſalia de futuro diſſolvuntur mutuo diſenſu: partim propter textum clarum in *c. acceſſit. 5. de Deſponſ. impub.* qui per Tridentinum non reperitur correctus: partim propter expreſſam declarationem Cardinalium de Anno 1658. die 6. Julii, quam ſub die decima ejuſdem Menſis Alexander VII. approbavit, juſſitque, in dubium deinceps non revocari, teſte Fagnano in *c. ad audientiam. 4. num. 29. de Sponſalib.* Quibus accedit ratio, quòd impedimenta matrimonii ſemel nata non ampliùs dependeant à voluntate, & perſonis contrahentium, ſed ab Eccleſia; cum ergo ſponſalia ſemel fuerint valida, non eſt in arbitrio contrahentium, tollere illud impedimentum, quòd ex iis vi ſtatuti Eccleſiæ ſemel reſultaverat. Confer Reverend. Mzurum Oberaſcher *de Sacram. matrimon. cap. 4. §. 7. & P. Jacob. Wex de Sponſal. p. 1. à num. 27.*

TITULUS V.
De Conditionibus apposi-
tis in desponsatione, vel in
aliis Contractibus.

SUMMARI A.

1. *Conditionis diversa acceptio.* 2. *Definitio.* 3. *Usque 11. Multiplex divisio.*
11. 12. *An liceat.* 13. 14. 15. *Et quibus actibus liceat adicere conditionem.*
16. *Quomodo concipiatur conditio?*
17. *Usque 27. recenseantur effectus singularum conditionum, præsertim circa desponsationem.*
27. *Et seqq. Quid operetur causa, demonstratio, vel modus adiectus contractus matrimoniali.*

UT aliis contractibus, ita & desponsationi conditiones apponi possunt; qua in re quid juris, hoc titulo exponitur.

§. I.

- I** *Conditionis non una significatio est: Interdum sumitur pro statu personæ, ut in §. fin. Institut. de Jure person. l. 9. ff. de Statu hom. Aliquando pro qualitate rei, v. g. matrimonii, ut in l. 65. ff. de Judiciis. l. 19. & 36. ff. de Ritunupt. Nonnunquam pro modo, ut in c. verum. 4. h. t. Alibi pro pacto, seu lege contractus, ut in l. 6. ff. Pro socio. l. 7. C. de Pactis. Quandoque pro optione, sive electione, ut in l. 8. §. 12. ff. de Inoffic. testam. Sæpius, & hoc loco accipitur pro circumstantia dispositioni adjecta, à cuius existentia valor illius dependet.*

§. II.

- 2** *Definitur conditio, quòd sit adjectio apposta, vel subintellecta, per quam dispositum in suo esse habet existentiam, vel defectum. Ita ferme Bald. in Rubr. de Condit. & Demonstrat.*

§. III.

- 3** *Dividitur conditio I. in conditionem de præsentem, de præterito, & de futuro, juxta modum scilicet, quò concipitur. Conditio de*

præsentem est, si dicam: *ducam te, si es virgo, & nobilis, Comes, aut Princeps.* Conditio de præterito, si dicam: *ducam te, si Ferdinandus III. fuit Imperator; si pater tuus est mortuus.* Conditio de futuro, si dicam: *ducam te, si hoc, vel illud feceris, aut non feceris.* Hæc præterita conditio proprie talis est, non item conditio de præsentem, vel de præterito juxta l. institutio. 10. ff. de Conditionib. instit.

II. *Dividitur in conditionem possibilem, & impossibilem. Possibilis dicitur, quæ se habet ad esse, & non esse, ideòque & evenire, & non evenire potest. Impossibilis, cum quid fieri repugnat.*

Conditio *possibilis* subdividitur in necessariam, & contingentem, & hæc denuo in suas species. Necessaria est, quæ ordine naturæ, aut aliàs omninò est exitura; ut si dicam: *accipie te in uxorem, si cras solvatur, vel occidat: si Titius moriatur: si Antichristus nascatur.* Contingens alia est potestativa, alia casualis, alia mixta. Potestativa, seu arbitraria nuncupatur, quæ dependet à sola, & libera voluntate ejus, qui vel dando, vel faciendo illam implere potest; qualis est hæc: *ducam te, si Christianam religionem amplecti volueris, arg. l. 2. ff. de Condit. & demonstrat.* Casualis vocatur, quæ pendet ex futuro eventu, & ex voluntate tertii; qualis est hæc: *ducam te, si Imperator vicerit Turcam: si Titius Doctor Jurium factus fuerit.* DD. in l. qui balneum. §. 1. ff. Qui pos. in pign. Mixta, quæ partim casualis, ac fortuita est, partim arbitraria; qualis illa: *ducam te, si redieris ex Gallia; quod tam à fortuna, quam à voluntate abeuntis pendet per l. si pater. 4. C. de Instit. & substit.*

Conditio *impossibilis* vel est talis ex natura rei, cui natura impedimento est, quò minus existat, ut: *si hircocerum ceperis: vel est talis defacto, cum quid jure, & naturâ fieri potest, propter difficultatem tamen impossibile*

judicatur, ut: *si caelum digito tetigeris: si montem aureum in dotem dederis*; vel est talis de jure, cum pro conditione ponitur res lege prohibita: quod enim lege non licet, id nec potest esse. *l. 15. ff. de Condit. & Instis.* Et hæc ita alia est contra substantiam matrimonii, puta contra educationem, vel generationem proles, ut: *si partum impedieris: si sterilitatis venenum sumpseris*, aut contra fidem conjugalem, ut: *si pro quaestu te prostituueris: si tui copiam feceris iis, quibus volueris*; aut contra bonum Sacramenti, ut: *si alium honore, & facultatibus altiore non invero. c. fin. h. t.* Alia est, quæ non repugnat substantiæ matrimonii, ut ista: *ducam te, si pro- am occideris: si furtum feceris.* Sanchez de Matr. lib. 5. disp. 1. n. 3.

III. Dividitur conditio in suspensivam, & resolutivam. Suspensiva dicitur, quæ actus obligationem, seu effectum suspendit, donec conditio existat, veluti si quis ita contrahat matrimonium cum Titia: *si ipsa in dotem offerat mille.* Resolutoria, quæ nihil obstat, quin contractus, vel actus ab initio sit purus, facit tamen, ut possit resolvi: v. g. *Ego contraho tecum, donec aliam ditto-rem invenero.* Gonzalez in c. 1. n. 8. h. t.

IV. Dividitur conditio in expressam, & tacitam. Expressa est, quæ conceptis verbis apponitur. Tacita, quæ actui aliis inest, etsi non exprimat: cujusmodi in ordine ad sponsalia sunt hæc: *si DEUS voluerit: si DEO visum fuerit: si vixeris: si res permauserit in eodem statu: si non es mea affinis, aut consanguinea: si honeste, & pudice vixeris.* Sanch. d. n. 3. & 8.

§. IV.

Causa efficiens conditionis est vel remota, vel proxima.

Remota est jus, quod modo prohibet, modo permittit, actum fieri sub conditione. *tot. h. t. & ff. de Condit. & Demonstrat. ac pal- sum alibi.*

Proxima sunt, qui dispositioni, seu actui conditionem aliquam apponunt. Possunt autem utique omnes illi conditionem apponere, quos neque natura, neque lex impedit, quò minus actum ipsum purè celebrare possint, arg. *l. in re mandata 21. C. Mandati.* Unde qui sunt habiles ad contrahendum matrimonium, ac sponsalia, sunt etiam habiles ad hoc, ut eisdem conditionem adjiciant.

§. V.

Materia, seu Objectum conditionis sunt actus, quibus ea apponi potest: sunt enim actus, qui conditionem respuunt, & per ejus adjectionem vitiantur. Sed quinam illi? Jure Canonico regula generalis traditur: *actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. c. 50. de R. l. in 6. De Jure Civili regula paulò limitatior habetur in l. actus legitimi. ff. Eod. ibi: actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, veluti emancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, servi optio, datio tutoris, in totum vitiantur per conditionem, vel temporis adjectionem.* Quorum verborum sensus non est, quòd omnes actus legitimi conditionem, seu diem respuant, vel per ejus adjectionem vitientur, sed quòd si actus legitimi, qui conditionem, vel diem non recipiunt, ejus additione inutiles, irritique fi- ant, atque hoc sensu etiam regulam canonicam intelligendam esse, *ibidem* docent Barbof. Canisius, & alii.

De matrimonio *controvertitur*, an ei, præsertim in locis, ubi Tridentinum receptum est, conditio de futuro contingente adjici possit?

Negativam probat Sanchez d. disp. 1. n. 5. Covarr. de Matrim. p. 3. c. 3. n. 3. Affirmativam sustinent Gloss. Panormit. & Canif. in c. 1. h. t. Quibus ræum quoque calculum adjicio: quamvis enim fatendum sit, quòd matrimonium purum, & perfectum non sit, antequam existat conditio, sicut nec alius

contractus conditionatus; at tamen hoc non impedit, quin contractus hujus Sacramenti, qui ex consensu simpliciter pendet, conditionatus esse possit, cum ipse consensus de presenti possit esse conditionatus. Neque obest, quod ingerunt, matrimonium esse ad hoc institutum, ut statim ex eo purus effectus cohabitationis, & conjunctionis mutue sequatur: hoc namque simpliciter verum non est, quandoquidem constat, hunc effectum posse suspendi per deliberationem, & ingressum in religionem. Si ergo effectus purus illico sequi non debet, natura hujus contractus conditionem non excludit. Vid. Canis. & Barb. l. cit. Layman in Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 7.

15 Eadem ferè difficultas videtur de professione religiosa, ut quæ est velut matrimonium spirituale, & per eam se tradit, ac consecrat homo DEO in perpetuum servitium, atque à mundo emancipatus se eidem Numini mancipat. Probabilius tamen est, quòd sicut matrimonium, ita & professio religiosa conditionem suspensivam recipere possit, & tunc, tametsi ante existentiam conditionis professio perfecta non sit, tamen ea existente sine novo consensu, & acceptatione superioris professio pura, & perfecta efficiatur, ut tradit Sanch. Op. moral. lib. 5. c. 4. n. 88. & cum eo Layman ut supra. Obiter tamen noto, quòd tam professio religiosa, quam matrimonium conditionem resolutivam, vel diem non admittant: quippe conditio resolutiva, & adjectio diei sive per modum termini, sive per modum conditionis facta repugnat substantiæ utriusque, & sic reddit actum nullum per text. in c. fin. b. 2.

§. VI.

16 Forma conditionis stat in modo eam capiendi, qui varius. Dictiones usitatores, quibus conditio exprimitur sunt adverbia: *si, cum, quando, quandoque, ubi, dum, dummodo, donec, quoad, quamdiu*.

Particula *si* quasi ex natura sua negotio conditionem adjicit. l. 1. l. 17. §. 3. ff. de Condit. & demonstr. Alexander consil. 127. lib. 7. Nisi conditio repugnet facto, vel intentioni disponentis. Barb. de Diction. usq. frequen. dist. 364 n. 2.

Particulæ *cum, quando, quandoque* principaliter quidem significant tempus. l. 22. ff. Quando dies legat. conditionem tamen denotant, si adjiciuntur verbo futuri temporis aut termino incerto, ut si pater leget filia: *cum nupserit, vel quando nupserit*. l. 49. pr. §. 1. & 2. ff. de Legat. 1. l. 25. ff. de Condit. & demonstr. l. 30. ff. Quando dies legat. Alex. lib. 2. consil. 55.

Similiter particula *ubi* juncta verbo futuri temporis, aut eventui incerto, conditionem inducit, ejusdemque significationis, ac potentia est, cujus vox *cum, vel quando*: veluti si mulieri legatum relictum sit, *ubi ca nupserit*. l. si ita scriptum. 45. §. fin. ff. de Legat. 2. Gonzalez in c. 1. e. t. n. 7.

Adverbia *dum, dummodo, donec, quoad, quamdiu*, modò conditionem suspensivam, modò resolutivam important; suspensivam tunc, quando apponuntur ad inchoationem actus, ut in l. sufficit. 56. ff. de Condit. indeb. ubi pactum de non petendo conditionale dicitur, si quis paciscatur, ne conveniatur, *donec Titius consul fiat*. Resolutivam verò, quando adjicitur ad actum finiendum, ut si quis ita legaverit, *dum, quoad, vel donec uxor mea cum filio meo erit*. l. 30. §. 5. ff. de Legat. 3. l. 17. ff. de Annis legat. l. 6. ff. de Condit. demonstr. Bartol. in l. 1. ff. Eod. num. 15. Barb. l. cit. dist. 93. & 2. seqq.

Sunt præterea plures aliæ dictiones, quæ in ultimis voluntatibus, aut contractibus conditionem indicant, & generaliter omnes illas, quæ dispositionem in futurum aliquem eventum suspendunt, conditionem facere alserit Alexand. consil. 109. n. 5. lib. 7.

§. VII.

§. VII.

Effectus conditionibus non semper idem est, sed pro diversitate conditionis diversus.

Effectus conditionis de presenti, vel prateriti est, quòd, si extet, & res ita se habeat, dispositionem statim ratam; sin aliter, statim irritam faciat. §. conditiones. 6. Inst. de Verb. obligat. l. conditio. 100. ff. Eod. Idcirco si quis dicat: promitto tibi matrimonium, vel accipio te in uxorem, si es nobilis, aut dives, statim rata sunt sponsalia, aut matrimonium, si revera nobilis sit, aut dives; sin minus, nihil profectus actum esse intelligitur: quæ enim per rerum naturam sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint. d. §. conditiones. 6. Navar. in Man. c. 22. n. 62. Guierrez de Matr. c. 81. n. 1. Reverend. Maurus Oberalscher de Sacram. matr. c. 2. §. 3. q. 2.

Effectus conditionis necessaria, licet concepta sit de futuro, est, quòd sponsalia, matrimonia, aliòsve actus nec vitiet, nec suspendat, quippe quòd fieri necessum est, præsens esse videtur, & contractus sub tali conditione conceptus, purus esse censetur, quia conditio non potest non existeret. l. hæres meus 79. ff. de Cond. & demonstr. Hinc respondit Ulpianus, quòd ea conditione debetur, quæ omnino exitura est, veluti si, cum moriar, dare promiserò, solum repeti non potest, quia revera debitum jam erat. l. 17. & 18. ff. de Condit. indeb. Quòd ramen intelligendum est, si contrahentes sciant, conditionem esse necessariam: nam si pureat, illam non esse necessariam, quoad actuum intentionem est contingens, & per consequens contractum suspendit usque ad eventum conditionis. Henriquez lib. 11. de Matr. c. 12. n. 4. Sanch. lib. 5. disp. 2. num. 3. Idemque est, si ex circumstantiis facile colligatur, talem conditionem non apponi tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfixionem, ut si quis dicat: contrabo tecum, si pater meus morietur, id est, quando pater meus

obierit; etsi enim hæc conditio necessario futura sit, consensus tamen in diem signatur fertur, & sic de futuro est, arg. d. l. hæres, 79. ff. de Condit. & demonstr. Sanch. l. cit. n. 6.

Effectus conditionis possibilis de futuro contingente est, quòd effectum, & obligationem actus suspendat; quamobrem nec sponsalia, nec matrimonia, nec alii contractus quicunque hac conditione pendente obligant ad executionem, sed solum ad expectandum ejus eventum per §. 4. Inst. de Oblig. Quòd si conditio deficiat, sive casu, sive culpâ cujuscunque, contractus dissolvitur, neque ex iis agi potest c. super eo. 5. h. t. Si verò impleatur conditio, quantumvis ex intervallo, ea (excepta conditione potestativa) retrotrahitur, & contractus ita purificantur, & perficiuntur, ac si ab initio fuissent purè, & sine conditione initi. l. 11. pr. & §. 1. ff. Qui potior. in pig. l. 41. ff. d. O. & A. l. 7. ff. de Contrah. empt.

Illud acriter disceptatur: an matrimonium contractum per verba de presenti sub conditione de futuro honesta, eâ impletâ, fiat validum, & obliget absque novo consensu utriusque contrahentis?

Negativam imprimis suadere videtur textus in c. super eo. 5. h. t. propterea, quòd ibi dicatur, eum, qui in mulierem consentit, si pater volet, non nisi eveniente conditione cogendum esse ad matrimonium contrahendum: si ergo impleta conditione cogendus est contrahere, non erit statim matrimonium sine novo consensu. Deinde ratio: quia cætera sacramenta à futuro eventu pendere non possunt, sed statim aut nulla, aut valida esse debent, ut in baptisate, si quis diceret: baptizote, si cras pœnitueris; in confessione: absolvete, si cras restitueris; nec baptismus, nec absolutio valeret, etiam impleta conditione, nisi nova ablutio, aut absolutio de presenti detur. Ergo idem dicendum de matrimonio: maxime quia consensus sub conditione in futurum

im-

implenda est consensus solum de futuro, non de presenti, ut habetur in *d. c. super eo. in fin.* & docet S. Thom. in 4. dist. 29. q. un. art. 3. ad questionem. 3.

Nibilominus major, meliorque pars Canonistarum sequitur affirmativam, eamque servat Curia Romana etiam post Concilium Tridentinum, ut testatur Fagn. in *d. c. super eo.* eò quòd omnes reliqui contractus, etiam sponsalium, sub conditione contingente in futurum celebrati ea eveniente purificantur, ac perficiantur sine novo consensu, ac si ab initio fuissent purè, & sine conditione initi per *jura supra allegata*; ergo & matrimonium tam sub ratione contractus, quam sub ratione Sacramenti, cum Christus illud elevando ad dignitatem Sacramenti ejus naturam non immutaverit.

Neque huic sententiæ refragatur *c. super eo. §. h. r.* quoniam in illo ly *contrahere* accipitur pro *consummare*, ita ut sensus sit, eum, qui sub conditione matrimonium contraxit, conditione impleta cogendum esse ad *contrahendum*, id est, ad *consummandum* matrimonium, quandoquidem interrogatio de consummatione est proposita, cui responsio congruere debet. Sanch. lib. 5. disp. 8. n. 5. Inductio, & argumentatio ab aliis Sacramentis, ut in aliis multis, ita quoque in hoc fallit. Ratio disparitatis inde provenit, quòd alia Sacramenta omnia certam materiam, formamque absolutam, ac verbalem habeant, matrimonium autem in ratione Sacramenti plus non requirat, quam in ratione contractus, utpote in quo ejus materia, & forma consistit; proinde sicut quæ contractus perfici potest per eventum conditionis sine novo consensu, ita etiam perfici poterit, ut est Sacramentum. Ad id, quòd additur, concedo, consensum conditionatum non esse consensum de presentium effectu actualiter posito, nego verò, non esse consensum de presentium cum effectu in even-

tum conditionis suspensio, exprimitur namque per verbum *presens*: v. g. *accipio te, si pater tuus consenserit.*

Porro ut conditione existente matrimonium reddatur perfectè validum, & purum, juxta communiorum sententiam necessarium est, ut in locis, ubi Tridentinum promulgatum, ac receptum. Parochus & testes etiam de conditionis implemento notitiam habeant, adeoque vel intersint, dum conditio impletur, vel saltem contrahentes coram Parocho, & testibus, conditionem esse impletam, affirmant: quippe alioquin in foro externo de matrimonio substantialiter perfecto testificari non possent, sed solum de contractu inchoato, & adhuc in futurum pendente, solubilibus. Coninck, Petr. Ledesma, & cum his Layman in *Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 3.*

Effectus conditionis impossibilis, sive de natura, sive de facto, sive de jure variat. Adjecta ultimæ voluntati, puta testamento, legato, fideicommissio, donationi mortis causâ, non vitiat, vel impedit effectum hujusmodi ultimæ voluntatis, sed ipsa conditio vitiat, id est, habetur pro non adjecta, seu non scripta. l. 1. §. 14. ff. de *Condit. instit. l. reprehendenda. C. de *Instit. & substit.* Idem est in matrimonio, dummodo non inseratur conditio turpis, quæ sit contra substantiam matrimonii per text. in *c. fin. h. r.* Secus in aliis contractibus, & actibus inter vivos, qui, si sub conditione impossibili, aut turpi celebrentur, vitiantur, & nullius momenti existunt juxta §. *si impossibilis.* II. *Instit. de *Instit. stipul. l. non solum. 3. ff. de *Obligat. & act.* Ratio discriminis est, quòd ultimæ voluntates sint favorabiliores, quam contractus, & benignior, ac plenior in iis interpretatio faciendâ, nec facile credendum sit, aliquem ultimæ suæ voluntati quid adjecisse ad impugnandum idem suum judicium. l. 3. ff. de *Testam. milit.* Matrimonii quoque favor favori ultimarum voluntatum æquiparatur. Sed hic***

Controvertitur I. Qua ratione conditiones impossibiles, vel turpes, quæ non repugnant substantiæ matrimonii pro non adjectis haberi possunt?

Dixeris forsan, matrimonium sub ejusmodi conditione contractum ex defectu substantialis consensus penitus non posse subsistere: etiam consentire non intelligitur, qui noluit se obligare, nisi sub conditione impossibili, vel turpi juxta textum in *d. l. non solum 31. ff. de Oblig. & act.* Et verò si quis in matrimonium conserit sub conditione turpi, v. g. *si hominem interfeceris*, tum revera consensus ejus naturaliter spectatus est conditionatus, non absolutus, conditionatus autem consensus sublata conditione deficit. Similiter, qui hac oratione usus est: *accipio te, si mentem aureum pro doce attuleris*, vel scivit, conditionem esse impossibilem, vel reputavit, esse possibilem; si scivit, tum non habuit verum consensum, sed potius ludere voluisse videtur; si reputavit possibilem, talis conditio in ejus animo & apprehensione eandem vim habet, ac si verè esset possibilis, & contingens, consequenter ex ejus defectu consensus nullus est, arg. *l. servo manumisso. ff. de Condition. in debitor.*

Hac de causa DD. anxie disquirunt circa intellectum *d. c. fin. h. t.* & diversas ejus explanationes afferunt, quarum octo refert Gutierrez *de Matr. c. 82. à n. 40.* Præ reliquis placet hæc: illam dispositionem *c. fin.* tantum procedere ex præsumptione, quòd scilicet, si conditiones impossibiles, vel turpes, quæ non sunt contra substantiam matrimonii, adjectantur huic contractui, præsumatur, non fuisse sententia appositæ, sed ipsum matrimonium absolute contractum, conditiones autem tantum in speciem, aut secundario per modum accessorii adjectas. Nec est verum, quòd, quando conditio turpis, vel impossibilis, cognita ut talis, additur, semper necessariò naturalis con-

sensus deficiat; potest enim circa substantiam matrimonii esse verus, & principalis consensus, circa addita aut secundarius, aut nullus. Igitur per decisionem *d. c. fin.* non ponitur regula universalis circa contractum matrimonii, quasi is debeat absolute subsistere, tamen si consensus fuerit verè nullus, aut simpliciter conditionatus: cum constet, absque vero, ac naturali consensu matrimonium contrahi non posse; sed præsumitur duntaxat à jure, verum intervenisse consensum, & quidem per se absolutum, nisi contrarium ex circumstantiis & adjunctis reluceat, ac præsumptio illa per aliam elidatur. P. Engl. *h. t. n. 12. & 13.*

Controvertitur II. An sicut in matrimonio, ita in sponsalibus de futuro conditiones turpes, aut impossibiles rejiciantur, & sponsalia pro absolute contractis habeantur?

Negativam defendit Zoëf. *h. t. n. 22.* & post eum P. Engl. *n. 15.* eò quòd *c. fin. Eod. tit.* tantum loquatur de matrimoniis, & aliunde illius dispositio sit exorbitans à jure communi, imò quodammodo correctoria juris naturalis, adeoque strictissime interpretanda. Affirmativam Sanch. *lib. 5. disp. 17. n. 2.* dicit, esse communem ferè omnium, nec ab ea in praxi recedendum: quia aliàs, quæ de matrimonio disponuntur, etiam in sponsalibus procedunt per *l. oratio. ff. de Sponsal.* idque præsertim hic obtinet; ex quo dispositio *d. c. fin.* non est odiosa, sed favore matrimonii introducta, ut ibidem expressè dicitur. Nec etiam à regulis juris communis, minus à jure naturali exorbitat, si quidem idem universi liter de ultimis voluntatibus constitutum est in *l. 1. & 4. ff. de Condit. instir.*

In theoria utraque sententia probabiliter defenditur. In praxi existimem, plurimum ad circumstantias contractus attendendum esse, & sententiam negativam sequerem, si ex contrahendo matrimonio alia quædam incommoda, ut sæpè accidit, subortitura time-

ren-

rentur, cum tunc sponsalia potius odiosa, quam favorabilia essent; affirmativam vero, cessantibus ejusmodi incommodis, modo contrahentes sciverint, conditionem esse verè impossibilem, aut saltem ita turpem, ut in eam inclinasse non videantur; quod addo: quia si sit talis conditio, in quam homines frequenter ex humana fragilitate consentiunt, ut si Lutheranus promittat matrimonium Catholicæ sub conditione, si religionem catholicam abjuraverit: vel si quis dicat, se ducturum Titiam, si prius sui corporis copiam faciat, &c. tunc enim præsumendum, conditionem seriò appositam, nec aliter quam conditionatè consensum præstitum fuisse, consequenter congruit opposita præsumptio desumpta ex c. fin. sæpè cit. Patrit. Sporer de Matrim. c. 1. num. 192. Clariss. P. Jacob. Wex de Sponsal. p. 1. §. 6. n. 25.

25 *Effectus conditionis resolutiva* alius est, si consideretur ut pendens, alius, si ut existens, alius, si ut deficiens. Ut pendens relinquit actum purum, nec puritatem, aut perfectionem negotii remoratur, arg. l. 3. ff. de Contrah. empt. l. 2. §. 4. & 5. ff. Pro empto. Ut existens actum resolvit, ita ut retrò ab ipso initio pro non factò habeatur per l. 19. ff. de Usurpat. l. 6. §. 1. de Divers. & tempor. præscript. Sicut enim conditio suspensiva hoc operatur, ut ea existente retrò actus purè celebratus putetur juxta *deducta*, ita ex adverso facit conditio resolutiva, ut retrò nihil actum esse videatur. Bachov. ad Treutl. Vol. 1. Disp. 28. th. 9. lit. D. Ut deficiens actum ita confirmat, ut absolute evadat irrevocabilis, perinde ac si ab initio nulla conditio fuisset adjecta: quoniam resolutio fuit conditionalis, & conditionalia deficiente conditione pro infectis habentur.

26 Denique *effectus conditionis tacita*, quæ nempe ex natura rei inest, idem est, qui expressæ per l. item quia 4. ubi Gloss. & DD. ff. de Pæc. non tamen facit actum conditionalem,

nec obligationem, aut exactionem suspendit, tamen si exprimat: sic enim, licet sponsalia de futuro habeant tacitam conditionem: nisi deformitas superveniat, vel detegatur, statim tamen parvas publicam honestatem, item statim sponsa potest urgere, & cogere sponsum ad contrahendum matrimonium. Similiter omnibus testamentis, vel legatis inest conditio, si hæres adire, si legatarius accipere volet, & tamen etiam si neuter voluntatem suam declaret, sed forte nesciat, sibi aliquid in testamento relictum esse, hæreditatem, vel legatum ad suos hæredes transmittit, nec conditio tacita attenditur. l. conditiones 99. l. aliquando. 107. ff. de Condit. & Demonstrat. & ibi Gloss. Quod verè tacita conditio, licet expressa, non faciat actum conditionalem, non procedit, quando conditio non inest eodem modo, sicut expressa, aut si in expressa requiritur declaratio hominis. Hinc si Titio legentur 100. si volet, legatum propriè conditionale erit, & nisi ante mortem conditionem impleat, ac voluntatem suam declaret, non transmittit legatum ad suos filios, vel hæredes per text. in l. si ira legatum. 65. §. 1. ff. de Legat. 1. l. 69. ff. de Condit. & demonstrat. Ordinat. consil. 41.

§. VIII.

Affinis conditioni est causa, demonstratio, & modus.

Causa apponitur, quando id denotatur, propter quod, sive præiens, sive præteritum, fit dispositio, & designatur per particulam quia, ut: Titio, quia negotia mea curavi, certum do, lego: ducam te, quia ex hac familia oriunda es.

Est tamen quoad causam differentia inter ultimas voluntates, & actus inter vivos: nam in legatis, positâ falsâ causâ, censetur principale motivum adhuc subsistere, eò quòd legata non tam ex illa causa, quam ex liberalitate legantis proficisci credantur. Zoëf. ad ff. de

Condit.

modus adiectus fuerit contra substantiam, actus, quo casu viciat ipsum actum. *c. fin. h. t. arg. l. per servum. 14. junct. à. l. seq. ff. de Usu & habit.* Censetur enim ejusmodi modus inesse actui, cui adjicitur, nec pactum à contractu separatum inducit. Qua de causa etiam modus contrarius substantiæ, seu bonis matrimonii illud annullat, arg. *c. solet. 6. & c. aliquando 7. causâ. 32. q. 2. c. fin. h. t. Sanchez de Matr. lib. 5. disp. 19. n. 5. Dicastillo disp. 5. n. 228.* quamvis sententiam oppositam dicat satis probabilem.

TITULUS VI.

Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere

possunt.

Hoc titulo proponuntur impedimenta Ordinis, & voti; quibus jungemus cultus disparitatem, quæ sedem aliàs certam in hoc libro non obtinet.

Pars I.

De Impedimento Ordinis.

SUMMARIA.

1. Quid sit impedimentum Ordinis? 2. Quo jure dirimat matrimonium? 3. 6. 7. Quibus Ordinibus annexum sit? 4. 5. Quos Clericos reddat inhabiles ad matrimonium? 8. 9. Qui sint hujus impedimenti effectus? 10. An, & quando in eo dispensari possit?

§. I.

1 **D**efinitur impedimentum Ordinis: est Ordo sacer dirimens matrimonium, sublequens. Colligitur ex *c. 1. & 2. b.*

§. II.

2 **C**ausa efficiens impedimenti Ordinis, alia est remota, alia proxima.

Remota est Jus, & illud solum Ecclesiasticum; non Divinum, cum nullus textus esset; nec naturale: ex quo Ordo sacer matrimonium neque dirimit ratione sui, utpote

qui ex se statui conjugali non repugnat, & certe, alioquin in Ecclesia Occidentali, seu Græca non posset Græcis concedi usus matrimonii etiam prius contracti; neque ratione votitæ annæxi quandoquidem nec votum solenne expressum jure naturæ, vel Divino dissolvit matrimonium contrahendum, ut dicemus. Quod & Concilium Trident. *sess. 24. de Matr. can. 9.* perspicue indicat, anathemate percellens dicentem: *Clericos in Sacris constitutos, aut Regulares professos posse licite, & valide contrahere matrimonium, non obstante lege Ecclesiastica, scilicet quoad Clericos, vel voto, scilicet quoad Religiosos professos.* Confer P. Engl ad *Tit. de Cleric. conjug. n. 11. & seq.*

Causa efficiens proxima hujus impedimenti est Ordo sacer, nempe Episcopatus, Presbyteratus, Diaconatus, & Sub-Diaconatus: quamvis enim in Ecclesia primitiva Sub-Diaconatus inter sacros Ordines reputatus non fuerit, postea tamen his accessit. *c. à multis 9. de Etat. & qualit. c. miramur. 7. de Servit non ordin.*

§. III.

Subjectum impedimenti Ordinis sunt Clerici, quos Ordo sacer reddit inhabiles ad matrimonium contrahendum. Ubi

Controvertitur I. An pueri ordinati ante usum rationis ex vi Ordinis recepti teneantur ad servandam castitatem, & ad matrimonium contrahendum inhabilitentur?

Affirmant Paludan. Gabriel. Anton. & alii, quos refert Sanchez *de Matr. lib. 7. disp. 30. n. 1.* ex ea ratione: quia ex præcepto, & constitutione Ecclesiæ obligatio perpetuæ castitatis, & inhabilitas ad matrimonium est annexa Ordini sacro. Ergo sicut defectus usus rationis in pueris non impedit susceptionem Ordinis sacri, ita etiam non impedit obligationem perpetuæ castitatis, & inhabilitatem ad matrimonium, ex Ecclesiæ statuto Ordini sacro annexam, & accessoriam: quoniam

de connexis idem est iudicium, & accessorium sequitur naturam sui principalis. *6. accessorium de R. I. in 6.*

Ego tamen pronior sum in sententiam negantem, quam firmant Sanchez *l. cit. num. 7. Gutierrez de matr. c. 94. n. 18. Reverendiss. Maurus Oberalcher de Sacram. matrim. c. 4. §. 3. q. 2.* Eò quòd Ecclesia in Sacris ante usum rationis ordinatos ad cœlibatum adstringere nec velit, nec valeat. Non vult, quia statum continentiae, & impedimentum dirimens solum annexit Ordini sacro suscepto modò ordinariò, scilicet sponte, & cum plena libertate per *c. 1. dist. 31. c. 11. & 12. dist. 32. cap. 9. de Etrat. & qualis.* Non etiam valet: cum enim castitas perpetua sit onus gravissimum, & res consilii, non præcepti, voluntariè assumenda est, nec ad eam quis ab humana potestate ab extrinseco cogi, & obligari potest. *cap. 5. dist. 28. c. 13. causa 32. q. 1. Fagnan. in c. un. de Cleric. per saltum promot. n. 27. & seqq.*

Et ex his erit oppositum fundamentum: non enim obligatio continentiae, & inhabilitas ad matrimonium annexa, aut accessoria est Ordini, nisi voluntariè recepto. Quod verò dicitur, de connexis idem esse iudicium, & accessorium sequi naturam sui principalis, id intelligendum est, quando in connexis, & in principali, ac accessorio eadem reperitur ratio, ut docet Panormit. in *c. habitores. num. 2. de Jur. Jur.* quæ rationis identitas deficit in characteris ordinis impressione, & annexo statu continentiae: dum ad illam quoad infantem sufficit voluntas Ecclesiae, quoad hunc verò libera voluntas desideratur. Sanchez *d. lib. 7. disp. 29. n. 11.*

Controversitur II. Utrum saltem impuberes ordinati post obtentum usum rationis, sed ante pubertatem, vel ante annum decimum sextum, obligentur ad statum cœlibatus, & matrimonium contrahere nequeant?

Affirmativam defendunt Bonacin. *de Matrim. q. 3. punct. 9. n. 19. Ferd. de Castropal. de Sacram. Ordinis. disp. un. punct. 17. n. 10.* & alii ab his relati: quia impuberes, qui cognoscunt obligationem, quam volunt, & intendunt suscipere, spectato jure naturali possunt se obligare, & defacto se obligant, si votum simplex emittunt. Ergo etiam, si Ordinem sacrum voluntariè suscipiunt, attento jure naturæ verè contrahunt obligationem Ordini annexam. Quin imò & jure positivo, cum nullum sit, quod tali obligationi obstet, & jura, quæ irritant professionem religiosam ante pubertatem, vel exactum annum decimum sextum emissam, nullam de ea mentionem faciant, nec ad eam extendi possint, *arg. l. precipimus. 32. in fin. C. de appellat. l. 27. C. de Testam.*

Negativam propugnant Panorm. in *c. un. n. 3. de Clerico per salt. prom. Barbosa de Offic. & potest. Episc. alleg. 15. n. 4. Zoëf. h. r. n. 14. & Sanchez. d. disp. 30. n. 8.* Quia votum solenne religionis in impubertate emissum est irritum, nec obligat, nisi ratificetur post pubertatem. *c. ad nostram. 8. de Regularib. vel post expletum annum decimum sextum Trident. sess. 25. de Regularib. c. 15.* Ergo nec obligat votum solenne annexum sacro Ordini suscepto in impubertate, nisi post pubertatem, aut annum decimum sextum ratificetur: nam etsi hoc votum non sit tantæ efficacis, ac votum religionis, cum per se, & ex natura sua non sit solenne, attamen obligat ad rem arduam, & difficillimam, sicut solenne religionis, & verè constituit in statu incompatibili cum matrimonio, ac proinde ob maximam similitudinem rectè præsumi potest, Ecclesiam ob immaturitatem iudicii noluisse impubere ligare votò annexò sacro Ordini, quemadmodum noluit ligare votò solenni religionis.

Hicce pro, & contra sic positus fundamentis,

veritatis statera in quam partem propendeat, si lubet, eventus ventilationis dabit.

§. IV.

6 *Forma* impedimenti Ordinis consistit in requisitis necessariis ad hoc, ut ex Ordine confurgat impedimentum dirimens, quæ duo:

Primum est, ut Ordo sit sacer: nam Ordines minores, puta Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolytatus matrimonium nec impediunt, nec dirimunt: nullum quippe reatum reperias, qui id interdicit, plures, qui concedant, in *c. si quis eorum. 7. c. si qui verò. dist. 32. & c. 1. de Clericis conjug.*

Alium requisitum est, ut Ordo sacer sit ritè susceptus. Hinc impedimento non erit, si quis fuerit ad Ordinem sacrum promotus per illatam vim, aut metum cadentem in constantem virum, cum voluntas suscipientis omnino desideretur, ut probavimus in *tit. de Temporibus Ordinatis. n. 11.* item si Ordo ob defectum aliquem substantialem, v. g. materiae, aut formæ fuerit invalidè collatus: quia non subsistente principali subsistere nequit, quod ejus nomine in consequentiam venit. *l. nihil. 129. §. 1. ff. de R. F.*

7 Hic ille se insinuat *scrupulus*: an non saltem ex voto simplicis ad continentiam teneatur, qui existimans se validè ordinatum à parte nec invalidè ordinatus est?

Dixeris, quòd sic: quia invalidè professus religionem tenetur ad castitatem ex voto simplicis, arg. *c. 3. & 12. de Convers. conjug.* ubi maritus invita uxore religionem ingressus, & postmodum eidem restitutus, illà mortuà obligatur ad continentiam, licet non ad ingressum religionis. Ergo etiam invalidè ordinatus tenebitur ad continentiam ex voto simplicis.

Sed magis est, ut censeam, talem ne simplicis quidem votò castitatis obstringi, eò quòd votum non emisit principaliter, tanquam essenziale Ordini suscepto, sed solummodo in

consequentiam propter Ecclesie constitutionem, consequenter Ordine, tanquam principali, non subsistente, neque accessorium, & quod in consequentiam venit, subsistere poterit juxta *d. l. nihil. 128. §. 1. ff. de R. F. P. Engl. de Cleric. conjug. in fin. Zoël. Eod. n. 12.*

Unde nec urget paritas: etenim votum castitatis non est annexum religioni tantum accessorie, & in consequentiam, sicut ordinationi, sed essentialiter, & propterea professionem emittens non tantum ad religionem, sed etiam ad castitatem principaliter se obligat, sicque mirum non est, quòd illa cessante remaneat obligatio continentiae; in simili namque casu procedit regula: si actus non valet ut ago, valeat eò modò, quòd potest.

§. V.

Effectus impedimenti Ordinis alius est, si Ordo sacer antecedit matrimonium, alius, si sequitur.

Si Ordo sacer antecedit matrimonium, ordinatum reddit inhabilem ad matrimonium validè impofterum contrahendum non tantum in Ecclesia Latina, sed & Græca per *c. si quis eorum. 7. dist. 32. & ibi Gloss. in pr. c. cum olim. 6. de Cleric. conjug.* Jacob. Pignatell. *com. 8. consult. 81. num. 33.* Ad eò ut si in Sacris constitutus defacto matrimonium contrahere præsumat, non solum omnia beneficia amittat, sed etiam cogendus sit per suspensionem, & excommunicationem ad dimittendam uxorem, & agendam penitentiam. *cap. 1. de Cleric. conjug. & ibi DD.* imò excommunicationem, & irregularitatem ipsò factò incurrat. *cap. 2. b. 1. Clem. no. de Consang. & affinis.* Ita tamen, ut in hac excommunicatione, & irregularitate Episcopus post penitentiam dispensare possit. *c. 1. & 2. b. 1. cap. 4. de Clericis conjug.* modò non tentaverit contrahere cum vidua. *c. fin. de Bigam. non ordin.*

Si Ordo sacer subsequitur, & de licentia

toris suscipiatur post matrimonium, id non dirimit, siue consummatum sit, siue ratum tantum. *Extravag. antiqua. apud Joan. XXII. de Voto & voti redempt. usum tamen matrimonii antecedenter valide contracti reddit illicitum propter votum solenne perpetuae castitatis ex Ecclesie dispositione SS. Ordinibus annexum, in quod eod ipso, quod quis eisdem sponte suscipiat, consentire censetur. cap. un. Eod. in 6. Quin imò si quis in ordinatione invincibiliter ignoraret, votum castitatis Majoribus annexum esse, vel positivè haberet contrariam intentionem, scilicet non servandi castitatem, talis non quidem ex voto, cum nulla promissio, vel voluntas DEO se obligandi intervenerit, sed tamen ex præcepto Ecclesie posthac ad continentiam obstringeretur, ut ad quam indistinctè, & independentè à voluntate Ordinandorum omnes Sacris initiatos obligat Ecclesia, ut tanto purius, & perfectius DEO purissimo servire valeant. Bonacin. de matr. q. 3. punct. 9. num. 18. Sanchez lib. 7. disp. 27. n. 12.*

§. VI.

Contraria impedimenti Ordinis est dispensatio, quæ tollitur: enimverò cum sit impedimentum juris Ecclesiastici, in eo S. Pontificem dispensare posse, pro judicato est. Navarr. consil. 12. & 13. de Sponsal. Panormit. in c. cum olim. n. 5. de Cleric. conjug. Sed non nisi justa, & gravi de causa, qualis censetur conservatio, ac propagatio Illustris familie de Ecclesia, & Imperio benè merita. Diana tom. 3. tr. 1. de Poteft. Pontif. in ordine ad Sacram. resol. 79. n. 13. Atque haec ob causam Alexander VIII. Anno 1690. die 14. Januarii ad intercessionem Augustissimi Nostri Imperatoris LEOPOLDI dispensavit cum D. Francisco Leopoldo Guilielmo Comite Slavata Canonico Ecclesie Passaviensis Sub-Diacono. Optima ratione: quia conservatio nominum familiarum in eodem sanguine tendit

in bonum publicum, ac pietatem. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 19. n. 31. Filiuc. q. moral. tom. 1. tr. 10. p. 2. c. 10. n. 318. Interim licet dispensatio super Ordinis Diaconatus, vel Presbyteratus impedimento juxta receptam sententiam non nisi ex causa publica concedatur, super impedimento tamen Sub-Diaconatus probabilius etiam ex causa privata dispensari potest, ex quo enim Ordo iste, ut diximus, olim sacer non erat, nec continentiam annexam habebat, in eo dispensando SS. Pontifices merito sunt proniores. Spad. concil. 169. n. 3. & 4. lib. 1. & ibi de Rubeis in respons. impress. n. 16.

Pars II.

De Impedimento Voti.

SUMMARI A.

11. Quid sit impedimentum voti? 12. Quo jure sit introductum? 13. 16. Quali voto vis dirimendi matrimonium competat? 14. 15. Quorum matrimonii obstat? 17. 18. Qui sint effectus hujus impedimenti? 19. An S. Pontifex in eo dispensare possit?

§. I.

Definitur impedimentum voti, quòd sit votum solenne castitatis dirimens matrimonium subsequens, imò & præcedens ratum tantum.

§. II.

Causa efficiens impedimenti voti est duplex: 12 remota, & proxima,

Remota est Jus. Sed quale? sunt, qui vim dirimendi matrimonium voco solenni tributam ex jure naturali reputant, eò quòd jure naturæ homo non possit idem corpus tradere alteri per matrimonium, quod prius totum per votum solenne castitatis tradidit DEO, Ecclesia DEI nomine solenniter acceptante: repugnat enim jure naturali, ut res uni tradita validè tradatur alteri. S. Thom. in suppl. q. 53. art. 2. in C. Rectius tamen juri humanum

mano Ecclesiastico adscribunt Suarez tom. 3. de Relig. lib. 2. cap. 6. & 7. Pontius de Matrim. lib. 7. c. 22. & Covarr. in 4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 4. n. 7. Nam ecce! votum solenne jure naturali matrimonium non dirimit, quatenus votum est: quippe alioquin etiam votum simplex castitatis dirimeret, cum æquè obliget apud DEUM. c. rursus h. t. Non etiam quatenus solenne est: quia ipsa solennitas voti ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa. c. un. de Voto & voti redempt. in 6. Neque quid facit solennis traditio corporis, quæ intervenit: siquidem traditio per votum solenne alterius est generis à traditione per matrimonium; illa enim est religionis tantum, hæc verò justitiæ, & est cum illa compossibilis, ut patet in conjugato, qui de licentia alterius conjugis, vel altero adulterante, religionem profiteri potest, salvo manente vinculo matrimonii consummati.

13 *Causa efficiens proxima* impedimenti voti est ipsum votum solenne castitatis, è quo ex statuto Ecclesiæ proximè dimanat inhabilitas ad matrimonium.

§. III.

14 *Subiectum* impedimenti voti sunt legitime professi in religione à Sede Apostolica approbata, quos reddit inhabiles ad matrimonium contrahendum.

Dixi I. *legitime professi*: quare si quis per vim, aut metum cadentem in constantem virum religionem professus est, cum professio talis non teneat, ille non prohibetur matrimonium celebrare. Navarr. in Man. c. 22. n. 51. & 52. Idem dicendum de Novitio, qui ante exactum annum decimum sextum, vel annum novitiatus professionem emisit, cum, & hæc professio reputetur invalida, nisi postea eam ratificaverit. Trident. sess. 25. de Regularib. c. 15.

15 Dixi II. *in religione à Sede Apostolica approbata*. hinc qui fecit professionem in tertia

Regula D. Francisci, vel D. Dominici, aut in quarta Regula S. Francisci de Paula, valide init matrimonium, quandoquidem Regulae iste non sunt approbatae ad votendum solenniter, sed simpliciter. c. consuluit. 4. h. t. c. un. de Voto & voti redempt. in 6. Sylvester V. matrimonium. 8. q. 5.

§. IV.

Forma impedimenti voti desumitur à requisitis, à quibus votum solenne dicitur. In quibus autem consistat solennitas, & essentia voti solennis, declaravit Bonifacius VIII. in d. c. un. de Voto, & voti redempt. in 6. illud solium votum dici solenne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solennizatum fuerit per susceptionem S. Ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.

Porro votum simplex castitatis, licet impediat matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum. d. c. un. cap. 3. & segg. h. t. exceptis duobus casibus. Primus est, quando maritus cum licentia uxoris in saculo relicta, & votum castitatis simplex emittentis S. Ordines suscepit: tunc enim uxore illa non permittitur postea jungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius. Text. & Gloss. in d. c. 14. dist. 32. Quod impedimentum Ecclesia propter reverentiam SS. Ordinum à marito cum uxoris consensu susceptorum induxit, non verò ad professionem quoque religiosam extendi voluit, ut docet Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 32. Alter casus est, si post biennium novitiatus à Scholasticis, & Coadjutoribus formati S. J. emittatur votum simplex castitatis: illud namque post Bullam Gregorii XIII. Ascendens Domino: irritat subsequens matrimonium instar voti solennis, quamdiu talis persona manet in Societate.

§. V.

§. V.

17 *Effectus* impedimenti voti alius est, si votum solenne matrimonium antecedit, alius, si subsequatur.

Si votum solenne antecedit matrimonium, id impedit, & dirimit, ut est definitum à Concilio Trident. *sess. 24. de Matr. can. 9.* & annexa per alia Concilia, ac SS. Pontifices, prout adversus Hæreticos nostri temporis egregie firmat Bellarminus in *Controversiis lib. 2. de Monach. à c. 22.* Præterea professus, qui defacto matrimonium contrahit, incidit in excommunicationem latæ sententiæ, ut habetur in *Clam. un. de Consang. & affinit.*

18 Si votum subsequitur, & matrimonium est ratum tantum, non consummatum, illud ita dissolvit, ut conjux in sæculo remansens absq; ulla dispensatione ad secunda vota convolare possit. *c. 2. 7. & 14. de Convers. conjug. Trident. sess. 24. de Matr. can. 6.* In quo differt à voto, quod auctoritate Ecclesiæ SS. Ordinibus annexum est: hoc namque solum dirimit matrimonium contrahendum. *c. un. de Vir. & vot. redempt. in 6.* non etiam contrahit, licet ratum tantum. *Extravag. antiqua. Eod.* Ratio discriminis est: quia per Professionem religiosam censetur fieri perfectissima traditio sui ipsius, & reciproca obligatio cum religione, ideoque mors quædam spiritalis, & sicut alterum spirituale connubium, cui merito prius secundum carnem initum, & nondum consummatum cedere debet, talis autem perfecta traditio in susceptione SS. Ordinum non reperitur.

§. VI.

19 *Contraria* impedimento voti est dispensatio, quæ tollitur. Nam & in isto impedimento, utpote juris Ecclesiastici in casu speciali, & ex urgente causa boni communis, S. Pontificem dispensare posse, docent plerique Canonistæ apud Fagnan. in *c. cum ad monasterium. à n. 56. de Statu Monach.* & perspicue con-

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

firmant exempla SS. Pontificum, qui tam olim, quam nunc re ipsa dispensaverunt cum Religiosis Professis; videlicet cum Ramiro Monacho, & Sacerdote ex stirpe Regum Aragoniæ; cum Nicolao Monacho Veneto ex stirpe Justinianorum; cum Constantia Moniali, Siciliæ Regis filia; cum Casimiro Rege Poloniæ, & aliis. Est autem in dubio standum factis, & sententiæ Superioris, præsertim S. Pontificis, cui regimen totius Ecclesiæ incumbit, & Spiritus S. magis assistit, arg. *c. quid culpatur. 4. causa 23. q. 1. c. ad aures. 5. de Temporib. ordinat.* Neque refragatur Text. in *d. c. cum ad Monasterium, de Statu Monach.* ibi: *Abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec S. Pontifex possit licentiam indulgere: quippe sensus horum verborum iste est: contra regulam monachalem, de cujus essentia est abdicatio proprietatis, & castitatis, nec S. Pontifex potest licentiam indulgere in sensu composito, id est, durante statu regulæ monachalis, & quamdiu Religiosus remanet talis, bene tamen eo statu amisso, faciendo ex Monacho non monachum; vel erit iste: contra eam nequit Pontifex licentiam pro libitu, ac sine urgente causa publica concedere, quem sensum verbum indulgere importare videtur.* Vid. Clariss. Paul. Mezger *de Sacr. disp. 54. a. 6. n. 8.*

Pars III.

De Cultûs disparitate.

SUMMARIA.

20. *Definitur cultus disparitas. 21. Quo jure dirimat matrimonium? 22. 23. Quenam inducat impedimentum matrimonii? 23. 24. Quorum matrimoniis obstat? 26. 27. 28. Quamvis sint ejus effectus? 29. An S. Pontifex in hoc impedimento dispensare possit?*

§. I.

Definitur cultus disparitas, quod sit diversitas religionis, quæ est inter fidelem, & infide-

P

20 infide-

infidelem, dirimens matrimonium inter illos.
P. Patr. Sporer de Matr. n. 115.

§. II.

21 *Causa efficiens* hujus impedimenti, alia est remota, alia proxima.

Remota est mos, ac consuetudo antiquissima populi Christiani, vim legis obtinens; nullo enim alio certo jure cultus disparitas dirimit matrimonium. Non naturali: quia ex natura rei non repugnat fini matrimonii, qui est generatio proles, mutua cohabitatio, & debiti redditio; & certe alioquin Joseph non contraxisset matrimonium cum filia Putipharis, Moyses cum filia Jetro, Esther cum Assuero gentili. Non Divino positivo: quia etsi hoc jure per se loquendo prohibitum sit matrimonium Christianorum cum gentilibus 2. ad Corinth. 6. ibi: *nolite jugum ducere cum infidelibus*: non tamen extat ullum jus Divinum, quod irritatur tale matrimonium, praesertim in nova lege, in qua Christus nulla dedit praecepta morum, sed solum fidei, & Sacramentorum. Nec denique jure scripto Ecclesiastico: quia textus Juris Canonici, qui hac de re agunt, simili ratione non continent irritationem matrimonii, sed praecise prohibitionem. c. 10. 15. & 16. *causa* 28. q. 1. ubi eodem modo prohibetur matrimonium cum haereticis, quod tamen valet. Sylvester V. *matrimonium*. 10. dist. 3. Covarr. 4. *Decretal.* p. 2. c. 6. §. 11. n. 1.

22 *Causa efficiens proxima* hujus impedimenti est ipsa cultus, seu religionis disparitas, ex qua inhabilitas ad matrimonium inter dispares oritur.

§. III.

23 *Subiectum* hujus impedimenti sunt cultu dispares, fideles nimirum, & infideles, quos inhabilitat ad matrimonium in vicem contrahendum; idque propter varia incommoda & miserabiles exitus, quos cohabitatio personarum in fide dissidentium ut plurimum producere solet.

Planè nomine infidelium hoc loco veniunt, qui sunt proprie tales, id est, ii, qui extra Ecclesiam degunt, totaque religione à Christianis dissentiant, ut Turcae, Judaei, & Pagani; non item Haeretici, ut qui per Baptismum Ecclesiae gremio inserti sunt, cum his enim Catholicis saltem valide, quamvis illicite, matrimonia celebrant per e. *decretum*. 14. de Haeret. in 6. ubi matrimonium Catholicum cum haeretico non declaratur irritum, sed solum inducitur poena amissionis dotis. Imò in Germania, ac aliis locis, ubi Haeretici permixti cum Catholicis vivunt, hos cum illis citra noxam mortalem matrimonia pangere docet. Azor. *Inst. moral.* lib. 8. c. 11. q. 5. Sanchez *lib. 4. disp. 72. n. 5.* Bonacin. *de Matr.* q. 3. *punct. 7. num. 2.* Quia tamen matrimonia ejusmodi laqueos conscientis injicere solent, communiter dissuadenda sunt. Pacta verò, ut omnes ex subsecuto matrimonio procreati religione haeretica imbuantur, vel ita ut masculi mariti, filiae verò matris religionem sequantur, sunt contra bonos mores, & gravissimè lædunt conscientiam ejus, qui levitate quadam animi ductus, neglectò ad educationis modò, quem ceu optimum in se ipso hactenus probavit, eum potius eligit, quem velut erroneum toto pectore averlatus est, hæc autem talia, ne quidem nos facere posse, credendum est. l. 15. ff. de Condit. *inst.* Navarr. Layman, Coninck, Less. Tanner. Dicastil. *Peter.* & cum his P. Patr. Sporer de Matr. n. 120.

§. IV.

Formam huic impedimento tribuit totalis religionis diversitas; qualis est inter eos, quorum unus idola colit, alter DEUM verum: unus Messiam venturum sperat, alter venisse credit, unus Machometem, alter Christum profiteatur mundi Salvatorem: sive paucis, quæ est inter baptizatum, & non baptizatum.

§. V.

Effectus hujus impedimenti alius est si di-

si paritas cultus matrimonium antecedit, alius si sequatur.

Si disparitas cultus antecedit, matrimonium subsequens, & multò magis sponsalia dirimit, etque nulla reddit & invalida. Insuper si fidelis defacto cum infideli matrimonium contraxit, à Christiano cætu, & à communione Ecclesie protinus segregandus est. *c. si quis iudaica. 17. causa 28. q. 1.*

16 Illud hic queri potest: an valeant sponsalia inter Catechumenum nondum baptizatum, & Catholicam contracta?

Dixeris, quod non. Catechumenus siquidem, & Catholica adinvicem non possunt validè contrahere matrimonium, ergo: nec validè illud possunt promittere, arg. *l. oratio 16. ff. de Sponsalib.*

Sed, ut affirmem, non una ratione compellor. Inprimis enim cum promissio quoad huiusmodi sponsalia referatur ad tempus, pro quo matrimonium potest subsistere inter Catholicam, & Catechumenum, nempe post susceptum Baptismum, quantum est ex se, & ex objecto, non est de re impossibili per *l. Galus. ff. de Lib. & posthum.* Deinde quia valent sponsalia inter fidelem, & infidelem, sub conditione: *si hic convertatur ad fidem catholicam*, arg. *e. non oportet. 16. causa 28. q. 1. Sylvester V. Matrimon. 9. q. 10. n. 10.* Non est, cur non valeant quoque sponsalia inter Catechumenum, & Catholicam adimplenda per matrimonium, postquam ille fidem per Baptismum susceperit, utpote quæ implicite involvunt conditionem: *si ille Baptismum receperit, ad quem se disponit.* Quia verba quantumcunque generalia restringenda sunt, ut intelligantur de extremis habilibus. *l. ut gradatim. §. 1. ff. de Munerib. & honorib.* Accedit, quòd Concilium Toletanum, & consuetudo Ecclesie, quo matrimonium inter fidelem, & infidelem, cæteroquin iure Divino, & naturali validum, invalidatur, ceu

correctorium, & restrictivum juris Divini, & naturalis, sit strictè interpretandum, nec extendendum ad sponsalia Catechumeni cum Catholica, præsertim cum quoad hæc cessent periculum perversionis, & mala educatio proles, propter quæ inter illos matrimonium prohibetur.

Neque officit, quòd Catechumenus cum Catholica validè matrimonium contrahere non possit: enimvero licet non possit contrahere de præsentì, non tamen sequitur, cum de præsentì nec per sponsalia se posse obligare ad matrimonium futurum pro tempore, quo per susceptum Baptismum ad id habilis reddetur; quemadmodum impubes contrahere potest sponsalia, etsi pro tunc sit inhabilis ad matrimonium. Bart. Mastrius in *4. Sent. disp. 7. q. 1. a. 3. n. 170.*

Si disparitas cultus sequitur matrimonium, 28 refert, an ex duobus conjugibus infidelibus alter ad fidem convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, aut gentilitatis errorem? Priori casu, si infidelis vel nullò modò, vel non sine blasphemia Divini Nominis, vel perversionis periculo fidei cohabitare velit, ei, qui relinquitur, integrum est, ad secunda vota transire juxta Apostolum *1. ad Corinth. 7. sibi infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: & juxta Canonem, in quo dicitur: contumelia Creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Posteriori verò casu solùm locus est divortio quoad thorum, ac cohabitationem, & is, qui relinquitur, vivente altero ad secundas nuptias nequit convolare, licet in hoc major appareat contumelia Creatoris: Ratio discriminis est: quia etsi inter infideles matrimonium verum existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum, & ratum existit. *c. quanto. 7. & ibi late Interpp. de Divortis.*

§. VI.

Contraria huic impedimento est dispensatio,

fario, quâ tollitur: cum enim hocce impedimentum non ex jure naturali, vel Divino, sed ex antiquissimo Ecclesiæ usu, ac jure procedat, ideo in eo S. Pontifex dispensare potest, & re ipsa dispensavit Paulus V. quatenus Episcopo Furainensi in Japonia, & Superioribus Societatis in Regno Chinesis ad decennium facultatem in isto impedimento dispensandi concessit, ut habet Bulla ejus data 21. Junii 1616. quæ incipit: *Ut animarum saluti*. Ad hoc tamen, ut licita sit dispensatio, urgentissima causæ requiruntur ob ingens periculum perversionis, & seductionis, cui subijcitur fidelis cum infideli conjunctus. Vincent. de Just. de dispens. matr. lib. 2. c. 15. n. 2.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Equidem Rubrica solum impedimentum criminis in specie exhibet: quia verò vis seu metus, & raptus crimen præferunt, de his quoque agemus.

Pars I.

De Impedimento criminis,
SUMMARI A.

1. Definitio impedimenti criminis. 2. Quo jure sit constitutum? 3. 8. 9. 10. 11. 12. Ex quo, & quali crimine oriatur? 4. 5. 6. 7. Quos inhabilet ad matrimonium? 13. Hujus impedimenti effectus. 14. An admittant dispensationem?

§. I.

1. *Definitur* impedimentum criminis, quòd sit crimen conjugicidii, vel adulterii, obstans, ne matrimonium inter personas criminosas validè contrahi possit.

§. II.

2. *Causa efficiens* impedimenti criminis est vel remota, vel proxima.

Remota est jus, non naturale, aut Divinum positivum, sed solum Ecclesiasticum, quod habetur in c. de Convers. infidel. c. si quis 5. causa 31. q. 1. c. 1. & seqq. h. t. Sanchez lib. 7. disp. 78. n. 22. & disp. 79. n. 42. Bonacin. de Matr. q. 3. punct. 6. n. 2.

Proxima est crimen, è quo oritur, idque duplex, nempe conjugicidium, & adulterium. Conjugicidium, quo ex duorum conspiratione alterius conjux occiditur, ut postmodum inter se matrimonium contrahant d. c. 1. de Convers. infidel. Adulterium, si est conjunctum vel cum conjugicidio c. 3. & 6. b. t. vel cum matrimonio contracto de presenti, aut cum promissione futuri matrimonii facta, conjuge superflite. c. 2. 4. 5. & 8.

§. III.

Subjectum impedimenti criminis sunt criminosi, quos reddit inhabiles ad matrimonium contrahendum. Ubi

Adverto I. hoc impedimentum non ligat infideles, si tempore infidelitatis crimen adulterii, vel homicidii commisissent, cum tunc Ecclesiæ subjecti non sint, à qua duntaxat impedimentum hoc est inductum, & ideo non tantum ante, sed etiam post conversionem cum complice validè matrimonium contrahere poterunt. Rmus. Maurus Oberascher de Matr. c. 4. §. 9. in fin. Si tamen unus complex esset fidelis, & alter infidelis, fidelis hoc impedimentum contraheret, cum ipse sit Ecclesiæ subjectus. d. c. 1. de Convers. infidel.

Adverto II. quiddid circa impedimentum criminis dispositum est de marito, hoc pari ratione procedere de uxore, & econtra: quippe dispositio, etsi odiosa & pœnalis, facta tamen in uno correlativorum, procedit etiam de altero, quando nulla omnino ratio disparitatis apparet, ut notant DD. in l. fin. C. de ludi. viduis. toll. & Panorm. in c. quia Clerici. n. 7. de Jure patronat. Dissentit Gutierrez de Matr. c. 105. n. 10. qui putat nullum nasci impe-

impedimentum ex viricidii, eò quòd non ita facile uxor mariti mortem procurare præsumatur, quam maritus uxoris, consequenter ad eam calum, velut rariùs contingentem, impedimentum extendendum non sit juxta l. 5. f. de Legib. Sed obloquantur aperti Textus in c. si quis uivente 5. causà 31. q. 1. c. 1. de Convers. infidel.

Adverto III. Impedimentum ex criminis procedere solummodò respectu complicum, non autem eos impedire, quin cum aliis valide matrimonium contrahere possint, arg. c. 4. b. r. Quia impedimentorum extensio ultra calus clarè in jure expressos fieri non debet. Barbol. & Panorm. in sæpè d. c. 1. de Convers. infidel.

Quæstionis est: an eos quoque crimen conjugicidii, vel adulterii ad matrimonium inhabiles reddat, qui invincibiliter ignorant, tali crimini annexum esse impedimentum dirimens matrimonii?

Negativæ patrocinantur Paludanus 2. sent. D. 34. q. 1. n. 17. Major *ibid.* dist. 37. q. 1. n. 4. Fernández in *Medal. casuum conscientia.* p. 3. c. 16. f. 5. in fin. ubi relatus à Diana p. 10. tr. 13. resol. 51. ait, hanc opinionem esse communiorem. Principalis eorum ratio est: quia ignorantia pœnæ Ecclesiasticæ, saltem gravis, & extraordinariæ, excusat à pœna, ut absolute docet Navar. in *Sum. c.* 23. n. 47. ¶ addo his. & in specie, quòd lex pœnalis irritans, sive annullans non afficiat ignorantes, supponit Sanchez *lib. 3. de Matr. disp.* 17. n. 11. propter generalem Textum in c. ut animarum. 2. de Constit. in 6. Esse verò legem illam, quæ impedimentum criminis statuit, pœnalem, tradit Layman *lib. 1. de Legib. tr.* 4. c. 15. n. 5. & satis ex ipsis juris textibus supra allegatum compertum est. Imò & ipsum nomen insinuat: idcirco enim vocatur impedimentum criminis; quòd ob crimen, adeòq; in pœnam delicti ab Ecclesia statutum sit. Et

cur alia impedimenta, quæ crimen supponunt, non appellantur impedimenta criminis, nisi quia non in pœnam, sed ob honestatem, decentiam, libertatem matrimonii, similesque fines ab Ecclesia introducta sunt?

Affirmativæ suffragantur Diana p. 10. tr. 13. resol. 51. P. Engel *ad tit. de Consang. & affinit. n.* 11. Gobat *tr. 9. de Matrim. n.* 202. & eo teste praxis omnium tribunalium, præsertim Romani; idque meritò: tum quia universim impedimenta matrimonii dirimentia non solum imposita sunt ut pœnæ, verùm principaliter tanquam inhabilitates, ut præter alios notat Less. in 3. p. de *Sacr. matr. c.* 7. d. n. 130. tum quia speciatim etiam impedimentum criminis ab Ecclesia inductum est, non præcisè in pœnam delicti, sed principaliter ad absterrendos homines, ne spe matrimonii conjugicidia, ac adultetia committant, ut unanimiter supponunt DD. apud Patrit. Sporer *de Matr. n.* 114.

Unde sua sponte ruit ratio oppositæ sententiæ: falsum enim omnino est, impedimentum criminis meram, ac puram pœnam, & legem, quæ statuitur, pœnalem esse: quia licet partialiter, aut secundariò in pœnam commissi conjugicidii, vel adulterii inductum sit, indeque nomen traxerit, principaliter tamen statutum est ob fines paulò ante dictos. Confer Clariss. P. Jacob, Wex. *de Sponsal. p. 2. controvers. 5. per tot.*

§. IV.

Forma impedimenti criminis spectatur in 8 qualitibus, ac conditionibus, quibus affectum esse oportet conjugicidium, vel adulterium, ut sit impedimentum dirimens matrimonii.

Ut conjugicidium præcisè seclusò adulterio matrimonium dirimat, requiritur I. ut tam vir, quam foemina ad innocentis conjugis mortem concurrat, sive per se, sive per alium: sive physicè, sive moraliter, nimirum suadendo, aut mandando. Quòd si vir solus mortem

procuravit, non impeditur matrimonium, tametsi foemina occisionem suo nomine, aut sui gratia factam postea ratam habuerit; quandoquidem rati habitio non est causa occisionis, nec machinatio mortis, quam iura exigunt. Text. & DD. in c. 1. de *Convers. infidel.* Reverend. Maurus Oberalscher de *Matr. c. 4. §. 9. q. 1. v. sequitur primo.* II. Requiritur, ut conspiratio illa in eadem conjugis, aut mortis machinatio fiat ex intentione contrahendi matrimonium cum illa ipsa, vel illo complice. Si ex alia causa, puta propter injuriam illatam; ex odio, aut vindicta, aut ex intentione contrahendi matrimonium cum persona alia, quam complice, tale conjugicidium perpetratur, nullum ex eo oritur impedimentum dirimens, cum cesset ratio prohibitiva legis, quae consistit in excludendo voto captandae mortis inter conjuges. Navar. b. t. *consil. 1.* Sanch. *lib. 7. de Matr. disp. 78.* III. Requiritur, ut mors ipsa ex vi talis machinationis, non ex alia causa, v. g. ex medici, aut aegri culpa subsequatur: quia verba legum, praesertim poenalium, debent intelligi cum effectu. v. *relatum. de Cleric. non resia.* Gloss. in d. c. 1. de *Convers. infidel. v. procuraverint.* Pontius de *Matr. lib. 7. c. 45. n. 4. circa fin.*

10 Ut ex adulterio cum occisione alterius impedimentum dirimens consurgat I. necessum est, ut caedes sequatur ad effectum praecitum contrahendi matrimonium cum complice adulterii: licet enim hoc in jure non reperitur expressum, colligitur tamen ex fine hujus impedimenti, qui est, ne conjux unus alterum cupiditate ineundi matrimonii cum adultera interficiat; quae ratio cessat, si occisio non fiat animo ducendi adulteram. Bonacin. de *Matrim. q. 3. punct. 6. num. 5.* Layman *lib. 5. tit. 10. p. 4. c. 10. n. 2. in fin.* Rota in *Noviss. dec. 316. n. 28. coram Coccino.* II. Non quidem requiritur, ut ambo adulteri in mortem conjugis innocentis conspi-

rent, sed satis est, si alter sive suum, sive complices conjugem occidat, eadem tamen adulterium praecedat, oportet. Unde, si puella, cujus amore captus maritus uxorem suam occidit, uxore jam occisa, cum tali viro fornicetur, nullum cum eo impedimentum dirimens contrahit: quia talis concubitus non est adulterium, jura autem requirunt occisionem cum adulterio. c. 3. & 6. h. t. Communis apud Patrit. Sporer de *Matrim. n. 105.* III. Non sufficit, quod conjux mortem alterius machinatus sit, sed cum effectu eam exequi debet, si non physice, ac propriis manibus, saltem moraliter, consilio scilicet, vel mandato. d. c. 3. & 6. Hinc si is, qui mandatum occidendi dedit, mandatum revocavit, & revocatio mandatio ante necem conjugis innovavit, non incurrit hoc impedimentum, sicut nec ille, qui dedit consilium, quod non influxit. Bonac. d. *punct. 6. n. 6.* Vincent. de *Just. de Dispens. matr. lib. 2. c. 16. n. 8.*

Denique ut adulterium cum matrimonio de presenti, vel cum promissione futuri matrimonii sit impedimentum dirimens, requiritur I. ut copula perfecta interveniat cum immissione veri seminis intra vas: jura enim desiderant adulterium, quod de vero, & consummato accipi debet, cum versetur in materia poenali. Sanchez *lib. 7. de Matr. disp. 79. num. 44.* II. Ut ex parte utriusque adulterium non tantum sit materiale, sed etiam formale. c. 1. & fin. h. t. quamobrem nullum nascitur impedimentum, si foemina soluta, sub specie, aut spe matrimonii peccet cum conjugato, ignorans eum esse conjugatum, quia ex parte ejus adulterium formale non fuit ob ignorantiam status conjugalis. Barb. in d. c. 1. h. t. n. 2. III. Ut promissio ab una parte facta, ab altera sit acceptata: etenim verba accipienda sunt cum effectu, & promissio non acceptata est nuda pollicitatio, quae nullam parit obligationem. l. *absenti. ff. de Don.* Non

Non tamen refert jurata sit promissio, an simplex? Licet enim *in d. c. fin. & passim. h. t.* exigatur, ut quis fide data promiserit matrimonium, quo nomine solum intelligi promissionem juratam, & ex promissione simplici nullum oriri impedimentum, docuerunt multi apud Sanchez *d. disp. 79. n. 28.* nihilominus subiecta materia, & ratio legis, id est, votum captandæ mortis suadet, ut idem sentiamus de promissione simplici, quod de jurata. Nec etiam refert, utrum promissio matrimonii sit unilateralis, vel reciproca? dummodo à conjugato facta sit: quoniam periculum insidiarum, & votum captandæ mortis ex parte complicitis non inde provenit, quia ipse obligatus est, vel reciprocè promissit, sed quia alium obligatum habet. *c. 6. h. t. Gutierrez de Matrim. c. 105. n. 28.* IV. Requiritur, ut promissio sit pura, & absoluta, vel saltem ut ante mortem conjugis sit purificata: eò quòd promissio conditionalis, quamdiu adhuc suspensa est, & pendet à futuro eventu, non habeat rationem veræ promissionis, nec pariat obligationem. Vincent. de Jult. *d. c. 6. n. 41. Coninck de Sacram. disp. 31. dub. 5. n. 59.* V. Promissio matrimonii debet esse seria, non ficta: cum alioquin non censeatur promissio. Layman *in Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 4. o. 10. n. 4.* Utut Sanchez *d. disp. 79. n. 10.* existimet, hoc impedimentum ex ficta quoque promissione contrahi, eò quòd etiam per talem promissionem detur occasio insidiandi vitæ alterius conjugis. VI. Opus est, ut adulterium, & promissio concurrant copulativè, aded, ut neque solum adulterium, neque sola promissio constituat hoc impedimentum dirimens, sed utrumque simul. *c. fin. h. t.* Nihil tamen interest, an promissio adulterium præcedat, vel subsequatur, aut simul eodem tempore fiat? si modò utrumq; fiat vivente eodem conjugate legitimo per *d. c. fin. & modò promissio, quæ adulte-*

rium præcessit, ante adulterium, non sit omnino remissa, & mutuo consensu dissoluta. Gutierrez de Matrim. *c. 105. n. 28.*

§. V.

Effectus impedimenti criminis est, quòd inter personas illas, inter quas impedimentum hoc contractum esse diximus, dirimat matrimonium, ita ut nec dissolutò per mortem priore conjugio unquam possit consistere. *c. re-latum 4. & c. si quis 5. causa. 31. q. 1. c. 2. & seqq. h. t.* Neque refragatur *c. 1. Eod. ubi adulter, qui legitima uxore relicta aliam hujus rei insciam duxit post mortem primæ uxoris illam retinere jubetur, nisi ipsa decepta divortium petat: nam ex una parte illud adulterium non inducit impedimentum dirimens, cum sit solum adulterium materiale; ex altera verò æquum est, ut adulter adulteram deceptam ducat, & de novo cum ea matrimonium contrahat, instar ejus, qui sub spe matrimonii virginem desloravit, ne alias ipse ex sua malitia lucrum, innocens autem fæmina damnum sentiat. Text. & DD. *in d. c. 1.**

§. VI.

Contraria impedimento criminis est dispensatio, quæ tollitur. Et verò quia hoc impedimentum jure Ecclesiastico constitutum est, in eo S. Pontificem dispensare posse, exploratum habeo. Quoad praxim Curia Romanæ impedimentum, quod provenit ex conjugicidio, discernendum est ab eo, quod provenit ex adulterio. In priore, si publicum est, S. Pontifex non dispensat, sive uterque sive unus tantum ex contrahere volentibus mortem machinatus sit, ut removeatur votum captandæ mortis; si verò sit occultum, recurritur ad S. Pœnitentiarium, quæ difficillimè, & non nisi urgentissimis ex causis dispensat, & quando facultatem dispensandi concedit, committit Confessario per Oratorem eligendo, ut eundem Oratorem à contentis in litteris, ab adulterio, homicidio, & excelli-

excessibus hujusmodi, inunctis gravi, & diuturnâ poenitentia, orationibus, & elemosynis pro anima occisi, aliisque de jure injungendis, absolvat, & ut matrimonium cum complice de novo, secretè tamen ad evitanda scandala, contrahere possit, dispenset, prolemque legitimam decernat. In impedimento posteriore, si publicum est, S. Pontifex dispensat pro utroque foro, casu quo tamen conjux vivente conjuge cum alia defacto matrimonium contraxit, & uxore defuncta cum ea remanere velit, non aliter solet dispensare, quam negotiò plenè in S. Congregatione super Inquisitione discussò. Si verò impedimentum sit occultum, & Oratores publicè de matrimonio contrahendo tractarint, per S. Poenitentiarum Confessario committi solet, quatenus Oratores absolvat in foro conscientia inuncta salutari poenitentia, & aliis, quæ de jure fuerint injungenda, & dummodo impedimentum occultum sit, ac scandalorum pericula immineant, si vel matrimonium non contrahant, vel ab invicem separentur, dispenset, cum facultate etiam legitimandi prolem eximè susceptam. Latè Vincent. de Justis de Dispensat. matr. lib. 2. c. 16. à n. 64.

Pars II.

De Impedimento Coactionis.

SUMMARIA.

23. Quid sit impedimentum coactionis? 16. Quo jure matrimonium dirimat? 17. 19. 20. 21. 22. Ex qua vi, aut metu oriatur? 18. Quorum matrimonia dissolvat? 23. 24. Effectus hujus impedimenti. 25. 26. Quomodo metus purgetur?

§. I.

25 **D**efinitur impedimentum coactionis, quòd sit vis, aut metus gravis, injustè incussus, impediens matrimonium contrahendum, & dirimens contractum.

§. II.

Causa efficiens impedimenti coactionis, alia est remota, alia proxima.

Remota est jus. Sed quale? vim absolutam, cum simpliciter tollat consensum, jure naturali obstat valori matrimonii, in comperto est. An vero etiam metus gravis jure naturali matrimonium dirimat? vehementer discutitur.

Qui negant, moventur primo: quia metus levis non irritat matrimonium jure naturali, cum tamen æquè, ac metus gravis injuriam contineat, nec relinquat plenam libertatem, imò quandoque illi gravissimè opponatur, ut in avaro metus amittendæ pecuniæ. Secundo: quia dolus non minùs repugnat consensui, & reddit contractum involuntarium, quàm metus, & tamen dolus, si non est circa personam aut conditionem servilem, jure naturæ matrimonium non annullat. Ita Durand. Sotus, Paludan. Sylvest. & plures alii quos refert, & sequitur Sanch. de matr. lib. 4. disp. 14. n. 2. in fin.

Affirmativæ Patroni præcedunt primo: quòd nullus inveniatur textus in toto jure positivo, qui tale matrimonium irritet, uti fateatur ipse Sanchez, sed omnes tantùm declarent, illud esse irritum, sicque pro priori nullum, & invalidum supponunt, & quo alio jure, quàm jure naturali? vid. text. in c. 14. 15. & 28. de Sponsal. c. 2. h. t. Secundo: quòd ad matrimonium ex natura rei requiratur plena libertas, & perfectius voluntarium, quàm ad alios contractus civiles, tum propter illius vinculi indissolubilitatem, tum ob arctissimam conjunctionem non tantùm animorum, sed etiam corporum, tum ob honestam utriusque liberorum educationem; quæ omnia ex rei natura videntur pugnare cum coacto matrimonio, ut ex quo discordiæ, ex discordiis dissidia, ex his adulteria, cædes, ac alia majora mala communiter nascuntur. Tertiò: quòd si matrimonium jure naturæ initiò subsisteret, & semel valeret, metum pallus injuriam illatam, & damnum

damnum nullā industriā declinabile perpetuō
sustinere deberet, quod est contra benignita-
tem juris naturalis. Ita S. Thom. 3. p. in *Sup-
plem. q. 47. a. 7. in C. Sperell. decis. for. Ec-
cles. p. 1. doc. 6. n. 3.* Clariss. D. D. Gletle ad
ff. p. 1. q. 34.

Ego ab hac sententia non facile recedo, ne-
que rationibus contrariis inflector: Non pri-
mā: patet enim à posteriori metum levem
non irritare matrimonium jure naturæ, cum
Ecclesia tanquam validum admittat; unde
nec opponitur plenæ libertati ad matrimo-
nium requisitæ, sicut metus gravis. Ratio dis-
criminis est, quod levius metus non adversetur
mutuo amori, facileque inimiciæ ex eo ena-
te sopiantur, & condonentur, ita ut neque in-
dissolubilitati matrimonii, neque cohabitatio-
ni obstare censetur. Non secundā: quia in
ordine ad matrimonium non est eadem vis
doli, & metus, quando dolus non est circa per-
sonam, vel conditionem servilem, quando-
quidem dolus circa qualitates, relinquit con-
sensum omnino liberum circa personam, cum
quæ alter dolo circumventus contrahit; me-
tus verò injuriosè illatus tollit libertatem con-
sensus circa personam, quæ est objectum sub-
stantiale.

Causa efficiens proxima impedimenti co-
actionis est vis, aut metus gravis: differunt au-
tem in propriis terminis vis, ac metus: quia
vis est corporalis coactio omnino reluctanti
illata, quæ omnem consensum excludit, ut si
quis manum adolescentis vi trahat ad fœdus
matrimonii per dexterarum conjunctionem
ineundum. l. 2. ff. *Quod metus causa.* Metus
verò est mentis trepidatio instantis, vel futuri
periculi causā, quæ vis conditionalis, seu com-
pulsiva nuncupatur, & non tollit volunta-
rium simpliciter, minuit tamen, & libertatem
lædit: ut si juvenis armis cogitur cum puella
contrahere matrimonium, qui absolute qui-
dè vult contrahere, at nollit, si metus abesset.

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

§. III. *ambōn malow*
Subiectum impedimenti coactionis sunt 18
vim, aut metum passi, quorum matrimonium
dirimit. Perinde autem est, si ipsi con-
trahentibus in propria persona, si in perso-
na Parentum, vel liberorum suorum metus
inferatur; veluti si quis puellæ minetur, se pa-
trem ejus occisurum, nisi illa nuptiis consen-
tiant: cum parentes pro affectu paterno in li-
beros, & hi vicissim pro filiali pietate in pa-
restes, magis in eorum, quam propria perso-
na terreri soleant per l. isti quidem. 8. §. fin.
ff. *Quod metus causa.* Idque etiam ad fratres,
& alios consanguineos usque ad quartum gra-
dum extenditur. Innocent. in c. cum locum.
14. n. 1. de Sponsalib. Felin. in c. Ecclesia. 10.
n. 99. de Constit.

§. IV.

Formam impedimento coactionis tribuit 19
vis, seu majoris rei impetus, qui repelli non
potest, & metus gravis defacto ab extrinseco
injustè incussus eo fine, ut consensus matri-
monialis extorqueatur. Unde, ut metus im-
pedimentum dirimens matrimonii constituat,
plures condiciones concurrant, oportet.

Prima est, ut metus sit gravis, seu, ut vulgò
dicitur, cadens in constantem virum; qualis
est metus mortis, mutilationis, cruciatûs cor-
poris, diuturni carceris, servitutis, stupri, infam-
iæ, amissionis insignis dignitatis, ac officii,
jacturæ omnium bonorum, vel notabilis par-
tis, injustæ excommunicationis, similis ve ma-
li. l. 3. 4. & 22. ff. *Quod metus causa.* Co-
varr. lib. 4. Decret. p. 2. c. 3. §. 4. Vincentius
de Just. de Dispensat. matrim. lib. 2. c. 12. à
num. 31. Metus levis matrimonio impedi-
mento non erit. Unde si vir dives videat, si-
bi imminere periculum amittendi 100. im-
periales, nisi Mæviā ducat uxorem, si im-
pulsus amore pecuniæ eandem ducat, matri-
monium subsistet, arg. l. vani. 185. ff. de R.
l. Covarr. d. §. 4. num. 5. Interim obser-
van-

Q

van-

vandum, quod malum illud, quod in viro cordato iustum metum efficere non potest, nihilo fecius in Virgine, vel foemina iustum, ac gravem metum efficiat, propterea, quod hic sexus facillimè commoveatur, & quasi naturâ timidior sit. Panormit. in *c. cum locum*. 14. *de Sponsal.* n. 6. Et generaliter, quivam metus gravis sit, iudicis arbitrio permittendum est, ut considerata qualitate & conditione personæ arbitretur, an eligatur malum minus ad vitandum malum majus. Menoch. *de Arbitr. judic. casu* 136. n. 2 Barb. in *Collect. ad c. sacris*. 5. *de his, qua vi, metusve causâ. §. pro resolutione.* & Nos *ibid.* num. 4.

Secunda conditio est, ut metus sit praesens, seu defacto incussus, & non tantum suspicio metus inferendi. Hinc ratum habetur matrimonium, si quis propter solas minas, & in futurum imminens malum ducat Cajam, arg. *l. metum autem*. 9 ff. *Quod metus causâ* ubi disertè dicitur: *metum autem praesentem accipere debemus, non suspitionem inferendi ejus.* Sed hoc ita, ut suspicio ejusmodi levis sit, & vana. Quod si prudens, & gravis sit suspicio de periculo vel praesenti, vel futuro, non tamen omnino remoto, veluti si minæ factæ fuissent ab eo, qui frequenter solet eas exequi, causat metum, & concussionem animi de praesenti, ac, quod consequitur, matrimonium ex metu censetur esse contractum, & irritum, arg. *l. 7. §. 1. ff. Quod falso tutor. auctor. gest. esse dicitur*. 1. 7. §. *hos tamen. ff. Ad Leg. Jul. Majest.* Sanchez *de matr. lib. 4. disp. 1. n. 17.* Sperell. *de cis. fori Eccles. p. 1. dec. 5. n. 32. & seqq.*

20 Tertia est, ut metus ab extrinseco, id est, ab homine sit illatus. Si ab intrinseco puta ab infirmitate, tempestate, fera, vel alia quacunque causa fortuita, ac naturali venerit, matrimonium nullatenus vitiat. Valet ergo matrimonium contractum cum concubina metu mortis praesentaneæ ex morbo, aut naufragio, vel inferno: quia metus talis non est à

causa extrinseca. Sanchez. *d. lib. 4. disp. 17. num. 4.* Similiter, si medicus lethali morbo oppresso mederi nolit, nisi filiam suam in uxorem accipiat, validum foret matrimonium timore mortis ab ægro celebratum, ex quo timor mortis non est incussus à Medico, sed à morbo; Medicus verò matrimonium solum petit, tanquam sui laboris stipendium. Idem Sanchez *num. 15.* Nihil tamen refert, a quo metus sit illatus: nam sive Magistratus, sive privatus aliquem cogat, ut nuptias ineat, quidquid ejus causâ factum est, pro nihilo habetur.

Quarta, quæ requiritur, conditio est, ut metus sit injustè incussus. Metus iustus, ac iustè causâ datâ incussus non irritat matrimonium: sic enim tenet matrimonium, ad quod ineundum metu censurarum Judex Ecclesiasticus eum compulit, qui antea libere sponsalia contraxit, aut sub spe matrimonii virginem defloravit. *c. ex liberis* 10. *de Sponsal. lib.* Similiter subsistit matrimonium, si Pater in delicto deprehensum metu accusationis induxerit, ut filiam duceret. Sanchez *d. disp. 11. n. 3.* Neque adverfatur *l. nec timorem*. 7. *in fin. ff. Quod metus causâ*, ubi is, qui in flagitio deprehensus dedit, ne proderetur, in integrum restitui jubetur: loquitur enim de casu, quo quis prudenter suspicatur, ne injustè prodatur aliis, & exinde mortem, aut vincula pati debeat. Planè si Pater stupratori mortem minatus sit, nisi filiam in uxorem accipiat, non valere matrimonium subsequutum, communiter placuit propter textum in *c. veniens*. 15. *h. tit. siquidem licet de jure Civili juxta l. 20. ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* Pater adulterum cum filia inventum, impunè occidere possit, iustè tamen, & de jure Canonico non potest, consequenter hoc casu metus foret extrinsecus, & injustus.

Quinta denique conditio est, ut metus sit

fit per se directe incensus ad extorquendum
ipsum matrimonii consensum. Si alio fine
incensus sit, & metum passus ultro ad malum
averendum matrimonium, tanquam me-
dium, elegerit, non dicitur esse ex metu irri-
tate contractum. Text. in *d. c. veniens. 15.*
de Sponsalib. ubi habetur, quod etsi Pater,
pervenit quemdam cum filia simul in lecto
inveniens, istum puellam desponsare coëge-
rit, tamen matrimonium fit validum, nisi
metu coactus eam desponsavit. Ex quo col-
ligunt Interpp. quod si Pater voluerit ulcisci
injuriam, alter autem ultro ad declinandam
ultionem matrimonium filiae obtulerit, hoc
esse validum: quia quamvis per metum ul-
cionis ille fuerit ad matrimonium indirecte
compulsus, metus tamen non fuit incensus
propter matrimonium. At in praxi, & foro
externo hoc vix obtineret, quippe metum
duntaxat ad ulciscendam injuriam incensus
fuisse, difficulter probabitur, & sic in foro fo-
ri potius in ordine ad matrimonium contra-
hendum illatus censetur. Sperell. *decis. Ec-*
cl. p. 1. dec. 6.

Dubium superest: an metus reverentialis
liberorum erga Parentes, aut subditorum er-
ga Principes sit metus gravis, ac sufficiens ad
matrimonium irritandum?

Affirmat Navar. ad *Tit. de His, qua vi,*
metusve causa sunt. consil. 9. & 10. & in Ma-
mali c. 22. num. 51. cui favet textus in *l. 1.*
ff. in summa. 6. ff. Quar. rer. act. non det.
ubi metus & nimia reverentia æquiparantur.
Negat Panormit. in *c. cum locum. num. 8. de*
Sponsalib. cui suffragatur luculentus textus
in *l. si pater 22. ff. de Rit. nupt. ibi: si pater*
egente ducit uxorem, quam non duceret,
si sui arbitrii esset, contrahit tamen matri-
monium, quod inter invito non contrahitur,
hoc maluisse videtur. Insuper in subsidium
venit *l. 26. §. 1. ff. de Pign. l. ad invidiam.*
c. quod metus causa. c. 4. causa. 20. q. 3.

Ego præfero sententiam mediam, nimirum
metum reverentialem esse metum gravem,
ac obstare valori matrimonii, si concurrant
minæ graves, importunæ preces, aut alia
circumstantiæ, propter quas modesta contra-
dictio nihil prodesset: metum verò purè re-
verentialem, seu solam reverentiam inferioris
erga superiorem, quâ non audeat ei contradi-
cere, esse duntaxat metum levem, & per con-
sequens ad dirimendum matrimonium insuf-
ficientem. P. Engl. *de Sponsal. §. 5. n. 4. Canis.*
ad d. c. cum locum. Eod.

Effectus impedimenti coactionis est, quod
matrimonium irritet, ita ut ex parte utriusque
Conjugis nullam omnino pariat obligatio-
nem, quamvis fuisset juramentò firmatum.
c. 14. 15. & 28. de Sponsal. c. 2. h. t. & ibi
Panormit. n. 5. Ratio est: quia juramentum
vi, aut dolo præstitum non confirmat contra-
ctus invalidos. *c. 28. de Furejur. c. 2. de Pact.*
in 6. & cum hujusmodi matrimonium sit ir-
ritum ex defectu liberi consensûs, juramen-
tum hujus defectum non supplet, & æquè
nullum est, quàm ipsum matrimonium, ut
notant DD in c. fin. de Procurat. in 6. Covar.
de Matr. p. 2. c. 3. §. 5. n. 3. Neque obstat
c. inter cetera. 22. causa 22. q. 4. ubi matri-
monium timore mortis contractum dicitur
firmum, & stabile: quoniam *Canon* ille loqui-
tur de casu speciali, quo postea cessante scilicet
metu, matrimonium liberè ratificatum fuit.

Porro quod diximus de matrimonio, se-
cundum probabiliorè sententiam etiam
potrigitur ad sponsalia de futuro per *c. ex li-*
teris 11. de Despons. impub. ubi puella pubes,
metu minarum parentis juratò desponsata cui-
dam puero, non impeditur alteri nubere; ibi-
que reddit rationem *Glossa*: quia scilicet *spon-*
salia metu inita sunt ex genere suo irrita. Qui
sententiam hanc respuunt, cap. illud inter-
pretantur de absoluta coactione, & negatione

Q2

con-

consensus propter verba: *nolens & invita*; sed in eo sermonem esse de simplici metu; textus innuit, dum dicit: *minis parentis impulsus*; quamobrem ad vitandam verborum contrarietatem, maximè in eodem textu, dicendum est, quòd verba *invita*, & *nolens* non denotent vim absolutam, & negationem voluntatis, sed vim per metum, & voluntarietatem ratione ejusdem metus diminutam. Neque insolitum est in jure, quòd metus vis appelletur, ut in *c. 2. de Pactis in 6.* Ad hæc eò ipsò, quòd matrimonium, ex gravi metu injusto initum, sit à jure irritatum, saltem indirectè irritata sunt sponsalia, tendentia in tale matrimonium irritum, cum promissio rei invalida sit etiam invalida, prout latè deducit Clariss. P. Jacob. Wex *de Sponsal. p. 2. controvers. 1.*

24 Ad effectus impedimenti coactionis referri etiam potest, quòd Domini temporales, vel Magistratus qui sine causa directè, vel indirectè metu gravi suos subditos ad matrimonium cogunt, incurrant excommunicationem ipsò factò. Trid. *sess. 24. de Reform. matr. c. 9.* Quod quia nominatim loquitur de cogentibus, qui habent jurisdictionem in foro externo sæculari, ideo non comprehendit Parentes, qui suos liberos; Dominos, qui sua mancipia; Parochos, aut Episcopos, qui suas oves ad ineundum matrimonium cogunt; imò nec Reges, aut Imperatores, ut qui non includuntur, nisi specialiter exprimentur; nec impediētes aliquem à matrimonio, cum & de his Concilium nihil disponat. Henriquez, Sanchez, & alii, quos refert, & sequitur Dicastillo *de Matrim. disp. 4. dubit. 14. & 15.*

§. VI.

25 Contrarium impedimenti coactionis est liber consensus postea subsecutus: enim verò cessat hoc impedimentum, ubi vi, vel metu amoto, matrimonium coactum verbò, aut factò ratificatur. Censetur autem factò ratifi-

cari, si persona metum, vel vim passa volens, & conscia nullitatis matrimonii ad concubitum se applicet, arg. *c. 2. de Conjug. servor. & c. 4. Qui matrim. accusar.* est enim præsumptio juris, & de jure, copulam affectu maritali factam esse per *c. is, qui fidem. 30. de Sponsal.* Quòd verò aliqui contendat, etiam per copulam metu extortam matrimonium convalescere, verum non puto, ex quo ex copula coacta non potest præsumi liber consensus in matrimonium. Zoël. *de Sponsal. n. 79.*

Similiter factò matrimonium coactum ratificatur, si conjunx coactus sponte persistat in matrimonio, & alteri conjugi quietè cohabitet, quamvis nulla copula intercedat juxta *c. 21. de Sponsal.* Ad quod tamen requiritur, ut cohabitans sciat, matrimonium contractum fuisse nullum, quandoquidem error consenti adversatur. *l. 15. ff. de jurisdict.* Deinde, ut cohabitatio fuerit spontanea; & sine metu: quia ratificatio exigit liberum consensum, cui locus non est metu durante. Gloss. in *c. 1. de his, que vi, met. causa. V. post modum.* Denique cohabitatio non debet esse momentanea, sed diuturna, cujus tempus, cum jure definitum non sit, arbitrio Judicis relinquendum est, arg. *c. 4. de Offic. deleg. l. 1. in fin. ff. de jure delib.* Sanch. *lib. 4. de Matr. disp. 18. per tot.* Addo, hæc procedere etiam post Concilium Tridentinum, modò impedimentum fuerit occultum Parocho, & testibus, nec possit in judicio probari per tradita in *tit. de Sponsal. n. 128.*

Pars III.

De Impedimento raptus.

SUMMARIUM.

27. Descriptio impedimenti raptus. 28. Quo jure introducitur sic? 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. Ex quo raptu oriatur? 30. 31. Quorum matrimonii obstat? 36. 37. Effectus raptus. 38. Quomodo impedimentum raptus cessat?

§. I.

Definitur impedimentum raptus, quod sit violenta foeminae abductio ad finem contrahendi matrimonii, inter raptam, & raptorem matrimonium dirimens.

§. II.

Causa efficiens impedimenti raptus est vel remota, vel proxima.

Remota est Concilium Tridentinum: nam jure Decretalium raptus matrimonio impedimento non erat juxta *c. fin. de Raptorib.* per quod correctum fuit jus Civile in *l. un. §. 1. C. de raptu Virg. & Novel. 143.* item antiqui Canones, nimirum *c. de puellis. 4. & c. placuit. 1. causa 36. q. 2.* quibus matrimonium inter raptorem & raptam, licet postea liberè consentientem, nullatenus valebat. At verò Trident. *sess. 24. de Reform. matr. c. 6.* de novo hoc impedimentum introduxit, seu quodammodo reduxit, statuens, *inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium,* non ultra. Hinc impedimentum hoc in illis solum locis locum habet, in quibus Concilium Tridentinum receptum est; in aliis autem servari debet id, quod statutum reperitur in *d. c. fin. de raptorib. Pont. de Matr. lib. 7. c. ult. n. 6.*

Causa efficiens proxima hujus impedimenti est raptus, quo per violentiam mulier renitens iustitiam matrimonii contrahendi abducitur in alium locum.

§. III.

Subjectum impedimenti raptus sunt, quos raptus reddit inhabiles ad matrimonium contrahendum: puta raptor, & raptam.

Raptor, qui impedimentum incurrit, dicitur ille, qui pro se vel ipse foeminam violenter abduxit, vel tertio mandavit, ut abduceret. Mandatarius, sicut & alii auxiliatores, ac fautores Principalis, sive physice, sive moraliter raptantis, subjacent quidem etiam excommu-

nicationi, infamiae, & aliis poenis à Tridentino *l. cit.* constitutis, non tamen contrahunt ex inde impedimentum dirimens respectu raptae eamque, si aliunde non impediatur, ducere possunt: cum enim Concilium Tridentinum impedimentum ex raptu restrinxerit ad solum raptorem, & raptam, ad cooperantes extendendum non est, tanquam odiosum, ac poenale per *l. si preses. ff. de Poenis. c. odia. 15. & c. in poenis. 49. de R. J. in 6. Patrit. Spores de Matr. n. 30.*

Sed quid dicendum de foemina rapiente virum, an ea quoque contineatur dispositione Tridentini, & impedimentum incurrat?

Negativa placet multis, eò quod casus insolitus sit, si foemina virum rapiat, neque in decreto Tridentini expressus, ut quod tantum de raptore non de raptrice loquitur; aliunde autem constat, quod ad casus insolitos leges praesertim poenales & correctoriae porrigendae non sint, quoniam jura non respiciunt ea, quae raro contingunt. *l. 4. & 5. ff. de Legib. Bonac. q. 4. de Matr. punct. 18. n. 7. Reverend. Maurus Oberalscher de Sacram. p. 2. tr. 2. c. 4. §. 12. Clariss. P. Paulus Mezger de Sacrament. disp. 54. a. 6. §. 5.*

Affirmativam tuentur Aversa de Matr. q. 12. *sect. 3. §. at affirmandum.* Vincent. de Just. de dispensat. matr. lib. 2. c. 18. n. 75. & alii apud Sanchez lib. 7. *disp. 12. n. 24.* imprimis idèd, quia perinde per raptum patratum à foemina, ac per raptum factum à viro matrimonii libertas impeditur, cui Concilium Tridentinum per constitutionem hujus impedimenti unice consulere voluit. Deinde quia eadem ratio in raptore & raptrice militat, eadem debet esse pro utroque juris dispositio per *l. illud. ff. Ad Leg. Aquil. Barb. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 35. n. 4.* adeoque licet Tridentinum de muliere rapta expressim loquatur, non ideo viros raptos excludit, sed ita loquitur, quia frequentius foeminae, quam mares rapiun-

rapiuntur. Ad hæc, etsi textus in *c. 1. & 4. De eo, qui cognovit consang. uxor. sua.* tantum de viro loquatur, eique debitum petere, ac aliud matrimonium inire interdicit, hoc tamen impedimentum extenditur etiam ad feminas: quid ergo prohibet, quod minus etiam impedimentum raptus ad feminas raptrices extendi debeat? maxime quia verba Tridentini æquè possunt aptari mulieribus, ac masculis raptibus, & materia potest convenire utrique sexui, quo casu sub masculino foeminiurn in pœnalibus quoque, & odiosis comprehendit Bartol. *l. jura. in fin. ff. de Legib.* cujus doctrina communiter recipitur, & confirmatur ex *Clem. 1. de Regularib.* Navarr. *de Consang. & affinit. consil. 3. à n. 6.*

Ego perpensis pro, & contra argumentis, ac rationibus, autumo, utramque sententiam in theoria probabiliter defendi; sed Lector arbiter sit, cui aureum sui assensûs pomum tribuere velit.

31 Quod attinet raptam, nihil interest, soluta sit, an conjugata; virgo, an vidua; honesta, an inhonesta, etiam meretrix, & quantumcunque infamis; extranea, an consanguinea, affinis, vel aliter impedita, modò ad effectum matrimonii contrahendi raptus sequutus fuerit: quandoquidem Concilium indistinctè absque ullo discrimine personarum raptorem impedimento, aliisve pœnis adductis subjicit, licet pœnæ juris Civilis non obtineant, si mulier non sit honesta. Sanch. *de Matr. lib. 7. disp. 13. n. 14.* Bonac. *d. punct. 18. num. 7.* Putat tamen Barb. in *c. penult. de Raptor. n. 4.* idem impedimentum cessare, si quis propriam sponsam, præsertim volentem, rapuerit: tum propter ipsummet *c. penult.* ubi Lucius III. rescripsit, quòd ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil ante de nuptiis agitur: tum quia raptus propriæ sponsæ libertatem matrimonialem non diminuit, ex quo eam sponsa per præcedentem obligationem sponsalium jam amisit;

nisi forsan justa resiliendi causa supervenerit; quo casu idem erit, ac si sponsalia nunquam præcessissent.

§. IV.

Forma impedimenti raptus desumitur à requisitis necessariis ad hoc, ut raptus matrimonium dirimat, quæ plura.

Primo enim raptus debet esse violentus, seu cum violentia illata renitenti, sive illa sit physica, si nempe manus injiciatur, sive moralis, si scilicet minis, metuque gravi terreatur. Non verò sufficit, si solum blanditiis, promissis, donis, dolis, fallaciis, aut importunis precibus alliciatur per *l. 3. §. 5. ff. de Incendio, ruina, naufragio.* Unde à fortiori nullus esset raptus, si mulier sub nullius potestate constituta sponte consentiret, siquidem scienti, volenti, & petenti non fit injuria, nec dolus: *l. nemo videtur. ff. de R. l.* Econtra raptus foret, si puella primitus reniteretur, essetque invita, quamvis postmodum sponte consentiret: quia considerandum initium, in quo violentia fuit, arg. *l. Divus Hadrianus. 14. ff. Ad Leg. Cornel. de Sicar.*

Dubio non caret: num raptus impedimentum inducat, si puella volens abducatur, invitis tamen parentibus, aut aliis, sub quorum est potestate?

Sanè Jure Civili raptum committi, & puniri, si mulier volens etiam raptori desponsata, renitentibus parentibus abducatur, textus est in *l. un. in pr. & §. pœnas autem. C. de Raptu virg.* cum parentibus tali raptu maxima injuria irrogetur, quam puella in abductionem consentiens remittere non potest. *l. 1. §. usque adeo. ff. de injuriis.* Ex proinde etiam hoc casu oriri impedimentum ex Tridentino, docent Navarr. *ad Tit. de Raptorib. consil. 2.* & Cardinal. Luca *de Matr. disp. 5.* Nihilominus contrarium suadere videtur textus in *d. c. penult. de Raptorib.* & ratio: quia videlicet parentum renitentia non obstat libertati

bertati matrimonii, cuius consideratione Concilium Trident. hoc impedimentum induxit. Ita Patrie. Sporer de Matrim. n. 28. Pirhing de Raptorib. n. 7. Cardinal. Tusch. lit. R. concl. 5. & alii.

Secundo raptus debet esse de loco uno in alium abductio: nam ibi raptus commissus dicitur, ubi puella, de cuius ante nuptiis nihil actum fuerat, fuit abducta. Textus in c. lex illa 2. causa 36. q. 1. Idcirco si femina in domo propria, vel loco violenter opprimatur, erit solummodo raptus in latiori sensu, & in specie luxurizæ. Nec satis est, ut abducatur quomodocunque v. g. à loco publico ad privatum, & obicium, ab agro ad sylvam, ab una camera ad aliam, sed requiritur, ut abductio sit vera, & realis de loco in locum ad habendam raptam in sua potestate. Vid. Sanchez d. disp. 13. num. 7. Bonacin. d. punct. 18. num. 8. Cardinal. Tusch. d. lit. R. concl. 6.

Tertio Gutierrez de Matr. c. 86. n. 8. Dian. p. 3. tr. 4. resol. 261. & quam plures alii apud Vincent. de Just. de Dispensat. matr. lib. 2. c. 18. n. 47. requirant, ut femina non libidinis tantum gratiâ, aut aliam ob causam, sed ad effectum matrimonii contrahendi sit abducta; quoniam Tridentinum per hoc impedimentum, & reliquas pœnas d. sess. 24. c. 6. statuas illum duntaxat afficere, & punire intendit, qui libertatem matrimonialem per ejusmodi raptum lædit, vel saltem proximo læsionis periculo exponit, is autem, qui foeminam solum libidinis explendæ causâ absque intentione matrimonii contrahendi rapit, non lædit libertatem matrimonialem, neque proximum læsionis periculum ponit, eò ipsò quòd matrimonium non intendat, neque ad illud procurandum vim adhibeat. Quòd si postmodum etiam intentio contrahendi matrimonium ex parte raptoris, & raptæ supervenerit, per accidens est, & qualitatem raptus

non immutat, consequenter si cessante metu femina liberè consentiat, validum erit matrimonium, tamen si rapta adhuc in raptoris potestate existat, eò scilicet modo, quò abstrahendū ab obligatione Tridentini matrimonium aliàs subsistere potuit. Dissentit Bonac. de Matr. q. 4. punct. 18. n. 2. cum Sà V. matr. n. 9.

§. V.

Effectus impedimenti raptus primarius est, quòd inter raptorem, & raptam dirimat matrimonium, idque non solum propter naturalem defectum consensûs, quamdiu violentia durat, sed etiam, si rapta ultro in raptorem consentire, & cum ipso matrimonium contrahere velit; nisi loco tuto, & plenæ libertati fuerit restituta. Trident. d. sess. 24. de Reform. matr. c. 6.

In disquisitionem venit: an & sponsalia tempore raptus inter raptorem, & raptam contracta sint invalida?

Ratio dubitandi est: quòd citatum Decretum Tridentini sit correctorium juris communis, & per consequens, cum de matrimonio loquatur, ad sponsalia minimè est extendendum; quemadmodum decretum irritans matrimonium clandestinum propterea ad sponsalia extendi non posse, comprobatum est in Tit. de Clandest. despons. n. 29.

Verùm sponsalia quoque inter raptorem, & raptam subsistere non posse, tenent Layman in Theol. mor. lib. 5. tr. 10 c. 13. in fin. Sanchez lib. 7. disp. 13. n. 17. & Bonac. q. 4. punct. 18. n. 10. cum quibus transeo: certè etiam ratio finalis, propter quam Concilium Tridentinum inter raptorem & raptam irritavit matrimonium, militat quoque quoad sponsalia, ut quæ ex una parte æquè, ac matrimonium, exigunt plenam libertatem, & ex altera, sicut præsumitur, quòd rapta, dum est sub potestate raptoris, ex metu assentiatur matrimonio, ita pariter præsumitur, quòd ex tali metu assentiatur sponsalibus.

Nec

Nec ratio dubitandi tanti esse videtur, ut discessionem imperare possit: etenim negotium illud decretum Tridentini, tanquam correctorium, à matrimonio ad sponsalia extendi non posse: nam in subordinatis, quando omnino eadem est ratio, dispositio quoad unum afficit etiam alterum, quod ad ipsum ordinatur. Neque ad rem facit paritas adducta de matrimonio clandestino in ordine ad sponsalia clandestina, quandoquidem in his non militat eadem omnino ratio: cum motum adulterii, quod est in matrimonio clandestino, cesset in sponsalibus clandestinis.

37 *Effectus secundarii impedimenti raptus sunt poenae raptui annexae. Et quidem jure antiquorum Canonum tam raptor, quam ejus fautores incidunt in excommunicationem non latam, sed ferendam sententiae. c. 1. & 2. causa 36. q. 2. Tridentinum verò d. loco statuit, ut etiam secundo matrimonio interraptorem & raptam, nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, aut favorem praebentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decedant, teneaturque praeterea raptor mulierem raptam sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare. Est ergo hodie poena raptus excommunicatio latae sententiae, sed non reservata. Bonacin. d. punct. 18. n. 9. Farinac. q. 145. n. 21. poena autem infamiae, inhabilitatis ad dignitates, depositionis, & dotationis sententiae ferendae, & ideo non obligat ante Judicis sententiam. Layman d. c. 3. n. 4. Filiuc. de Imped. matrim. n. 264. Jure Civili in l. un. C. de raptu Virg. & in Novell. 143. in raptorem sancitur poena ultimae supplicii, & ut bona raptoris, eorumque, qui illi opem tulerunt, statim raptae cedant, quae tamen amittit, si raptori nubat. An verò etiam hodie amittat? consule Sanchez de matrimo. lib. 7. disp. 12. n. 27. & seqq.*

§. VI. *Contrarium impedimenti raptus est motus, quo cessat. Cessat autem hoc impedimentum, si raptam à raptore separata, & in loco tuto, ac libero constituta, raptorem in virum habere consenserit: nisi enim aliud obstat, validum erit matrimonium, ut patet ex Tridentino loc. cit. contra quod d. l. un. C. de Raptu virg. & Novell. 143. nihil valet.*

TITULUS VIII. De Conjugio leproforum.

SUMMARIA.

1. *Lepra, vel alius morbus non impedit matrimonium.*
2. *Superveniens dissolvit quidem sponsalia. 3. Non item matrimonium.*

Hoc titulo quaritur: anne etiam lepra, vel alius morbus contagiosus matrimonio impedimentum ponat? Pro cujus resolutione.

Dico I. Nec lepra, nec quicumque alius morbus impedit matrimonium, dummodo non causet perpetuam impotentiam, adeo ut, quamvis graviter peccet, qui dissimulatio hujusmodi morbo nubit, & ita conjugem decipit, morbo tamen, & rei veritate detecta, non solum valide, sed etiam licite matrimonium inibitur, sive duo v. g. leprosi inter se, sive vir leprosus cum femina sana, aut econtra contrahant, quandoquidem nullibi prohibentur; imò singulariter in c. 2. h. t. cautum est, leprosis, si concinere nolint, & aliquam, quae sibi nubere velit, invenerint, liberum esse ad matrimonium convolare.

Dico II. Si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepram, vel alium morbum incurrit, ad eam, vel eum accipiendum cogi non debet, cum nondum inter

inter eos matrimonium fuerit consummatum. Textus in *c. fm. h. r.* Idem est, si lepra præcesserit sponsalia, sed fuerit ab altero contracte ignorata: quia verisimile non est, quod etiam leprosa matrimonium promittere intenderit. Quodsi verò sponsus sponsæ, aut hæc sponsi lepram, aliumve morbum ante sponsalia sciverit, à sponsalibus resilire non poterit: sibi enim imputet, quod cum infecto contraxerit. *Zoës. h. r. n. 1.*

Dico III. Si post contractum jam matrimonium lepra supervenerit, aut primum cognita fuerit, propterea conjuges nec quoad vinculum, nec quoad cohabitationem, ac thorum separandi sunt, sed sanus leproso cohabitare, & petenti debitum conjugale reddere tenetur juxta *c. 1. & 2. h. r.* Quod tamen limica, nisi iudicio medicorum subist probabile periculum infectionis: tunc quippe cessat obligatio matrimonialis quoad thorum & cohabitationem, eo quod per contractum matrimonialem nemo prædictam obligationem in se suscipere censetur, excepto casu, quo lepra antecessit, & alteri conjugi nota fuit. *Barbof. in d. c. 2. n. 4. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 24. à n. 22.* ubi idem esse tradit de aliis morbis contagiosis. Sin ob horrorem lepræ conjux conjugem leprosum, & ideo à consortio hominum separatum, quoad cohabitationem sequi nolit, utriusque à Judice Ecclesiastico injungenda est continentia per *d. c. 1. & ibi DD.*

TITULUS IX.

De Conjugio Servorum.

Impedimentum conditionis, id est, status, servilis, includitur in impedimento erroris; ideo sub hac rubrica de utroque agitur.

KÖNIGIN DECRET. LIB. IV.

Pars I.

De Impedimento conditionis.

SUMMARIA.

1. Quid sit impedimentum conditionis? 2. Quo jure dirimat matrimonium? 3. 6. 7. Qualis servitus inducat impedimentum? 4. 5. Quorum matrimonii obstat? 8. Hujus impedimenti effectus. 9. Quomodo tollatur?

§. I.

Definitur impedimentum conditionis, quod sit error status servilis in persona, cui nubit persona libera, inter eas matrimonium dirimens.

§. II.

Causa efficiens impedimenti conditionis, duplex est: remota & proxima.

Remota est jus, non naturale, ut vult Scotus 4. dist. 42. q. un. §. Ex dictis breviter, sed Ecclesiasticum, ut docet S. Thom. in Supplement. 3. p. q. 52. a. 1. ad 3. cum ait: *juro positivo determinatè est factum, quod servitus ignorata matrimonium impediatur.* Ratio est: quia servitus non est defectus substantialis personæ, sed qualitatis, consequenter error, seu ignorantia illius non aufert voluntarium simpliciter, & consensum circa materiam substantialem matrimonii. Fateor tamen, hoc impedimentum fundari aliquatenus in dictamine æquitatis naturalis, ut enim arguit S. Th. cit. loc. est æquitati naturali consentaneum, ut contrahentes matrimonium æqualem afferant suorum corporum potestatem in finem generationis; sed hanc persona servilis, & mancipium nequit afferre, quippe quod dominio alterius subjectum, ab ipso vendi, & in longinquas terras ablegari, domesticisque negotiis, diu, nocturne occupari jure potest, non obstante matrimonii vinculo. *cap. 1. h. r.*

Causa efficiens proxima impedimenti conditionis, est error servitutis olim usitæ: nam error illius conditionis servilis, qualis hodie

R

in

in his Germaniæ partibus etiamnum viget, & à qua homines proprii, sive vulgò *Seibeigne* nominantur, quos alii *adscriptitios*, qui scilicet glebæ, aut fundo colendo perpetuò adscripti sunt, vel *originarios*, qui ex adscriptitiis nati sunt, censent, aliqui servos *anonymos* appellant, utpote qui partim de adscriptitiis, partim de libertis participant, non inducit impedimentum dirimens matrimonii: cum homines proprii, sicut & adscriptitii, & originarii sint re ipsa in persona liberi, licet quoad facultates, & quasdam obligationes personæ servis sint similes. Panorm. in c. 2. num. 5. h. t. P. Engl. Eod. num. 3.

§. III.

4 *Subiectum* impedimenti conditionis sunt personæ, quarum matrimonium dirimit; personæ, inquam, conditione dispares, libera scilicet conditionis alterius ignara, & serva. Unde

Colliges I. Etsi leges Civiles inter servos non matrimonium, sed tantum contubernium agnoverint. l. 3. C. de Incest. nupt. attamen secundum SS. Canones, qui etiam in hac materia unice sunt observandi, verum matrimonium inter servos consistere, & non tantum valide, sed etiam licite contrahi potest, sive deinde servus cum ancilla ejusdem, sive alterius domini contrahere attentet: quia non debent ullatenus prohiberi matrimonia inter servos, ut inquit textus in c. 1. h. t.

5 *Colliges II.* Etiam inter liberum & ancillam, seu servum, & liberam matrimonium consistere, dummodò ille, qui liber est, sciat conditionem servitutis in altero, dum contrahit: c. si quis ingenuus. 4. causa 29. q. 2. Nihilominus (quod obiter insinuo) talis liber scienter cum ancilla contrahens, fit irregularis, juxta c. si quis viduam 15. dist. 34. Idque ideo: quia ancilla est persona vilis, adeoque cum per matrimonium unum corpus cum illa efficiatur, eam ducens quoque fit vilis, & per consequens irregularis.

§. IV.

Forma impedimenti conditionis consistit in servitute alterius contrahentis. Duo itaque necessaria sunt, ut servitus matrimonio impedimentum ponat.

Primum est, ut servitus fuerit incognita: si enim scienter libera cum servo, aut ingenuus cum ancilla contrahat, matrimonium valet, ut statim diximus. Dirimit autem ignorantia servitutis matrimonium, etsi sit culpabilis, crassa, aut crassissima, modò verè sit error: nam qualiscunque tollit voluntarium, vel saltem facit actum non voluntarium, adeoque impedit verum consensum circa matrimonium. Neque obstat, quòd ignorantia crassissima æquiparetur scientiæ: illa enim æquiparatio procedit in delictis quoad culpam, in quibus sufficit voluntarium indirectum, non quoad matrimonium, ad quod requiritur actus positivus directè volitus. Hurtad. Sanchez, & alii apud Trulench. Prax. Sacram. lib. 7. c. 9. dub. 4. num. 3.

Alterum requisitum est, ut ingenuus, seu liber erret, & ignoret conditionem servilem in persona, cum qua contrahit matrimonium: siquidem si uterque sit servus, vel uterque liber, ex errore statùs non oritur impedimentum. Unde valet matrimonium, si servus ducat ancillam, quam putat esse liberam: quia sunt in gradu æquali. Sylvester V. matr. 8. q. 2. dic. 2. Similiter valet matrimonium, si ingenuus ducat ingenuam, quam putat esse ancillam: quia SS. Canones ob errorem statùs non irritant matrimonium, nisi quando persona libera ducit servam, putans esse liberam, non è converso. Vincent. de Jult. de Dispens. matr. lib. 2. cap. 13. num. 19.

§. V.

Effectus impedimenti conditionis est quòd dirimat matrimonium liberi cum ancilla, aut liberæ cum servo. c. 1. 2. & fin. h. t. auth. ad hoc C. de Latin. libert. toll. sine dubio ideo:

ideo: quod servitus, quâ mancipium Domino subijcitur, impediatur liberum usum conjugii, cui vacare non potest, nisi postquam obsequiis satisfecerit, ad quâ Domino adstrictum est.

§. VI.

Contraria impediendi conditionis sunt modi, quibus tollitur, & matrimonium ex errore status servilis contractum convalidatur. Quod fit primo, si Dominus servum liberat, aut ancillam libero nescienti alterius conditionem in matrimonium tradat: etenim eò ipsò servus, aut ancilla à servitute liberatur. *de anst. ad hoc C. de Latin. libert. toll.* Idem obtinet secundo si Dominus ancillam ingenuo conficio servitutis desponat, & ancillam per instrumentum dotet. *l. un. §. sed & si quis. C. Eod. aut si Dominus ipse servam ducat.* Gloss. in *c. si quis viduam. dist. 34.* Tercio, si vir liber post cognitam uxoris servitutem ad eam affectu maritali accesserit. *c. si h. t.* quod tamen hodie post Concilium Tridentinum locum non habere, nisi servitus sit omnino occulta, docet Sanchez *l. 2. disp. 36. n. 6.* Plura de hoc impedimento differere ferme supervacaneum est, repugnante nunc ubique in orbe libertate.

Pars II.

De Impedimento erroris.

SUMMARIA.

10. Definitur impedimentum erroris. 11. Est introductum iure naturali. 12. 14. 15. 16. Qualis error dirimat matrimonium? 13. Quorum matrimonium obstat? 17. Ejus effectus. 18. An recipiat dispensationem?

§. I.

10 **D**efinitur impedimentum erroris, quòd sit error substantialis circa personam, vel qualitatem in persona, cui quis nubit, matrimonium dirimens.

§. II.

11 **C**ausa efficiens impediendi erroris, alia est remota, alia proxima.

Remota est jus; cuiusnam autem juri impedimentum erroris cunabula sua referat in acceptis? incertum est.

Gloss. in *princ. cause 29. q. 1.* & cum hac Joan. Palat. *ad Instit. de Patr. potest. §. 1.* id jure solùm positivo constitutum censent: primo, quia contractus primi matrimonii Jacob fuit validus, licet Laban dolosè ipsi loco Rachel subtruserit Liam. *Genes. 29.* Secundo, quia alia Sacramenta non vitiantur errore personæ, puta si quis baptizet, ungat, ordinet, absolyat Petrum ratus esse Paulum. Tercio, quia in aliis contractibus onerosis error personæ non obstat, quin valeant; si rem vendam Cajo putans esse Sempronium.

Verùm communior, & procul dubio probabilior impedimentum erroris adscribit juri naturali: eò quòd de substantia matrimonij sit consensus in personam verbis, seu signis expressus. *c. tua nos. 26. de Sponsal.* quando autem error est circa substantiam personæ sive directè, sive indirectè, non adest consensus circa illam personam per se *l. per errorem. 15. ff. de Jurisdic.* Et hoc verum est, est error personæ sic tantùm concomitans, hoc est, cum quis ita affectus est, ut etiamsi sciret personam, qua cum contrahit, esse aliam, adhuc contraheret cum ea: quia licet error iste non reddat actum contrarium voluntati, tamen reddit non voluntarium, cum nihil sit volitum, quin præcognitum. Ita Romus Magnus Oberascher *de Matrim. c. 4. §. 2. q. 1.* Clariss. P. Paulus Mezger *de Sacram. disp. 54. art. 6. §. 1. num. 5.*

Ad argumenta contraria, & quidem ad primum respondetur, matrimonium, quod fuit inter Jacob & Liam non fuisse perfectum, ex concubitu, qui ex errore, & bona utriusque fide contigit, sed ex consensu, qui postmodum successit. Ad secundum disparitas est, quòd in aliis Sacramentis non ineatur contractus cum persona suscipientis, nec interfit mi-

nistri, quis Sacramenta suscipiat, aut cui illa applicet, seu ministret: in matrimonio verò initur contractus, & interest contrahentis, cum quo, vel cum qua contrahat; quocirca contrahens intentionem suam potest restringere ad certam personam, cum in aliis sacramentis id non possit, sed debeat habere intentionem baptizandi, confirmandi, absolvendi, &c. personam præsentem & capacem, quæcunque illa sit, ne alioquin se exponat periculo sacrilegii. Ad tertium quoque dispar ratio est, siquidem iustitia commutativa, ad quam ceteri contractus onerosi pertinent, v.g. emptionis respicit solam æqualitatem intersem, & pretium, quæ si adsit, nihil refert, sive Cajo, sive Sempronio fuerit vendita; in matrimonio autem contractus respicit individuas personas mutuam corporum traditionem facientes, ita ut corpora ipsa sint materia, circa quam fit contractus.

12 *Causa efficiens proxima* impedimenti erroris est ipse error substantialis circa personam videlicet, vel circa qualitatem, quæ in personam redundat.

§. III.

13 *Subiectum* impedimenti erroris sunt, qui ex errore personæ, aut qualitatis in personam redundantis, matrimonium contrahunt, atque huic impedimento subjacent. Nec refert fideles sint, an infideles? nam etiam matrimonium inter infideles cum ejusmodi errore contractum est invalidum, ex quo hoc impedimentum juri naturali originem suam debet. Aliud illi statuatur, oportet, qui id lege solum positiva, eaque Ecclesiastica obstetricante natum esse contendunt; cum jura Ecclesiastica infideles non afficiant juxta illud 1. ad Cor. 5. *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?*

§. IV.

14 *Formam* impedimento erroris dat error personæ, vel qualitatis redundantis in personam, non error alterius qualitatis.

Dixi I. *Error personæ*: Est autem error personæ, cum loco unius personæ alia supponitur, ut puta Lia pro Rachel. Unde satis manifestum est, non hic intelligi errorem nominis, si forte in nomine erretur, cum de persona constat, ut si sponsus credat eam, cum qua contrahere decrevit, Annam appellari, quæ nominatur Clara: cujusmodi error in accidente nullius momenti versatur, & non officit consensui, nec est impedimento ullis negotiis, arg. §. siquidem 29. Inst. de Legat. l. 4. C. de Testam. l. 9. §. 1. ff. de Contrah. empt. Neque adversatur c. tua nos 26. de Sponsal. Nam ibi juvenis virgine quadam ad explendam libidinem potiturus, cum spe sua frustraretur, tandem Joannis nomen ementitus est, & sub specie istius nominis dolose, cum animum contrahendi non haberet, sive conjugii data, virginem ad concubitum pellexit: & S. Pontifex respondit, ex illo facto non debere conjugium judicari, ideo, quod defuerit consensus, nullâ factâ mentione de errore nominis, quod matrimonium sustinet.

Dixi II. *Vel error qualitatis redundantis in personam*. Talis quippe error, non est merus error qualitatis, sed errorem personæ secum trahit. Placuit autem communiter, tunc errorem qualitatis redundare in errorem personæ, quando qualitas, in qua erratur respicit, aut designat certam quandam, & determinatam personam, distinctam ab illa, quæ tunc est præsens. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 18. n. 25. & 2. seqq. Ex qua regula rectè inferes, si secundogenitus Regis fingat se primogenitum, & foemina velit illi, tanquam primogenito, nubere, errorem illum qualitatis refundi in errorem personæ, & matrimonium subsecutum reddere irritum: siquidem hæc qualitas respicit, & denotat alium, quam sit ille, cum quo ipsa voluerat contrahere, atque adeo non consentit in personam præsen-

tem, sed in illam, quam sibi mente proposuit, scilicet in primogenitum Regis. Confer Romum Maurum Oberascher d. c. 4. §. 2. Patri. Sporer de Matr. n. 7. & 8.

16 Dixi III. Non error alterius qualitatis, quæ scilicet non respicit, nec denotat, aut determinat certam aliquam, aut individuum personam: ut cum malus, vel mala pro bono, vel bona; ignobilis pro nobili; deformis pro pulchra; corrupta pro virgine; pauper pro divite habetur: enim verò talis error, quantumvis sit antecedens, hoc est, dans causam contractui, & proveniens ex dolo alterius contrahentis, non obstat valori matrimonio: cum sufficiat adesse consensum absolutum in hanc personam, & circa substantiam matrimonii. Covarr. lib. 4. Decret. p. 2. c. 3. §. 7. num. 2.

Limitatur tamen posterior hæc assertio, ut etiam error circa ejusmodi qualitatem irritet matrimonium, primo, si vel actualis conditio expressè addita est: v. g. *ducote, si es virgo, si es nobilis, &c.* vel etiam si in animo retenta est, ita ut actualis voluntas contrahentis fuerit, quòd illam nolit habere, nisi virgo, aut nobilis sit: quia deficiente conditione deficit quoque consensus conditionatus. Sanchez d. disp. 18. n. 21. Interim in foro externo non creditur assertenti, se conditionem in mente habuisse, nisi ex antecedente aliqua protestatione, vel aliis Indiciis suam intentionem probare possit. Secundo limitatur in conditione servili: nam licet servitus & libertas tantùm sint qualitates personæ, si quis tamen erret in tali conditione, nempe putet, personam, quacum contrahit, esse liberam, cum serva sit, non valet matrimonium. c. 2. & fin. h. t. & nos affatim in 1. part.

§. V.

17 Effectus impedimenti erroris est, quòd rescindat filium, & vinculum matrimonii: ideòque conjux, qui erravit, conjugem vel reti-

nendi, vel repudiandi liberam habet potestatem, etiam ubi concubitus accessit; quemadmodum Jacobo quoque jus fuit repudiandæ Liam suppositam: cum Pater ejus Laban se excusare non potuerit prætextu consuetudinis, ut majores prius nuptum darentur, quam minores, siquidem id pendebat ex arbitrio parentum. Jacob verò pro innata bonitate injuriam dissimulandam ratus cum patre potius transiit, & sic matrimonium cum Lia subsecuto consensu confirmavit. Cujus exemplum, si hodie quid tale contingat, imitari, laudabile autumo.

§. VI.

Contrarius impedimenti erroris est superveniens novus consensus, quò impedimentum illud, & nullitas matrimonii cum errore contracti tollitur. Certè Ecclesia super hoc impedimento, utpote juris naturalis, dispensare nequit, nec statuere potest, ut matrimonium valeat non obstante errore personæ. Vincent. de Just. de dispensat. matr. lib. 2. c. 13. n. 8.

TITULUS X.

De Natis ex libero ventre.

SUMMARIA.

1. Quoad statum proles matris, 2. Quoad dignitatem, ac familiam patris conditionem sequitur.

1. **P**orro si inter servum, & liberam, aut inter liberum, & ancillam matrimonium contrahitur, circa liberos ex tali matrimonio progenitos attenditur regula Juris Civilis, quòd *partus sequatur ventrem*, id est, proles quoad statum sequatur conditionem matris, princ. Inst. de Ingen. l. 4. §. 2. & 3. ff. de Statu hom. Qua propter natus ex libera, vel liberta liber, ac ingenuus est. c. un. h. t. ex serva servus, etsi pater liber sit, nisi consuetudo loci aliud habeat. c. 3. de Conjug. servor.

R 3

Suf

Sufficit tamen ad proles libertatem, si mater tempore conceptionis, vel tempore natiuitatis, vel intermedio aliquo tempore, quo proles in utero ferebatur, fuit libera, exigente hunc favorem favore libertatis. *l. 1. Instit. de ingenuis & ibi Interpp. d. l. 5. §. 2. & 3.*

2. Hodie sublata servitute cessat ista Juris ordinatio, & aliquid contrarium pene introductum conspicitur, ut nempe conditio liberorum potius ex patre, quam ex matre spectetur: civis enim civem generat etiam ex peregrina; patritius, ac nobilis patritium, & nobilem etiam ex ignobili matre; & econtra ignobilis ignobilem; quamvis mater sit nobilis; quia ad dignitatem, ac familiam hæres pertinet, non ad statum. *l. 19. ff. de statu hom. Crislin. vol. 2. decis. 88. num. 12.*

Alphon. Soto in Gloss. ad Reg. de prerogati. vis expectantium. Ubi docet, nec in beneficiis & spiritualibus quem ex origine materna nobilem reputari, quando qualitas beneficiorum id exposcit. Quia & hoc plebisque placuit, mulierem plebeiam, sivebat viro illustri, & ipsam fieri illustrem, & liberos ex tali matrimonio procreatos verè haberi illustres, ac in successione feudi admitti. *Brunneman. ad l. 8. ff. de Senatorib. Tiracuell. de Nobil. c. 18. n. 15. Schurff. cent. 1. consil. 1. n. 17.*

Interim particularibus statutis, ac legibus arcentur a Collegiis superioribus Cathedralicis, von den hohen Stiffern, & a torneamentis, von Turnier und Rits ter Spillen; qui non etiam ex materna linea per longam seriem nobilitatem suam docere possunt; Sie wären dann vollbürtige Ritterseute, die ihre Ahnen mit Schild und Helm beweisen können. *Matth. Stephan. de Nobil. Polit. c. 4. n. 44. Prætor. theat. polit. sect. 2. membr. 2.*

Inter impedimenta dirimentia ferme principale est cognatio eaque triplex: spiritualis, legalis, & naturalis. De spirituali agit Titulus præsens. *Ido non. sig. 15. mon. 1. §. I.*

Definitur cognatio spiritualis, quod sit propinquitas personarum orta ex administratione, vel susceptione baptismi, aut confirmationis, inducens impedimentum dirimens matrimonii. *Ido non. sig. 15. mon. 1. §. II.*

Dividitur cognatio spiritualis attento jure communi in paternitatem, compaternitatem, & confraternitatem. *Ido non. sig. 15. mon. 1. §. III.*

Paternitas est cognatio spiritualis inter baptizantes, & baptizatum: inter confirmantes, & confirmatum: inter patrum baptizati, vel confirmati, & baptizatum, aut confirmatum. *c. de eo. 5. causa 30. q. 1. c. ita diligere. 1. causa 30. q. 3.*

Et hæc duplex est: directa scilicet, & indirecta; directam contrahit baptizans, & confirmans, aut suscipiens, cum baptizato, vel confirmato; indirectam cum eodem contrahit baptizantis, confirmantis, aut patrum uxores, ante administrationem, aut susceptionem carnaliter cognita. *c. 1. h. t. in 6.*

Compaternitas est cognatio spiritualis inter naturales parentes baptizati, vel confirmati ex una parte, & baptizantem, vel confirmantem, ac paternos ex altera parte. *c. 3. 4. & 5. causa 30. q. 4. c. 1. h. t. in 6.*

Et hæc iterum est alia

TITULUS XI.

De Cognatione spirituali.

SUMMARIUM.

1. Definitio cognationis spiritualis. 2. Divisio. 3. 4. Eiusdem origo. 5. Ubique 12. quos inter contrahitur, & matrimonium dirimat? 12. Ubique 13. Que sint necessaria ad hoc, ut contrahatur hæc cognatio? 13. 19. Eius effectus. 20. An & quando in impedimento cognationis spiritualis dispensatur?

Inter impedimenta dirimentia ferme principale est cognatio eaque triplex: spiritualis, legalis, & naturalis. De spirituali agit Titulus præsens. *Ido non. sig. 15. mon. 1. §. I.*

Definitur cognatio spiritualis, quod sit propinquitas personarum orta ex administratione, vel susceptione baptismi, aut confirmationis, inducens impedimentum dirimens matrimonii. *Ido non. sig. 15. mon. 1. §. II.*

Dividitur cognatio spiritualis attento jure communi in paternitatem, compaternitatem, & confraternitatem. *Ido non. sig. 15. mon. 1. §. III.*

Paternitas est cognatio spiritualis inter baptizantes, & baptizatum: inter confirmantes, & confirmatum: inter patrum baptizati, vel confirmati, & baptizatum, aut confirmatum. *c. de eo. 5. causa 30. q. 1. c. ita diligere. 1. causa 30. q. 3.*

Et hæc duplex est: directa scilicet, & indirecta; directam contrahit baptizans, & confirmans, aut suscipiens, cum baptizato, vel confirmato; indirectam cum eodem contrahit baptizantis, confirmantis, aut patrum uxores, ante administrationem, aut susceptionem carnaliter cognita. *c. 1. h. t. in 6.*

Compaternitas est cognatio spiritualis inter naturales parentes baptizati, vel confirmati ex una parte, & baptizantem, vel confirmantem, ac paternos ex altera parte. *c. 3. 4. & 5. causa 30. q. 4. c. 1. h. t. in 6.*

Et hæc iterum est alia

directa, alia indirecta. Directa conspicitur inter naturales parentes baptizati, vel confirmati, & baptizantem, confirmantem, vel paternos. c. 1. cum seqq. causa 30. q. 4. Indirecta extenditur ad uxorem baptizantis, confirmantis, & patrinorum, modò priùs fuerit cognita. c. 2. h. r. d. c. 1. 2. & 3. causa 30. q. 4.

Fraternitas est cognatio spiritualis inter baptizatum vel confirmatum ex una, & filios naturales baptizantis, ac patrinorum ex altera partibus. c. 1. & 3. h. r.

Verùm post Concilium Trident. sess. 24. de Reform. matr. c. 2. duplex duntaxat manet spiritualis cognationis species, paternitas, scilicet, & compaternitas, eademque directa: nempe paternitas inter baptizantem, confirmantem, ac paternos cum ipsomet baptizato, vel confirmato: & compaternitas inter baptizantem, confirmantem, ac paternos cum patre, & matre baptizati.

§. III.

Causa efficiens cognationis spiritualis huiusque impedimenti est vel remota, vel proxima.

Remota est ius Ecclesiasticum: hanc enim cognationem, & impedimentum esse inventum Ecclesie, & ex ejus arbitrio dependere, constat ex toto hoc tit. & totà causa 30. q. 1. & 4. idque docent Zoëf. h. r. n. 1. Covar. de Matr. p. 2. c. 6. §. 4. cum aliis. Habet tamen in lege Divina fundamentum aliquod, ex quo baptismus appellatur regeneratio per Christum facta. 1. Petr. 1. atque ideo Zacharias Pontifex in c. 3. causa 30. q. 3. ait: non oportet filiam, quam de sacro fonte susceperit, aliquando filio suo in matrimonium tradere, quia in Divina sententia germani esse invenitur.

Causa efficiens proxima hujus cognationis & impedimenti est administratio baptismi, vel confirmationis, & susceptio à Patris facta. c. 1. h. r. in 6. Ex aliis Sacramentis nec respectu administrantis, neque respectu alterius

cooperantis ullam cognationem spiritualement, vel impedimentum dirimens matrimonii nasci, perspicue habetur in c. fin. Eod. in 6. Ratio differentie in eo sita est, quòd baptismus, & confirmatio specialiter debent esse spirituale, & sint quasi spiritualis generatio, non item alia Sacramenta; uti igitur ex generatione naturali vera, & naturalis paternitas, vel cognatio, ita ex spirituali spiritualis parentela, & cognatio progignitur per cap. 1. & seqq. causa 30. q. 3.

§. IV.

Subiectum cognationis spiritualis sunt personæ, inter quas contrahitur, quasque ad matrimonium contrahendum reddit inhabiles. Est autem hodie observandum Concilium Tridentinum, quod in d. sess. 24. de Reform. matr. c. 2. statuit, ut cognatio hæc solum baptizantem, confirmantem, & paternos ex una, & ipsum baptizatum, vel confirmatum, ejusque parentes ex altera parte afficiat, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimenti omnino sublatis. Unde

Sequitur I. Baptizatum, vel ipsius patrem hodie non impediri contrahere matrimonium cum uxore levantis, aut baptizantis: quandoquidem cognatio spiritualis personas prænominatas non egreditur, neque ad uxores earum extendenda est, ut determinavit Pius V. in Bulla sua edita 4. Calend. Decemb. 1566. quæ incipit: Cum illius vicem. licet olim secus fuerit juxta c. Martinus. h. r.

Sequitur II. Paritione, si vir, & foemina simul infantem ex sacro fonte levant, eos nullam inter se contrahere cognationem, ac propterea sine peccato, aut impedimento usûs matrimonialis maritum, & uxorem posse simul suscipere infantem. Sanchez lib. 7. de Matr. disp. 57. n. 5. Bonacin. Eod. q. 3. c. 5. §. 2. n. 6. Secus olim propter c. fin. causa 30. q. 4.

§ Sequitur III. Etiam inter baptizantem, vel confirmantem, & levantem nullum nasci impedimentum: cum & de his nulla fiat mentio in d. decreto Tridentini, & e contra omnis alia cognatio spiritualis ibi non expressa abrogetur.

9 Sequitur IV. Nec inter baptizatum, aut confirmatum, & filiam baptizantis, confirmantis, aut suscipientis ullam hodie intercedere cognationem spirituales, aut impedimentum, prout declaravit S. Congregatio teste Barb. de Offic. & potest. Episc. alleg. 30. n. 56. quamvis de jure communi contrarium sit decisum in c. 3. & c. fin. h. t. An verò standum sit juris communis dispositioni in locis, ubi Tridentinum receptum non est? late exponit Zypræus Consult. Can. lib. 4. h. t. caus. un.

10 Sequitur V. Infidelem sive baptizantem, sive tenentem in baptismo, aut confirmatione nullam contrahere cognationem spirituales, consequenter in casu subsequenter conversionis eum posse ducere puellam ipsam à se baptizatam, vel ejus matrem: quia cum hæc cognatio sit inducta solo jure Ecclesiastico, non potest afficere infidelem, qui non subditur juri Ecclesiastico. Layman. in Theol. mor. lib. 5. tit. 2. c. 9. n. 2. Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 60. n. 11. & 15. Aliud statuendum de hæreticis, ut qui baptizati, ac Ecclesiæ subiecti, ideoque hujus cognationis capaces sunt, ut ut ordinariè, ac sine gravi causa & necessitate ad munus patris admitti prohibeantur. Layman. d. c. 9. n. 7. Reginald. lib. 31. n. 157.

11 Porro ne cognatio spiritualis, ac impedimentum ejus nimium multiplicetur, Trident. loc. cit. decernit, ut non nisi unus, sive vir, sive foemina juxta SS. Canonum statuta, vel ad summum unus & una, duo scilicet disparis sexus (ut generatio spiritualis naturalem imitetur) baptizatum de baptismo suscipiant, & si contingat plures comitari infantem ad baptismum, Parochus diligenter sciscitetur, quem, vel quos elegerint in patris, & eum,

vel eos tantum ad suscipiendum baptismum de sacro fonte admitat, eorumque nomina in libro describat, doceatque eos, quam cognationem contraxerint. Interim si contra hanc prohibitionem juris plures designati sint, & infantem baptizatum teneant, vel suscipiant, omnes contrahere cognationem, verius est: ita namque expressim cautum fuit in c. fin. h. t. in 6. cui Tridentinum nequaquam derogat, imò id ipsum, dum Patrinorum numerum ita restringit, ne aliàs cognatio spiritualis nimium propagetur, supponit, hoc impedimentum ad plures extendendum, & juxta numerum Patrinorum multiplicandum esse, si plures fuerint designati, & admissi. Quod addo: quia si alii ultra eos, quos Parentes, vel illi, quorum tunc temporis pueri cura erat, designarunt, & Parochus admisit, baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullò pacto contrahunt. Bonacin. de Matrim. q. 3. punct. 5. §. 2. num. 24. & seq. P. Engl. h. t. n. 4. Zouf. Eod. num. 7.

§. V.

Forma cognationis spiritualis, ac impedimenti hujus posita est in requisitis necessariis ad hoc, ut tum ex administratione baptismi, & confirmationis, tum ex susceptione oriatur.

Ut quis ex administratione baptismi, aut confirmationis contrahat hanc cognationem, & impedimentum, requiritur valida eorumdem administratio: quippe quando sacramentum tanquam principale nullum est, cognatio spiritualis, quæ sacramento est accessoria, subsistere nequit.

An autem etiam ex privato, & in necessitate collato baptismo spiritualis cognatio nascatur, ita ut baptizans cum baptizato, ejusque parentibus matrimonium inire nequeat? non levis DD. pugna est.

Negantium argumenta potissimum duo sunt. Primum petitur ex c. ult. h. t. ibi: pro eo, quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui

Sacerdos existit, baptizavit; ubi ponderatur, baptizantem fuisse Sacerdotem, ut cognatio spiritualis contraheretur. *Secundum ex c. 7.*

canon 30. q. 1. ubi dicitur, eum, qui proprium filium in necessitate baptizat, non arceri à peccatione debiti, quòd injustum sit, propter actum præcepti poenam subire; quæ ratio æquè militat in casu proposito, si enim ob id inter baptizantem, & baptizatum, ejusque Parentes contrahitur cognatio spiritualis, privaretur propter actum præcepti libertate ineundi matrimonii cum illis, ac proinde poenam incurreret.

Mihi tamen affirmandum videtur; quia jura non distinguunt inter Baptismum solennem, & non solennem, & eadem ubique est ratio Sacramenti, quod per baptizantem confertur. Accedit, quòd frustra aliàs inter baptizantem, & baptizatum impedimentum oriri diceretur, cum Sacerdos, vel Diaconus, qui soli solent baptizant, per se matrimonii contrahere non possint. Ad hæc, quòd baptizans cognationem contrahat, non fit in poenam, sed, si ve Parochus, si ve quicumque alius, si ve in casu necessitatis si ve in casu ordinario licitè baptizet ex natura regenerationis spiritualis cognatio nascitur, & aliunde tam cognatio ista, quam affinitas, aliave impedimenta, si ante matrimonium contractum nascuntur, licet sine omni culpa alterius, vel utriusque; semper obstant matrimonio contrahendo, idque (si solum impedimentum publicæ honestatis excipias) etsi post contracta jam sponsalia superveniant.

Argumenta, & Textus oppositi parùm stringunt: nam in *c. fin. h. t.* narratur duntaxat factum, nec vis ad contrahendam cognationem spiritualem ponitur in sacerdotio minillri baptizantis. Ad *secundum* resolutio patet ex dictis: quia privatio juris petendi debitum conjugale est poena delicti admissi baptizando filium conjugis, cui subijci propter obsequantiam præcepti, iniquum est; at cognatio spiritualis, quæ subsequens matrimonium

dirimit cum baptizata, vel ejus parentibus, nullatenus habet rationem poenæ, sed pertinet ad quoddam genus conjunctionis.

Ut ex *susceptione* consurgat cognatio spiritualis, requiritur I. intentio obeundi munus patrini: sicut enim baptizando sine intentione quis verè non baptizat, neque contrahit cognationem, ita neque levando sine intentione quis verè munus patrini obit, aut cognationem contrahit. Ut verò hæc intentio explicitè feratur in cognationem spiritualem, necessarium non est: quoniam ex natura connexorum ad intentionem unius sequitur etiam alterum, quod illi necessariò connexum est; quare quantumvis quis protestetur, quòd quidem velit præstare munus patrini, nullò modo autem contrahere cognationem spiritualem, eandem contrahet protestatione non obstante, cum ab ipsius voluntate, ac potestate non dependeat, unum ab altero pro libitu separare in iis, quæ statuto, & autoritate Ecclesiæ coëxa sunt. Sanch. *lib. 7. de Matr. disp. 58.*

II. Requiritur, ut patrinus baptizandum, aut confirmandum teneat, dum Baptismus, ac confirmatio revera administratur. Hinc singulariter notandum, quòd si puer domi necessitate ita compellente privatim baptizatus sit, eum, qui postmodum in Ecclesia illum tenet, dum suppleatur solennitates, hanc cognationem non contrahaturum, ex quo dici non potest illum ex Baptismo suscepisse. Gutierrez *de Matr. c. 100. n. 7.* Coninck *disp. 30. dub. 3. n. 24.* & sic fuisse à S. Congregatione decisum, refert Corrad. *in Prax. disp. Apost. lib. 8. c. 8. n. 6.* Aliud est, si tunc ob Baptismum dubium infans sub conditione rebaptizaretur, eumque patrinus teneret, siquidem non constat, utrum Baptismus antea collatus fuerit validus, consequenter fieri potest, ut secundo collatus validus existat, ac ex eo cognatio, & impedimentum resultet. Vincent. de Just. *de Dispens. matr. lib. 2. c. 5. n. 42.*

S

Op-

Opportunè hic *quæritur*: num etiam contrahat cognationem spiritualem, qui infantem ab obstetrice, vel alio Laico baptizatum tenuit, aut suscepit?

Affirmant Navar. in *Man. c. 16. n. 34. & c. 22. n. 40.* Suarez 3. p. q. 67. de *Baptismo. n. 8.* & alii moti: quia tam jus comüne, quam Tridentinum eodem loquendi modo de baptizante, & levante ad propositum disponit; ergo sicut baptizans privatum, et si Laicus sit, cognationem spiritualem contrahit cum baptizato, ejusque Patre, & Matre, ita similiter contrahet susceptor in privato Baptismo.

Attamen negantibus patrocinium polliceor: quia adhibere susceptorem, spondere, & respondere pro infante, quod officium patrini est, est solennitas Ecclesiastica tantum pro solenni Baptismo ab Ecclesia instituta; in casu necessitatis autem, & quando Laicus baptizat, sicut unctiones, & reliquæ ceremoniæ omittuntur, ita etiam solennis illa susceptio, aut levatio, quæ cognationem spiritualem causat, locum non habet, sed si aliquis tunc infantem teneat, id merè per accidens, & commoditatis causâ, non tanquam à Patrino fieri censetur, tametsi verè habeat animum exercendi munus patrini, cum intentio non efficiat, ut actus ille sit ceremonialis. Patrit. Sporer de *Matr. n. 89.* Sanchez *lib. 7. disp. 62. n. 14.* Gutierrez de *Matr. d. c. 100. n. 7.*

Nec in contrarium me movet ratio in contrarium allata: licet enim jura de baptizante, ac de suscipiente eodem modo, & generaliter loquantur quoad impedimentum cognationis spiritualis, singula tamen de singulis accipienda sunt; de baptizante, quandoquocumque fuerit Baptismus revera collatus, ex quo æquè Baptismus privatus, ac solennis est Sacramentum regenerationis; de suscipiente, si suscipiat solenniter, & eodem modo, quò ab Ecclesia statutum est, quandoquidem susceptio est ceremonia instituta pro Baptismo solenni, ac

proinde solennitate deficiente, deficit quoque veræ susceptionis ratio.

III Requiritur, ut Patrinus eum, qui baptizatur, aut confirmatur, in ipso actu formaliter & verè teneat, aut si in Baptismo consuetudo loci habeat, ut solus Sacerdos in actu Baptismi infantem teneat, vel immergat, saltem immediatè ex baptizantis manibus suscipiat, ac levet per *c. 5. causâ 30. q. 3. c. 3. ead. causâ. q. 4. c. 1. h. t. in 6.* ubi hæc cognatio præcisè sustentationi, levationi, susceptioni, aut tactui attribuitur. Idcirco non sufficit sola assistentia, vel responsio, aut sponsio ad interrogationem baptizantis, ut declararunt Cardinales teste Bonacina *d. §. 2. n. 14.* Nec etiam sufficit mediatè suscepisse baptizatum, & propterea nec compater, nec commater cognationem spirituaalem contraheret, si hæc baptizatum primò à compatris, aut iste à commatris manibus susciperet. Vincent. de *Just. de Dispensat. matr. lib. 2. c. 5. n. 49.*

Non ignobilis controversia est: an patrinus, qui non personaliter, sed (quod frequens est apud Magnates) per Procuratorem, aut nuntium infantem à sacro fonte levat, ad baptizatum, ac parentes ipsius spirituaalem cognationem contrahat?

Ita putant Panorm. in *c. veniens n. 4. h. t.* Felin. in *c. licet n. 1. de Testib.* quamplures apud Layman *lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 8. num. 5.* ex ea ratione: quia is, cujus nomine infans ab alio suscipitur, verè patrinus efficitur ex communi fidelium persuasione, & consuetudine: ergo qui per Procuratorem exercet munus patrini, contrahit cognationem spirituaalem, ut quæ muniti illi annexa est. Neque adversantur Canones, qui actionem personalem sonare videntur, v. g. *suscipiat, levet, teneat*; istæ namque actiones, licet per Procuratorem fiant, à nobis fieri dicuntur, cum quod quis per alium facit, per se ipsum facere censetur. *v. 72. de R. J. in 6.*

Ex adversa acie militant Joan. Andr. *inc. 1. n. 1. h. t. in 6. Navar. Eod. consil. 6.* Sanchez *lib. 7. disp. 59. n. 4.* cum relatis, propterea: quia licet contractus & alii actus, qui principaliter & ex dispositione juris à consensu, & voluntate partium vires, & valorem suum habent, per Procuratorem fieri possint, actus tamen naturales, & quæ directè in facto, ac actione naturali consistunt, non æquè possunt per alium expediri; cum ergo cognatio spiritualis directè, & principaliter ex eo oriatur, quod quis baptizatum teneat, levet, aut suscipiat, hæc autem actum naturalem, & contactum proprium importent, non apparet, quæ ratione per Procuratorem fieri possit. Deinde cognatio legalis non potest contrahi per Procuratorem. *l. post mortem. 25. §. 1. ff. de Adopt.* ergo neque cognatio spiritualis. Et certè omnes fatentur, eum, qui alium constituit, ut suo nomine baptizet, ex Baptismo à suo commissario collato non contrahere hanc cognationem; cur diversum obtineat in illo, qui per alium tenet, & suscipit de fonte baptizatum? ad hæc non oportet asserere impedimentum matrimonii, nisi in casibus nominatim à jure expressis.

Ego vix non vereor, meam in hac controversia mentem aperire; si tamen verum est, ut fertur teste Patritio Sporer *de Matr. n. 96.* affirmativam sæpè decisam esse à S. Congregatione Cardinalium, & declaratio in forma authentica appareat, ei omnino standum erit.

Planè ipse Procurator tali casu nullam cognationem spirituales contrahit: etenim non omnes, qui quacunque ratione baptizatum attingunt, vel tenent, fiunt cognati spirituales, sed ii duntaxat, qui cum intentione se gerendi, ut patrilios id faciunt; cum itaque in casu præsentis Procurator levans non intendat suo nomine infantem suscipere, nec se per actum istum ullò modò obligare, sequitur,

eum cognationem spirituales nequaquam contrahere. Nec impedit, quòd baptizans ex licentia, & commissione alterius hanc cognationem contrahat: quia baptizans ex licentia alterius baptizat verè nomine proprio, ut minister Christi, jurisdictione ab alio accepta; secus est in Procuratore, qui tantum nomine alterius tenet, vel levat baptizatum, aut confirmatum, dum baptizatur, aut confirmatur. Coninck *disp. 31. n. 41.* Vincent. de Just. *d. c. 5. n. 34.*

IV. Ut Patrilios ex susceptione in confirmatione spirituales cognationem contrahat, specialiter requiritur, ut ipse quoque antea fuerit confirmatus, prout S. Congregatio Concilii in *una Licien. die 13. Junii. 1654.* declaravit, nimirum, *non confirmatum non contrahere cognationem spirituales.* Jacob. Pignatell. *tom. 1. consult. 10. per tot.*
§. VI.

Effectus hujus cognationis spiritualis, acis impedimenti alius est, si cognatio spiritualis præcedit matrimonium, alius si sequitur.

Effectus cognationis spiritualis præcedentis matrimonium est, quòd inter personas, quas inter contrahitur, impediatur matrimonium contrahendum, & dirimat jam contractum, idque in perpetuum, adeò ut nec morte personæ, qua mediante contracta fuit, extinguatur; quamobrem licet moriatur baptizatus, aut confirmatus, eoque ipsò desinat paternitas, remanet tamen compaternitas spiritualis inter baptizantem, confirmantem, ac patrilios, & parentes baptizati, ac confirmati. Sanchez *lib. 7. disp. 54. n. 8.*

Effectus cognationis spiritualis matrimonii superveniens est, quòd salvò conjugio actum conjugii reddat illicitum: si enim quis filium, aut filiam suam scienter extra calum necessitatis baptizet, vel teneat in Baptismo, seu confirmatione, jure petendi debitum privatur, licet reddere teneatur, ne sua fraus ei

prosit, & alteri oblit, ut docet communis cum Panorm. in c. 2. in fin. h. t. cui non improbabili- ter contradicit Coninck *disp. 34 dub. 8. n. 69.* propter d. c. 2. ubi dicitur, conjugem con- jugi in tali casu debitum non debere subtrahe- re, consequenter supponitur, utrumque con- jugem retinere jus exigendi. Quidquid sit, hoc certum est, quod si pater ex necessitate, vel per ignorantiam baptizet, aut suscipiat pro- priam prolem, debiti petitionem non impedi- ri, cum per actum inculpabilem, aut necessa- rium non debeat præjudicari matrimonio stanti. d. c. 2. h. t. c. ad limina. causa 30. q. 1.

§. VII.

20 *Contraria cognationi spirituali, & ejus im- pedimento est dispensatio, quâ tollitur. Ubi discernenda paternitas spiritualis à compater- nitate: in illa S. Pontifex nunquam, vel diffi- cillimè, in ista verò facile dispensat, modò sub- sit justa aliqua causa; eò quod indecentius sit contrahere cum filia spirituali, quàm cum compatre, seu commatre: quippe regenera- tio spiritualis, ex qua hujusmodi filiatio con- surgit, assimilatur generationi carnali, ex qua filiatio naturalis oritur, quæ dispensationem omnino non admittit. Hinc necesse est ad im- petrandam dispensationem circa impedime- tum cognationis spiritualis exprimere in sup- plicatione provenientiam hujusce impedi- menti ad hoc, ut sciri possit, an super compa- ternitate, vel paternitate petatur dispensatio.* Vinc. de Just. de Dispens. matr. lib. 2. c. 5. n. 72.

TITULUS XII. De Cognatione legali.

SUMMARIA.

1. Descriptio cognationis legalis. 2. Divisio. 3. 4. Origo. 5. usque 9. Inter quas personas obtineat? 9. 10. An etiam ex Adoptione, vel unione prolium proveniat? 11. Ejus effectus. 12. Quomodo tol- latur?

Altera species cognationis, quæ matri- monium impedit, dirimitque, est co- gnatio legalis.

§. I.

Definitur cognatio legalis, quod sit pro- pinquitas, sive conjunctio personarum, per adoptionem legitimam contracta, ob quam inter certas personas matrimonium non ad- mittitur.

§. II.

Dividitur cognatio legalis in paternitatem, & fraternitatem, & affinitatem.

Paternitas legalis est inter Patrem adop- tantem, & adoptatum, ejusque liberos, aut descendentes, si in ejus potestate existant, sicut existunt nati ex filio, non item nati ex filia: cum enim hi non sequantur conditionem, & familiam matris, sed patris, ideo inter illos, & patrem adoptivum, qui arrogavit matrem, nulla videtur esse cognatio, & impedimentum §. ergo non omnes. 1. Instit. de Nupt. l. quin- tiam §. ff. de Ritu nupt. Gloss. in c. un. h. t.

Fraternitas legalis contrahitur inter eos, qui à latere per adoptionem conjuncti sunt: nempe inter liberos adoptivos, & liberos naturales in potestate Patris adoptivi adhuc constitutos. Inter ipsos verò fratres adoptivos, id est, ado- ptatos ab eodem Parente, & liberos naturales ceteros, qui potestati Patris adoptivi subje- cti non sunt, & tantò magis illegitimos nulla jure statuta est legalis cognatio, aut impedi- mentum. §. inter eas 2. Instit. de Nupt. l. 17. ff. de Ritu nupt. Zoël. h. t. n. 4. & 6. Dissentit Panorm. in c. un. n. 4. & 6. Eod. hanc lega- lem cognationem, & prohibitionem ad libe- ros quoque illegitimos extendens.

Affinitas legalis reperitur inter adoptan- tem, & uxorem adoptati, quæ est illi instar nuris; & e contra inter adoptatum, & uxo- rem adoptantis, quæ est ipsi instar novercæ. l. adoptivus. 14. ff. de Ritu nupt. item inter adoptatum, & matrem adoptantis, ejusque

matertem. d. l. quin etiam. § 5. §. 1. ff. de Rit. nupt.

§. III.

Causa efficiens cognationis legalis, hujusq; impedimenti, alia est remota, alia proxima.

Remota est Jus Civile, & Canonicum: nam primitus hæc cognatio, ac impedimentum inventum, & introductum est à Jure Civili, atque hinc nomen cognationis legalis traxit. Deinde verò à Jure Canonico receptum, & approbatum est, quoad paternitatem in c. isa diligere. 1. causà 30. q. 3. quoad fraternitatem in c. per adoptionem. 6. ead. q. 3. & c. un. h. t. quoad affinitatem autem consuetudine Ecclesie, nullo S. Pontifice contradicente. Sylvester V. matrimonium 8. q. §. 1. Panorm. ad Rubr. h. t. n. 1.

Causa efficiens proxima hujus cognationis, & impedimenti est adoptio, cujus duæ sunt species, arrogatio scilicet, quâ paterfamilias, sive homo sui juris auctoritate Principis in filium, vel nepotem assumitur, & adoptio in specie, quâ filiusfamilias, seu is, qui sub patria potestate constitutus est, auctoritate tantum inferioris Magistratus in filium adsciscitur. Quoad effectum hæc duæ species in eo differunt, quòd arrogatus transeat in potestatem, ac familiam arrogantis, non autem adoptatus nisi ab avo paterno, vel materno adoptetur. §. sed hodie. 2. Instit. de Adopt. l. 10. C. eod.

§. IV.

Subiectum cognationis legalis sunt personæ quas inter contrahitur, & dirimit matrimonium. Ut verò constet, quænam sint personæ illæ.

Dico I. In linea recta contrahi cognationem legalem, & impedimentum matrimonii inter adoptantem, & adoptatum, & descendentes adoptati legitimos, & naturales, qui tempore adoptionis erant in ipsius potestate, vel postea durante adoptione nati sunt, usque ad quartum gradum, imò probabiliter in in-

finitum. arg. §. 1. Instit. de Nupt. l. quin etiam. § 5. ff. de Rit. nupt. Sanchez lib. 7. disp. 63. n. 34. Inter adoptantem, & parentes adoptati nulla est cognatio: cum enim parentes per filii adoptionem non transeant in familiam adoptantis, & non fiant agnati, neque cognati legales fieri, & esse possunt, per Text. in l. qui in adoptionem. 23. ff. de Adopt.

Dico II. In linea collateralis vinculum cognationis legalis matrimonio impedimento esse inter ipsum adoptatum, & omnes illos, quibus agnoscitur, id est, qui sunt in potestate & de familia ipsius adoptantis, ipsi adoptato ex latere venientes, ut filii naturales, & legitimi adoptantis, & nepotes ex filiis non etiam nepotes ex filiabus, aut alii quicumque cognati, præsertim illegitimi. §. 3. Instit. de Nupt. d. l. quin etiam. § 5. ff. de Rit. nupt. c. per adoptionem. causà 30. q. 3. c. un. h. t.

Dico III. Cognationem legalem per modum affinitatis dirimere matrimonium inter adoptantem, & uxorem adoptati, item inter adoptatum, & uxorem adoptantis. 1. adoptivus. l. 4. ff. de Rit. nupt. imò etiam inter adoptatum, & matrem adoptantis, ejusque materteram, ut quæ Parentum locò habentur. §. item amitam. §. Instit. de Nupt. l. 55. ff. de Rit. nupt.

Cæterum cognatio legalis, & hujus impedimentum maximè inter personas illustres obtinet: Legimus enim, quòd Julius Cæsar olim Augustum, Augustus Tiberium, Nerva Trajanum, Justinus Justinianum adoptaverit. Schneidew. & Rittershus. ad tit. Instit. de Adopt. n. 3. Harprecht Eod. n. 2. & 3. Idem invenimus factum esse à Friderico I. Electore Palatino, qui etiam filio suo adoptivo omnes regiones reliquit. Et licet hodie adoptionem, & consequenter legalem cognationem ab aula recessisse, multi contendunt cum Grænewegen de Legib. abrogat. ad Instit. de Adopt. meritò tamen de eo dubitatur: nam

et si moribus nostris non adeo solita sint veræ adoptiones, eapropter tamen nondum penitus earum usus sublatus est, ut optimè probat Samuel Stryk *de Usu modern. Pandect. lib. I. tit. 7. §. 1. & seqq.*

§. V.

9 *Forma cognationis legalis, ac impedimenti huius consistit in vinculo quodam ex legitima adoptione contracto. Ubi se insinuat controversia: an cognatio legalis, quatenus est impedimentum dirimens, tam ex adoptione in specie, quam ex arrogatione nascatur?*

Quod hæc cognatio etiam ex pura adoptione oriatur, tenent Gutierrez *de Matr. c. 102. n. 5.* Navarr. *in Sum. c. 22. n. 44.* Panorm. *in c. un. h. t. num. 5.* propterea, quia jus utrumque Civile. & Canonicum, ubi de hoc impedimento disponit, loquitur generaliter de adoptione, nec distinguit inter adoptionem, & arrogationem; quando autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, arg. l. 32. ff. *de Recept. qui arbit. & l. de pretio ff. de Public. in rem act.*

Econtra Layman *in Theol. moral. lib. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 3.* Dian. *p. 4. tr. 4. resol. 120.* Canif. & Zoëf. *t. 1. docent, solum ex arrogatione, & adoptione ab ascendente facta naici impedimentum matrimonii, quibus subscribo: quia hoc impedimentum à jure tam Civili, quam Canonico primò quidem, & principaliter introductum est propter subjectionem, & potestatem patriam, secundariò autem ad præcavendum periculum fornicationis, quod alioquin imminet inter personas sub eadem patria potestate, & in eadem domo affiduè commorantes, ut tradit S. Th. 4. sent. d. 42. q. 2. a. 2. atqui in adoptione in specie, nisi facta sit ab aliquo ascendente, cessat utraq; ratio, cum adoptatus nec in potestatem, nec in familiam, aut domum adoptantis transeat. §. 2. *Instit. de Adopt.* Aliunde etiam impedimenta matrimonii, utpote odiosa, potius*

restringenda, quam extendenda sunt, consequenter quæ de adoptione dicuntur, de perfecta solum adoptione, seu de arrogatione accipi debent.

In argumento contrario supponitur, non probatur, quòd leges, aut Canones indistinctè loquantur de quavis adoptione, quando sermo est de impedimento matrimonii, etenim, ut expendentii facile patebit, §. 1. & 2. *Instit. de Nupt. l. 14. 17. & 55. ff. de Ritu nupt.* quibus potissimum innititur impedimentum cognationis legalis, expressè loquuntur de arrogatione, & ad sensum horum Textuum quoque loquuntur SS. Canones generatiorum, ut qui ad jus Civile se referunt. *per c. ita diligere. causa 30. q. 3.*

Certè ad unionem prolium, quæ liberi utriusque conjugis ex alio matrimonio jam suscepti ita parificantur, ut æqualiter in bonis utriusque tam paternis scilicet, quam maternis succedant, impedimentum cognationis legalis, tanquam strictæ interpretationis, nullatenus extendendum est, siquidem propriè hæc unio adoptio non est, quamvis adoptioni assimiletur, cum privigni, & privignæ hoc modo quasi in naturales liberos assumantur. De hac, ejusque requisitis videatur Gail. *1. observ. 125.* Stryk *l. cit. §. 9. & seqq.*

§. VI.

Effectus cognationis legalis, atq; huius impedimenti est, quòd impediatur, & dirimat matrimonium subsequens, sed diversimodè: enim verò paternitas legalis matrimonium dirimit in perpetuum, etiam adoptione legitime dissoluta. c. 1. causa 30. q. 3. §. 1. l. de Nupt. l. 55. de Ritu nupt. Idem DD. communiter tradunt de affinitate legali, quæ est inter adoptatum, & uxorem adoptantis. d. l. 55. & l. 14. ff. *Eod.* idque ob specialem reverentiam, & honorem legitimis parentibus, & qui eorum loco habentur, debitum, in quo hoc impedimentum potissimum fundatur. Fraternalitas ve-

ro legalis, quæ datur inter carnales filios adoptantis & adoptatum, inter eos matrimonium in perpetuum non dirimit, sed tam diu tantum, quamdiu durat adoptio, & filii sive carnales sive adoptivi sunt sub potestate adoptantis. *per c. un. h. t. l. 17. ff. de Rit. nupt. Rmus Maurus Oberascher de Matr. c. 4. §. 5.*

§. VII.

12. *Contraria cognationi legali, ejusque impedimento est dispensatio, quæ tollitur; quamvis verò prorsus dubitandum non sit, S. Pontificem posse in hoc impedimento dispensare, in linea tamen recta, sicut & in affinitate legali difficillimè, & non nisi gravi ex causa dispensat. Quod lineam transversalem, seu fraternitatem legalem attinet, in ea raro petitur dispensatio, quandoquidem in promptu est emancipatio, quæ cognationis legalis impedimentum amoveatur ita, ut adoptatus citra ullam dispensationem cum filia carnali adoptantis matrimonium inire possit. Sanchez lib. 7. disp. 63. n. 24.*

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ, vel sponsæ.

13. *Perpectâ cognatione spirituali, & legali videndum porro de cognatione naturali, quæ in vulgari sermone consanguinitatem, & affinitatem complectitur juxta c. quod autem. §. causâ 35. q. 5. ubi ita Alexander: quod autem frater, sororve uxoris tuae cognati tui dicuntur, equivocationis jure fit. Etsi quidem S. Pontifex hic attingit affinitatem contractam ex copula habita cum consanguinea uxoris, vel sponsæ, nos verò, quia hæc cum consanguinitate, & affinitate legitima omnino connexa est, de iis simul tractabimus in ulto sequenti.*

TITULUS XIV.

De Consanguinitate, & Affinitate.

DUæ ergo sunt partes hujus tituli: prima exhibet impedimentum consanguinitatis; altera impedimentum affinitatis.

Pars I.

De Consanguinitate.

SUMMARI A.

1. Consanguinitas quid nominis? 2. Quid rei? 3. 4.
5. Quotuplex? 6. 7. 8. Origo consanguinitatis, & quo jure dirimat matrimonium? 9. 10. 11. Quos inhabiles ad matrimonium contrahendum? 12.
13. 14. Traduntur regule computandi gradus consanguinitatis. 15. 16. Adducuntur ejus effectus.
17. 18. An, & quando in impedimento consanguinitatis locus sit dispensationi?

§. I.

Consanguinitas dicitur quasi una & communis sanguinitas, seu sanguinis unitas, vernacula ein Blutsverwandtnus/Blut-Freundschaft. Unde consanguinei, qui quasi ex uno & communi sanguine propagati sunt, sive qui unum, & communem sanguinem habuerunt, sicut cognati ab eo dici putantur, quasi qui unâ, communiterve orti, progenitique sunt, teste Modestino in l. non facile. 4. §. 1. ff. de Gradib. & affinit.

§. II.

Definitur Consanguinitas, quod sit propinquitas, seu vinculum personarum, ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. D. Thom. in 4. dist. 40. q. un. a. 1.

Verba hujus definitionis: *ab eodem stipite*, intelligenda sunt de stipite propinquo: nam descendentes ab eodem stipite, seu parente, planè remoto, non sunt consanguinei: alioquin omnes homines, utpote ab eodem stipite Adamo,

Adamo, & Eva descendentes, consanguinei forent. Covar. de Matr. lib. 1. p. 2. c. 6. n. 1. Neque, si communis stipes nimio intervallò distat, ob diversam commixtionem judiciò hominum idem sanguis amplius censetur moraliter participari, nec singularis aliquis affectus durare, saltem inter collaterales. Quod addo; quia in linea ascendentium, & descendentium naturalis ratio, & respectus filiorum erga Parentes singularem affectum dicit, & consanguinitatem, seu sanguinis communicationem manifestè connotat, quanquam gradus amplius numerari, & satis distingui nequeant, adeo ut Protoparens Adamus omnium suorum Posterorum verè adhuc sit cognatus.

Præterea in eadem definitione adjicitur: *caruali propagatione contractum*: ad differentiam affinitatis, quæ est necessitudo personarum ex carnali copula proveniens, & ad differentiam etiam cognationis spiritualis, prout & legalis. Vincent. de Just. de Dispensationibus matrimonialibus lib. 2. cap. 3.

§. III.

3 *Dividitur* Consanguinitas I. in naturalem tantum, & in naturalem ac civilem simul. Naturalis tantum est, quam sola natura non autem lex novit, aut approbat, vel quæ ex sola scemina æstimatur. d. l. 4. §. 2. ff. de Gradib. Qualis est cognatio servilis, qua de tit. Instit. de Cognat. servili. & cognatio concubinaria, aut fornicaria. d. l. 4. §. 2. l. 2. ff. Unde cognati. l. 14. §. 1. de Ritunupt. Naturalis & civilis simul est, quæ ex justis & legitimis, id est, legibus approbatis nuptiis ortam trahit, & propterea legitima nuncupatur. d. l. 4. §. 2. ff. de Gradib.

Planè ratione matrimonii contrahendi præsertim de Jure Canonico nulla diversitas, aut differentia est inter consanguineos, liberos, aut servos, legitimos, aut illegitimos. Proinde sanguinis conjunctio æquè inter hos, ac illos

impedit matrimonii copulationem. c. 10. de Probat. l. 14. §. 2. l. 54. ff. de Ritunupt. §. il. lud. 10. & ibi DD. communiter. Instit. de Nuptiis. Quoniam in matrimoniis contrahendis naturale jus, & pudor inspiciendus est. cit. l. 14. §. 2. & quod ad jus naturale attinet, omnes homines æquales sunt. l. quod attinet. 32. ff. de R. J.

II. Dividitur Consanguinitas in cognationem, & agnationem. Cognatio in specie sic dicta est, quæ per lineam terminam contingit. §. 1. Instit. de Legit. agnat. tut. l. 10. §. 2. ff. de Gradib. ubi traditur, eos, qui per sceminini sexus personas cognatione junguntur, agnatos non esse, sed aliàs naturali jure cognatos; quales sunt fratres, aut sorores uterini tantum, qui scilicet ex eadem matre, sed diversis Patribus nati sunt: item consobrini, amitini, avunculus, matertera, & reliqui cognati materni, die von der Mutter Bluts Freund seynd. d. l. 10. §. 2. 6. & 13. Agnatio est cognatio, aut consanguinitas per lineam paternam, & virilis sexus personas, seu mares tantum; quales sunt fratres ex eodem Patre nati, frater, fratris filius, neposque ex eo: item patruus, & patrum filius, neposque ex eo, & reliqui cognati paterni. d. §. 1. Instit. de Legit. agnat. tut. d. l. 10. §. 2. 4. & 13. l. 2. §. 1. ff. de Suis & Legit. Qui scilicet idem gentilitatis nomen, eandem familiam, & eandem insignia habent, die eines Nahmens/ Geschlechts/ Schild/ und Helms seynd.

Verum & hoc vocum discrimen in materia matrimoniali non observatur, sed una pro altera liberè ponitur. c. 1. & 2. causâ 35. q. 2. An, & quatenus in successibus hæreditariis velut in feudis attendatur? alibi diximus.

III. Consanguinitas solet dividi in stipitem, lineam, & gradum.

Stipes est caput, seu initium cognationis, unde cæteri descendunt: sive, est persona illa, ex qua immediatè, vel mediatè, ortum

trahunt personæ consanguineæ, sive sit mas, sive femina. Sic pater, vel mater est communis stipites respectu duorum fratrum; avus, vel avia respectu duorum patruelium, vel consobrinorum, &c.

Linea est ordinata collectio, & subordinatio personarum ab eodem stipite descendit, gradus continens, & cognationes distinguens. Et hæc linea alia *recta*, alia *obliqua*, seu *collateralis* dicitur. l. fin. ff. de Ritu nupt. l. i. & 9. ff. de Gradib. & affin. Linea *recta* continet liberos, & parentes, estque vel descendens, vel ascendens. Descendens est, quæ deorsum versus rectâ tendit, & in qua rectâ descendimus à persona generante ad personam generatam; ut à patre, vel matre ad filium, & filiam, inde ad nepotem, & neptem pronepotem, proneptem, &c. Ascendens est, quæ sursum versus rectâ tendit, & in qua rectâ ascendimus à persona generata ad personam generantem; ut à filio & filia ad patrem, & matrem, inde ad avum, & aviam, proavum, & proaviam, abavum, & abaviam, &c. Linea *obliqua*, seu *collateralis* complectitur fratres, sorores, ac ceteros cognatos, qui nec à nobis geniti sunt, neque nos genuerunt, sed tamen ab uno stipite, seu sanguine proveniunt. Quæ linea rursus dividitur in æqualem, & inæqualem. Æqualis est, in qua concurrunt ii, qui pari gradu distant à communi stipite; ut duo fratres, aut sorores, duorum fratrum, aut sororum filii, &c. Inæqualis est, in qua collocantur ii, quorum alter remotior est à communi stipite, alter stipiti propinquior; ut frater, & fratris filius.

Gradus nil aliud est, quam distantia unius personæ ab altera in eadem linea, quatenus scilicet plures, vel pauciores sunt personæ, quibus mediatis pervenitur ad stipitem communem, à quo consanguinitas, & ejusdem sanguinis origo derivatur: finguntur enim gradus ad modum, ac similitudinem

scalarum, quas ita ingredimur, ut à gradu in gradum proximum, qui ex illo quasi nascitur, transeamus. l. 10. §. 10. ff. de Gradib. & affin.

§. IV.

Causa efficiens consanguinitatis, ejusque 6
impedimenti est duplex: remota, & proxima.

Remota est jus. Quamvis autem consanguinitas ipsa inter quascunque personas, etiam infideles, consurgat ex jure naturali, cum natura dicat ex sanguinum communicatione oriri conjunctionem, & reverentiam quandam naturalem; attamen vim dirimendi matrimonium universim à jure naturæ non habet, sed eo jure juxta probabilior sententiam solum dirimit matrimonium in gradibus lineæ rectæ, & in primo gradu lineæ obliquæ, seu collateralis: ex quo actus conjugalis, ob turpitudinem, quam præfert, per se est contra naturalem pudorem, & reverentiam, quam descendentes debent suis progenitoribus, & fratres sororibus. Latè *Rmus* Maurus Oberascher de Matr. tr. 2. c. 4. §. 4. q. 2. In reliquis autem gradibus non nisi Jure Ecclesiastico matrimonio obstat per c. gaudemus 8. de Divortii. Ubi Innocentius III. decernit, non esse separandos conjuges, qui tempore infidelitatis in secundo, & aliis ulterioribus consanguinitatis gradibus matrimonium contraxerunt, eò quòd licitè id contraxerint, utpote Canonicis constitutionibus non adstricti.

Causa efficiens proxima est carnalis pro- 8
pago: quia consanguinitas non oritur ex quacunque dependentia: quippe alioquin Angeli essent consanguinei DEI, cum ab ipso creati sint: & Eva consanguinea Protoparentis Adami, ut quæ de ejus costa formata est. Est tamen Christus consanguineus B. V. Mariæ, cum ex ejus purissimo sanguine quoad naturam humanam conceptus sit, ab eaque acceperit id, quòd ceteræ matres ex parte sua solent filiis communicare. S. Thom. 3. part. q. 33. art. 4. in C.

T

§. V.

§. V.

9 *Subjectum* consanguinitatis, hujusque impedimenti sunt personæ, quæ sanguinis vinculo colligantur, & propterea inter se invicem matrimonia contrahere prohibentur. Quod ut plenè appareat, distinctè per lineas, ac gradus discurre, &

Dico I. In *linea recta* matrimonium contrahere prohibentur in *primo gradu* Pater cum filia, & mater cum filio: in *secundo* avus cum nepte, & avia cum nepote: in *tertio* proavus cum pronepte, & proavia cum pronepote: in *quarto* abavus cum abnepte, & abavia cum abnepote: nec non reliqui majores, seu ascendentes cum suis posteris, ac descendentibus in infinitum. §. 1. *Instit. de Nupt. l. 53. & ult. ff. de Rit. nupt. c. 17. 18. & 19. causâ 35. q. 3. Navar. in Sum. c. 22. num. 28. Bellarm. de Matr. tom. 3. controvers. c. 28.* Neque obstat *c. non debet h. t.* ubi dicitur, quòd prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum de cætero excedere non debeat; hoc namque de collateralibus accipiendum est: neque jus Civile, quod hoc in casu super honestate naturali fundatum est, per generalem dispositionem canonicam correctum esse, inquit Panormit. in *d. c. non debet.*

10 Dico II. In *linea obliqua*, seu *collaterali* nequit matrimonium consistere in *primo gradu* inter fratrem, & sororem: in *secundo* inter duos patruales, id est, duorum fratrum liberos; vel inter consobrinum, & consobrinam, id est, duarum sororum, aut etiam fratris, & sororis filium, & filiam: in *tertio* inter sobrinum, & sobrinam, id est, inter patruelum, vel consobrinorum liberos: in *quarto* inter sobrinorum filium, & filiam, sive inter patruelum, & consobrinorum nepotem, ac neptem. In reliquis ulterioribus gradibus lineæ obliquæ hodie cessat impedimentum consanguinitatis per *d. c. non debet 8. h. t.* etsi olim usque ad septimum gradum se ex-

tenderit, ut constat ex *c. nulli 19. causâ 35. q. 3. c. ad sedem 2. ead. causâ 9. 5.*

Dico III. In *linea obliqua inæquali* consanguinitas dirimit matrimonium in *secundo gradu* inter patruum, aut avunculum, & fratris, vel sororis filiam; inter amitam, aut materteram, & sororis, vel fratris filium: in *tertio* I. inter fratrem, (qui patruus magnus, aut avunculus magnus dicitur) & fratris, vel sororis neptem; inter sororem (id est, amitam, aut materteram magnam) & fratris, vel sororis nepotem: II. inter fratris, vel sororis filium, & fratris, vel sororis neptem; inter fratris, vel sororis filiam, & fratris, vel sororis nepotem: in *quarto gradu* I. inter fratrem (scilicet propatruum, aut proavunculum) & fratris, vel sororis proneptem; inter sororem (id est, proamitam, aut promaterteram) & fratris, vel sororis pronepotem: II. inter fratris, vel sororis filium, & fratris, vel sororis proneptem; inter fratris, vel sororis filiam, & fratris, vel sororis pronepotem. III. inter fratris, vel sororis nepotem, & fratris, vel sororis proneptem; inter fratris, vel sororis neptem, & fratris, vel sororis pronepotem. In reliquis gradibus ulterioribus nullum matrimonio ponitur obstaculum *d. c. non debet h. t.* Unde si remotior gradus extra quartum sit, nullâ opus erit dispensatione. Sanchez lib. 7. de Matr. disp. 53. n. 5. Pontius lib. 8. c. 17. §. 5. n. 26. referens, à S. Congregatione ita decisum fuisse.

In factis *dubitatam* scio: an consanguinei in tertio, aut quarto gradu saltem eo casu matrimonium contrahere possint, quo consanguinitas est illegitima, ac ex copula illicita ortum habet?

Ratio dubitandi est, quòd ex dispositione juris communis æquiparentur consanguinitas, & affinitas, nec latius una, quam altera extendenda sit; affinitas verò ex copula illicita non egrediatur secundum gradum juxta Tri-

dent. *sess. 24. de Reform. matrim. c. 3.* Sed negativa tenenda est, ex quo de jure Canonico in ordine ad matrimonium nulla fit distinctio inter consanguinitatem legitimam, & illegitimam, seu ex copula illicita ortam. Neque juvat, quod affinitas ex copula illicita matrimonium solum usque ad secundum gradum dirimat: hoc enim ad consanguinitatem porrigi nequit: cum idem de illa nullibi statuat. Nec in omnibus, & per omnia cognatio & affinitas æquiparantur: major namque est conjunctio ex consanguinitate, quam affinitate: & frequentius nascitur affinitas ex copula illicita, quam consanguinitas, ut adeo potius illa, quam consanguinitas matrimonio periculosa sit, consequenter ad pauciores gradus restringenda. Confer. Vincent. de Just. de *Dispens. matr. lib. 2. c. 3. n. 14.*

§. VI.

Forma consanguinitatis consistit in attinentia cognatorum, quæ ut appareat, graduum supputatio ritè instituat, oportet. Computantur autem gradus aliter secundum Jus Civile, aliter secundum Jus Canonicum.

Jure Civili prodita est unica, & perpetua regula: quot sunt generationes inter personas, hæc quarum consanguinitate queritur, tot sunt gradus. §. *hæstennus 7. Instit. de Gradib. cogn.* Unde in linea recta si queratur, quoto gradu distet pater à pronepote, connumera generationes, ut: pater genuit filium, filius nepotem, nepos pronepotem; & dic, sunt tres generationes, ergo pater à pronepote tertio distat gradu. Similiter si queratur, quoto gradu filius distet ab abavo, iterum connumera generationes, ut: filium genuit pater, patrem avus, avum proavus, proavum abavus, & dic, inter filium & abavum sunt quatuor generationes, ergo etiam tot gradus. In linea obliqua si queratur, quoto gradu frater tuus distet a te, connumera generationes, ut: pater meus genuit me, & idem genuit fratrem meum, &

dic: duæ sunt generationes inter me & fratrem meum, ergo quoque duo gradus. Si porro queratur, quoto gradu distet à te fratris tui filius, iterum connumera generationes, ut: pater meus me genuit, idem pater genuit fratrem meum, & frater meus filium; & dic: sunt tres generationes, ergo tertio gradu à me distat fratris mei filius.

Jure Canonico extant tres regulæ. *Prima* in linea recta, puta ascendente, vel descendente: quot sunt persona, tot sunt gradus unâ demptâ, nempe stipite communi. Cur autem hæc persona negligenda sit, hæc allegatur ratio, quod personæ hic non absolute considerentur, sed relatè, quatenus vel hæc illas generant, vel hæc ab illis generantur, ut adeo generationes intercedentes hic æquè considerentur, quàm in Jure Civili, & hæc regula coincidat cum regula Juris Civilis. *Secunda* in linea collateralis aequali: quoto gradu utraque persona, vel altera earum distat à communi stipite, eodem gradu distant inter se. Sic duo fratres, & sorores distant à se invicem primo gradu, quia reducti ad lineam rectam primo gradu distant à patre suo, qui est communis stipites: patruales, vel consobrini sunt in secundo gradu, quia in linea recta distant duobus gradibus à communi stipite, avo videlicet, vel avia; & sic deinceps. *Tertia* in linea collateralis inæquali: quoto gradu remotior distat à stipite communi, eodem gradu distant inter se. Hinc scire vis, quo gradu distet à patruo tuo, examina, quoto gradu distet à communi stipite vestro, qui est avus, & invenies, te distare secundo gradu, ergo etiam distabis à patruo tuo secundo gradu, & ita ulterius. *c. ad sedem 2. c. parentele 4. causa 35. q. 5. c. fin. h. t.*

Porro in matrimonio ad effectum impedimenti dirimentis constituendi supputatio graduum ad ductum Juris Canonici instituenda est, utpote in materia spiritali, in qua

T 2

leges

leges Civiles SS. Canonibus assurgunt. Clariss. D. D. Woller, Magnum Themidos Decus Select. 99. Juris. q. 1. n. 16. In materia autem successionis ab intestato, tutelæ legitimæ, retractus, & ubicunque vel ex dispositione juris, vel statuto, aut conventionem hominum de certo consanguinitatis gradu mentio fit, num secundum Leges, vel Canones hæc supputatio graduum fieri debeat? non una omnium opinio est. Aliqui contendunt, quodlibet jus servandum esse in suo foro, ceu in materia indifferenti, adeoque in terris Pontificiis, & tribunalibus Ecclesiasticis inter Clericos, & in omnibus causis Ecclesiasticis gradus cognationis juxta regulas SS. Canonum dinumerandos esse. Alii sustinent, in causis matrimonialibus indistincte Jus Canonicum, & in materia successionum ab intestato indifferenter Jus Civile etiam in terris Papæ, ac inter Clericos attendendum esse, in aliis verò contractibus, & dispositionibus jus quodlibet in suo foro. Ita Covar. de Matr. p. 2. c. 6. §. 6. n. 8. Gutierrez c. 98. n. 11 Sanchez lib 7. disp. 50. n. 8. Mihi probatur eorum sententia, qui docent, etiam in tutela, & quibuscunque causis, aut contractibus, solâ materiâ matrimoniali exceptâ, indistincte secundum leges Civiles consanguinitatis gradus computandos esse tam in foro sæculari, quàm Ecclesiastico: cum Jus Canonicum præcisè in ordine ad matrimonium allegatas regulas præscripserit, per d. c. ad sedem. causa 35. q. 5. & c. fin. h. t. quoad alios autem casus nihil omnino statuerit; ut proinde locus non sit illi regulæ: quodlibet jus in suo foro servandum; sed illi: quod ubi Jus Canonicum in re aliqua profana deficit, recurrendum sit ad Jus Civile. Barb. in c. fin. h. t. n. 4. Stephan. Gratian. discept. forens. lib. 1. c. 87. n. 1. cum Baldo, Decio, & aliis citatis.

§. VII.

15 Effectus consanguinitatis, ejusque impedimenti est vel primarius, vel secundarius.

Primarius est, quod inter personas consanguineas saltem usque ad quartum gradum inclusivè tam in linea recta, quàm obliqua dirimat matrimonium. c. 8. & 9. h. t. Cujus rationes variæ assignantur, quas videre est apud Zoël. h. t. n. 7. inter alias tamen ista valde notabilis est, quam depromit D. Gregor. in c. quædam. 20. causa 35. q. 3. ubi dicit, experimento esse compertum, ex conjugio propinquorum sobolem minùs bene succrescere; quod sanè & hodierni temporis frequentia exempla confirmant.

Secundarius effectus est poena, quam incurrunnt consanguinei, qui in gradu prohibito matrimonium ineunt, ac incestas nuptias contrahunt. Est autem contra hos in Jure Canonico statuta excommunicatio, quam ipso facto incurrunt, nisi probabilis ignorantia, vel metus excuset. Clem. un. h. t. ubi & aliæ poenæ contra tales latæ confirmantur; quales de Jure Civili contra incestas nuptias contrahentes sunt honorum publicatio, exilium, & verberatio, si sit persona vilis. auth. incestas. C. de Incest. nupt. c. cum secundum leges. 19. de Harret. in 6. Covar. de Matr. d. c. 6. §. 8. Quæ poenæ, maximè canonice locum habere videntur, etiamsi nuptiæ non sint consummatæ. Zoël. h. t. n. 16. Bene tamen advertit Canis. in c. non debet 8. Eod. cum Julio Claro in §. incestus n. 3. cum de Jure Civili nuptiæ incestæ inter consanguineos tantùm sint inter ascendentes, & descendentes, vel inter fratrem, & sororem, ejusque filiam. §. 1. & seq. Inst. de Nupt. poenas à Jure Civili statutas non esse extendendas ad illas nuptias, quæ duntaxat de Jure Canonico sunt incestæ, non autem de Jure Civili, arg. l. Grachus. 4. C. ad Leg. Jul. de Adult. quamvis Covar. l. cit. & quidam alii DD. in hac parte dissentiant.

§. VIII.

Contraria consanguinitati, & ejus impedimento est dispensatio, quæ tollitur. Ubi præ-

praxi notandum, S. Pontificem in linea recta in infinitum, & inter fratres & sorores in nullo casu dispensare posse, aut debere. In secundo gradu lineæ collateralis dispensat solum inter Magnos Principes, & ob publicam causam etiam in combinatione primi & secundi gradus lineæ inæqualis; cujus exemplum est in Invictissimo Imperatore Nostro LEOPOLDO qui Anno 1666. 12. Decembris, Margaretham Theresiam Sororis suæ Mariæ Annæ, & Philippi IV. Hispaniarum Regis filiam in uxorem duxit. Idque decrevit Tridentinum sess. 24. de Reform. matr. c. 5. in fin. Inter tertio & quarto gradu S. Pontifex etiam inter privatos dispensare solet, facile quidem, & sine alia causa, si defacto matrimonium in gradu prohibito bonâ fide & solemnitatibus Tridentini servatis contractum sit; nequaquam verò si sit celebratum scienter cum consanguinea, vel solennitate Parochi, & testium neglecta: non enim est dignus, ut Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempserit, ut loquitur Trident. ubi supra. Quod si matrimonium necdum sit contractum, sed de eo contrahendo agatur, licet dispensatio concedi possit, rarò tamen, & nunquam sine justa causa concedenda est. Qualis causa censetur extinctio magnæ litis, pax consanguineorum, evitatio scandali, defectus dotis competentis, ut femina juxta conditionem nubat extraneo, loci angustia, vel familiæ amplitudo, conservatio illustri familiæ in eodem semine, excellentia meritorum dispensationem petentis, & si quæ alia. Gutierrez *Can. qq. lib. 2. c. 15.* & DD. ab eo laudati.

Pars II. De Affinitate.

SUMMARIA.

19. Affinitatis etymologia. 20. Definitio. 21. 22.

23. Divisio. 24. 25. Origo. 26. 27. 28. Quos efficiat affinitas, & affinitatis impedimentum? 29. Ratio computandi gradus affinitatis. 30. 31. Eiusdem effectus. 32. De Dispensatione in impedimento affinitatis.

§. I.

Affinitas appellatur, quasi duorum ad unum finem unitas, eò quòd duæ cognationes diversæ per nuptias, vel coitum copulentur, & altera ad alterius cognationis finem accedat: cum enim per copulam vir, & femina efficiantur una caro, sanguis unius dicitur alterius sanguinem tangere. l. 4. §. 3. ff. de Gradib. & affin. Germanis significat eim Schwagerschaft.

§. II.

Definitur affinitas, quòd sit proximitas personarum ex carnali copula proveniens, omnino carens parentelâ. Hostiens. in *summa h. t.*

§. III.

Dividitur affinitas I. in justam, seu legitimam, & injustam, seu illegitimam. Justa, sive legitima est, quæ causatur ex matrimonio, ita ut affines tantum dicantur conjux, & alterius conjugis consanguinei. d. l. 4. §. 3. ff. de Gradib. & affin. Illegitima, quæ nascitur ex fornicatione, adulterio, vel ex alio illegitimo coitu. c. discretionem. 6. De eo, qui cognov. consanguinor. sua. In quo differt Jus Canonicum à Jure Civili, quò affinitas duntaxat ex justis nuptiis oritur. d. l. 4. §. 8.

II. Dividitur affinitas in tria genera. Primum est inter consanguineos viri, & uxorem ab eo cognitam, ac vice versâ inter consanguineos uxoris, & virum cognoscentem. Secundum genus dicitur, quando aliquis est affinis primi affinis, atque constituitur inter proximos affines, & maritum, vel uxorem affinis. Tertium genus reperitur inter affines, & conjugem illius, qui erat in secundo genere affinis. Ut ecce! si Titia meo fratri sit matrimonio consummato juncta, est mihi affinis in

primo genere: si postea defuncto meo fratre eadem Titia nubat Cajo, fiet mihi Cajus ex secundo genere affinis: & tandem si defuncta Titia Cajus ducat Mæviam, hæc mihi fiet affinis in tertio genere. Verum hodie secundum, & tertium genus affinitatis penitus sublatum est in *c. 8. h. t.* Quamobrem ducere licet novercam uxoris suæ defunctæ, vel ejus privignam, utpote in secundo genere affinitatis conjunctam, quidquid olim tum leges civiles, tum antiqui Canones in contrarium disposuerint.

23 III. Affinitas adinstar consanguinitatis dividitur in stipitem, lineam, & gradus.

Stipes est duplex illa persona, quæ per carnalem copulam commiscetur, in licita quidem uxor, & maritus; in illicita mas & femina ab eo cognita, qui affines non sunt, sed principium affinitatis. arg. *c. 5. h. t. l. 4. §. 3. ff. de Grad. & affin.*

Linea est vel recta, vel obliqua. Recta iterum ascendens, vel descendens. In linea recta ascendente ponuntur *vitricus*, id est, secundus maritus matris tuæ, & *noverca*, id est, secunda uxor patris tui; *socer*, id est, mariti, vel uxoris pater, & *socrus*, id est, uxoris, vel mariti mater; *prosocer*, sive *socer magnus*, & *prosocrus*, sive *socrus magna*, id est, uxoris & mariti avus, & avia; & cæteri ascendentes utriusque conjugis. In linea recta descendente collocantur *privignus*, & *privigna*, hoc est, filius & filia ex priore conjugio; *gener* id est, filia maritus, & *nurus*, id est, filii uxor; *progener*, id est, neptis maritus, & *pronurus*, id est, uxor nepotis; & reliqui cognatorum descendentiæ conjuges. In linea obliqua, seu *transversa* constituuntur collateralium cognatorum conjuges, & conjugum cognati collaterales; nimirum *levis*, id est, frater, mariti, & *glos*, id est, soror mariti; *sororinus*, id est, maritus sororis, & *fratrissa*, id est, uxor fratris; & reliqui, qui nomina peculia-

ria in jure non habent. *d. l. 4. §. 9. ff. de Grad. & affin.*

Gradus affinitatis similiter ad modum consanguinitatis habet, & non alios, quam cognationis continet; cum inter affines nulla sit generatio, unde gradus desumantur. §. 7. *Inst. de Grad. cognat.*

§. IV.

Causa efficiens affinitatis, ejusque impedimenti alia est remota, alia proxima.

Remota est Jus. Ut verò consanguinitas, ita etiam affinitas tam legitima, quam illegitima est aliquod vinculum juris naturalis, quandoquidem natura ipsa instillat quandam conjunctionem, ac amicitiam ad ejus consanguineos, cum quo per commixtionem carnalem quis una caro; ac corpus unum factus est. Joan. Andr. in *c. 1. n. 3. de Convers. infid.* at quòd matrimonium dirimat, hoc habet à solo jure Ecclesiastico, ut docent communiter DD. Bonacin. *de Matrim. q. 3. punct. 12. prop. 37. n. 7.* Gutierrez *c. 99. n. 9.* Pont. *lib. 7. c. 34. n. 5.* Quamvis alii constanter, & valde probabiliter defendant, affinitatem legitimam saltem in primo gradu lineæ rectæ, scilicet inter vitricum, & privignam, inter novercam, & privignum, inter socerum, & nurum, inter socrum, & generum, jure naturali matrimonium irritare propter text. I. *ad Cor. 5.* & in *c. si vir, & uxor. causa 35. q. 3.* Sylvest. *V. Papa. q. 17.* Coninck. *disp. 32. dub. 4. conclus. 3. n. 43.* & Layman. *lib. 5. tit. 10. p. 4. c. 6. n. 5.*

Causa efficiens proxima affinitatis atque impedimenti hujus est qualiscunque copula carnalis, sive licita, sive illicita, modo fuerit perfecta, ac consummata, id est, apta ad generationem prolis: quia per omnem, & solam talem copulam vir & femina sunt una caro, utrumque principium generationis, in qua unitate fundatur propinquitas affinitatis. *c. porro. 3. causa 35. q. 5. c. fraterni-*

tit. I. causâ 35. q. 10. Sanchez de Matrim.
diff. 63. num. 1.

§. V.

16 Subiectum affinitatis, ac huiusce impedi-
menti sunt personæ, nempe vir, & femina
cognitæ consanguinei; & scemina cognita,
æqui viri cognati, quas inter est huiusmodi
coniunctio, & obstaculum matrimonii usque
ad quartum gradum, si oriatur ex copula con-
iugali; c. non debet. 8. h. t. usque ad secun-
dum gradum verò, si ex concubitu illicito ori-
ginem trahat. Trident. sess. 24. de Reform.
matr. c. 4. quamvis olim indistinctè usque ad
septimum gradum matrimonium irritaverit
iuxta c. 2. 7. & 13. causâ 35. q. 3. Pro cuius
pleniori notitia lubet sigillatim eas personas
recensere, quas affinitas legitima à contractu
matrimoniali arceat. Itaque

Dico I. In linea recta affinitas dirimit ma-
trimonium in primo gradu inter vitricum &
privignam; inter novercam, & privignum;
inter locerum, & nurum; inter socrum, &
generum; in secundo Prolocer cum pronu-
tu, & profocrus cum progenero; in tertio
Ablocer cum abnuru, & ablocrus cum ab-
genero; in quarto Atlocer cum atnuru, &
atlocrus cum atgenero. Imò sunt, qui do-
ceant inter affines ascendentes, & descenden-
tes matrimonium iure naturali in infinitum
esse prohibitum, eò quòd tales personæ sibi
invicem parentum, liberorumque locò sint.
Sylvester V. matrimonium. 8. num. 15. dic. 6.
cui accinit Coninck disp. 32. dub. 4. concl. 3.
num. 54.

17 Dico II. In linea obliqua equali ob affini-
tatem matrimonium consistere nequit inter
fratrem & fratram, seu fratris defuncti uxo-
rem; inter sororem & sororium, seu sororis
defunctæ matritum; in secundo inter con-
sobrinam, (accipiendò nomen hoc in sensu
lato iuxta l. 19. C. de Nuptiis) & consobri-
næ viduum, inter consobrinum, & conso-

brini viduam: in tertio inter consobrini, vel
consobrinæ filium, & consobrini, vel con-
sobrinæ filii viduam; inter consobrini, vel
consobrinæ filiam, & consobrini, vel conso-
brinæ filiae viduum: in quarto inter conso-
brinorum nepotem, & consobrinorum ne-
potis viduam, & inter consobrinorum ne-
ptem, & consobrinorum neptis viduam, per
c. non debet. 8. h. t.

Dico III. In linea obliqua inequali affini-
tas irritat matrimonium in secundo gradu in-
ter fratris viduam, & fratris, vel sororis filium;
inter sororis viduum, & fratris, vel sororis fi-
liam; inter fratrem, & sororis, vel fratris filii
viduam; inter sororem, & fratris, vel sororis
filiae viduum; in tertio gradu I. inter fratris
viduam, & fratris, vel sororis nepotem; inter
sororis viduum, & inter fratris, vel sororis
neptem; inter fratrem, & fratris, vel soror-
is nepotis viduam; inter sororem, & fratris,
vel sororis neptis viduum. II. Inter fratris,
vel sororis filii viduam, & fratris, vel sororis
nepotem; inter fratris, vel sororis filiae vi-
duum, & fratris, vel sororis nepotem; inter
fratris, vel sororis filium, & fratris, vel soror-
is nepotis viduam; inter fratris, vel soror-
is filiam, & fratris, vel sororis neptis vi-
duum. In quarto I. Inter fratris viduam,
& fratris, vel sororis pronepotem; inter
sororis viduum, & fratris, vel sororis pro-
neptem; inter fratrem, & fratris, vel soror-
is pronepotis viduam, inter sororem, &
fratris, vel sororis proneptis viduum: II.
inter consobrini viduam; vel consobrini, vel
consobrinæ nepotem; inter consobrinæ vi-
duum, & consobrini, vel consobrinæ ne-
ptem; inter consobrinum, & consobri-
ni, vel consobrinæ nepotis viduam; inter
consobrinam, vel consobrini, vel consobri-
næ nepotis viduum. III. Inter consobri-
ni, vel consobrinæ filii viduam, & con-
sobrini, vel consobrinæ nepotem: inter

consobrinæ con-

consobrini, vel consobrinæ filia viduum, & consobrini, vel consobrinæ neptem; inter consobrini, vel consobrinæ filium, & consobrini, vel consobrinæ nepotis viduam; inter consobrini, vel consobrinæ filiam, & consobrini, vel consobrinæ neptis viduum, per d. c. *non debet. 8. h. t.*

28 Ex his patet, ex matrimonio (& proportionaliter ex copula fornicaria) affinitatem solum nasci inter maritum, & consanguineos uxoris, & e contra inter uxorem, & consanguineos mariti, non verò inter utriusque, id est, mariti, & uxoris consanguineos; quamvis enim populariter, & communi loquendi usu, vel potius abusu conjugum quoque consanguinei se invicem affines salutare soleant, revera tamen non sunt, neque dictitia illa affinitas matrimonium inter eos impedit; hinc omnes consanguinei mariti; & consanguinei uxoris, sive sint ascendentes, sive descendentes, sive collaterales, & comprivigni inter se, & etiam pater & filius cum matre, & filia, & duo fratres cum duabus sororibus tam licite, quam valide matrimonium contrahere possunt. c. *quod super his. 5. h. t. §. 8. Instir. de Nuptiis.* Reverendissimus Maurus Oberacher de Matr. d. c. 4. §. 6. q. 2.

§. VI.

29 *Forma Affinitatis, & impedimenti affinitatis spectatur in proximitate personarum affinium juxta graduum distantiam. Supputantur autem affinium gradus ex generationibus cognatorum juxta hanc regulam: in quo gradu aliquis est consanguineus mariti, in eodem gradu intelligitur esse affinis uxoris; & e converso: in quo gradu aliqua est consanguinea uxoris, in eodem censetur esse affinis mariti. c. porro causa 35. q. 5.* Unde consanguinei viri in primo gradu sunt affines uxoris in primo etiam gradu; & consanguinei viri in secundo gradu sunt affines item uxoris secundo, & sic deinceps. Idemque est de consanguineis uxoris.

Planè sicut in linea collateralis cognatorum gradus aliter computatur secundum Jus Civile, aliter secundum Jus Canonicum, ita etiam ratione affinium canonica graduum computatio differt à Civili. Sic namque Jure Civili Levir, glos, fratria, & sororius sunt in secundo affinitatis gradu, jure verò Canonico tantum in primo; quia hoc jure etiam fratres & sorores in primo sunt gradu consanguinitatis. Et quemadmodum computatio Canonica in consanguinitate solum procedit in causis matrimonialibus, in reliquis autem computatio civilis, ut *supra n. 14.* probavimus, ita pariter in causis matrimonialibus ratione affinitatis gradus ad ductum Juris Canonici computandi sunt, in reliquis secundum Jus Civile. Carpz. de Arb. consang. disp. 1. th. 20. n. 46. & DD. passim

§. VII.

Effectus affinitatis, ac ejusdem impedimenti alius est, si affinitas consideretur ut precedens matrimonium; alius, si ut subsequens.

Affinitas *precedens* matrimonium in gradibus prohibitis non tantum impedit sponsalia, ac matrimonium contrahendum, sed post sponsalia superveniens, licet sit illegitima, illa etiam dissolvit, ita ut inter sponsum & sponsam matrimonium absque dispensatione amplius consistere non possit, si unus ex sponsis alterius consanguineam in primo, vel secundo gradu carnaliter, & perfecte cognoverit. c. 2. 8. & 9. *De eo, qui cognovit consanguineam uxoris sue.* Quod si affinis defacto in gradu prohibito matrimonium contrahat, incurrit illas penas, quas incurrit contrahens in prohibito gradu consanguinitatis. Clem. un. b. t. & ibi Interpp.

Affinitas *subsequens* matrimonium sive consummatum, sive ratum tantum, id quidem non dissolvit. c. 6. *De eo, qui cognovit consanguineam uxoris sue.* conjugem tamen incestuosum privat jure petendi debitum conjugale, licet

red-

TITULUS XV.

De Frigidis, & Maleficiatis,
& Impotentia coeundi.

SUMMARIA.

1. *Definitur impotentia.* 2. 3. 4. *Dividitur.* 5. 6. *Quo jure dirimat matrimonium, & unde oriatur?* 7. 8. 9. 10. 11. *Quinam censeantur impotentes?* 12. 13. 14. *Recensentur requisita necessaria ad hoc, ut dirimat matrimonium.* 15. *Impotentia effectus.* 16. *Sitne matrimonium restaurandum, si ob temporalem impotentiam dissolutum sit?*

Ultimum inter impedimenta dirimentia matrimonii est *impotentia*, qua de sub *presenti rubrica* ea duntaxat, quæ scitu necessaria, adferemus.

§. I.

Definitur impotentia, quod sit inhabilitas, seu ineptitudo ad exercendam copulam carnalem, aptam ad generationem humanam, inter impotentes matrimonium dirimens.

§. II.

Dividitur impotentia I. in naturalem, & accidentalem. Naturalis, seu, ut alii appellant, *intrinseca* est, quæ ex ipsius naturæ defectu oritur, & in viro plerumque est *frigidas*, in femina *arbitrario*. Accidentalis, seu, ut alii nuncupant, *extrinseca* est, quæ vel per demonis maleficium vel per hominis operam procurata, effectaque est.

II. *Dividitur impotentia* in perpetuam, & temporalem. Illa dicitur, quæ humana arte, seu etiam ordinariis Ecclesiæ remediis sine miraculo aut peccato, vel gravi corporis periculo tolli non potest. c. 2. & 3. h. r. Temporalis verò, quæ successu temporis, ut puta, crescente ætate, vel per artem chirurgicam absque gravi periculo, quamvis cum magno cruciatu (ad hunc enim perferendum conjugem ex charitate & iustitia obligatum esse, docet Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 93. n. 30. & seqq.*) aut per consuetas orationes, ac

U

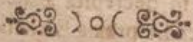
exor-

reddere teneatur. cap. 6. penult. & ult. Eod. Modò tamen persona cognita fuerit in primo, vel secundo gradu consanguinitatis uxori conjuncta: quòd si in remotiori eam attingerit, nullum nascetur impedimentum etiam debitum exigendi; cum affinitas ex copula illicita, qualis est in dicto casu, ad secundum tantummodò gradum per restrictionem Tridentini extendatur. Insuper conjux contrahit ob delictum incestus cum affine commissum impedimentum perpetuum impediens, ne etiam cum alia contrahere licite possit. cap. 5. causa 35. q. 2. c. 1. 2. & 4. De eo, qui cogn. consang. ux. sua.

§. VIII.

Contraria Affinitati, & ejus impedimento est dispensatio quæ tollitur. Et verò cum affinitas saltem in linea transversali solo Jure Ecclesiastico dirimat matrimonium, ideo etiam in primo gradu hujus lineæ S. Pontifex dispensare potest, arg. c. fin. de Divortii. prout de facto Alexander VI. dispensavit cum Emanuele Rege Lusitaniæ, ut acciperet viduam fratris; Julius II. cum Henrico VIII. Rege Angliæ, ut duceret Catharinam Arragoniam viduam Arthuri fratris, à quo tamen dicuntur quidam fuisse intactam, idque approbante toto terrarum orbe; quam dispensationem postea confirmavit Clemens VII. Sic etiam Innocentius X. dispensavit cum Rege Poloniæ, ut acciperet viduam fratris. Quin imò in Veteri Lege Deuter. 25. præcipitur, ut frater fratri semen suscitet. Nec obstat, quòd S. Joannes Baptista Matth. 14. & Marci. 6. reprehenderit Herodem, eique dixerit: *non licet tibi, accipere uxorem fratris tui: quia is adhuc vivebat*, teste D. Thoma in cit.

locum Matthæi.

exorcismos, vel per aliam maleficii sublacionem, absque novo tamen dæmonis concursu amoveri potest.

- 4 III. Dividitur impotentia in absolutam & respectivam. Absoluta est, cum quis est impotens respectu omnium, & cujuscunque; ut si vir sit eviratus, seu eunuchus. Respectiva, cum quis solum impotens est respectu hujus, vel illius personæ, cum qua matrimonium contrahit, prout sæpius contingit ex maleficio.

§. III.

- 5 *Causa efficiens* impotentia, ac impedimenti ejus est vel remota, vel proxima.

Remota est jus naturale, à quo impotentia vim dirimendi matrimonium sortita est, ut tradunt DD. uno ore; sine dubio ideo: quia essentialis materia matrimonii est corpus, non quodlibet, sed ad generationem aptum, cum hic detur potestas in corpus mutua, quæ potestatis traditio nulla est, si inter sit impotentia: nemo enim potest tradere alteri potestatem ejus rei, quam nullò modò habet per. c. 79. de R. J. in 6.

- 6 *Proxima* est varia: nam aliquando oritur ex naturali complexione; nonnunquam ex vitio conformationis; interdum ex morbo; sæpè ex defectu membrorum generationi deservientium, sæpius ex maleficio, aut veneficio, de quibus & aliis Medicos consule.

§. IV.

- 7 *Subjèctum* impotentia, & impedimenti impotentia sunt, quibus partes generationi destinatae vel deficient, vel male conformatae sunt, vel congenita frigiditate flaccescunt, aut vitio aliquò incorrigibili afficiuntur: quippe tales, cum impotentes sint ad copulam carnalem, hòc ipsò inepti sunt ad matrimonium contrahendum juxta c. 2. h. tit. Hinc

Deduco I. Eunuchos & spadones utroque testiculò privatos esse impotentes, & inhabiles ad ineundum matrimonium, prout definit

Sixtus Papa V. dato ad eam rem rescripto ad Hispaniarum Legatum, cujus decisiva verba ita habent: *Fraternitati tuae praesentes committimus, & mandamus, ut conjugia per eunuchos, & spadones utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum praeditum sive ignorantibus, sive etiam scientibus, contrahi prohibeas, eosque ad matrimonia quomodocunque contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares.* Si qui uno dumtaxat testiculo carent, matrimonium contrahere possunt. Panormit. in c. 2. num. 5. h. tit. ubi ita interpretatur l. si servus. 40. §. si spadoni. ff. de jure dot.

Deduco II. Hermaphroditos validè posse contrahere matrimonium eos nimirum, in quibus præpollet sexus virilis, cum foeminis; in quibus sexus foemineus, cum viris: illius enim sexus æstimantur, quò prævalent. si quaritur. 10. ff. de Statu hom. Quod si in Hermaphrodito aequalis sit, in optione ejus erit, juxta quem sexum contrahere velit. Parochus autem licetè nuptiis illius interesse non potest nisi prius coram Judice Ecclesiastico sexum alterutrum præstitò juramentò, se alterò nunquam usurum, elegerit. Sanchez lib. 7. de Matrim disp. 106. n. 5.

Deduco III. Nec senes etiam decrepitos esse impotentes, ac ineptos ad ineundum matrimonium; id quod colligitur ex c. nuptiarum. 41. causa 27. q. 1. ubi S. Augustinus ait: *nuptiarum bonum in quibusdam esse humanitatis solatium.* ubi Glossa in V. quibusdam explicat, in senibus. Ratio est: quia licet senes non habeant generandi facultatem tam propinquam & expeditam, sicut juvenes, habent tamen radicalem, & possunt exercere perfectum actum conjugalem, etiam infæcundum. Imò non desunt exemplarum, qui in decrepita ætate filios genuerunt. Accedit praxis Ecclesie, quæ nulli seni, si aliud non obstet, matrimonium dene-

denegat. Vincentius de Justis de Dispens.
mar. lib. 2. c. 17. num. 96.

10 Deduco IV. Inter steriles quoque matrimo-
nium consistere, nec uxorem ob sterili-
tatem, seu ob impotentiam, dimitti posse.
Textus in hanc rem apertus in cap. 27.
causa 32. q. 7. ita habet: *Tantum valet il-
lud sociale vinculum conjugum, ut cum cau-
sa procreandi colligetur, nec ipsa causa pro-
creandi solvatur, posses enim homo dimitte-
re sterilem uxorem, & aliam ducere, de
qua filios habeat, & tamen non licet.* Et
merito non licet: quia tametsi sterile con-
jugium non attingat finem primum, qui
est proles procreatio, attingit tamen finem
secundarium, qui est solatium humanitatis,
& remedium concupiscentiæ juxta d. c. nup-
tiarum. 41. causa 27. q. 1. Urget, quod
sape sterilitas progressu temporis corrigatur,
ut præter exempla sacra Saræ, Rebeckæ,
Rachelis, Elisabethæ, aliarumve, recentio-
ra exempla comprobant. Boseraio Polono
uxor Adhaidis Henrici IV. Imperatoris filia
post decenniū sterilitatem quinque filios, u-
namque filiam peperit. Salome Gabrielis
Basili Magni Moschorum Ducis uxor post
annum 21. adhuc enixa est Georgium fili-
um; quod ipsum Ludovico XIV. moderno
Galliæ Regi contigisse, fertur. Ad hæc cum
causa sterilitatis ut plurimum lateat abdita, &
omnino incertum sit, an marito, vel uxori
imputari queat, inhumanum foret, uxorem
fortè innocentem suo jure in corpus mariti
questo privare, & maculam inurere ficti-
tæ sterilitatis. Unde fallunt, & falluntur
Politici quidam, qui dicunt, Principi uxore
sterili dimissa ob spem proles, & firmandi
principatus gratiâ, licere aliam ducere; quo
de prolixè Nicol. Myler. in Gamol. princ. c. 4.
num. 8. & seqq.

11 Deduco V. Etiam in articulo mortis con-
stitutum posse contrahere matrimonium: ex

quo potentia generandi adhuc perseverat,
quamvis pro hoc tempore per accidens sit im-
pedita, ut in actum deduci non possit; id-
que confirmat usus Ecclesiæ, quæ permittit,
ut quis in agone ducat concubinam. Sanchez
lib. 7. disp. 105. num. 3.

§. V.

Forma impotentiae, & hujus impedimen-
ti stat in conditionibus requisitis ad hoc, ut
matrimonium dirimat.

Prima est, ut impotentia sit perpetua: nam
impotentia temporalis, quæ per licita, & or-
dinaria media sive spiritualia, sive naturalia
tollipotest, matrimonium subsequens non
dirimit. cap. 6. h. t. optima ratione; quia ad
tempus aliquod impotens absolute potens est,
ideoque absolute etiam potest obligari ad
actum conjugalem. At nec marito, nec
uxori, nec utrique simul perpetuam impo-
tentiam alleganti credi debet, juxta Gloss. in
c. fin. in fin. h. t. sed probatione opus est; quæ
si statim ex solo aspectu corporis per eviden-
tia signa appareat, illico judicio Ecclesiæ con-
juges separandi sunt; sin non, iis triennium
(à tempore intentatæ copulæ computan-
dum) conceditur, intra quod matrimonii
consummationem tentare possunt, eò verò
transactò, si nihil effecerint, matrimonium
declarabitur nullum, ita tamen, ut prius con-
juges jurent unâ cum septima manu propin-
quorum, id est, cum septem propinquis, vel
cum septima manu vicinorum bonæ famæ,
si defint tot propinqui, se post omnem opa-
ram adhibitam non potuisse consummare
matrimonium. c. 1. & ult. h. t. Mascard. de
Prob. concl. 8. 6. n. 8.

Secunda conditio est, ut impotentia ma-
trimonium præcedat: etenim si matrimonio
semel contracto, licet nondum consummato,
supervenerit: non solvit conjugale vinculum:
quia matrimonium non ad tempus, sed ad
per-

perpetuam vitæ consuetudinem contrahitur, & nihil tam humanum est in fortuitis casibus, quam mulieris maritum, vel uxorem viri esse participem. *l. si cum dotem. 22. §. 7. ff. Solut. matrim. Gloss. in c. ex literis. 3. h. t.*

Sed quid præsumendum, aut judicandum, si dubitetur, an impotentia præcesserit, aut subsequuta sit matrimonium?

Malcord. in *d. conclus. 816. n. 19. Panorm. in c. fraternitatis. n. 16. h. t.* & alii apud Sanchez. *l. 7. disp. 103. num. 1.* autumant, præsumendum esse, quod præcesserit. Ego existimem, secerendam esse impotentiam naturalem ab accidentali, & illam præsumi præcessisse, hanc verò subsequutam esse: ratio primæ partis est: quod qualitas, quæ à natura inest, semper inesse præsumatur, ut probat Menoch. *de Præsumption. lib. 1. præsumpt. 14. n. 3.* Ratio partis secundæ: quod cum natura potentem producat, quilibet supponatur potens, & asserenti, quod quis aliquando impotens fuerit, incumbat onus probandi, utpote cui adversatur præsumptio à natura ipsa descendens. Sanchez *ubi supra n. 5.*

14 Tertia conditio est, ut impotentia sit absoluta, & generalis respectu omnium, siquidem impotentia perpetua, & respectiva tantum dirimit quidem matrimonium cum iis, respectu quorum est, non verò respectu aliorum, propterea: quia matrimonium respicit individuum, & determinatam personam, cum qua ineundum est, ideoque si quis respectu hujus vel illius personæ sit impotens, respectu autem aliarum potens, non erit possibilis obligatio ad copulam cum hac, vel illa certa persona, erit verò possibilis cum aliis, & quod consequitur, non poterit contrahere matrimonium cum illa certa persona, poterit verò cum aliis, respectu quarum cessat ratio illud dirimendi, arg. *cap. 6. h. t. cap. fin. causa 33. q. 1. Reverend. Maurus Oberascher de Matr. c. 4. §. 11.*

§. VI.

Effectus impotentia, ejusque impedimenti est, quod matrimonium dirimat, ita tamen ut impotentes, præsertim qui consensu impotentia matrimonium contraxerunt, non debeant contra voluntatem separari, sed siquidem velint, possint tanquam fratres & sorores convivere, abstinentes ab omni carnis commixtione, & quibuscunque tactibus impudicis. c. 4. & 5. & ibi DD. h. t.

Dubitari hic potest, utrum dissoluto propter impotentiam matrimonio, prius matrimonium instaurandum sit, si postea deprehendatur, illam impotentiam non esse perpetuam?

R. I. Si conjux absolutè, & perpetuò impotens judicatus, dissolutò primò matrimonio contrahat, & consummet aliud, vel extra matrimonium sit fornicatus, in poenam perjurii incidit, cogiturque ad priorem uxorem redire; quamvis ipsa, si per se vivere voluerit, compelli nequitiam possit, ut ad virum redeat, sed manente vinculo conjugali propter adulterium à viro commissum, in divorcio perseverare queat. *c. 5. & 6. h. t.*

R. II. Si impotentia respectiva sit judicata perpetua, & matrimonium ideo dissolutum, hoc instaurandum non erit, tamen vir, cujus impotentia est allegata, consummaverit aliud subsequens matrimonium, vel fornicatus sit. Idque ideo: quia non est instaurandum prius matrimonium, nisi constet Ecclesiam fuisse deceptam, judicando de perpetuitate impotentia; atqui ex copula cum aliis personis vequit constare, respectivam illam impotentiam non fuisse perpetuam. Secus dicendum foret; si se commiscuisset cum illa, à qua fuit separatus tanquam impotens: quippe ex subsequenti copula manifestè constat, impotentiam respectivam temporalem fuisse. Layman in *Theol. mor. lib. 5. tit. 10. p. 4.*

c. 11. n. 5.

TITU-

TITULUS XVI.

De Matrimonio contracto
contra interdictum Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1. *Definiuntur impedimenta impediencia.* 2. *Usque
12. Recensentur, & explicantur singula.* 14. *Unde
oriuntur?* 15. *Quos impediant?* 16. *Quomodo
differant ab impedimentis dirimentibus?* 17. *Eorum
effectus.* 18. *Quis in his impedimentis di-
stinguere possit?*

Statu de impedimentis dirimentibus matri-
monium. Sub specie interdicti Ecclesiæ
intenciam nunc procedunt impediencia.

§. I.

Definiuntur impedimenta impediencia,
quod sint obstacula, quæ matrimonium qui-
dem reddunt illicitum, non tamen invalidum.

§. II.

Dividuntur impedimenta impediencia in
ea, quæ sunt sine, & in ea, quæ sunt ex deli-
cto. Sine delicto sunt:

*Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque Catechismus, Sponsalia; jungito vo-
tum.*

*Ecclesiæ vetitum, seu interdictum dupliciter
sumitur: primo generaliter, prout comple-
ditur omnia reliqua matrimonii impediencia
ab Ecclesiæ introducta, & sic omne matri-
monium laborans impedimento quocunque,
sive dirimente, sive impediencia potest dici
contractum contra interdictum Ecclesiæ. Se-
cundo specialiter, & in præsentem accipitur pro
speciali prohibitione, qua superior Ecclesiasti-
cus ob justam causam certis personis matri-
monium interdicit. Potest autem non tantum
Episcopus, sed etiam Parochus aliquando in-
terdicere & ad certum tempus suspendere ma-
trimonium; ut si sponsus prius cum alia con-
traxerit sponsalia; si non vana suspicio sit la-
tentis impedimenti; vel si ex futuro matri-*

monio timeantur graves rixæ, scandala, aliavè
incommoda securura, arg. *cap. 1. & 2. h. t.*
Neque officit, quod causæ matrimoniales ad
Judices solum Ecclesiasticos, non ad Parochos
spectent juxta *c. 1. de Consang. & affinit.* nam
etsi eas judicialiter cognoscere, & per senten-
tiam terminare Parochus non possit, potest ta-
men, imò prædictis casibus debet matrimo-
nium prohibere, donec causa ad Ordinarium
delata, & cognita decidatur per *c. fin. §. sanè
de Clandest. despons. Sanch. lib. 7. de Matrim.
disp. 6. n. 6.*

Per tempus feriarum intelligitur certum 3
anni tempus, quo nuptiarum solennitates in-
terdicuntur. Tamen verò olim pluribus
temporibus nuptiæ prohibita fuerint, ut in
diebus Rogationum usque ad octavam Pen-
tecostes, & tribus septimanis ante festum S. Jo-
annis Baptistæ. *c. 8. & passim causa 33. q. 4. c. de
Feriis.* hodie tamen Concilium Tridentinum
sess. 24. de Reform. matr. c. 10. abrogatis aliis
feriis constituit, ut solum à Dominica prima
Adventus usque ad Festum Epiphaniæ, & à
die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclu-
sivè solennis nuptiarum celebratio intermitte-
retur; *solennis, inquam, nuptiarum celebratio:*
etenim in hisce feriis spectato jure non ipsam
contractum matrimonii, & ejus consumma-
tionem, sed duntaxat solennitates, convivia,
saltationes, translationes ad domum, aliavè
signalitiam prohiberi, egregiè probat Jacob.
Pignat. *tom. 6. consul. 47.* Usus autem per
omnem propemodum Germaniam invaluit,
ut Parochi prædictis temporibus matrimonio
non assistant extra casum necessitatis, atque ea
etiam urgente Ordinarii consensum, ubi pos-
sunt, requirere soleant. Layman in *Theol. lib.
5. tr. 10. c. ult. n. 1.*

Catechismi nomine venit Instructio in fide 4
Christiana, quæ tempore baptismi alicui im-
penditur, & ordinariè baptismum præcedere,
& ante fores Ecclesiæ fieri debet juxta *c. 54.*

diff. 4. de Consecr. cap. 5. de Cognat. spirit. c. 2. Eod. in 6. Est enim illa catechizatio initium quoddam spiritualis regenerationis, quæ per baptismum fit, ideòque minùs decens Ecclesiæ videbatur, inter catechizantem, & catechizatum iniri matrimonium. Verùm hoc impedimentum juxta receptam sententiam per Tridentinum *sess. 24. de Reform. matrim. c. 2.* sublatum est: quoniam cum post designatas personas, quas inter voluit contrahi cognationem spiritualem concluderet: *omnibus inter alias personas hujusmodi cognationis spiritualis impedimentis omninò sublati;* & inter personas ibi expressas non sit catechizans, consequens est, ex Catechismo impedimentum nullum amplius induci. *Zoël. de Cognat. spirit. num. 14.*

§ *Sponsalia* semel legitimè contracta tollere licentiam contrahendi matrimonium cum alia persona, per se patet: siquidem qui contrahit sponsalia cum una, gravem contrahit obligationem ex justitia ad ineundum cum eadem matrimonium, nisi hæc obligatio remittatur, aut ex justa causa dissolvatur. Quamvis autem stantibus sponsalibus cum alia matrimonium illicitè contrahatur, valet tamen contractum, non obstante, quòd cæteroquin pacta de re illicita sint invalida: enimverò aliud est in meris pactis, & promissionibus in futurum, aliud in contractibus, & actibus mediante traditione jus in re tribuentibus; hi enim, nisi sint de objecto in se illicito subsistunt, ut tradunt *Interpp. in c. in malis. 69. de R. J. in 6.* cum in his non solum sit obligatio in futurum, quæ ad illicitum esse non potest, sed constituatur effectus distinctus, nempe translatio juris, & dominii, quæ modo etiam illicito fieri potest, *arg. l. quoties. C. de Rei vind.*

§ *Votum* impediens matrimonium est votum simplex castitatis, votum ingrediendi religionem, votum suscipiendi SS. Ordines, & votum non nubendi, seu cælibatùs: sali-

namque voto obstrictus, si matrimonium contrahat, graviter peccat contra fidem DEO datam. *c. 4. & 6. Qui Clerici, vel vovent. c. un. de Voto, & voti redempti. in 6.* Quod verissimum est, si hujusmodi votum emissum sit ante contracta sponsalia. Si primùm post sponsalia emissum sit, probabilis in præjudicium alterius sponsi, vel sponsæ non obligat, nec matrimonio respectu hujus impedimento est, ex quo DEUS tale votum tanquam injustum, utpote promissionem rei alteri jam ex justitia debitæ, non acceptat. *Panormit. in c. veniens. 5. num. 5. Qui Clerici, vel vovent. & alii Canonistæ ibid.* Nisi fuerit votum ingrediendi religionem, quòd per se loquendo etiam obligat post contractum matrimonium ratum, sed non consummatum. *cap. 2. & 7. de Convers. conjug. Sanchez de Matr. lib. 1. disp. 43. num. 7.*

Impedimenta impediencia ex delicto orta, recensentur versibus sequentibus:

Incestus, raptus sponsata, mors mulieris, Susceptus propria sobolis, mors presbyterialis,

Vel si pœniteat solemniter, aut Monialem: Accipiat. Prohibent hæc conjugium sociandum.

Incestus impedit matrimonium cum quacunque, si quis habuerit copulam cum consanguinea uxoris, vel sponsæ suæ saltè intra secundum gradum. *c. 20. causa 32. q. 7. c. 1. & 2. de Eo, qui cogn. consang. ux. juncto Trident. sess. 24. de Ref. matr. c. 4.* Incestus cum Consanguinea propria tale impedimentum non inducit: cum textus illud inducens non extet, nec impedimenta extendenda sint. *Zoël. d. r. de Eo, qui cognovit. n. 9. Rmus Maurus Oberalcher de Matr. c. 4. §. 1.*

Per raptum sponsata intelligitur raptus sponsæ alienæ juxta *c. statutum. 34. causa 27. q. 2.* ubi dicitur: *statutum est à S. Conventu, ut si quis sponsam alterius raperit, sine spe con-*

coniugii maneat. Et quidem Sanch. *lib. 7. disp. 12. n. 45.* existimat nomine sponsæ hic veni-
re solum sponsam de præfenti, eò quòd ma-
teria sit pœnalis. At Gloss. in *d.c. statutum V.*
rapuerit. docet contrarium, & rectè: quia si-
ne fundamento textus generaliter loquens de
eo, qui sponsam alterius rapuerit, ad sponsam
de præfenti refertur, ex quo sponsa de fu-
turo propriissimè sponsa salutatur.

Mors mulieris inducit impedimentum im-
pediens, si quis uxorem suam ex ira, odio,
aut vindicta occiderit. *c. interfectores. causa*
33. q. 2. tametsi in adulterio deprehensam.
c. quisunque. in verbis, *absque lege, & abs-*
que certa probatione d. q. 2. non tamen incur-
retur, qui adulteram traderet Judici occiden-
dam, ex quo id non faceret *absque lege.* An
etiam ex viricidio, seu cæde mariti impedi-
mentum hoc oriatur? in utramque partem
probabiliter disputatur, magis tamen propen-
deo in affirmativam propter textum in *cap. 1.*
de Divortiiis.

De susceptione propria sabbolis ex sacro fonte
in *c. de eo. 5. causa 30. q. 1.* habetur: *si con-*
juges legitimi, unus, aut ambo ex industria fe-
cerint, aut filium suum de fonte susciperint,
si innupti permanere voluerint, bonum est: si
autem, gravis poenitentia insidiatori in junga-
tur & simul maneat: & si prævaricator con-
jugii supervixerit, acerrimâ poenitentia mul-
teatur, & sine spe conjugii maneat. Quod pro-
cedit etiam, si parens malò animò filium suum
ipse baptizet, vel in confirmatione levet. Bo-
nacin. *de Matrim. q. 3. punct. 14. n. 17.*

Presbytericidium est impedimentum im-
pediens, quando quis de eo convictus est. *c. 2.*
de Poenit. & Remiss. & ibi Panorm. n. 1. Barb.
n. 4. contra Innocentium, & multos alios,
qui immeritò, & contra juris regulas, poenam
præcisè de eo statutam, qui de presbyterici-
dio convictus fuit, ad alios non convictos, vel
admodum impropiè, sive (ut loquuntur) in

foro conscientie convictos extendunt. San-
chez *lib. 7. disp. 7. n. 8.*

Pœnitentia solennis, ac publica, quæ anti-
12
quitus ob diversa crimina imponebatur, pro-
hibet matrimonium duntaxat contrahere,
quàm diu durat. *c. de his. 12. causa 33. q. 2.*
hodie verò, cum pœnitentiæ publicæ in usu
non sint, penitus cessat. Zoël. *b. 1. n. 9.*

Ut *conjugium cum moniali,* seu virgine-
13
DEO consecrata impedimentum causet, non
sufficit simplex solum contractus matrimonii,
quod inter tales ob impedimentum dirimens
voti irritum est, sed requiritur contractus cum
copula sacrilega subsecuta, ut innuit textus in
c. hi ergo. 13. causa 27. quest. 1. & Gloss. ibid.

Cæterùm de impedimentis hujus generis,
id est, de iis, quæ ex delicto proveniunt, tra-
dunt DD. qui in diversis orbis partibus scrip-
serunt, impedimenta ista per consuetudinem
esse abrogata; sed quia consuetudo facti est,
& DD. alibi scribentes vix de facto nostrorum
locorum Germaniæ testari potuerunt, maxi-
mè cum casus illi delictorum impedientium
matrimonium rarò contingant, & inde vix
consuetudo, vel desuetudo probari possit, tu-
tius videtur, ut emergente tali casu saltem di-
spensatio ab Episcopo petatur, qui eam uti-
que dare poterit, ut cum Nav. *lib. 4. consil. 9.*
de Consang. n. 5. docet Layman in *Theol. mor.*
lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 15. in fin.

§. III.

Causa efficiens impedimentorum impedi-
14
tum, alia est remota, alia proxima.

Remota est jus; insurgunt verò omnia im-
pedimenta impedientia ex jure Ecclesiastico,
exceptò impedimentò voti, & sponsalium,
quod utrumque non tam ex dispositione, aut
speciali SS. Canonum prohibitione, quàm
ex natura rei & jure naturali impedit matri-
monium, quandoquidem promissio sive
DEO sive homini facta servanda est. Unde
quoties de abrogatione impedimentorum
impe-

impedientium quæritur, hæc duo impedimenta excipienda sunt, & extra quæstionem ponenda, ut quæ nec statuto, nec consuetudine, nec auctoritate Judicis (nisi quòd in votis dispensatio locum habeat) tolli possunt.

Causa efficiens proxima impedimentorum impedientium quanam sit? relucet ex dictis: etenim satis ostendimus, horum impedimentorum quædam non ex delicto, pleraque ex delicto originem trahere.

§. IV.

15 *Subjectum* impedimentorum impedientium sunt ii, quos impediunt à contrahendo matrimonio; cum autem pleraque sint juris Ecclesiastici, tollos fideles, ac baptizatos afficiunt.

§. V.

16 *Forma* horum impedimentorum consistit in eo, quòd citra irrationem matrimonii id reddant illicitum: in quo discriminantur ab impedimentis dirimentibus, utpote quæ obstant, ne matrimonium licite, ac valide contrahatur.

§. VI.

17 *Effectus* impedimentorum impedientium est, quòd matrimonium impediunt, id est, illicitum reddant, ita nimirum, ut ordinariè mortaliter peccet, qui cum aliquo impedimento impediens matrimonium contrahit: licet enim SS. Canones id non expriment, quia tamen versantur in materia gravi, & absolute matrimonium interdicit, vel spem conjugii adimunt, non minùs gravem obligationem inducent, quàm alia juris præcepta, quæ similiter absolute prolata reperiuntur, & vix unquam determinant, an sub mortali, aut veniali peccato aliquid prohibeant. Dissentit Armilla *P. matrim. n. 60.* cum Ledésma, & aliis. Ad didi verò: ordinariè; primum namque impedimentum impediens, scilicet interdictum Ecclesiæ, potest aliquando ex levi aut falso præsumpta causa fieri, ita ut in foro conscien-

tia, cessante scandalo, gravem obligationem non inducat, ut rectè notat Sanch. *l. 7. disp. 17. §. VII.*

Contraria impedimentis impedientibus est dispensatio, quæ tolluntur. Potest autem in his ex justa causa dispensare non solum S. Pontifex, sed ex recepta consuetudine (quæ jus, & jurisdictionem tribuit per *cap. 4. de Arbitr.*) etiam Episcopus, seu Ordinarius, exceptio impedimentò voti perpetuæ castitatis, & religionis, & impedimentò ipsosalium, quorum dispensatio S. Pontifici reservata est. Armilla *l. cit. n. 60.* Bonacin. *de Matrim. q. 3. punct. 15. n. 3.* Sanch. *d. disp. 17. num. 15.* & Nos in *tit. I. n. 127.*

TITULUS XVII.

Qui Filii sint legitimi.

Fruustus, & effectus matrimonii sunt filii legitimi; qui tales sunt vel ex legitimitate: vel ex legitimatione, eaque vel per subsequens matrimonium, vel per Rescriptum Principis, vel per oblationem Curie.

Pars I.

De Legitimitate.

SUMMARIA.

1. Quia sit legitimitas? 2. Ex quo jure? 3. Usque 12. 4. Ex quo matrimonio originem trahat? 12. Usque 16. Quinam liberi censentur legitimi? 16. Legitima natiuitas qua ratione prohibetur? 17. Quæ sint jura, ac prærogatiua legitimorum?

§. I.

Definitur legitimitas, quòd sit legalis conditio natalium ex justis nuptiis parentum contracta. Brevius: quòd sit legitima natiuitas.

§. II.

Causa efficiens legitimitatis duplex est: remota & proxima.

Remota est jus non tam naturale, quàm hu-

manum: non enim fuit in principio (inquit Iustinianus Novell. 89. c. 1. & 9.) quando natura hominibus sanciebat sola, antequam scripta procederent leges, quadam differentia naturalis, atque legitimi? sed primis parentibus primi filii etiam in ipso processu nati legitimi habent: & sicut in liberis, natura quidem fecit liberos omnes, bella vero servitutem ad invenerunt, sic etiam hinc nobis natura legitimos protulit soboles.

Causa efficiens proxima legitimitatis est matrimonium: nam sicut matrimonium artificiosè introducit generi humano immortalitatem, Novell. 22. in prafat. & civitatem replet liberis hominibus. l. dotium. 1. ff. Solutio matrim. ita etiam facit, ut soboles in lucem edita legitimos aspiciat natales. l. filium 6. ff. de his, qui sui, vel alien. jur. sunt.

Nec refert I. verum sit matrimonium, an præsumptum? quia matrimonium præsumptum quoad sui effectum nihil differt à matrimonio vero, cum lex admittens præsumptiones, seu conjecturas ad probandum aliquem actum, eum sic probatum habet pro vero. Bald. in l. cum citra. c. de Jure dot. Pa. norm. in c. 30. de Sponsal. Hinc filius susceptus ex sponsa de futuro inter legitimos computatur. c. per tuas. 12. & ibi Fagnan. n. 2. h. t. Quod procedit in iis locis, ubi decretum Tridentini sess. 24. de Ref. matr. c. 1. publicatum, vel receptum non est: ubi enim promulgatum, receptumque est, sublata sunt omnia matrimonia præsumpta, nec profunt ad legitimitatem prolis, ut teste Fagnano l. cit. sæpius censuit S. Congregatio.

II. Nihil refert, verum sit matrimonium, an putativum? etenim impedimentum ignorantia Parentum, vel etiam alterius eorum filios legitimos efficit, si præmissis, aut ex justa causa remissis denuntiationibus palam in facie Ecclesiæ matrimonium contraxerint, & antequam iis impedimen-

tum innotuit, liberos susceperint. c. 2. 8. 11. & 14. h. t.

An verò legitimi sint liberi concepti, aut nati ex matrimonio, de cujus valore coram Judice Ecclesiastico lis est? meritò quis dubitet: quandoquidem legitimitas liberorum fundatur in bona fide Parentum, vel saltem unius eorum. Gonzal. in c. 2. h. t. n. 7. Lite autem pendente & contestatà præsumitur mala fides. l. 25. §. 7. & ibi Gloss. ff. de Heredit. pet. Attamen cum affirmativa transeo, modò alter saltem conjux adhuc sit in bona fide, propter textum luculentum in c. 2. h. t. & rationem, quòd pendente lite ab Ecclesia toleretur usus matrimonii. c. 2. ut lite pend. nihil innovetur. Covar. 2. p. de Sponsal. c. 8. §. 1. n. 7. ubi asserit filios legitimos esse, quantumvis eorum Parentes ob contumaciam in non comparendo durante lite essent excommunicati, & postea eis comparentibus sententia nullitatis fuisset subsecuta; imò etsi suscepti fuerint post primam sententiam, dum ab ea est appellatum, vel pendet terminus decem dierum ad appellandum à jure concessus. Nec obstat, quòd aliàs lite pendente & contestatà præsumatur mala fides: id namque tantum procedit in ordine ad restitutionem fructuum à possessore durante lite perceptorum, non quoad alios effectus, exceptà fortè præscriptione: & speciatim in matrimonio obtinere non potest, ex quo lite durante matrimonii exercitium permissum est juxta d. c. 2. Ut lite pendente.

Nec refert III. an matrimonium inter personas æquales, vel inæquales, an cum, vel sine instrumentis dotalibus celebratum sit: siquidem matrimonium etiam inter personas impares honestate, vel maximis decoratas dignitatibus sine dotalibus instrumentis initum validum est, & per consequens liberi ex eodem progeniti legitimi sunt, non obstante l. 23. §. 7. & 8. C. de Nuptiis, Novell. 117. c. 4. relatà in aush. maximis decorati. C. d. tis. tum quia

X

jus

ius Civile, postquam contractus matrimonialis elevatus est ad esse Sacramenti, quoad ejus validitatem, & invaliditatem nihil omnino potest disponere; tum quia jus Canonicum *cit. at am legem, Novellam illam, & authenticam* absolutè corrigit hoc ipsò, quod inter impedimenta dirimentia non ponat inæqualitatem personarum, & defectum instrumentorum dotalium.

8 Nec refert IV. solenne sit matrimonium, sive clandestinum? cum enim matrimonium clandestinum jure Decretalium verum, & proprium matrimonium sit, adeò, ut dissolvi non possit juxta *c. nec illud causa 30. q. 5* ideo Panorm. in *c. 2. de Clandest. desponsat.* expressè decidit, quòd proles nata ante publicationem matrimonii sit legitima, tametsi matrimonium nunquam fuerit publicatum; cum publicatio non sit de matrimonii substantia. Aliud statuendum, si in loco aliquo vigeat decretum Tridentini, quo matrimonia clandestina penitus sunt annullata.

9 Connexa controversa est, an filii nati ex matrimonio invalido bonè quidem fide, sed clandestinè contracto, sint legitimi; si post ipsorum natiuitatem illud matrimonium ab Ecclesia approbetur?

Difficultatem facessit *c. quod nobis 9. h. t.* ubi dicitur: *si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobato generari fuerint, eos legitimos iudices filios, & heredes.* Cujus duplex sensus esse potest: primus, quòd nati, postquam matrimonium clandestinum, & quidem ex se invalidum, ab Ecclesia ob ignorantiam impedimenti approbatum est, sint legitimi; quod sine dubio verum, quandoquidem post approbationem Ecclesie matrimonium desinit esse clandestinum. *Secundus*, quòd legitimi sint liberi nati ex matrimonio clandestinè, & invalidè contracto ante approbationem Ecclesie, quæ deinde primum subsequitur; quem sensum negat Glossa in *d.*

c. quod nobis. V. fuerint. Panorm. *ibid. n. 7.* cum plurius aliis, propterea: quòd cum tales filii ab initio sint nati ex matrimonio clandestino & invalido, & initio consequenter sint illegitimi, nec legitimentur per approbationem Ecclesie respectu matrimonii re ipsa invalidi erroneè factam, ut quæ non est modus legitimandi. Verùm quia in poenalibus & odiosis benignior interpretatio sequenda est, & *d. c. quod nobis.* commodè recipit secundum sensum, existimem cum Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 43. num. 4.* & Covarr. *d. c. 8. §. 2. n. 15.* ejusmodi liberos post approbationem Ecclesie legitimos esse censendos, maxime quia hæc approbatio facit, ut interpretatione juris tale matrimonium intelligatur ab initio in facie Ecclesie contractum juxta *c. 2. de Clandest. desponsat.* & purgat vitium clandestinitatis, tollitque præsumptionem scientiæ, seu affectatæ ignorantie, quæ fuit motivum, ut tales liberi judicarentur illegitimi. *c. fin. §. si quis vero Eod.*

Nec refert V. num inter fideles, vel infideles matrimonium contractum sit? *c. fin. h. t.* ubi disertè habetur, prolem natam ex matrimonio infidelium cum impedimento juris solum Ecclesiastici contracto legitimam esse, & manere, etiam postquam ad fidem vel ipsa, vel parentes sunt conversi, idque ideo: quia ante conversionem lege Ecclesiasticâ non adstringebantur, & post conversionem matrimonium remanet indissolubile juxta *c. 4. Consang. & aff. c. 8. de Divortis.* Pirrhing. *h. t. num. 7.*

§. III.

Subiectum legitimitatis, est partus, qui ex justo matrimonio editus est *l. filium. 6. ff. de his, qui sui, vel al. jur.* Et talis habetur.

I. Partus, qui à diè nuptiarum natus est mense septimo, *l. 12. ff. de Statu hom.* vel ad initium istius mensis: nam & qui 182. dienas seitur, partus justus putatur, *l. 3. §. fin. ff. de Suis, & legis.* hi enim menses (ut alias in jure) lunares sunt, id est, continentes 30. dies, &

& sic 180. efficiunt sex menses; quibus si
 unam, alteramve diem addas, habebis initium
 mensis septimi, consequenter justum termi-
 num natiuitatis. Mynsing. cent. 6. observ. 40.
 in fin. imò ut hodie partus ex justo matrimo-
 nio natus censeatur, sufficit, quòd editus sit eo
 tempore, quo parentes in justo matrimonio
 coegebant, licet editus fuerit altero mox die.
 siquidem non tempus conceptionis, sed nati-
 uitas attenditur, si hoc partui utilius, per
 famosum textum in *l. nuper. l. i. C. de Natu-
 rali lib. Richter decis. 80.*

II. Partus, qui mense decimo post mortem
 viri ex vidua nascitur, justus nascitur, & prio-
 ris matrimonii partus esse creditur. *l. 29. pr. ff.
 de Liber. & posth. d. l. 3. §. penult. ff. de Suis,
 & legit.* Partus viduae ultra undecim menses
 praesumitur ex alio, quam ex marito conce-
 ptus, *Nov. 39. c. 2.* nisi adhuc in principio
 undecimi mensis natus sit: Clariss. D. D. So-
 meting. *ad Instit. dissert. 2. §. 1.* aut vidua sit
 honesta vitae, & extra omnem suspicionem
 illiciti concubitus vixerit. Sic enim aliquan-
 do Senatus Parisiensis partum 14. mensium le-
 gitimum iudicavit, eo quòd mater esset ma-
 trona honestissimis moribus praedita: Gotho-
 fred. *ad d. Novel. 39. c. 2. lit. C.* Unde tota
 haec res prudenti arbitrio Iudicis relinquenda
 est; qui pro diversa mulierum existimatione,
 moribus, habitu, & valetudine aestimabit;
 quid de iustitia, vel iniustitia partus iudican-
 dum sit?

Ut momentosa, ita difficilis questio est:
 quoniam in dubio capienda sit praesumptio cir-
 ca filiorum legitimitatem, & illegitimitatem?
 Mascard. *de Prob. concl. 682. n. 1.* & Co-
 vat. *de Matrim. p. 2. c. 8. §. 3. n. 1.* cum aliis
 generaliter docent, filium in dubio non prae-
 sumi legitimum, sed illegitimum: quia legi-
 titas pendet à matrimonio justo, & legiti-
 mo, nec potest praesumi pro legitimitate, quin
 praesumatur pro matrimonio; matrimonium

autem, cum sit quid facti, non praesumitur, ut
 tradit Menoch. *de Praesumpt. lib. 3. praesumpt.*
 10. Cui sententiae tunc adstipulantur Cravetta
consil. 166. & Castropal. *p. 1. tract. 1. disp. 3.
 princ. §. n. 3.* si filius, de cujus legitimitate du-
 bitatur, sit actor, ut si agat ad haereditatem
 parentum capiendam; tali quippe casu existi-
 mandu filio incumbere probare suam legiti-
 mitatem, per quam est capax successionis tan-
 quam fundamentum suae intentionis juxta *l. 5.
 §. 22. ff. de Probat.*

Mihi absolute haec sententia displicet primo:
 quia honesta conjectura inhonestam praesum-
 ptionem elidit favore innocentis prolis, arg.
l. miles. l. 1. §. 9. ff. Ad Leg. Jul. de Adult.
 ubi filius natus ex uxore, de adulterio convic-
 ta, praesumitur partus viri, & legitimus: & in
 dubio iudicandum est pro legitimitate. arg. *c.
 laior §. h. r.* ubi adversario opponenti illegi-
 titatem imponitur onus probandi, & prae-
 sumitur matrimonium in favorem liberorum.
Secundo: quia in dubio praesumendum, quod
 honestum est, non quod inhonestum. Bald. in
d. l. filium. n. 1. ff. de his, qui sui, vel alien. iur.
 & delictum non praesumitur, donec probetur.
l. merito. ff. pro Socio. Quare cum necessum
 sit, filium nasci ex coitu licito, vel illicito,
 praesumendum est, natum esse ex licito, ac
 legitimo. Ita Gail. *lib. 2. Observ. 97. n. 19.*
 Menoch. *lib. 6. praesumpt. 54. num. 20.* ubi
 testatur, hanc sententiam esse magis rece-
 ptam.

Ad rationem oppositam expedita solutio
 est: nam, ut probavimus, in dubio, quando
 agitur de liberorum statu, praesumitur matri-
 monium. Et nunquid aequè concubitus il-
 licitus, quam matrimonialis est quid facti,
 quod praesumi non debet? ergo, cum neces-
 sum sit, filium ex alterutro progenitum esse, &
 utrobique aliquid facti praesumendum sit, me-
 lius, & juri conformius est praesumere fa-
 ctum honestum, quam inhonestum. Neque

verum est, filium actorem teneri probare legitimitatem, ceu fundamentum suae intentionis: quoniam pro eo stat juris praesumptio, quae onus probandi illegitimitatem in adversarium rejicit. *l. 12. ff. de Probat. l. 16. C. Eod. Gail. d. n. 19.*

15 Ex his efficitur, filios expositos legitimis accensendos, & consequenter Ordinum Clericalium, dignitatum, & successionum capaces esse: ex quo enim origo expositorum est incerta, & dubia, cum constet, multos legitimos exponi, praesumi debet, illorum originem fuisse potius honestam, quam turpem. Felin. in c. cum deputati 16. n. 8. de Judiciis. Menochius, quem citat, & sequitur Clariss. D.D. Christoph. Chlingensperger ad Instit. de Ingenuis. q. 6.

§. IV.

16 Forma legitimitatis sita est in legitima natiuitate, quae dependet ex matrimonio parentum, & naturali procreatione foetus. Idcirco qui probat inter parentes legitimum fuisse contractum matrimonium, & post illud se ex iisdem per naturalem generationem descendisse, is simul probat, se legitime natum esse per d. l. filium. 6. ff. de his, qui sui, vel alien. jur. ibi filium cum desuimus, qui ex vero, & uxore ejus nascitur.

§. V.

17 Effectus legitimitatis sunt praerogativae, quibus gaudent legitimi, quas inter principalis est, quod quantum ad dignitatem, gentem, & familiam patris, non matris conditionem sequantur. *l. 19. ff. de Statu hom. l. 9. ff. de Senatorib. l. 36. C. de Decurionib.* Et hinc jure feudali etiam nati ex patre nobili, matre vero ignobili, succedunt in feuda, licet concurrant cum liberis aequali dignitate natis, ut servatur in Camera Imperiali teste Schurf. cent. 1. consil. 1. n. 17. Et etiam nati ex matrimonio putativo admittuntur ad fideicommissa, majoratus, & primogenituras, aliisque postea ex vero

matrimonio natis praerferuntur. Clariss. D. Hermanus Hermes in Fasciculo Juris publ. c. 18. q. 10. n. 18. ubi refert ita in facti contingentia judicatum esse.

PARS II.

De Legitimatione per subsequens Matrimonium.

SUMMARIUM.

18. Definitur legitimitas per subsequens matrimonium. 19. Quo jure sit introducta? 20. Uique 25. Quale debeat esse matrimonium, ut per id proles naturalis legitimetur? 25. 26. Quanam legitimentur per subsequens matrimonium? 27. 28. Recensentur hujus legitimationis requisiti. 29. Ejus effectus.

§. I.

Definitur legitimitas per subsequens matrimonium, quod sit actus, quo liberi naturales per subsequens matrimonium cum eorum matre contractum efficiuntur legitimi.

§. II.

Causa efficiens legitimationis per subsequens matrimonium est vel remota, vel proxima.

Remota est jus tum Canonicum, tum Civile: cum legitimitas per subsequens matrimonium utroque jure recepta sit, & approbata. Quod si jus Canonicum a jure Civili in causa legitimationis liberorum discordet, & agatur non de valore matrimonii, sed de ratione bonorum, & successionis, & super legitimatione incidenter, ac propter aliud, tenendum est jus Civile. Panormit. in c. tanta n. 12. h. t. ubi aperte fatetur, in legitimationibus quoad hereditates & jura successionum inspicere jus Civile, & non Ecclesiasticum.

Causa efficiens proxima hujus legitimationis est matrimonium subsequens cum liberorum naturalium matre rite & legitime contractum: ea enim vis tributa est matrimonio, ut qui antea sunt geniti, post contractum inter paren-

parentes illorum matrimonium legitimi habeantur. c. 1. & 6. h. t. l. 5. 10. & 11. C. de Naturalibus liber. Novel. 74. in prin.

11 Neque refert I. matrimonium consummatum sit, an ratum tantum? sufficit quippe soluta ratum: tum quia legitimatio hæc pendet non à copula matrimoniali, sed à matrimonio: tum quia proles legitimari potest etiam per matrimonium in articulo mortis initum, de quo nulla spes est, consummatum iri. Barb. in d. c. 6. t. n. 8. P. Engel Eod. n. 9.

12 Neque refert II. sive immediatum, sive mediatum fuerit matrimonium? etenim si quis concubinam, ex qua naturales habet liberos, repudiat, & aliam in uxorem accipit, eaque mortuâ priorem concubinam ducit, nihil obstat, quò minus liberi antea ex ea nati hòc ipso fiant legitimi: quia nec leges, nec Canones plus exigunt, quàm ut cum matre matrimonium contrahatur. Panorm. in d. c. 6. n. 3. l. 1. Bachov. ad Trentl. vol. 2. disp. 16. th. 2. lit. A. ubi argumenta contraria subvertit.

13 Nec refert III. num inter pares, vel impares genere matrimonium contractum sit? nam Patris nobilitas, ut matrimonio, ita nec legitimatiõni impedimento est, etiamsi concubina sit plebeie conditionis, ideòque liberos, qui ex vilissima foemina, & nobilissimo viro ante contractum cum ea matrimonium procreati sunt, legitimos fieri, docent Natt. consil. 473 n. 38. Gail. lib. 2. observ. 141. n. 4. & 5. Franc. Bursat. consil. 10. n. 9. ubi asserit, ita à Rota Romana judicatum esse.

24 Utrum verò legitimatio hæc procedat per matrimonium putativum? *biceps & anceps* est definire.

Affirmativæ patrocinatur Henric. Canis. in d. c. tanta 6. h. t. & Sanchez lib. 3. de Matr. disp. 42. n. 2. ideo: quia matrimonium putativum bonâ fide contractum æquiparatur vero matrimonio in ordine ad legitimatam prolem per c. 2. & 14. h. t. cur non etiam quoad legitimatiõnem?

Negativam tuetur Zoëf. h. t. n. 13. & Panorm. in d. c. tanta. n. 9. qui & rationem affert, assignando discrimen inter prolem ex matrimonio ab initio invalidè, bonâ tamen fide contracto, natam, quæ est legitima; & inter prolem natam extra matrimonium, cum cujus matre deinde primum matrimonium bonâ fide, sed invalidè à parente contractum est: quòd in priori casu parentes operam dederint rei licitæ, non verò in posteriori. Alii suggerunt aliam rationem: quia vis legitimandi concessa est matrimonio, quod propriè tale est, cum verba legum regulariter non secundum quid, sed simpliciter, & in proprio significato accipienda sint. l. non aliter. 69. ff. de Legat. 3. & quod de jure nullum est, nullum sortitur effectum. l. 4. ff. condemnatum. ff. de Re judic. atqui matrimonium putativum, ut constat, non est propriè matrimonium, sed secundum quid, estque de jure nullum. Ergo non potest habere vim, & effectum legitimatiõnis.

Nec quempiam turbet ratio opposita: quandoquidem nullo jure evinci potest, matrimonium putativum æquiparari vero quoad legitimatiõnem liberorum, aliud namq; est, matrimonio putativo concessum esse, ut proles inde nata sit legitima, quod est verum; aliud, prolem extra matrimonium illegitimè progeneratam per matrimonium putativum legitimari, quod nullo textu expressum invenies, ejusq; ratio diversitatis à Panormitano nostro indicata est, nimirum quia in matrimonio putativo ab initio est bona fides, unde proles inde nata non solum legitimata, sed revera legitima; in copula autem præcedente non est bona fides, ac proinde nec proles inde nata legitima, & quia nullum subsequitur propriè dictum matrimonium, nec ex post facto legitimabitur. §. III.

Objeetum legitimatiõnis per subsequens matrimonium sunt liberi naturales. Quam-

X 3

vis

vis autem de rigore juris Civilis illi tantum naturales legitimentur, qui ex concubina, quam quis unicam domi suae retinebat, nascuntur. *d. §. fin. Inst. de Nupt. r. t. C. de Natural. lib.* de jure Canonico tamen (quod praxis sequitur) omnes illi ad effectum legitimationis naturales dicuntur, qui ex talibus parentibus nati sunt, quos inter poterat consistere matrimonium, ita scilicet, ut nec consanguinitas, nec matrimonium cum alio contractum, nec aliud impedimentum dirimens intercesserit per *c. tanta. 6. h. t. & c. 20. ubi Gloss. de Electione.*

26 De eo alterari DD. video: an legitimatione hanc locum habeat, si proles ex incestuosa, aut adulterina copula sit concepta, sed ante natiuitatem impedimentum per dispensationem, vel mortem uxoris adulteri sublatum fuerit?

Pro parte affirmante militat textus in *l. 5. in fin. & l. 8. ff. de Statu hom.* ubi regula traditur, quod quoties de statu partus agitur, illud inspiciatur tempus, quod proli est utilius, siue illud sit conceptionis, siue natiuitatis, siue tempus intermedium. Et licet leges illae potissimum de libertate proles loquantur, idem tamen esse circa legitimationem, constat ex *l. nuper. 11. C. de Natural. lib.* ubi circa hanc ipsam materiam Imperator ita statuit: *Generaliter desinimus, ut semper in hujusmodi questionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis, sed partus tempus inspiciatur, exceptis his tantummodo casibus, in quibus conceptionem magis approbati infantium conditionis utilitas exposcit.* Similia habentur in *Novel. 89. c. 8. §. in super.* Et hanc sententiam tenent *Sanch. lib. 8. disp. 7. n. 19. Covar. de Matr. p. 2. c. 8. §. 2. n. 2. Christoph. Blumlach. de Retract. gentil. p. 1. th. 6. n. 14.*

Ab altera vero, & parte negante stant primò textus in *d. c. tanta. 6. h. t.* qui ita habent: *§. autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mor-*

tem uxoris eandem duxerit, nihilominus fructus erit filius, ubi non distinguitur, an ante, vel post natiuitatem proles uxor sit mortua. Secundo l. Paulus 11. ff. de Statu hom. ubi dicitur, *eum qui vivente patre, & ignorans de conjunctione filia conceptus est, licet post mortem avi natus sit, iustum filium ei, ex quo conceptus est, esse non videri.* Unde, ut explicat *Gloss. ibid.* habetur, quod proles ex filia, quae sine consensu patris de jure Civili invalide nupsit, concepta maneat illegitima, quantumvis tempore natiuitatis patre jam mortuo matrimonium potuerit subsistere. Tertiò: quia ut proles dicatur naturalis, vel adulterina, aut ex damnato coitu nata, non dependet quomodocumque à conditione parentum, sed à qualitate copulae inter eos habitae, quae qualitas semel conjuncta copulae semper eam denominat, quantumcunque conditio parentum mutetur; consequenter proles adulterina dicitur, quae ex adulterio nata est, tamen si ante ejus natiuitatem pater uxore sua mortua fuerit solutus. Atque hujus sententiae sunt Suarez, Layman, Pirrhing, Perez, & cum his Clarissimus D.D. Gletle in *qq. select. ex 1. p. ff. q. 7. num. 4.*

Ego putem, in praxi sequendam esse affirmativam, ut innocentium liberorum legitimitati consulatur; in theoria verò utramque probabiliter sustineri posse.

§. IV.

Forma legitimationis per subsequens matrimonium desumitur à requisitis: quae inter

Primum est, matrimonium inter parentes, ex quibus concepti, vel nati sunt liberi ante matrimonium legitime contractum: nam sola sponsalia non sufficiunt: ratio est, quia legitimationis effectus nominatim adscribitur matrimonio. *d. c. tanta. h. t. §. fin. Inst. de Nupt. l. 5. 10. & 11. C. de Natural. lib. Novel. 19. & 89. c. 11.*

Alterum requisitum est, ut si libori ejus

gatis

geratis sint, ut consentire possint, ipsi assensum suum legitimationi peragenda interponant, vel aduli facti eandem non revocent, si enim solvere jus patriæ potestatis invitis filiis non est permillum patribus, multò magis sub potestatem redigere invitum, & nolentem per quamlibet machinationem justum non est. *Novel. 89. c. 11.* Nec hoc jure Canonico mutatum est, ut solidè probat Clariss. D. D. Cletele ubi supra q. 8.

Tertio nonnulli dotalia, sive nuptialia instrumenta desiderant, eò quòd in omnibus legibus, ubi de legitimatione agitur, horum instrumentorum fiat mentio, positus sæpe duobus ablatis absolutis, qui in conditionem resolvuntur d. §. fin. *Inst. de Nupt. §. 2. Inst. de hered. qua ab intest. deser. l. 5. 6. 10. & 11. C. de Natural. lib. Nov. 12. c. 4. Novel. 18. c. fin. Novel. 19. Nov. 74. Nov. 78. c. 3. Novel. 89. c. 8.* Quibus tamen omnibus non obstantibus, hujusmodi instrumenta ad legitimationis effectum nec jure Civili, nec jure Canonico requiri docet Zoëf. *ad ff. de Concob. n. 5.* Certè moribus nostris his opus non esse testatur Welenbec. *consil. 44. n. 44.* Samuel Stryk. in *Usu modern. Pandect. ad tit. de his, qui sui, vel alien. jur. n. 9.*

§. V.

Effectus legitimationis per subsequens matrimonium est, quòd purget vitia precedentia, & legitimatis plenum jus liberorum legitimorum tribuat Gloss. & D. D. in c. tanta. h. t. Hinc sic legitimi I. in dispositione hominis, & statutorum veniunt sub nomine legitimorum, Der vollbürtigen/ und ehrlich gebornen Kinder, iisque licetæ nataliæ, Geburtsbrief dari possunt, quòd nati sint ex probis, honestisque parentibus, ac thoro legitimo. Richter p. 2. *decis. 80. n. 17.* II. Patris quantumvis illustri nobilitatem consequuntur, & arma, ac insignia paterna, seu familiæ deferre possunt, omniæque jura agnatio-

nis habent. Myler. ab Ehrenbach in *Gamol. Princip. c. 24. n. 2.* III. Parentibus, & aliis agnatis, aut cognatis unà cum liberis legitime natis ex æquo succedunt. *l. 10. & seqq. C. de Natural. lib. Novel. 12. c. fin. Novel. 74. c. 2. Nov. 89. c. 8.* & non solum in bonis allodialibus, sed etiam generali consuetudine, quæ optima legum interpret, in feudalibus. Gail. *2. observ. 140.* Mynsing. *cent. 5. observ. 42.* ubi Cameram Imperialem ita judicasse refert: in Regnis; Besold. *de Success. regia l. 1. differt. 9. n. 8.* in Electoribus; Martin. Rumælin. *ad aur. Bull. dissert. 6. concl. 12.* & in aliis dignitatibus Regalibus, Bursat. *consil. 10. n. 8. vol. 1.* atque etiam in jure primogenituræ, & majoratûs. Besold. *d. dissert. 9. n. 8.* IV. Admittuntur ad officia, & dignitates in utroque foro, tam politico, quàm Ecclesiastico, & quidem etiam ad dignitatem Episcopalem, quamvis in c. cum in cunctis. 7. de Elect. requiratur, ut eligendus sit legitime natus. Barb. in d. c. tanta. n. 24. cum communi; quidquid dubitet Fachinæus 4 *controv. c. 54.* Excipitur solum dignitas Cardinalitia, ad quam tales legitimi aspirare specialiter prohibentur in Bulla Sixti V. quæ incipit: *Postquam*, edita Anno 1590.

PARS III.

De Legitimatione per Rescriptum Principis.

SUMMARI A.

30. Definitio legitimationis per rescriptum Principis.
31. Origo. 32. 33. 34. Quibus competat jus legitimandi per rescriptum? 35. 36. Quinam per rescriptum legitimari possint? 37. Usque 41. Requisita hujus legitimationis. 41. 42. Eiusdem Effectus.

§. I.

Definitur legitimatio per rescriptum Principis, quòd sit actus, quo Princeps liberos naturales jubet esse legitimos.

§. II.

§. II.

31 *Causa efficiens* legitimationis per rescriptum Principis alia est remota, alia proxima.

Remota est jus Civile Romanum: siquidem modus iste legitimandi à Justiniano Imperatore primò inventus est juxta *Novell. 89. c. 9.* deinde verò ab Innocentio III. Pontifice receptus, & approbatus in *c. per venerabilem. 13. h. t.*

32 *Causa efficiens proxima* hujus legitimationis est princeps; quo nomine hic venit Princeps supremus, aut alia potestas non recognoscens superiorè: quia legitimatio naturalium est ex linea præcipuorum jurium Majestatis, estque de reservatis Principis per *l. 3. ff. de Nat. lib. restit. d. Novell. 89. c. 9. & c. 13. h. t.* Alii verò inferiores legitimare non possunt, nisi ex privilegio, vel commissione. Clariss. D. Hermes in *Fascic. jur. publ. c. 11. n. 125.* In specie potestas legitimandi jure proprio competit.

33 I. S. Pontifici, qui quoad Ordines, dignitates, & beneficia Ecclesiastica legitimare potest Christianos omnes ubicunque existentes, cum in spiritualibus habeat supremam potestatem in quoscunque Christianos. Quoad temporalia, puta quoad successiones & politica munera regulariter non legitimat, nisi eos qui etiã temporali jurisdictioni Ecclesiæ sunt subjecti, aut quando Summi Principes ultrò suos illegitimos ejus potestati subdunt *d. c. 13. h. t.* aut nisi aliàs communis necessitas Ecclesiæ, & salus animarum id requirat, quo casu etiam potestatem circa temporalia exercere solet. DD. in *c. novis. 13. de Judiciis.* aut nisi prole legitimet dispensando in radice matrimonii: quippe talis legitimatio plenissima est, & respectu omnium etiam alioquin Ecclesiæ quoad temporalia non subditorum effectum habet tam in temporalibus, quàm in spiritualibus. Dicitur autem tunc fieri legitimatio in, vel ex radice matrimonii, quando S. Pontifex

post matrimonium invalidè contractum non tantum dispensat super impedimento matrimonii, sed insuper legitimat ipsum matrimonium, & prolem, tollendo retrò omnem defectum, & impedimentum, quasi ab initio matrimonium validum fuisset: quam potestatem S. Pontifici competere probat Barb. in *d. c. 13. n. 4. h. t.* Sanchez *l. 8. diff. 7.* ubi latè ostendit, quando S. Pontifex in radice matrimonii dispensare, & prolem legitimare censeatur. Certè nisi id sufficienter exprimat in literis dispensationis, non creditur uti hæc potestate.

II. Jus legitimandi in Imperio nostro competit Imperatori, qui id exercet vel ipse, vel per alios, etiam per Judicium Imperii Aulicum, & Comites Palatinos. Attamen isti illegitimos Nobilium legitimare non possunt, nisi specialiter eis hoc concessum fuerit, quo ipso tamen casu hæc facultas nobiles legitimandi ad Baronum, Comitum, aliarumque illustrium personarum filios legitimandos non porrigitur. Nolden *de Statu nobil. c. 16. th. 15.* Sed prout diplomata super concessis comitivis testantur, S. C. Majestas hanc potestatem sibi soli reservat, eamque expedit per Judicium suum Aulicum, cui supplicantes preces suas offerre debent, & hoc deinde S. C. Majestati referri curat, atque demum id, quod S. C. Majestas desuper decrevit, per Cancellarium Imperialem expediri facit. *Capit. Leopold. art. 44.*

Porro Electores, Principes, & cæteri Status Imperii stando in jure communi legitimandi potestatem non habent. Ast hodierna observantia sicut aliàs sæpe, ita etiam hic desecit à conamuni jure. Vid. Myler. *de Princip. & Statib. Imp. p. 2. c. 54.* Limæus *lib. 2. Juris Publ. c. 9. n. 142.* Sam. Stryck. *in usu modern. Pand. ad titulum de his, qui sui, vel alien. §. 14.*

§. III.

Objectum legitimationis per rescriptum; Prin-

Principis constituunt liberi, qui per eam in numerum legitimorum referuntur. Debent autem ii esse naturales, & subditi.

Naturales: quoniam ex damnato coitu sive incestuoso, sive adulterino, sive sacrilego nati de jure legitimari non possunt, ut colligitur ex *Novel. 74. & Novel. 89. c. ult.* Si tamen Princeps utatur plenitudine potestatis, potest etiam ex damnato concubitu natos legitimare: ex quo enim omnis differentia inter legitimos, & illegitimos est jure tantum humano introducta, poterit illud Princeps, utpote superior arrogare. Quod & usus Germaniæ comprobatur, dum passim spurii, seu ex damnata conjunctione nati legitimantur, & ipsis quoque Comitibus Palatinis hæc facultas legitimandi tribui solet ab imperatore, teste Sam. Stryk. *l. cit. §. 15.* Exigunt verò hic DD. ut in supplicatione ab impetrante exprimaturs qualitas prolis illegitimæ, an sit naturalis, an spuria? & nec hoc satis, si ita in genere dictum fuerit, esse spuriam; sed ulterius exprimendum in specie, ex quo vitio sit spuria. Covarr. *de Matr. p. 2. c. 8. §. 9. n. 1. & seqq.*

Debent etiam liberi, ut per rescriptum Principis legitimari possint, esse *subditi* legitimantis: tum ob textum expressum in *c. 13. h. t.* tum quia legitimatio est actus jurisdictionis, qui non nisi in subditum exerceri potest. *t. r. c. Si non à compet. jud.* Hinc Princeps subditum alterius nec quoad bona, quæ sunt in suo territorio, etiam patre consentiente, legitimare potest. Panorm. in *d. c. 13. n. 23.* Potest tamen legitimare proprium suum filium, ut videtur innuere Pontifex, licet sub aliquali dubio in *c. 13. & facit l. 3. C. de Natural. lib. ubi: indignum est, ut qui sacratissima urbis adere gloriatur, naturales suos non illustri ordine civitatis illuminet.* Quamvis melius fecerit Princeps, si à tali legitimazione abstineat. Gloss. in *d. cap. 13. V. tanquam Princeps.*

KÖNIG IN DECRET. LIB. IV.

§. IV.

Forma legitimacionis per rescriptum Principis consistit in requisitis, quæ plura.

Primum est, ut filii per matrimonium legitimari non possint, forte quòd mulier mortua, aut cum honore duci nequeat; si enim mediante matrimonio legitimari possint, non est locus legitimacioni per rescriptum Principis. *Novell. 74. c. 1. & Novell. 89. c. 9.* propterea, quia legitimatio per rescriptum est remedium extraordinarium, quod cessat suppetente remedio ordinario. *l. 16. ff. de Minorib.*

Secundum est, ut nulli adsint liberi legitimi. *38 d. Novel. 74. c. 1. & 2.* Ratio est in promptu: quia aliàs hæc legitimatio cederet in præjudicium legitimorum liberorum, quibus regulariter Principes nolunt favoribus suis præjudicare. *Regulariter*, inquam: nam absolute loquendo potest Princeps ex plenitudine potestatis illegitimum elevare ad statum legitimorum, licet extent liberi legitimi, vel concubina in uxorem duci possit; sed non intelligitur id voluisse facere, nisi supplicans in supplicatione, & Princeps in rescripto expresserit. Mynsing. *cent. 1. observat. 15.* Zoel. *ad ff. de Concub. n. 19.*

Tertium requisitum est, ut vel pater libello supplici legitimacionem à Principe exoret, vel filius post mortem patris productò testamento, quò, ut legitimaretur filius, pater desideravit. *Novel. 74. c. 2. §. 1. Nov. 89. c. 9. §. 1. & c. 10.* Potest tamen Princeps, & moribus hodiernis solet, absoluta potestate ad solam instantiam liberorum illos legitimare, ita tamen ut legitimacionis effectus solùm restringatur ad legitimatum, nec extendatur in patris, aliorumque præjudicium. Sam. Stryk *ubi supra §. 18.*

Quartum requisitum est, ut liberi consentiant: quoniam invitis beneficium legitimacionis non confertur. *d. Novel. 89. c. 11.* Sufficit tamen tacitus consensus, & quòd non

Y

con

contradicant, aut si ex post facto legitimatio-
nem ratificent; quamobrem etiam infans le-
gitimari potest, ut bene notat Zoëf. *h. t. n. 17.*

Scrupulo non caret: an ad valorem hujus
legitimationis requiratur consensus agnato-
rum, & cognatorum alias ab intestato succe-
dentium? Quod nego, partim quia nulla lex
hunc consensum exigit, erubescimus autem
sine lege loqui: partim quia agnati, & cognati
nondum habent jus aliquod, sed tantum spem
ad bona, eamque remotam. Ad hæc cum pa-
ter ipsæ bona, quæ ultra legitimam liberis de-
bitam habet, cuius extraneo liberè relinquere
valeat, quid prohibet, si à Principe impetret,
ut liberi naturales tanquam legitimè nati in
reliquis bonis succedant? Zoëf. *ad ff. de Con-
cub. n. 21.* Myler. *de Princip. & Statib. Im-
per. p. 2. c. 54. n. 3.*

§. V.

41 *Effectus* legitimatio-
nis per rescriptum Prin-
cipis est, quod liberos illegitimos justos faciat,
& legitimos. Pro cuius exactiore notitia.

Dico I. Si legitimatio fit à S. Pontifice in
radice matrimonii, legitimatus plenè quoad
omnia quasi ab initio legitimus habetur. Pa-
norm. *in c. 13. n. 22. h. t.* Covar. *d. c. 8 §. 8.*
n. 42. Extra hunc casum legitimatus per re-
scriptum Pontificium legitimus est in ordine
ad officia, honores, & dignitates Ecclesiasti-
cas, nisi ubi de jure, vel statuto specialiter re-
quiritur, aliquem esse legitimè natum; quo-
circa hodie juxta statuta particularia talis legi-
timatus à Canonicatibus Germaniæ repellit-
tur, & jure communi ad Episcopatum admit-
ti non potest propter text. *in c. 7. de Elect. ibi:*
de legitimo matrimonio sit natus. Similiter
non recipitur ad Prætorium Rotæ Romanæ,
ut refert Ludovic. Gomez. *in Regul. Cancell.*
de Possessore triennali. q. 2. atque hac de causa
Philippus Decius, tametsi à Romano Ponti-
fice hoc munus ei delatum esset, ab eodem
Prætorio rejectus est.

Dico II. Si legitimatio fiat à Principe sæcu-
lari legitimatus instar legitimi habilitatur ad
officia, & dignitates sæculares, nisi speciali sta-
tuto, vel consuetudine obtentum sit, ut quis ex
legitimo matrimonio prognatus sit; qua de
causa ejusmodi legitimatus nec Assessoris offi-
cio in Camera Imperiali, nec Consilarii Prin-
cipis munere defungi, aut Doctoris titulo in-
signiri potest. Mynsing. *4. observ. 31.* Blum.
Process. Cameral. tit. 7. n. 31. Præterea talis
legitimatus admittitur ad successionem legiti-
mam, sed non ita plenè, sicut legitimatus per
subsequens matrimonium: quippe in bonis
allodialibus tum demum parenti suo naturali
succedit, si justus, & legitimi liberi deficient.
Novel. 89. c. 9. & c. 11. §. 1. à feudis autem
præcipuè Regalibus majoribus, atque digni-
tatis penitus excluditur, §. *naturales 2.*
feud. 26. Myler. *in Gamol. Princip. c. 25. n. 2.*
& seq. neque ad jus primogenitura, vel majoi-
ratu admittitur. Covar. *var. resol. lib. 3. c. 7.*
n. 7. nisi in ordine ad illa speciali gratia legiti-
matus sit, quod Princeps absolutus potest ex
causa necessitatis, vel utilitatis publicæ. Cla-
riss. D.D. Hermes *in Fascic. Juris publ. x. 11.*
n. 130. Gail. *2. observ. 142. n. 15.*

PARS IV.

De Legitimatione per ob-
lationem Curia.

Postremus legitimandi modus fit *oblatione*
Curia, qua pater liberos naturales, vel de-
functo patre liberi semetipsos Curia, seu ordi-
ni Decurionum offerunt, aut si pater filias ho-
minibus curialis conditionis copulat. §. *fin.*
Inst. de Nupt. l. 3. C. de Natural. lib. Novel.
89. c. 2. At mutata hodie Reip. formâ hic
modus à Curia recessit, nec oblatio Monaste-
rii, & ingressus religionis in ejus locum (ut
quidam volunt apud Card. Tusch. *lit. L. con-
clus. 228. n. 10. & 47.*) successit. Bachov.
ad Treutl. vol. 1. disp. 2. th. 6. lit. c.

TITULUS XVIII.

Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testari?

SUMMARIA.

1. Quid sit accusatio matrimonii? 2. quo jure. 3. 4. quibus. 5. contra quos competat? 6. usque re. quibus sit eius requisita? 11. quis effectus?

Hactenus de Matrimonio, ejus impedimenti, ac effectibus. Nunc de illius dissolutione acturus S. Pontifex pramittit. matrimonii accusationem.

§. I.

Definitur accusatio matrimonii, quod sit impedimenti, ob quod matrimonium inter conjuges consistere nequit, coram competente Judice legitime facta allegatio.

§. II.

Causa efficiens accusationis matrimonii est ius Canonicum permittere hanc accusationem, eò quod Reip. intersit, ne conjuges, quos inter aliquod impedimentum matrimonii intercedit, sub specie conjugii impunè adulteria, & incestus committant.

§. III.

Subjectum accusationis matrimonii aliud est activum, aliud passivum.

Subjectum activum sunt, qui matrimonium accusant. Possunt autem accusare matrimonium non tantum conjuges, vel ii, quorum interest, sed etiam extranei quicumque, quibus forte impedimentum aliquod innouit, dummodo aliunde talis accusatio non presumatur malitiosa. c. 3. b.t. Idcirco repelluntur ab accusando matrimonium, qui ad extorquendam pecuniam accusationem intentant, aut minantur c. 5. Eod. sicut & illi, qui tempore denuntiationis factæ tacuerunt, nisi denuntiationem probabiliter ignorarint, vel jurent de calumnia, quod ea, de quibus depohituri sunt, primum postea didicerint. c. fin. b.t.

Questionis est: sitne audiendus accusator, si post lapsum 30. vel 40. annorum à die contracti matrimonii accusationem intenter? Et quod audiendus sit, non dubito, si modò paratas probationes offerat, vel aliàs suspicionem purget: neque enim matrimonium ab initio invalidum tractu temporis convalescit, aut mediante præscriptione impedimentum tollitur. Ex quo sequitur, quod etiam actioni, vel accusationi præscribi nequeat, ex quo causa accusandi, & delictum conjugum contrahentium in statu adulterii, & incestus perdurat: neque accusator contractum matrimonii ante triginta annos factum, sed statum præsentem conjugum accusare intendit. In eo tamen præscriptio obtinere potest, ut post mortem conjugum 30. imò 20. elapsis non possit disputari de valore matrimonii præteriti etiam ab iis, quorum interest, matrimonium nullum fuisse, v. g. ad effectum excludendi filios, aut nepotes, tanquam illegitimos, à successione fratrum, & consanguineorum, patris, aut avi, ut advertit Oldentorp. in *Consil. Marburg. vol. 2. consil. 2.* quandoquidem hocce casu nihil obstat, quò minus dispositio juris communis locum habeat, quo actiones civiles quæcunque post 30. aut 40. annos, accusationes criminum verò 20. annorum spatio extinguuntur juxta textum, & receptissimam doctrinam Bartol. in *l. quarela. 12. C. Ad Leg. Cornel. de fals.*

Subjectum passivum accusationis matrimonii sunt conjuges, quorum matrimonium per accusationem arguitur, & impugnatur: si scilicet, qui cum periculo animæ, aut peccato instar conjugum cohabitant, cum conjuges non sint. Unde ab extraneis accusari non potest matrimonium eorum, cujus nullitas provenit ex defectu consensûs, ut puta ex errore statûs, metu, fictione: quia si scienter conjuges cohabitare velint, & ita consensum matrimonialem redintegrare, modo aliud

impedimentum non subsit, possunt, nec Ecclesia se debet opponere, per *c. si quis ingenuus. §. si voluerit. causa 29. q. 2. c. 2. de Conjugio servor.*

§. IV.

6 *Obiectum* hujus accusationis est matrimonium, quod ob impedimentum consanguinitatis, affinitatis, vel alium defectum rescindi petitur. *c. 1. h. t.* Potest autem accusatio proponi, & impedimentum allegari pluries, etiam postquam jam pro matrimonio judicatum fuit: nam si aliàs non sit præsumptio contra accusantem, quod malitiosè quæstionem moveat, per exceptionem rei semel, aut læpius judicata, accusatio excludi non potest: cum sententia circa matrimonium nunquam transeat in rem judicatam: quidquid enim pronuntiet iudex, si à parte rei subsit impedimentum, non convalescet tale matrimonium, sed tales putativi conjuges re ipsà in perpetuo incestu vivent, consequenter cognitâ quando-cunque rei veritate separari debent. *c. lator. 7. & ibi Gloss. & DD. de Sentent. & re judic.*

§. V.

7 *Forma* accusationis matrimonii stat in modo eam deducendi in iudicium. Ut verò ritè deducatur.

Requiritur I. Ut proponatur coram iudice competente, qui est Episcopus, seu Ordinarius. Quare si factâ publicatione matrimonii aliquid impedimentum opponatur, licet possit Parochus interdicare matrimonium, non tamen debet de impedimento cognoscere, sed res deferenda est ad Ordinariû per *c. fin. in fin. de Clandest. despons.* Etenim causâ matrimonialis non sunt tractandæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi. *c. 1. de Consang. & affinit. & ibi Gloss. in V. potestatem.* Nempe per Episcopos, ut differtè constituit Trident. *sess. 24. de Reform. c. 20.* Non tamen improbandum est, si in Diocæsibus majoribus extra urbem principalem

Archidiaconis quoque dictæ causæ ab Ordinariis committantur, ut in Salisburgensi fieri solent. P. Engel *de Officio Archidiaconi. n. 4.*

II. Requiritur, ut accusator ipse, sicut & testes personaliter compareant coram iudice, & de impedimento deponant unâ cum circumstantiis, non per litteras, nisi alia legitima adminicula suffragentur. *c. 2. h. t.* sicut in causâ criminali, cui ut plurimum cœquatur causâ matrimonialis propter grande præjudicium, & periculum, quod involvit.

III. Requiritur, ut tam accusatores, quam testes iuramentum præstent, quod neque gratiâ, neque pretiâ, neque timore, vel odio alius cuius matrimonium accusent, aut contra eos, de quorum conjugio agitur, testimonium perhibeant, sed potius, quia credunt ita verum esse, ut à suis antecessoribus audiverunt. *c. 5. & 8. causa 35. q. 6.*

IV. Requiritur, ut impedimentum allegatum, seu oppositum legitimè probetur. Ubi matrimonium contrahendum secerandum est à matrimonio defacto contracto. Si agatur de impedimento, quando contractus matrimonialis de præsentî celebratus nondum est, sufficiunt etiam semiplenæ probationes, unus v. g. testis, etiamsi ille sit denunciator impedimenti. *c. 12. de Sponsal. c. 2. de Consang. & Affin.* Item communis, ac publica fama. *d. c. 2. & ibi Panorm. n. 4. & 5.* aut alia iudicia, & conjecturæ morales, non etiam sola fama privata, quamvis hæc non immeritò inducat iudicem ad inquirendum ex officio super impedimento. *c. 3. de Divortii.* Sinverò agatur de matrimonio defacto jam contracto dissolvendo, tum plenæ, & completæ probationes necessariæ sunt, puta, duo testes iurati, & omni exceptione majores. *c. 1. de Consanguinitate, & affinitate. c. super eo 22. de Testibus. Covar. 4. Decretal. 2. p. c. 8. §. 12. n. 7. & 8.* Est enim causâ ardua, ac magni præjudicii, & plerumque facilius aliquid im-

peditur fieri, quàm factum resolvatur: unde quoque in dubio semper magis pro matrimonio semel contracto, quàm contra est pronuntiandum per *c. fin. de Sent. & re judic.*

§. VI.

Effectus hujus accusationis est rescissio matrimonii, impedimentò, quod obstat, legitime probatò. *c. consanguineos. 1. causà 35. §. 7.* Judex tamen, antequam divortii sententiam pronuntiat, omnes circumstantias, tam accusatoris, & testium, quàm conjugum diligenter expendet.

TITULUS XIX.

De Divortiis.

SUMMARIA.

1. Divortium quid nominis? 2. Quid rei? 3. Quotuplex? 4. Quae ejus origo? 5. Causa divortii quoad vinculum. 6. Usque 13. Causa divortii quoad thorum. 13. Divortii objectum. 14. Requiritur. 15. Et seqq. Effectus.

Post accusationem matrimonii, & legitimam allegati impedimenti probationem sequitur sententia *divortii*, quo de in praesenti.

§. I.

Divortium vel à diversitate mentium dictum est, vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium. Text. in *l. 2. pr. ff. h. t. & l. 191. ff. de Verb. signif.*

§. II.

Synonymum Divortii est repudium: solent enim hæc duo promiscuè accipi, & passim confundi, ut in *l. 3. & 4. ff. h. t.* revera tamen differunt: siquidem divortium propriè consistit inter eos, qui jam actu matrimonium contraxerunt, repudium verò inter illos, qui solum sponsalia celebrarunt. Unde si sponsa recedat à sponso, dicitur repudiasse, non divortisse & uxor si recedat à viro, non propriè dicitur repudiasse, sed divortisse. *l. 101. §. 1. & d. l. 191. ff. de V. S. l. quidquid 48. ff. de R. J.*

§. III.

Definitur Divortium, quòd sit legitima mariti, & uxoris separatio. Colligitur ex *d. l. 101. §. 1. & l. 191. ff. de V. S.*

§. IV.

Dividitur Divortium in divortium quoad vinculum, & in divortium quoad thorum & cohabitationem. Divortium quoad vinculum contingit, si matrimonium quoad substantiam penitus & in perpetuum rescinditur, ita ut ad secunda vota transire liceat. Quoad thorum, seu cohabitationem divortium fieri dicitur, cum conversatio mutua conjugum ad tempus, vel nullà temporis habità ratione dissolvitur, salvo manente vinculo conjugali, ita ut altero vivente neutri liceat cum alio iterare nuptias.

§. V.

Causa efficiens divortii est vel remota, vel proxima.

Remota est jus, quo divortendi licentia, ac potestas tribuitur: quamvis enim eà mente, eaque animi destinatione matrimonium contrahatur, ut non nisi morte dirimatur, conjuges perpetuò usque ad finem vitæ sibi cohabitent, omniàque tam divina, quàm humana jura communia habeant, juxta *l. 1. ff. de Rit. nuptiarum*, jure tamen permissum esse, & ex justis causis licere divortium, quotidiana Ecclesiæ praxis ostendit.

Causa efficiens proxima divortii, sunt modi, quibus divortium tum quoad vinculum, tum quoad thorum & cohabitationem inducitur.

Divortium quoad vinculum inducitur primò, morte naturali alterutrius conjugis. *Ad Rom. 7. §. 2. & 1. ad Cor. 7. §. 39.* Secundò conversione infidelis ad fidem, si alter maneat infidelis, & fideli vel omninò nolit cohabitare, vel non sine gravi scandalo, & injuria fidei. *c. 7. & 8. h. t.* Tertiò solenni professione religionis emissà ante consummationem matrimonii. *cap. 7. de Convers. conjug. Tridentin.*

Y 3

s. ff.

sess. 24. de Matrim. can. 6. Quartè dispensatione S. Pontificis: cum enim in matrimonio rato tantum dispensare posse, cum communi docet Zoëli. *h. t. n. 9.* Quintò sententiã Judicis, quã conjugium propter aliquod impedimentum dirimens declaratur nullum, & conjuges separantur juxta *c. 3. h. t.*

7 Causæ, quibus *quoad thorum, & cohabitationem* divortium inducitur, sunt plures.

Prima est periculum animæ, ut si conjux conjugem sollicitet ad gravia peccata, puta hæresim, veneficium, aut sacrilegium; atque hac de causa etiam peti potest divortium, si alter conjugum post contractum matrimonium labatur in hæresim, vel apostasiam, ob maximum periculum perversionis: paradoxum namque est, cum heterodoxo vivere orthodoxum. *c. 2. 6. & 7. h. t. c. idololatris. causã 28. q. 1. P. Engl. h. t. num. 20. & 22.*

8 Altera causa est periculum vitæ, & corporis. Hinc si alter conjugum incidat in morbum contagiosum, ex quo judicio Medicorum alteri periculum imminet, sanus ab illo separari poterit. Sanchez. *lib. 9. de Matr. disp. 24. n. 26. & seqq.* Similiter divortium, seu separatio conjugum fieri potest, si lævitas viri talis sit, ut uxor vel de vita, vel de alio gravi corporis malo periclitetur; nisi maritus sufficienter caveat de non offendendo, per pignora scilicet, aut fidejussores, vel si hæc non habeat per proprium juramentum, modò talis sit ejus persona, ut juramento ipsius, vel alii cautioni verisimiliter credi possit. Text. & DD. *in c. literas 13. de Restit. spoliat.*

9 Tertia & potissima causa divortii quoad thorum est alterius conjugis (sive mariti, sive uxoris) culpabile adulterium. *Matth. 5. & 32. & c. 19. & 9.* Ratio est: quia qui fidem conjugalem non servat, sed eandem perfecte frangit, carnem dividendo in alium, vel aliam, eidem meruò conjugale debitum,

& cohabitatio denegatur, arg. *c. pervenit. 7. de Furejur.*

Verum ut hoc ita se habeat, ita certis casibus fallit. Sic enim I. ob adulterium non dissolvitur matrimonium, si adulterium solum sit materiale, & sine culpa; veluti si uxor falsis probationibus persuasa, virum jam esse mortuum, vel propter legitimum impedimentum dirimens matrimonium esse separatum, alteri nuperit, & cum eo matrimonium consummaverit per *c. 1. & 5. causã 34. q. 1.* vel si ab alio sub mariti specie cognoscatur, inficia, & ex errore credens esse proprium maritum. Sanch. *lib. 10. de Matrim. disp. 5. n. 17.* vel si vi sit oppressa, cui resistere non potuit per *c. 9. causã 32. q. 5. l. 39. ff. Ad Leg. Jul. de Adult.* An etiam justus & gravis metus excuset à divortio, si propter illum conjux in adulterium consenserit? dissident DD. In praxi propter sententiam prælicè dubiam suadendum, ut conjux alter injuriam ex metu illatam condonet, nec propterea divortium petat.

II. Divortium ob adulterium peti non potest, si conjux conjugi ansam, aut licentiam adulterandi dederit. *c. 6. de eo, qui cogn. consang. uxor. sua.* Idque procedit, licet indirectè tantum causam adulterii dederit, puta injustè denegando debitum conjugale cum proximo incontinentiæ periculo. *c. si tu 24. causã 27. q. 2.*

III. Cessat divortium ex causa adulterii, si conjux innocens nocenti injuriam, vel expressè condonet ex charitate, quod potest arg. *l. pen. C. de Pactis.* vel tacitè saltem remittat, quod tunc censetur factum, si nocentem in consortio suo retineat, osculis & amplexibus excipiat, vel post intellectum adulterium sponte iterum cum ea convalescat. P. Engel *h. t. n. 18.*

IV. Propter adulterium non conceditur divortium, si uterque conjux in eodem loco hæserit, & adulterium commiserit. *c. 4. & 8. h. t.*

h. t. c. 6. & 7. de Adulteriis. paria enim de-
 lecta quoad interesse partis, & si civiliter agi-
 tur, mutuâ compensatione tolluntur. *l. 30. ff. de
 Soluto matrim. l. 13. §. 5. ff. Ad Leg. Jul. de
 Adulsi.* Neque interest siue delicta eodem tem-
 pore, siue diversis temporibus sint commissa;
 imò videtur locus esse huic compensationi, si
 conjux prius innocens post latam sententiam
 divortii idem crimen commiserit. *Covar. de
 Matr. p. 2. c. 7. §. 6. & alii. Dissentit Sanchez
 lib. 10. de Matr. disp. 9. n. 30.*

§. VI.

Objectum divortii est matrimonium, quod
 ob impedimentum aliquod dirimens, aut de-
 lectum aliquod, aliâve defectum vel quoad
 vinculum, vel quoad thorum rescindi petitur.

§. VII.

Forma divortii sita est in debita matrimo-
 ni dissolutione; qualis ut sit, Judex præmissâ
 causæ legitima cognitione, & sufficienti pro-
 batione, conjuges separet, oportet: certissi-
 mum enim est, conjuges propria auctoritate
 divortium facere non posse, ut post alios sup-
 ponit *Henriquez lib. 11. de Matr. c. 8. n. 13.*
 ratione: quod nemo possit in sua causa jus
 sibi dicere. Exceptio habetur in *c. de illa 6.*
h. t. ubi docetur, ob hæresin, in quam lapsus
 est maritus, posse uxorem illum propriâ au-
 thoritate dimittere propter instans periculum
 perversionis. Num idem liceat ob notorium
 alterius conjugis adulterium? consule *Gon-
 zalez in c. 3. n. 8. h. t.*

§. VIII.

Effectus divortii alius est divortii quoad
 vinculum, alius divortii quoad thorum.

Divortium quoad vinculum rescindit vin-
 culum matrimonii, ita ut conjuges desinant
 esse conjuges, & liberè ad secunda vota
 transire, vel religionem alterâ parte invitâ
 intrare queant. Et propterea etiam dos ipsi
 mulieri, vel iis, quibus debetur, restituenda
 est, & bona dividenda sunt, quæ commu-

niter conjugibus durante matrimonio obve-
 nerunt. *c. 1. & 2. & ibi Interpp. de Donat.
 inter vir. & uxor.*

Divortium quoad thorum, seu cohabitatio-
 nem manente vinculo matrimonii liberat à
 debito conjugalis societatis, & conjuges se-
 parat quoad jus thori, & cohabitationis; hac
 tamen notabili differentiâ, quod separatio fa-
 cta ex causa adulterii sit perpetua, nisi conjux
 innocens ultrò velit reconciliari nocenti, *c. 4.
 h. t.* separatio autem ex aliis causis facta non sit
 perpetua, nisi per accidens, quatenus pericu-
 lum animæ aut corporis, ob quod fit separa-
 tio, semper durat. *P. Engl. h. t. n. 11.*

De causa hæresis specialiter dubitari solet; *17*
 an conjugi hæretico ad Ecclesiam, & fidem
 reverso uxor sit restituenda? *Textus in d. c. de
 illa 6. h. t.* distinguit: an mulier propriâ au-
 thoritate à viro divortierit, an verò judicio Ec-
 clesiæ fuerit separata? primo casu jubetur, vi-
 rum ab hæresi reversum recipere, non autem
 in secundo. Et huic distinctioni ita simplici-
 ter inhærendum autumat *Covar. de Matr. p.
 2. c. 7. §. 5. n. 8.* cum citatis. Alii verò cum
Gloss. in c. ult. de Convers. conjug. temper-
 rant eandem, asseruntque, quod uxor maritum
 etiam per judicium Ecclesiæ separatum, &
 postea ad Catholicam Religionem reversum
 recipere teneatur, nisi velit ingredi religio-
 nem, quod ipso etiam invito poterit juxta text.
 in *d. c. ult.* Quæ opinio multùm æquitatis
 habet, sed prior videtur juri conformior.

Porro si divortium fiat ex causa adulterii, *18*
 tunc is, qui dedit causam divortio suo delictò,
 perdit dotem, aut donationem propter nuptias
 ita ut illa manere debeat penes innocentem. *c.
 plerumque 4. h. t. l. 8. §. 5. C. de Repud.* ita ta-
 men, ut si extent ex eodem vel alio matrimo-
 nio liberi legitimi, dos, & donatio propter
 nuptias quoad proprietatem servanda sit.
Novel. 117. c. 8. Sed de hoc alibi.

TITULUS XX.

De Donationibus inter Virum, & Uxorem, & de Dote post divortium restituenda.

Inter accessoria sponsalium eminet *Arrha Sponsalitia, Donatio inter Virum, & Uxorem, & Dos.*

Pars I.

De Arrha sponsalitia.

SUMMARIUM.

1. *Arrha quid nominis?* 2. *Definitur Arrha sponsalitia.* 3. *Ejus origo.* 4. *Quinam possint constituere Arrham?* 5. *In quibus rebus?* 6. *quomodo?* 7. *cur constituatur?* 8. 9. *Inter sponfos quem effectum obvineat?* 10. *Sponsalitia largitas quid sit, & qui ejus effectus?* 11. *an valeat pena conventionalis sponsalibus adjecta?*

§. I.

1 *Arrha vox ab Hebraeis ad Romanos perfecta, in usu juris significat pignus. Hinc arrha sponsalitia dicitur pignus, quod datur in sponsaliorum fidem, promissique matrimonii argumentum. Vernacula, ein Wablschatz / vel Wandtreu.*

§. II.

2 *Definitur Arrha sponsalitia, quod sit datio rei alicujus in argumentum, & firmitatem futuri matrimonii. Zoel. ad ff. de Sponsal. n. 7.*

§. III.

3 *Causa efficiens Arrhae sponsalitiae duplex est: remota, & proxima.*

Remota est jus utrumque: ex quo utrumque arrharum usum in sponsalibus approbavit, ipsisque singulares effectus attribuit. Jus Canonicum in c. 14. & 15. causa 27. q. 2. c. 3. & 7. causa 30. q. 5. Jus Civile in l. 3. & fin. C. de Sponsalib.

4 *Proxima sunt Sponsus, & Sponsa, qui arrham hanc dat, aut accipit. Ut plurimum dat Sponsus Sponsae, rarius Sponsa Sponso: an verò*

uterque dare, & accipere possit? inter Juris Interpp. non omnino constat. Negat Zoel. ubi supra. eò quod mutua arrharum traditio videatur esse superflua; superfluum quippe est, aliquid dare, ut tantundem recipiatur, arg. l. qui sic. 55. ff. de Solut. ibi: non alienantur nummi, qui sic dantur, ut recipiantur. Affirmat Covart. de Matr. p. 2. c. 3. §. 7. n. 8. cui subscribo: tum quia reciproca arrharum datio nullà lege reperitur prohibita: tum quia hæc mutua arrharum traditio utilis est, ex quo qui resilit, amittit datam, & acceptam restituere tenetur; quod certè securius est, quam si nullam dedisset, sed solum accepisset. Neque moror l. 55. ff. de Solutionib. ut quæ loquitur de negotio simulato, quo res traditur eà lege, ut statim restituatur, idque ex nulla alia causa, quam ut tradens recipiat, & accipiens illam non retineat, nullusque effectus, & commodum nullum apud accipientem maneat, qualis simulatio non est in mutua arrharum datione.

§. IV.

Objectum Arrhae sponsalitiae constituuntur, quæ in fidem sponsalium à sponso sponsæ, aut vicissim dantur: puta nummi tum argentei, tum aurei, catenæ aureæ, armilla, & similia ornamenta; In Germania ferè ubivis locorum usus obtinet, ut Sponsus in tesseram Sponsionis Sponsæ, & hæc vicissim Sponso annulum offerat, qui dicitur annulus pronubus, vulgò Fawort-Ring / vel annulus fidei det Treu-Ring. Planè ejus generis, quantitatis, aut pretii sint res, quæ arrharum nomine à Sponsis dantur, nil refert: cum enim in jure nulla earum extet definitio, pro arbitrio Sponsorum in quacunque quantitate, ac pretio constitui possunt, ex receptiore sententia teste Alciato in l. Titia 134. pr. ff. de V. O. Dissentit Panorm. in c. gemma 29. de Sponsalib. qui negat, inter plebejos magni pretii arrhas sponsalibus apponi posse.

§. V.

§. V.

Forma Arrhæ sponsalitiæ consistit in traditione rei facta in signum initorum sponsalium; in traditione, inquam: quandoquidem arrha sponsalitiæ non verbis, sed ipsius rei præstatione constituitur. *l. 3. §. C. de Sponsalib. Guierrez de Matrim. c. 18. n. 2.*

§. VI.

Finis Arrhæ sponsalitiæ est, ut tam testes ipsi, quam qui testium locò adhibentur, certiores affirmare queant, sponsalia verè contracta esse. *Cypræ. de Sponsal. c. 11. §. 4. n. 5.*

§. VII.

Effectus Arrhæ sponsalitiæ alius est, si matrimonium fuerit subsecutum, alius si subsecutum non fuerit.

Secutò matrimoniò arrha restituenda est illi, qui dedit. *l. 3. C. de Sponsal. arrha namque sponsalitiæ est instar pignoris data in securitatem matrimonii; quare sicut pignus facta solutione revertitur ad debitorem, ita secutò matrimoniò arrha sponsalitiæ reverti debet ad dantem. Hodie tamen in plerisque Germaniæ ditionibus contrarium observari, testatur Laym. lib. 5. Theol. moral. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 5. ita ut arrhæ accipienti maneat. Christin. dec. 127. n. 12.*

Matrimoniò non secutò, si ex parte dantis hoc steterit, arrhæ penes accipientem manent. Sin ex parte accipientis, redeunt ad dantem duplicatæ, vel si ita partes paciscantur, triplicatæ, vel quadruplicatæ. *l. mulier. 5. C. de Sponsalib. dummodo contrahens sponsalia sit major viginti quinque annis: etenim minor 25. annis amplius, quàm accepit, restituere non tenetur. d. l. 5.*

§. VIII.

Affinis arrhæ sponsalitiæ est I. Sponsalitiæ largitas, quæ est donatio inter sponsos de futura matrimoni inveniendi spe, ejusque causâ facta. Sanchez lib. 6. de Matr. disp. 1. n. 1. Et hæc donatio secutò matrimoniò firma, &

pura remanet. *l. 12. C. de Donationib. ante nupt.* Quòd si matrimonium secutura non fuerit, refert, an non fuerit sequutum culpâ donantis, an culpâ donatarii, an sine culpa utriusque? Primo casu donatarius integrè eam acquirit; casu secundo integra restituenda est ei, qui eam contulit; & similiter tertio casu, si facta est à sponsa sponso, secus si à sponso sponsæ facta fuit, & post sponsalia osculum intercessit: osculo quippe interveniente sponsa, vel ejus hæres retinent dimidiam partem largitatis sponsalitiæ. eò quòd osculo sponsæ pudicitia quodammodo delibari videatur, & ex severa Romanorum gravitate oscula ad conjugalem licentiam pertineant. *l. 15. §. 16. C. Eod. Cov. de Matr. p. 2. c. 7. §. 2. n. 12.*

II. Arrhæ sponsalitiæ affinis est pœna conventionalis; quam tamen sponsalia non admittunt, præsertim si ita adjiciatur, ut etiam qui ex justa causa resilit, teneatur ad solutionem pœnæ; id quòd colligitur ex *c. gemma. 29. de Sponsalib.* ubi disertè dicitur: cum matrimonia debeant esse libera, stipulationem pœnæ interpositam reprobari: & ex *l. Titia. 134. pr. ff. de Verb. oblig.* ubi habetur, talem stipulationem esse contra bonos mores, subjuncta ratione: *quia inonestum visum est, vinculo pœnæ matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta.* Cur autem arrhæ licitæ sint in contractu sponsalium, non autem pœna conventionalis? difficile est, disparitatem assignare, congrua tamen illa, quòd pœna simpliciter tantum promittatur, arrhæ verò actualiter tradantur, de eo autem, quòd actualiter tradimus, maturiore consilio tractemus, quàm de eo, quòd tantum promittimus, non enim sumus tam faciles ad dandum, quàm ad promittendum adeoque pœna promissa magis potest impedire libertatem matrimonii, quàm arrha actualiter tradita. Confer

P. Engl. ad tit. de Sponsal.

§. 2. n. 7.

Z

PARS

P A R S II.

De Donatione inter virum
& uxorem.

SUMMARIA.

12. *Definitur Donatio inter virum & uxorem. 13. Quo jure? 14. inter quos conjuges? 15. quarum rerum? 16. usque 20. qualis donatio? 20. & cur sit prohibita? 21. 22. 23. Quid optetur, & quomodo confirmetur hac donatio?*

§. I.

12 **D**efinitur donatio inter virum & uxorem, quod sit actus aliquis jure prohibitus, quod conjux liberalitatem suam erga alterum conjugem exercet.

§. II.

13 *Causa Efficiens* donationis inter virum & uxorem alia est remota, alia proxima.

Remota est jus moribus introductum, ut insinuat JC. in l. 1. ff. h. t. ibi: *moribus apud nos receptum est, ne inter virum & uxorem donationes valerent.* & in l. 2. ff. Eod. ibi: *mores nostri inter virum, & uxorem donationem prohibuerunt.*

14 *Causa Efficiens proxima* hujus donationis est conjux donans, & donataria, quos inter pura, & simplex donatio est prohibita. Pertinet autem prohibitio hæc solum ad conjuges privatos: nam in Imperio Romano Germanico donatio Principis, seu conjugis Illustris, quam confert in Augustam, seu uxorem Illustris, omnino valet; quandoquidem ejusdem liberalitas nullis legum fraenis, nullisve solennitatum cancellis coerceri debet, arg. l. penult. C. h. t. Andr. Tiraquell. in tr. de Nobilit. c. 37. n. 45. & Principes, ac Comites in suis territoriis vicem Imperatoris gerunt. Zaf. in consil. 1. n. 21. & consil. 15. num. 51. 52. 53. vol. 2. Non tamen uxor illustris habens adhuc patrem viventem marito Principi omnia sua pretiosa (jocalia vulgò dicta) donare potest, juxta communem DD. sententiam,

arg. l. 28. §. 2. ff. de Pact. l. 7. in pr. ff. de Donat. Besold. consil. 44. per tot.

§. III.

Materia, seu *objectum* donationis inter virum, & uxorem sunt res propriæ ipsorum, conjugum: Res namque alienas donare invicem conjuges possunt, ita ut transferant conditionem usucapiendi in alterum. l. sed et ff. 25. ff. h. t. & possunt præterea juri sibi nondum acquisito in favorem alterius renuntiare; ut si maritus hæres institutus hæreditatem repudiet donationis causâ. l. si sponsus. §. si maritus. 13. ff. Eod.

§. IV.

Forma donationis inter virum, & uxorem consistit in requisitis necessariis ad hoc, ut procedat in ea juris prohibitio. Requiritur autem

I. Ut donatio inter conjuges fiat tempore matrimonii, aut, si fiat ante matrimonium contractum, effectus ejus differatur in tempus matrimonii jam initi. l. quod sponsa. C. h. t. quia idem est aliquid fieri tempore inhabili, & in tempus inhabile, ac prohibitum referri. l. in tempus. 62. ff. de Hered. instit.

II. Requiritur, ut donatio inter conjuges fiat solius liberalitatis causâ. Hinc donatio, quæ sit remunerationis gratiâ, valida est. l. quod autem. §. si vir. & ibi Gloss. ff. h. t. Dec. consil. 202. vol. 3. n. 6. & consil. 232. n. 6. in fin. ubi concludit donationem inter maritum & uxorem valere propter merita, etiam si essent merita obsequialia in gravi, & longa infirmitate mariti posita. Assertio tamen meritorum etiam jurata non sufficit, sed merita probentur, vel saltem in specie exprimentur oportet, arg. l. 15. §. 1. ff. de Manumiss. vind. Curt. Sen. consil. 57. in pr.

III. Requiritur ut conjux donans ex donatione fiat pauperior, & accipiens locupletior. l. 25. l. 28. §. 3. l. 32. §. 9. l. 50. §. 1. ff. h. t. Si ille non fiat pauperior, nec ille locupletior, donatio tenet. Porro donans non

fit pauperior *primò*, si rem alienam donet. *d. l. 25. ff. Eod.* *Secundo*, si maritus uxori donet, ut comptior, & ornator incedat, quia suã potius quã uxoris causã dedisse creditur. *l. si ut certo. §. §. interdum. ff. Commodati. Tertio*, si uxor marito donet ad consequendam dignitatem. *l. 41. & 2. seqq. ff. h. t.* Uxor enim fit ditior, ex quo ex dignitate mariti ei splendor, & honor accedit. *l. 8. ff. de Senatorib.* Donatarius non fit locupletior, si quid donatur, ut rursus pro alio expendatur. *l. si sponsus. §. ult. ff. h. t.* ut si uxori servus donatur ea conditione, ut manumittatur. *l. 7. §. fin. ff. Eod.* vel si quid sepulcrã causã donatur, non enim fit locupletior in ea re, quam religioni dedicavit. *d. l. si sponsus. §. §. concessa. vel si quid donatur ad eleemosynam, aut emptionem rei familiaris. d. l. 7. §. si maritus. & l. 31. §. pen. & ult. ff. Eod.* quia quod donatarius accipit, statim rursus expendere cogitur.

19 IV. Requiritur, ne donatio concepta sit in casum soluti matrimonii: nam collata in tempus mortis, aut casum divortii sustinetur: quia in hoc tempus excurrit donationis eventus, quo vir & uxor esse desinunt. *l. 10. & l. 60. §. 1. h. tit.* Quapropter inter conjuges valet donatio mortis causã. *l. 9. §. fin. ff. Eod.* sicut & legatum, quod est donatio quãdam. *c. si pater. de Testam. in 6.*

§. V.

20 Finis, ob quem prohibetur donatio inter virum, & uxorem, est, ne conjuges mutuo amore se invicem spoliarent, aut matrimonia, si non donet conjux, distraherentur, ipsãque conjugalis concordia venalis esse, & pretio conciliari posse videretur. *l. 1. 2. & 3. ff. h. t.*

§. VI.

21 *Effectus* donationis inter virum, & uxorem est, quod licet per eam, utpote invalidam, non transferatur dominium. *l. 18. & 20. C. h. t.* transeat tamen in accipientem possessio, quia facti est. *l. 1. §. 4. ff. de Acquir. vel amitt. possess.* Et ideo conjugum procedit usucapio rei

donatã, si res aliena donata sit, & qui donavit ex hoc non fiat pauperior. *l. 25. ff. h. t. l. 3. ff. Pro donato.* Deinde conjux donatarius acquirit fructus rei donatã, quos factò, seu industriã suã percepit. *l. 17. ff. h. t.* Alia ratio est fructuum naturalium: hi enim donatori servandi sunt, ne alter inde fiat locupletior contra prohibitionem legis.

Planè etsi regulariter donatio hæc invalida fit, tamen ex communi Interpretum sententia firmatur I. morte donantis, si moriatur ante donatarium non facta ante mortem tacita, vel expressa revocatione doni. *c. fin. h. t. l. 32. §. 2. ff. l. 1. & 3. C. Eod.* quia tunc cessat ratio prohibitionis: & donans voluisse censetur, donatarium rem donatã quasi ex testamento accipere. Nec verò refert, an res ante mortem donantis sit tradita, vel solum promissa? nam donationem conjugalem simpliciter, morte donantis confirmari, evincunt textus generales in *l. 32. §. 1. & 23. l. 33. ff. h. t. l. 2. C. de Dote causa. & Novel. 162. cap. 1.* Quòd si donatarius præmoriatur, donatio concidit ex præsumpta donantis mente, quòd voluerit soli donatario, non etiam ejus hæredibus donare. *d. c. fin. h. t. l. 18. C. Eod.*

II. Confirmatur donatio conjugum invalida juramentò donatoris: quia licitum est conjugum, talem donationem non revocare; ergo etiam licitum, & consequenter obligatorium est juramentum tale per *c. quamvis. de pactis in 6.* Ita communis apud Canif. in *c. h. t. & Gail. 1. obs. v. 40. n. 2.* Ego existimem in particulari rem æstimationi, seu arbitrio Judicis committendam esse, qui arbitrari debet, an in factò donatio sit excessiva, vel talis, quæ amorem, & concordiam conjugum lædere, vel studium proles imminuere, aut liberis præjudicare possit, vel non? Primo casu verius censetur, donationem juramentò non confirmari, arg. *c. cum quidam. 12. de Fure jurando, cum Gloss. ibid.* Posteriore casu

confirmatam esse juramentò, rectius judicabitur per text. & tradita DD. in d. c. *quamvis*.

PARS III.

De Dote.

SUMMARIA.

24. *Dotis homonymia* 25. *Definitio*. 26. *Origo*. 27. *Usque* 35. *Quinam dotem teneantur, aut possint constituere?* 35. *In quibus rebus?* 36. *Quibus modis?* 37. *Ob quam finem dos constituatur?* 38. 39. *Quinam dotis effectus?* 40. *de Donatione propter nuptias, aliisque dotis affinis.*

§. I.

24 **D**os vox est variæ significationis, ut videre est apud Boss. in *tr. de Dote. c. 1. n. 1.* Ad matrimonium relata aliquando significat titulum, seu actum, quo constituitur. *t. r. ff. pro dote.* quandoque ipsum jus. *t. r. ff. de Jure dotium.* nonnunquam rem dotalem. *l. 40. & seqq. Solutio matr.* quæ vulgò dicitur ein Braut: Schaß / Ehe: Geld / Ehe: Steur / Heyrath: Gut / vel Mitgiff. In hac significatione.

§. II.

25 **D**efinitur dos, quòd sit species, vel quantitas certa, quæ uxoris nomine marito promittitur, vel datur ad sustinenda matrimonii onera. Tulden. *ad C. de Dot. promiss. n. 1.*

§. III.

26 **D**ividitur dos in profectitiam, & adventitiam. Illa est, quæ proficiscitur, vel provenit à patre, vel ab ascendente paterno, vel quæ datur à quocunque alio, sed intuitu, ac contemplatione patris. *l. 5. ff. de Jure dot.* Adventitia est, quæ nec à patre, nec ab ascendente paterno, nec illius intuitu advenit, sive deinde habeatur ex propriis bonis, sive à matre, sive ab avo materno, sive à fratre, aut alio consanguineo, sive ab extraneo, per *d. l. 5. §. 11.* Eckolt *eod. tit. §. 2.*

§. VI.

Causa Efficiens dotis est vel remota, vel 27 proxima.

Remota est jus. Nec difficile est dotis originem ducere à jure Gentium. per *l. 8. ff. de Capit. minur.* & à Jure Divino *Exod. 22. v. 16. & seqq. Deuter. 22. v. 29. Tob. 6. v. 11. & 8. v. 24.* à Civili denique & Canonico ratione formæ, & singularium effectuum.

Causa Efficiens proxima dotis est is, qui dotem constituit. Constituit autem dotem non ipsa solum mulier per se, sed quivis alius pro ea dotem ritè & utiliter constituere potest. *l. promittendo. §. 2. ff. de Jure dot.* Nec interest filiusfamilias sit, an paterfamilias, masculus, an foemina, modò non sit minor 25. annis. *l. ult. C. ad SC. Vellejan.* At non omnium, qui dotem constituunt, eadem est ratio: quippe alii dotem dare tenentur, alii non tenentur.

Dotem dare tenentur I. Pater: paternitas enim est officii, dotem, vel donationem propter nuptias pro sua dare progenie. *l. fin. C. de Dotis promiss.* Neque solum dotare tenetur filiam, quam in potestate habet, sed probabiliter etiam emancipatam, maximè, si ea inops esset, nec posset sine dote invenire honestam conditionem nubendi. Struv. *ad ff. de Jure dot. Exerc. 30. th. 3.* cum aliis.

II. Avus quoque paternus dotem nepoti constituit cogitur, quoties pater dotem filia ob inopiam constituere non potest. *l. 6. ff. de Colat. bonor.* ubi Celsus scribit, avum propter patrem hoc facere, officiumque avi circa nepotem ex officio patris erga filiam pendere. Unde si huic tantum in facultatibus superfit, unde dotem, deducto ære alieno, salva dignitate constituere valeat, avus hoc nexu censetur esse liberatus. Menoch. *consil. 88. n. 49. & 55.* Fachin. *lib. 10. controv. c. 40.* Dissentit Zoëf. *ad ff. de Jure dot. n. 14.*

III. Mater filia dotem dare cogitur, non tamen aliter, quam in subsidium, nimirum, quando

quando pater, & avus inops est, vel mortuis
his filia manet inops, & legitima ei ad dotem
non sufficit. *l. 14. C. de Fure dot.* Idem juris
obinet in avo materno, qui pariter tenetur
dotare neptem ex filia, si ipse dives sit, & nep-
tis à patre, vel avo paterno, aut matre dotem
consequi non possit. *Alex. lib. 6. consil. 117.*
8. Farinac. tom. 3. dec. 233.

IV. Frater quoque in defectum ascendentium
tenetur dotare sororem inopem ex eodem pa-
tre natam, arg. *l. 12. §. 3. ff. de Administr. &
prie. tutor.* cum enim ibi negetur, dotandam
esse sororem alio patre natam, seu uterinam:
haud obscure innuitur sororem eodem patre
natam dotandam esse, argumento à sensu
contrario, quòd procedit roties, quoties inde
non emergit absurdus, vel legibus contrarius
sensus, & intellectus. *Layman. in Theol. mor.
lib. 3. tit. 4. c. 13. n. 5. Burghaber in Casib. se-
cul. cent. 3. casu 16. ubi docet, Clericum te-
neri ad dotandam sororem inopem*

V. De Jure Canonico tenetur stuprator
dotare stupratam, aut eam, nisi ipsa, aut pa-
rens ejus disenserint, in uxorem ducere. *c. 1.
& 2. de Adult.* Quantam autem dotem da-
re debeat? relinquitur arbitrio Judicis, qui
considerata qualitate virginis, & ipsius deslo-
ratoris, eandem determinabit. *Menoch. de
Arbitr. Jud. cent. 3. casu 288. n. 16. cum seq.
& nos alibi.*

Reliqui omnes dotem dare non tenentur:
est enim in ipsorum arbitrio dotem de suo da-
re, vel non dare. *l. un. §. accedit. C. de Rei u-
xor. act.* An verò subditi pro elocanda, & do-
tanda filia Principis collectas, seu, ut vocant,
tallias præstare teneantur? jam non vacat ex-
cutere. Si lubet, consule *Barthold. Musculum
de Success. conventional. membr. 2. class. 1.
concl. 5. n. 222. & seqq.*

§. V.

Materia dotis unco verbo pecunia ex-
primi potest: ut quo res tam solidæ, quam mo-

biles, & tam corpora, quam jura continentur.
l. 4. §. & 12. 2. ff. de Verb. signif.

Nobilis controversa est: num & bona feu-
dalia in dotem dari possint? Nam in *cap. est
antem. §. donare. 2. feud. 9.* expressè sancitum
est, feudum in dotem pro filia dari non
posse. Econtra in *c. Titius. 2. feud. 13. & c.
qui sibi. 2. feud. 17.* mulier à Domino investi-
ta dicitur feudum paternum in dotem dedisse.
Ego pro his juribus conciliandis, puto dicen-
dum: vasallo quidem non permitti, feudum
in dotem dare, aut dotis constituendæ causâ
distrahere. *d. c. est antem. §. donare.* eò quòd
dotis datio sit species quædam alienationis,
quæ sine consensu Domini vasallo est prohi-
bita; posse tamen ipsam mulierem feudum, si
quòd habet, per se loquendo, marito dotis
nomine concedere, juxta *d. tit. 13. & 17.
feud. 2.* idè: quia feudum hoc casu non alie-
natur, & in maritum transmittitur, sed natu-
raliter manet in Dominio, & patrimonio uxori-
s. *Eckolt ad ff. de Fure dot. §. 5.* addens, à
tertio quoque fructus feudi ad mortem usque
in dotem dari posse.

§. VI.

Forma dotis stat in modo, quò constitui-
tur. Ubi discernenda promissio dotis à consti-
tutione strictè dicta: Promissio dotis fit vel
stipulatione. *l. 20. ff. de Fure dot.* vel nuda con-
ventionione, quæ tamen per *l. 6. C. de Dotis pro-
miss.* evasit in pactum legitimum. Constitutio
dotis (sumendo constitutionem strictè) fit vel
actu inter vivos per traditionem tum veram,
tū fictam; vel ultima voluntate, puta in testa-
mento, aut codicillis. *Struv. d. Exerc. 30. th. 9.*

Præterea quemadmodum reliquis conven-
tionibus, sic promissioni, ac constitutioni do-
tis pacta adjuncta legem, & formam dant, de
quibus agitur in *c. fin. h. t. tot. 1. ff. de Pactis
dotal. & 1. t. C. de Pactis convent.*

§. VII.

Finis dotis est sublevatio onerum matri-
monii:

monii: quia nisi dos matrimonii oneribus
serviat, dos nulla est. l. 76. in fin. ff. de Jure
dot. l. 20. C. Eod.

§. VIII.

38 *Effectus dotis variat, prout dos vel promissa tantum est, vel insuper constituta, seu tradita.*

Effectus dotis promissæ est obligatio promissoris ad solvendam, & actio ad obtinendam dotem promissam, nimirum actio ex stipulatu, si stipulatio intervenerit. t. i. ff. de Verb. oblig. vel conditio ex lege, si dos pactò tantum promissa sit. l. 6. C. de Dotis promiss.

39 *Effectus dotis constitutæ, seu traditæ est dominium mariti in rebus dotalibus. pr. Instit. quib. alien. licet, vel non. l. 1. §. 1. l. 13. §. 2. ff. de Fundo dotal. l. 7. §. 3. ff. l. 23. C. de Jure dotalium. Et si quidem hæ res mobiles sint, maritus earum sit absolutè, & perfectè dominus, quamvis pretiosæ sint, & servando servari possint. l. 42. ff. l. 3. C. de Jure dot. ac proinde liberè eas alienare potest, modò tamen ex ejus bonis dos reparari possit. Vin. ad pr. Instit. Quib. alien. lic. vel non. Idem dicendum, si sint immobiles, æstimatæ æstimatione faciente venditionem. l. 5. & 10. C. Eod. Sin verò sint immobiles inæstimatæ, vel æstimatæ etiam, sed solum taxationis gratiâ, maritus quidem itidem dominus sit. l. 13. §. 2. ff. de Fundo dotal. l. 23. C. de Jure dot. eas tamen alienare non potest, ne quidem cum consensu mulieris. pr. Instit. Quib. alien. licet, nisi ea consentiet jurato; quo casu alienatio valeret. c. 28. de Jurejur.*

§. IX.

40 *Affinia dotis sunt l. Donatio propter nuptias; quâ maritus, vel alius ejus nomine res mobiles, vel immobiles propter dotem, & nuptiarum affectionem mulieri confert: nam ut mulier marito affert dotem, ita maritus uxori affert donationem propter nuptias, quæ hinc nuncupatur contra dos, vernaculâ, ein Widerlag / Gegensteuer / Gegenvermachung.*

De hac donatione methodicè agit Wolfgang Adam. Lauterbach *Vel. 1. Diss. jurid. disp. 10. II. Dotalitium*, quod est ususfructus quidam à marito uxori in compensationem dotis post mortem in bonis quibusdam constitutus. Welenbec. *ad ff. de Jure dot.* Durat autem hic ususfructus ad dies vitæ viduæ. Berlich. *pract. concl. p. 2. concl. 50. n. 45.* & hinc satis convenienter latine vocatur *usufructus*, seu *usufructus*; germanicè ein *Leib*; *Geding*; *Leib*; *Zucht*; *Leib*; *Gut*; *Wittumb.* Manz. *ad §. 3. Instit. de Donat. n. 42.* latè Nicol. Myler. *in Gamol. Princ. c. 10 per tot.* III. *Morganagaba*, seu *Morganatica*, quam facit maritus, præcipuè nobilis, uxori altera nuptiarum die in compensatione delibetæ virginittatis. Struv. *Synagm. jur. feud. c. 9. th. 4. n. 8.* Hujus usus præsertim inter nobiles viget: nam plebei rarè pudicitiam singulari afficiunt præmio; si tamen reperias tantum virginittatis æstimatorem, qui sponsæ suæ castitatem singulari dono matutinali devenerandam crediderit, nullus dubito ejusmodi donationem subsistere, cum nusquam præcisè ad nobiles restringatur, vel plebeiis interdicitur; imò donatio maritalis, tanquam pudicitie præmium in uxorem collata, perspicuè approbatur in *l. res uxoris. 24. C. de h. 1.* IV. *Affinia* sunt *munera nuptialia*, *Hochzeit*; *Geschenck*; *bona pax aheruallia*, & *receptitia*, ac *quæstus conjugales*, seu bona constante matrimonio acquisita. Verum institui ratio, atque temporis angustia vel nos contrahere jubent.

TITULUS XXI.

De secundis Nuptiis.

SUMMARIA.

1. *Quæ nuptiæ dicantur secunda? 2. An sint licitæ?*
3. *Qualis certitudo requiratur, ut liceat matrimonium repetere? 4. Proponitur objectum secundæ.*

secundarum nuptiarum. 5. Nuptia secunda non
sunt benedicenda. 6. Quis earum fins? 7. 8.
Qui effectus, ac earum pena?

Denique ipsa methodi ratio postulare vi-
detur, ut à primis ad secundas nuptias
credamus.

§. I.

Nuptia secunda hic dicuntur non tantum
quæ sunt secundæ numerò, sed etiam
tertiæ, quartæ, ac posteriores, quæ primum
matrimonium subsequuntur, arg. *l. si quis*
priori. 8. §. 1. & 3. C. h. t.

§. II.

Causa efficiens secundarum nuptiarum est
vel remota, vel proxima.

Remota est jus. Et verò omnia jura appro-
bant secundas, & posteriores nuptias priori-
bus dissolutis, licitâque efficiunt, ac hone-
stas. Jus Divinum per textus *I. ad Corinb.*
7. v. 39. & 39. ad Roman. cap. 7. v. 2. & 3. I.
ad Timoth. 5. v. 14. Canonicum in cap. 10.
11. 12. & 13. causa 31. quest. 1. c. penult. &
ib. h. t. Imò etiam jus Civile, modò nuptiæ
non sint præposteræ, & viduæ non nubant
infra annum luctus. *r. t. C. Eod.* Et certè, qua
honestate primæ, eadem contrahuntur secun-
dæ, ut per quas matrimonii honestas non tam
collitur, quàm iteratur. Neque obstat *c. hac*
ratione. d. causa 31. q. 1. ubi secundæ nuptiæ
honestas fornicatio nuncupantur: præterquam
enim, quòd textus ille non sit magnæ autho-
ritatis, ut ex Bellarm. notat Canis. *in rubr.*
6. r. explicari potest juxta Gloss. *ibid.* quòd se-
cundæ nuptiæ fornicatio appellentur, non
quæ à Viduis licitè fieri possunt, sed quæ se-
cundum antiquam permissionem Moylis in
Antiquo Testamento, dato libello repudii, ce-
lebrabantur, quòd correctum est à Christo
Domino *Matth. 19.*

Causa efficiens proxima secundarum nu-
ptiarum est conjux, vir, aut uxor, qui matri-
monium repetit. Ut verò validè quis matri-

monium repetat, necessum est, ut vinculum
prioris matrimonii sit dissolutum, ut autem li-
cité hoc possit, insuper requiritur, ut de hoc
certa notitia habeatur, quànquam non omni-
nò physica, sed moralis certitudo desideretur,
ac sufficiat; de quo textus est in *c. in presentia.*
19. de Sponsal. ubi requiritur certum nun-
tium, id est, plena certitudo de morte con-
jugis; & in *c. dominus. h. t.* ubi exigitur, ut
constet, quòd ab hac vita migraverit conjux.
Et talis certitudo censetur I. si adsint duo tes-
tes de visu, id est, testes, qui interfuerunt exe-
quiiis, Septimo, Trigésimo, Anniversario, aut
qui viderunt conjugis sepulchrum, audie-
runtque, eum in illo sepultum. Mascard. *de*
Prob. concl. 175. Etsi verò etiam consan-
guineos ad testimonium in tali casu admittat
Menochius, uxorem tamen ejus, cujus mors
probanda est, tanquam testem in propria
causa, repellit Gobat in *Theol. experim. tr. 9.*
n. 310. II. Si maritum à se sepultum teste-
tur Parochus, ei namque, utpote de re ad
suum officium spectante, attestanti venit o-
mnino deferendum, sicut & ejus liber, seu
registrum mortuorum plenam fidem mere-
tur, ut post alios probat Gratian. *discept. fo-*
renf. c. 653. n. 59. Rota dec. 273. num. 1. p. 4.
divers. III. Quando cum uno teste de visu, aut
cum fama, vel cum pluribus testibus de auditu
concurrunt alia notabilia mortis indicia, seu
conjecturæ, puta si maritus senex, aut æger,
cum posset, aut etiam promisisset, non rediit:
si prælium, aut periculofam navigationem in-
gressus, vel naufragium passus in quo multos
perisse constat, diu non comparuit. Gobat. *l.*
cit. n. 314.

§. III.

Materia seu objectum secundarum nuptia-
rum duplex est: remotum & proximum. Re-
motum sunt corpora contrahentium per co-
pulam legitime jungenda. Proximum est
mutua, ac perpetua eorundem corporum tra-
didio juxta dicta *tr. 1. n. 102.*

§. IV.

§. IV.

5 *Forma secundarum nuptiarum consistit in differentia, quâ discriminantur à primis; quæ ex parte in eo sita est, quòd ex communi SS. Canonum interpretatione secundis nuptiis benedictio adhiberi non debeat, ubi alter, vel uterque sponzorum jam prius benedictus fuit. c. 1. & 3. h. t. & ibi DD. Generaliter tamen statuit Navar. in Man. c. 22. n. 83. consuetudine induci posse, ut secundæ nuptiæ benedicantur.*

§. V.

6 *Finis secundarum nuptiarum est procreatio, & honesta educatio liberorum, mutuum adiutorium, & remedium concupiscentiæ.*

§. VI.

7 *Effectus secundarum nuptiarum generalis idem est, qui primarum, quo de prolixè in tit. I. à n. 114. Specialis spectatur in pœnis secundò nubentium; quæ duplicis generis: aliquæ respiciunt odium secundarum nuptiarum, aliæ favorem liberorum prioris matrimonii.*

Primi generis pœnæ sunt, quòd scemina si intra annum luctus nubat alteri, primò reddatur infamis; secundò sit incapax cujuscunque hæreditatis, legati, fideicommissi, aliorumque suprema voluntate relictorum; tertio nemini ab intestato succedere possit ultra tertium gradum; quarto privetur omnibus relictis à priore marito tam quoad proprietatem, quam quoad usufructum; & quinto in secundum maritum non possit ultra partem tertiam bonorum conferre titulo lucrativo, nullis etiam ex priore matrimonio liberis extantibus. l. 1. c. 2. C. h. t.

8 *Secundi generis pœnæ sunt, quòd binuba amittat proprietatem lucrorum à defuncto conjugè acceptorum, retento solo usufructu*

ad dies vitæ. l. 3. C. Eod. Novel. 22. c. 23. Deinde, quòd vir mulierque, qui, quæque existentibus liberis ad secundas nuptias transit, non possit in novum conjugem dotis, vel donationis sponsalitiæ, vel alio titulo plus transferre, quam in unum ex liberis prioris matrimonii, & si inæqualis divisio inter liberos facta sit, non possit plus in secundum conjugem conferre, quam acceperit filius, cui minor portio relicta est. l. 6. C. h. t. Reverendiss. Christophorus Prigl in Man. Pract. de Appell. in additam. q. 1. per rot. Denique quòd transiens ad secundas nuptias privetur tutelâ legitimâ liberorum prioris matrimonii. l. fin. c. auth. Sacramentum. C. Quando mul. tuel. off. fung. pot. Alias omittimus.

Porro pœnæ primi generis per Jus Canonicum sublatae sunt juxta c. penult. c. ult. h. t. quæ licet loquantur solum de pœna infamiae, auctoritate tamen DD. & praxi Ecclesiæ etiâ ad reliquas pœnas extenduntur, & merito: quia causa tollendi pœnâ infamiae est libertas matrimonii, quam indulget Apostolus ad Rom. 7. v. 2. & 3. & 1. ad Cor. 7. v. 39. quæ causa æquè militat quoad alias pœnas odio binubentium introductas. E contra secundi generis pœnæ, quæ principaliter tendunt in favorem liberorum prioris matrimonii, per Jus Canonicum correctæ non sunt, eò quod correctio juris sit strictæ interpretationis, nec trahenda ultra casus expressos per l. 32. §. fin. C. de Appell. Neque fuisset ratio, ut Pontifex illas pœnas abrogaret, ut quæ non sunt strictè loquendo pœnæ, sed potius beneficia & favores concessi liberis prioris matrimonii in casu, si superstes parens iterum nuptias contrahat. Layman. in Theol. moral. lib. 5. tit. 10. p. 3. c. 6. n. 10. Gail. 2. Obs. 98. n. 8. P. Engl. h. t.

O. A. M. D. G.

IN.